

Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld

Fenomeenbeeld drugs 2024

Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld

Fenomeenbeeld drugs 2024

Irma Vermeulen, Jessica van Mantgem, Tirza Chessa & Peter Jansen

In opdracht van de Nationaal Intelligencecoördinator van de politie en de Politiechef van de Eenheid Landelijke Expertise en Operaties zijn in 2024 strategische fenomeenbeelden opgesteld. Deze hebben betrekking op de geprioriteerde veiligheidsthema's van de politie zoals opgenomen in de Nationale Intelligence Agenda (NIA). Het rapport Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld is onderdeel van deze reeks.

Inhoud

Voorwoord	2	5.3	Acquisitie en import.....	68
Belangrijkste bevindingen	4	5.4	Opslag	79
1. Inleiding	12	5.5	Acquisitie en import ten behoeve van productie	83
2. Onderzoeksopzet	16	5.6	Productie	87
2.2 Doelstelling	19	5.7	Afzet	106
2.3 Domeinafbakening	19	5.8	Conclusie.....	111
2.4 Onderzoeksvragen	20	6. Aard en ontwikkelingen – Rode draden		114
2.5 Onderzoeksmethoden	21	6.1	Inleiding.....	116
2.6 Bronnen	21	6.2	Handel is handel.....	116
3. Omvang	22	6.3	Geweld	116
3.1 Inleiding	25	6.4	Meewerken en meedoen.....	117
3.2 De vraag naar drugs: de omvang van het gebruik	25	6.5	Communicatie	118
3.3 Omvang en ontwikkelingen van het aanbod	29	6.6	Prijzen.....	119
3.4 Opsporingsonderzoeken Nederlandse politie	35	6.7	Betalingen.....	123
3.5 Verdachten.....	39	6.8	Witwassen	125
3.6 Internationale rechtshulp	43	6.9	Conclusie.....	133
3.7 Conclusie.....	45	7. Nederland(ers) binnen de transnationale drugsmarkt 136		
4. Jonge verdachten	46	7.1	Inleiding.....	138
4.1 Inleiding	48	7.2	Nederlanders binnen de Europese drugsmarkt.....	138
4.2 Omvang	48	7.3	ANOM	139
4.3 Risicofactoren voor crimineel gedrag en drugsgerelateerde georganiseerde criminaliteit.....	58	7.5	Conclusie.....	149
4.4 Hoe jongeren worden betrokken.....	60	8. Criminaliteitsrelevante factoren		150
4.5 Doorgroeiërs	61	8.1	Inleiding.....	152
4.6 Conclusie.....	63	8.2	Drugsgebruik en opkomende drugs.....	152
5. Aard en ontwikkelingen – Crime script drugs	64	8.3	COVID-19-pandemie.....	153
5.1 Inleiding	67	8.4	Legalisering en criminalisering	153
5.2 Crime script drugs	67	8.5	Zwakke governance en conflicten.....	157
		8.6	Technologische ontwikkelingen.....	159
		8.7	Conclusie.....	161
		Bronnen		162
		Literatuur.....		165
		Interviews/expertsessies		170

Voorwoord

In het Fenomeenbeeld drugs 2024 duikt de politie weer diep in de wereld van de georganiseerde drugscriminaliteit in relatie tot Nederland. Dit rapport belicht de omvang, aard en ontwikkelingen van de Nederlandse polydrugsmarkt over de afgelopen vier jaren en besteedt dit keer extra aandacht aan het transnationale karakter en de criminele carrières van jeugdige verdachten in de georganiseerde drugscriminaliteit. Ik wil de onderzoekers van de Eenheid Landelijke Expertise en Operaties en de Eenheid Opsporing en Interventies bedanken voor dit gedegen rapport, dat een update geeft van de drugsstand van Nederland.

Waar we in het Fenomeenbeeld drugs 2021 van de politie constateerden, dat de mondiaal vertakte illegale drugsindustrie in knooppunt Nederland niet alleen een omvangrijk en complex criminaliteitsfenomeen is, maar ook een maatschappelijk en economisch probleem, zijn de uitdagingen voor de politie ongewijzigd groot. Nederland blijft een cruciale hub binnen de mondiale drugsmarkt, waar (inter)nationale criminele netwerken onvermoeibaar opereren.

De afgelopen jaren heeft de politie grote successen geboekt in datagedreven opsporing en zijn verschillende versleutelde communicatieplatforms in samenwerking met landen als Frankrijk, België, Australië en de Verenigde Staten ontmanteld. Mede hierdoor hebben we veel verdachten voor de rechter kunnen brengen en konden grote criminele drugssystemen worden aangepakt. Het aantal veroordelingen op basis hiervan loopt nog steeds op. Ook kreeg de politie goed zicht op het criminele betalingsverkeer en op witwasconstructies, en konden we de drugscrimineel steeds beter raken in zijn verdienmodel.

De moord op misdaadjournalist Peter R. de Vries medio 2021 zette - na de moorden op de broer en advocaat van een kroongetuige - de georganiseerde misdaad in Nederland wederom vol in de schijnwerpers en zorgde voor een verdere intensivering van de bestrijding ervan. Het besef kwam dat de Nederlandse rechtsstaat zich beter moet wapenen tegen dergelijke nietsontziende criminelen. Verschillende (rijksbrede) overheids- en handhavingsinstanties bundelden hun krachten. De mainport aanpak zag het licht, een versterkt stelsel van bewaken en beveiligen werd opgetuigd, voortgezet handelen in detentie werd onder de loep genomen en wetgeving in de steigers gezet. Met name het wetsvoorstel Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS) voorziet in de behoefte om een halt toe te roepen aan de mondiale handel van deze zogenaamde designer drugs vanuit Nederland. Dergelijke inspanningen zal de Nederlandse overheid de komende jaren moeten blijven verrichten. Niet in de laatste plaats omdat de georganiseerde drugscriminaliteit door beperkte aandacht van de overheid lang min of meer ongestoord in kracht heeft kunnen toenemen, maar ook omdat criminelen na politie-interventies altijd weer zullen zoeken naar nieuwe mogelijkheden om hun criminele business voort te zetten.

De beschikbaarheid van drugs neemt in Europa toe. Steeds meer nieuwe synthetische drugs worden ontwikkeld en op de markt gebracht. Ze zijn goedkoop, gemakkelijk en snel te produceren, dus aantrekkelijk voor de geld gedreven drugscrimineel. Zoals meerdere onderzoeken

aantonen, is het drugsgebruik voor een aantal drugs in Nederland het afgelopen decennium toegenomen. Er vindt meer polydruggebruik plaats, waarbij drugs bovendien met regelmaat aan de gebruiker worden verkocht voor het één, maar waarvan na analyse blijkt dat het om andere drugs gaat, met alle extra gezondheidsrisico's van dien. De hiervoor genoemde ontwikkelingen kunnen niet los worden gezien van de toename in gebruik door consumenten van de online platforms. De overtuiging van opsporingsdiensten wereldwijd is dan ook steeds meer dat we te maken hebben met zowel een vraaggedreven als aanbodgedreven drugsmarkt.

Ontwikkelingen in de mondiale drugsindustrie gaan snel. Dit noopt de politie tot het voortdurend actualiseren van haar informatiepositie om te kunnen inspelen op nieuwe trends in modus operandi en drugsmarkten. Denk aan, het gebruik van cryptovaluta, ingewassen cocaïne, grootschalig verhandelde ketamine, online drugshandel, toename van NPS, ontwikkeling van nieuwe grondstoffen voor de productie van synthetische drugs en de wereldwijde opkomst van synthetische opioïden. Door middel van datagedreven opsporing, internationale samenwerking, bronbestrijding en systeemaanpak zullen we de georganiseerde drugscriminaliteit onverminderd blijven aanpakken en bestrijden.

De aanpak van de georganiseerde drugscriminaliteit is echter niet alleen een zaak voor de politie. Het gaat ons allen aan: van overheidsinstantie, bedrijfsleven, wetenschap tot individuele burger. Kijk niet weg, maar meld vermoedens van drugsproductie- of handel bij de politie, laat je niet verleiden tot de doodlopende weg van het "snelle" drugsgeld, help ons met wetenschappelijk onderzoek om onze informatiepositie te verbeteren, bestrijdt armoede, laat je niet als proefkonijn van de drugscrimineel gebruiken en werp barrières op binnen je bedrijf.

Ik nodig u uit om dit rapport door te nemen om zo een meer omvattend inzicht te krijgen in de complexe en adaptieve wereld van de georganiseerde drugscriminaliteit. De inzichten uit het rapport kunnen helpen om in gezamenlijkheid tot succesvolle strategieën en interventies te komen.

Willem Woelders
Portefeuillehouder Drugs
Politie

September 2024

Belangrijkste bevindingen

Het Fenomeenbeeld drugs 2024 richt zich op de omvang, aard en ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in (relatie tot) Nederland in de periode 2020 tot en met 2023, aangevuld met kwalitatieve data uit de eerste helft van 2024.

De productie en/of handel van drugs staan centraal. Het gaat om de drugs cannabis (hennep en hasj), cocaïne, synthetische drugs (inclusief precursoren, chemicaliën, NPS en illegale medicijnen), heroïne en lachgas. Extra aandacht is besteed aan de transnationale aard van de georganiseerde drugscriminaliteit, en jonge verdachten en doorgroeiërs binnen de georganiseerde drugscriminaliteit.

Belangrijkste bevindingen

- Binnen de mondiale drugsmarkt kunnen vraag en aanbod niet los van elkaar worden gezien. Zonder gebruikersmarkten geen aanbod en het aanbod creëert ook weer (nieuwe) afzet.
- Nederland blijft een belangrijke hub binnen de mondiale drugsmarkt waar drugs worden ingevoerd, doorgevoerd, uitgevoerd en geproduceerd. Internationaal opererende criminele netwerken maken hier gebruik van.
- De georganiseerde drugscriminaliteit is niet alleen een criminaliteitsfenomeen maar ook een maatschappelijk en economisch fenomeen. Er worden allerlei criminele hand- en spandiensten verricht door personen die geen onderdeel zijn van de drugsnetwerken zelf, maar die de georganiseerde drugscriminaliteit wel mogelijk maken. Deze personen kunnen hier ook goed aan verdienen. Voorbeelden van deze diensten zijn het verhuren van woningen en loodsen ten behoeve van de opslag en/of productie van drugs en het op naam zetten van auto's en bedrijven door katvangers. Corruptieve handelingen vormen de uitwassen.
- Nederlanders in de georganiseerde drugscriminaliteit zijn hoofdzakelijk in en vanuit Nederland werkzaam. Wel zijn zij in het buitenland actief om invoer naar Europa en productie te realiseren. In de tussenhandel en detailhandel in andere landen zijn Nederlanders niet of nauwelijks betrokken.
- De Nederlandse drugsmarkt is onverminderd groot. Nieuwe varianten zijn met een opmars bezig, waaronder ketamine, synthetische cathinonen en THC-varianten.
- Polydrugshandel is van groothandel tot detailhandel veelal de norm en ook polydrugsproductie komt voor. Er wordt niet alleen gehandeld in verschillende soorten drugs. Andere lucratieve handel - waaronder de handel in illegale medicijnen, illegale sigaretten en vuurwapens - wordt ook opgepakt als de kans zich voordoet.
- Drugsnetwerken zijn met elkaar verweven. Iedereen lijkt met iedereen verbonden, iedereen kan met iedereen samenwerken zowel op nationaal als internationaal niveau. Niemand is onmisbaar. Criminele samenwerking is ook praktisch van aard. Meerdere netwerken maken bijvoorbeeld gebruik van dezelfde facilitators, waar-onder corruptiebrokers, ondergrondse bankiers en ketelbouwers, en van dezelfde productielocaties en/of dezelfde opslaglocaties.
- Binnen de transnationale georganiseerde drugscriminaliteit lijken communicatietools een noodzaak, maar voor belangrijke zaken genieten face-to-face-ontmoetingen de voorkeur. Nederlanders spreken fysiek af in eigen land en ook buitenlanders reizen naar Nederland om hier zaken te doen. Nederlanders gaan op hun beurt naar het buitenland om daar hun contacten te spreken.
- Het aantal jonge verdachten van criminaliteit is in Nederland de afgelopen tien jaar bijna gehalveerd. Ook het aantal jongeren dat verdacht wordt van drugscriminaliteit is de afgelopen tien jaar gedaald, zij het iets minder hard. Het aandeel jongeren onder de uithalers is de afgelopen jaren wel toegenomen.
- Binnen de jeugdcriminaliteit komt drugscriminaliteit ten opzichte van andere typen misdrijven relatief weinig voor. Wel geldt voor de jongeren die worden verdacht van drugsgelateerde criminaliteit, dat zij vaak al andere strafbare feiten hebben gepleegd. Daarnaast zijn het relatief vaak veelplegers. Zij zijn meer dan andere jonge verdachten betrokken bij geweldsdelicten of vermogensmisdrijven met geweld.
- Er is een wisselwerking tussen illegale en legale (drugs)markten. Criminelen spelen hierbij in op veranderende wet- en regelgeving. Zo leidt legalisering van drugs in het ene land, tot illegale handel ervan naar het andere land. Denk aan de import van hennep uit Noord-Amerika en de uitvoer van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) naar het buitenland. Om (inter)nationale regulering van grondstoffen voor synthetische drugsproductie te omzeilen, komen er steeds nieuwe stoffen op de markt waar drugs mee kunnen worden geproduceerd.

Trends en ontwikkelingen

- Er is in Nederland sprake van een toename van de in- en doorvoer van buitenlandse **hennep**. Georganiseerde hennepsteelt is in Nederland afgenomen en buitenlandse afzetmarkten hebben minder behoefte aan Nederlandse hennep. De Nederlandse hennepsteelt lijkt daarmee aan belang te hebben ingeboet.
- Binnen de **cannabis**markt worden verschillende THC-varianten geproduceerd. Deze verschillende THC-varianten kunnen veel potenter zijn dan traditionele THC, maar vallen door hun chemische samenstelling niet onder de Opiumwet. Vervolgens worden ze verwerkt in bijvoorbeeld *edibles* of vapes. Naast de verschillende THC-varianten zijn er ook synthetische cannabinoïden. Synthetische cannabinoïden zijn stoffen die op moleculair niveau niet lijken op die van THC, maar wel de werking van THC nabootsen. In Nederland zijn er in de afgelopen jaren geen productielocaties van synthetische cannabinoïden aangetroffen.
- Opsporingsonderzoeken naar **hasj** of **heroïne** betreffen vaker polydrugs-opsporingsonderzoeken. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat dit (bij de handhavings- en opsporingsautoriteiten) in Nederland geen geprioriteerde drugssoorten zijn zoals cocaïne en synthetische drugs en er dus vaker sprake is van 'bijvangst'.
- Nederland, België en Spanje zijn in Europa belangrijke invoerlanden van **cocaïne**, maar er is sprake van een toename van inbeslagnames van cocaïne in de havens van verschillende andere Europese landen. Dit lijkt te duiden op een uitbreiding van de import naar Europa, via verschillende Europese havens.
- Nederlandse criminelen importeren **cocaïne** naar Europa via Nederland, maar ook via andere Europese landen. In Europese havens werken zij samen met lokale brokers, facilitators, en/of criminele netwerken. Buitenlandse criminelen importeren op hun beurt cocaïne via Nederlandse havens. Zij kunnen de handel end-to-end in handen hebben.
- **Crack**gebruik lijkt in Europa en in Nederland toe te nemen, zij het hoofdzakelijk onder gemarginaliseerde groepen drugsgebruikers. In Nederland wordt op detailhandelniveau de handel in crack waargenomen en de gemiddelde straatprijs is gestegen. De gebruiker betaalde in 2023 gemiddeld meer voor een gram crack dan voor een gram cocaïnehydrochloride. Mogelijk dat hierdoor de tussenhandel in crack zich verder gaat ontwikkelen.
- Er zijn in Nederland in 2023 minder **cocaïne**-extractielocaties aangetroffen dan in vorige jaren. Dit zijn locaties waar cocaïne die is verwerkt in dragermaterialen wordt geëxtraheerd of uitgewassen. Het vermoeden bestaat dat cocaïne-extractie als zodanig in Europa niet is afgenomen maar zich in andere landen meer voordoet.
- Het aantal aangetroffen **productielocaties** is de laatste twee jaar gestegen. Productielocaties worden steeds meer aangetroffen in woonwijken. Bij ongelukken tijdens het productieproces ontstaat hierdoor een groter risico op slachtoffers. Daarnaast worden er meer productielocaties aangetroffen waar de productie van verschillende soorten drugs plaatsvindt. Criminele organisaties kunnen met deze *combilabs* snel inspelen op de vraag naar verschillende soorten drugs. Binnen de synthetische drugsproductie worden steeds vaker methodes gehanteerd waarvoor geen of minder reactie- en/of drukketels nodig zijn. Een vermoedelijke oorzaak is de schaarste aan dergelijke ketels, ontstaan door de vanuit de politie geïnitieerde aanpak van ketelbouwers.
- De productie van **methamfetamine** in Nederland is toegenomen en lijkt zich hier definitief te hebben gevestigd. Ook de invoer en handel in methamfetamine is toegenomen.
- In Europa zijn de hoeveelheden inbeslaggenomen **synthetische cathinonen** toegenomen. Hoewel de totale hoeveelheid in vergelijking met sommige andere drugs niet heel groot is, lijken synthetische cathinonen wel belangrijker te worden. In Nederland vindt productie plaats van verschillende soorten synthetische cathinonen en is sprake van een toename in het aantal ontdekte laboratoria. In de meeste gevallen gaat het om stoffen als 3-MMC, 4-CMC en 3-CMC. Een andere drugssoort die tegenwoordig in Nederland wordt geproduceerd, is *flakka* (Alpha-PVP en varianten). De toename van de productie van deze NPS is mogelijk het gevolg van het feit dat deze niet meer op legale wijze zijn te verkrijgen. Bij voldoende vraag, gaat men over op illegale productie. Daarnaast worden er in Nederland substanties verwerkt die hier (nog) niet strafbaar zijn, zogenaamde NPS of designerdrugs. Deze worden vervolgens via webwinkels verkocht - ook aan buitenlandse gebruikers.
- Het **ketamine**gebruik is in Nederland en de ons omringende landen toegenomen en dat is ook terug te zien in de georganiseerde drugscriminaliteit, van groothandel tot detailhandel. Nederlandse criminele netwerken importeren en handelen in ketamine, en de afgelopen jaren zijn meerdere (grote) partijen ketamine in Nederland aangetroffen.
- Een opkomende trend is de productie van en handel in **pink cocaine** of *tuci*, een drugssoort waarbij twee of meer soorten drugs zijn vermengd, veelal ketamine en MDMA. De roze blokken lijken op cocaïneblokken, maar anders dan de naam doet vermoeden, bevatten ze zelden of nooit cocaïne. Pink cocaine uit Nederland lijkt mogelijk bestemd te zijn voor afzetmarkten in Spanje en het Verenigd Koninkrijk.
- Het aantal gebruikers van **synthetische opioïden** is in Europa gering, maar het gebruik brengt wel gezondheidsrisico's met zich mee. Voorbeelden zijn fentanyl en nitazenes. In de onderzoeksperiode zijn in Nederland geen productielocaties van stoffen als fentanyl of nitazenes onderkend. Ook zijn weinig tot geen synthetische opioïden aangetroffen en inbeslaggenomen. Wel kunnen Nederlanders soms betrokken zijn bij de handel in onder meer fentanyl(pleisters).
- De **heroïne**markt is in Europa en zeker in Nederland relatief klein. Maar Nederlandse netwerken en subjecten houden zich ook bezig met de import en doorvoer van heroïne. Het verbod op de opiumpapaverteelt en op alle drugs in Afghanistan (het belangrijkste bronland van heroïne) lijkt begin 2024 (nog) niet te hebben geleid tot tekorten aan heroïne op de Europese markt. Wel lijkt de markt in beweging. Zo zijn in 2023 de groothandelsprijzen voor heroïne gestegen. Hetzelfde geldt voor de gemiddelde straatprijs voor heroïne in Nederland. De oorzaak hiervan is nog onduidelijk, mogelijk worden partijen vastgehouden om zo de prijs kunstmatig hoog te houden.
- De productie en handel van **lachgas** voor recreatief gebruik is in Nederland per 1 januari 2023 strafbaar gesteld. Het aantal lachgasincidenten is sindsdien verder afgenomen, hoewel het recreatief gebruik al sinds 2020 is afgenomen. De Duitse autoriteiten constateren wel dat sinds het lachgasverbod in Nederland, Nederlanders vaker lachgascilinders in Duitsland aankopen.

1

Inleiding

Zonder de mondiale vraag naar drugs is er geen aanbod en het aanbod creëert ook weer vraag. Wereldwijd spelen criminelen daarop in. De transnationale georganiseerde drugscriminaliteit waar ook Nederland zich mee geconfronteerd ziet, is dan ook niet los te zien van de gebruikers. Sinds jaar en dag neemt Nederland een belangrijke positie in op de mondiale drugsmarkt. Ons land is een belangrijke transitiehub, met name voor de invoer en doorvoer naar Europese afzetmarkten.

In Nederland worden ook al decennialang drugs geproduceerd, niet alleen voor de Nederlandse, maar vooral voor buitenlandse markten. Maar de hubfunctie van ons land en de Nederlandse drugsgerelateerde georganiseerde misdaad kunnen alleen bestaan dankzij de mondiale drugsmarkt – in die zin zijn we als land en met ‘onze’ georganiseerde misdaad een ‘radertje’ binnen een omvangrijk en complex systeem.

Onderdeel van die complexiteit is ten eerste de wisselwerking tussen legale en illegale drugsmarkten. Met behulp van in principe (deels) legale grondstoffen worden illegale drugs geproduceerd. Sommige drugs zijn legaal verkrijgbaar voor medische doeleinden, maar komen terecht in het illegale gebruikerscircuit (EMCDDA & Europol, 2024). Legale productie kan ook illegale handel met zich meebrengen. Gelegaliseerde drugs in het ene land, kunnen leiden tot illegale handel ervan naar het andere land.

Ten tweede is er de wisselwerking tussen legale en illegale markten in algemene zin. Om drugscriminaliteit te kunnen plegen, wordt samengewerkt met brokers, specialisten en facilitators, die dat al dan niet vanuit of naast hun legale werkzaamheden doen. Onder- en bovenwereld zijn met elkaar verweven. Er is dan ook niet alleen sprake van een mondiaal criminaliteitsfenomeen maar vooral van een mondiaal maatschappelijk en economisch fenomeen (zie Politie, 2022).

Binnen deze complexiteit richt het Fenomeenbeeld drugs 2024 zich alleen op de georganiseerde drugscriminaliteit. De opdracht voor het opstellen van het fenomeenbeeld is afkomstig van de Nationaal Intelligencecoördinator van de politie en de politiechef van de Eenheid Landelijke Expertise en Operaties: een strategisch beeld op de omvang, aard en ontwikkelingen van het binnen de politie geprioriteerde veiligheidsthema SOC (Serious and Organised Crime) Drugs. Het Fenomeenbeeld drugs biedt de politieorganisatie een basis om tot gerichte nationale en internationale strategieën te komen in de aanpak van de georganiseerde drugscriminaliteit. Deze kunnen vervolgens leiden tot beleidsadviezen, beleidsprogramma's en (tactische) projecten. De aanpak van de drugsproblematiek door de politie richt zich op het deel waar de taken en verantwoordelijkheden van de politie liggen: strafrechtelijke aanpak, handhaving, signaleren en adviseren. Ook andere (inter)nationale handhavings- en opsporingspartners hebben een rol in deze aanpak.

Het rapport begint met de onderzoekopzet (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de omvang van de drugsmarkt op basis van de vraag- en de aanbodkant, het aandeel aan drugscriminaliteit-gerelateerde verdachten in Nederland en het aandeel Nederlandse verdachten in het buitenland. Een verdieping op jonge verdachten in Nederland volgt in hoofdstuk 4. De aard en de ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in relatie tot Nederland zijn met behulp van crime scripting in hoofdstuk 5 uitgewerkt. In hoofdstuk 6 wordt een aantal rode draden in relatie tot de aard en ontwikkelingen nader toegelicht. Hoofdstuk 7 richt zich op de positie en rol van Nederlanders en van Nederland binnen de transnationale drugsmarkt. Het rapport eindigt met de uitwerking van criminaliteitsrelevante factoren (hoofdstuk 8).

2

Onderzoeksopzet

2.1 Inleiding

De Nationaal Intelligencecoördinator van de politie en de politiechef van de Eenheid Landelijke Expertise en Operaties hebben de onderzoekers van de Eenheid Landelijke Expertise en Operaties (LX) en de Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies (LO) de opdracht gegeven strategische fenomeenbeelden op te stellen. Deze beelden hebben betrekking op de geprioriteerde veiligheidsthema's van de politie en sluiten aan bij de politieke beleidscyclus en de beleidscyclus van Europol (gerelateerd aan de SOCTA, de Serious and Organised Crime Threat Assessment).

Een van deze veiligheidsthema's is SOC (Serious and Organised Crime) Drugs, oftewel georganiseerde drugscriminaliteit.

Er is al eerder een fenomeenbeeld drugs verschenen. In 2022 is door de politie *De narco-stand van Nederland. Fenomeenbeeld drugs 2021* gepubliceerd. De onderzoeksperiode van het Fenomeenbeeld drugs 2021 betreft de jaren 2017 tot en met 2020, aangevuld met op dat moment beschikbare informatie uit 2021. Het Fenomeenbeeld drugs 2024 richt zich op de periode 2020 tot en met 2023, aangevuld met kwalitatieve informatie uit de eerste helft 2024. Het Fenomeenbeeld drugs 2024 overlapt qua tijdsspanne daarmee deels het beeld van 2021, maar komt zo in lijn met de afgesproken beleidscyclus. Het Fenomeenbeeld drugs 2024 is - gezien de relatief korte periode tussen de twee beelden - niet een herhaling van het vorige fenomeenbeeld maar borduurt daarop voort. Het richt zich vooral op relevante ontwikkelingen die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan. Daarnaast wordt extra aandacht besteed aan de transnationale aard van de georganiseerde drugscriminaliteit en de aanwas en doorgroei van jongeren in de georganiseerde drugscriminaliteit.

In dit hoofdstuk worden de doelstelling, domeinafbakening, onderzoeksvragen, onderzoeksmethoden en bronnen nader toegelicht.

2.2 Doelstelling

Het Fenomeenbeeld drugs 2024 heeft tot doel het inzichtelijk maken van de omvang, de aard en de ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in (relatie tot) Nederland en de daarbij betrokken criminele netwerken en subjecten.¹

Het fenomeenbeeld kan worden gebruikt voor de uitwerking van nationale en internationale strategieën voor de politie. Het is een strategisch en openbaar product.

2.3 Domeinafbakening

De volgende onderwerpen staan centraal:

- Productie en/of handel van drugs
 - Cannabis (hennep en hasj)
 - Cocaine
 - Synthetische drugs, inclusief precursoren, chemicaliën, NPS (waaronder illegale synthetische opioïden en synthetische cannabinoïden) en (illegale) medicijnen
 - Heroïne
 - Lachgas

¹ In het Fenomeenbeeld drugs 2024 wordt onder Nederland verstaan: Nederland exclusief het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden.

- De transnationale aard van de georganiseerde drugscriminaliteit
- Jonge verdachten en doorgroeiërs binnen de georganiseerde drugscriminaliteit

De focus ligt op georganiseerde criminaliteit, zoals strafbaar gesteld in artikel 11b van de Opiumwet en artikel 140 (lid 4 en 5) van het Wetboek van Strafrecht. Het gaat daarbij om delicten die tot stand komen in de structurele samenwerking tussen personen, en die worden gepleegd met het oog op het gezamenlijk behalen van financieel of materieel gewin. Het kenmerk ‘structurele samenwerking tussen personen’ betekent dat er sprake is van (de intentie tot) herhaald plegen van een delict of misdrijf, en bovendien van enige consistentie in de samenstelling van het samenwerkingsverband (Boerman et al., 2017, p. 19-20).

De Nederlandse georganiseerde drugscriminaliteit is hoofdzakelijk transnationaal van aard. Criminaliteit wordt over grenzen heen gecoördineerd en behelst de betrokkenheid van subjecten die in meerdere landen actief zijn (Kruisbergen et al., 2012). Daarom ligt in het onderzoek ook nadrukkelijk de focus op het transnationale, grensoverschrijdende karakter van de georganiseerde drugscriminaliteit. Het gaat over georganiseerde criminaliteit die zich in Nederland voordoet, om betrokkenheid van Nederlandse criminele netwerken en/of Nederlandse subjecten in binnen- en buitenland, en/of om internationale netwerken die ten behoeve van de transnationale drugshandel actief zijn in Nederland.

2.4 Onderzoeksvragen

Om aan de doelstelling van het Fenomeenbeeld drugs 2024 te voldoen, zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat zijn de ontwikkelingen voor wat betreft de omvang (productie, handel, inbeslagname en gebruik) op mondiaal, Europees en nationaal niveau van cannabis, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en lachgas?
2. Hoe heeft de georganiseerde drugscriminaliteit in/via Nederland zich ontwikkeld voor de wijze waarop (organisatie en uitvoering) deze wordt gepleegd?
3. Welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan ten aanzien van de omvang en de kenmerken van de betrokken criminele netwerken, subjecten (inclusief verdachten, waaronder nieuwe aanwas/doorgroeiërs) en overige betrokkenen (w.o. facilitators), in Nederland en/of met de Nederlandse nationaliteit?
4. In hoeverre en op welke manieren worden illegale drugswinsten in Nederland witgewassen?
5. Wat is de positie van Nederland en de rol van Nederlandse criminele netwerken in de transnationale georganiseerde drugscriminaliteit?
6. Welke criminaliteitsrelevante factoren zijn van invloed op de georganiseerde drugscriminaliteit in/via Nederland?

De onderzoeksperiode betrof januari 2020 tot en met december 2023. Over genoemde periode zijn kwantitatieve en kwalitatieve data verzameld en geanalyseerd. Daar waar kwalitatieve data uit de eerste helft 2024 beschikbaar waren, zijn deze meegenomen.

2.5 Onderzoeksmethoden

Voor dit onderzoek is datatriangulatie toegepast. Er zijn verschillende kwantitatieve en kwalitatieve bronnen gebruikt en gecombineerd om een zo valide en betrouwbaar mogelijk beeld te kunnen schetsen. Verschillende onderzoeksmethoden zijn toegepast: literatuur- en documentstudies en analyses van verschillende (kwantitatieve) databronnen. Ook zijn relevante experts bevestigd met behulp van schriftelijke vragenlijsten en (semigestructureerde) interviews.

Om de aard van de (aan Nederland gelieerde) drugsmarkt te kunnen beschrijven, is de methodiek van crime scripting toegepast.

2.6 Bronnen

Voor het Fenomeenbeeld drugs 2024 is gebruikgemaakt van verschillende bronnen. Het gaat daarbij om openbare bronnen, politie-informatie en informatie van partners van handhavings- en opsporingsinstanties. Openbare bronnen omvatten internationale en nationale rapporten, (wetenschappelijke) onderzoeken en artikelen, nieuwsberichten en websites. De volgende politiebronnen zijn geraadpleegd: Summ-IT, BVH, DIAS en BVI.² Een en ander is aangevuld met andersoortige politie-informatie, waaronder de cryptocommunicatie-dataset ANOM.³

Uit Summ-IT is een dataset geëxtraheerd met drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken en de daarbinnen geregistreerde verdachten. Uit BVH zijn registraties opgehaald met betrekking tot het aantreffen van productie- en opslaglocaties van drugs. Aangezien de focus op georganiseerde criminaliteit ligt en om dubbelingen te voorkomen, is in BVH niet naar opsporingsonderzoeken en verdachten gekeken. Wel is in BVH gekeken naar registraties van incidenten met betrekking tot de illegale handel in lachgas. Ook is uit BVI aanvullende informatie geanalyseerd met betrekking tot de jonge verdachten en doorgroeiërs. Uit het registratiesysteem voor internationale rechtshulp DIAS is een dataset geëxtraheerd van drugsgerelateerde rechtshulpverzoeken.

De openbare bronnen en politiebronnen zijn aangevuld met informatie afkomstig van de Financial Intelligence Unit Nederland (FIU-Nederland), de Koninklijke Marechaussee (KMar), de Douane en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD).

Ook is een vragenlijst uitgezet onder politiemedewerkers in de Europese landen die samenwerken onder EMPACT Synthetische Drugs & NPS en EMPACT Cannabis, Cocaïne & Heroïne.⁴ In aanvulling daarop is een Europese verdiepende expertsessie georganiseerd. Tot slot zijn semigestructureerde (groeps)interviews gehouden met medewerkers van verschillende politie-eenheden en andere relevante instanties. Naar de verschillende (groeps)interviews wordt verwezen door middel van een codering beginnend met ‘I’. Voor een overzicht zie: Bronnen.

² Summ-IT is het opsporingsstelsel voor recherche en intelligence. BVH -basisvoorziening handhaving - is een applicatie die door de politie wordt gebruikt voor de basispolitiezorg. DIAS - Dutch International Assistance System - is de applicatie voor het registreren en afhandelen van internationale rechtshulpverzoeken. DIAS is sinds 2023 de vervanger van LURIS. Bij het Fenomeenbeeld drugs 2021 is gebruikgemaakt van data uit LURIS; voor het Fenomeenbeeld drugs 2024 is alleen gebruikgemaakt van data uit DIAS. Dezelfde query's zijn gebruikt als voor het Fenomeenbeeld drugs 2021.

BVI - Basisvoorziening Informatie - is een omgeving waarbinnen politiedata uit verschillende politiestelsels worden verzameld, veredeld en verwerkt.

³ Met toestemming van de bevoegde autoriteiten.

⁴ EMPACT - European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats. Onder de verschillende EMPACT's werken landen onder de vlag van Europol samen in de aanpak van de georganiseerde criminaliteit op EU-niveau.

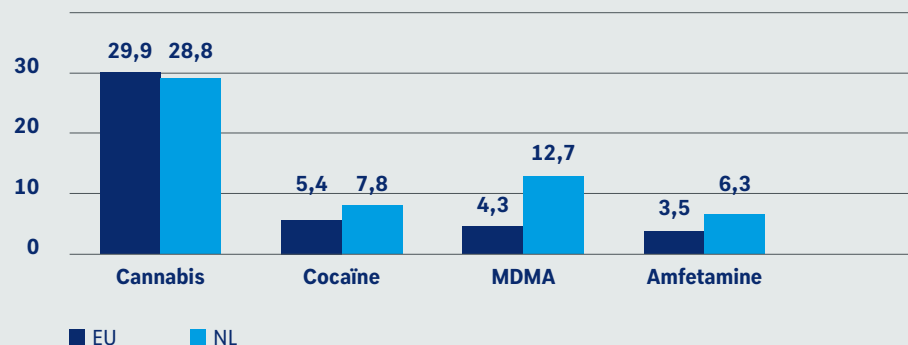
3

Omvang

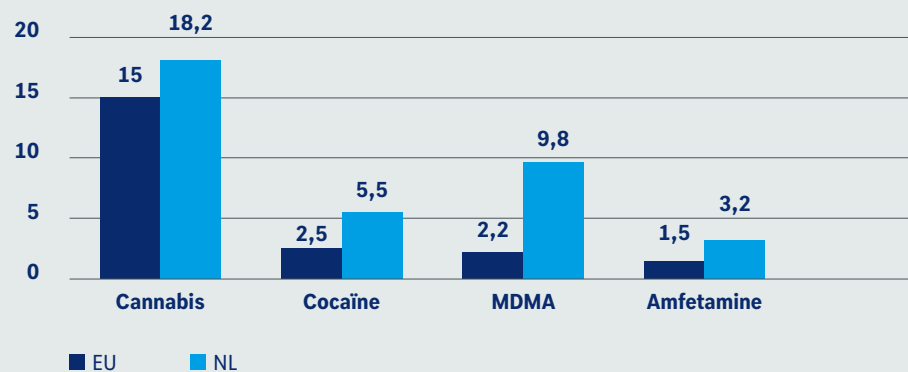
Figuur 3.1. Percentage personen van 15-64 jaar in de EU en in Nederland dat ooit drugs heeft gebruikt, per drugssoort (peiljaar NL, 2022)

Bron: EMCDDA, 2024.

Figuur 3.2. Percentage personen van 15-34 jaar binnen de EU en in Nederland dat het laatste jaar heeft gebruikt (peiljaar NL, 2022)

Bron: EMCDDA, 2024.

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de omvang van de georganiseerde drugscriminaliteit in en via Nederland. Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen op dat vlak is het relevant zicht te krijgen op de vraag naar drugs. Immers: zonder vraag geen aanbod. We besteden daarom aandacht aan de gebruikersmarkten op mondiaal en Europees niveau, om vervolgens de situatie in Nederland te beschrijven. Daarna wordt ingegaan op het aanbod van drugs. Hiervoor is met name gebruikgemaakt van cijfers met betrekking tot inbeslagnames en productielocaties. Ook hier baseren we ons op mondiale, Europese en Nederlandse cijfers. Vervolgens wordt ingegaan op het aantal drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie en de verdachten die daarin voorkomen. Daarnaast gaan we in op het aantal Nederlandse drugsgerelateerde verdachten in Europa. Tot slot volgt een indicatie van de omvang op basis van internationale rechtshulp.

3.2 De vraag naar drugs: de omvang van het gebruik

In 2022 gebruikte 5,6 procent van de wereldbevolking van 15-64 jaar drugs. Dat is een toename van twintig procent over de laatste tien jaar. Hoewel de stijging gedeeltelijk is te verklaren door de bevolkingsgroei, is het relatieve aantal gebruikers ook toegenomen (UNODC, 2024). Cannabis is wereldwijd de meest gebruikte drugssoort, opiaten kennen qua gebruik de meest problematische gevolgen.

Figuur 3.1 laat zien dat cannabis in de Europese Unie (EU) eveneens de meest gebruikte drugssoort is, gevolgd door cocaïne en synthetische drugs (MDMA⁵, amfetamine en methamfetamine). Heroïne wordt door een veel kleinere groep gebruikt. In Nederland ligt het aantal gebruikers vermoedelijk rond 0,1 procent (EMCDDA, 2024⁶; NDM, 2024). Om die reden zijn de cijfers over het gebruik van heroïne in figuur 3.1 en 3.2 niet meegenomen.

Het aantal personen binnen de EU (15-64 jaar) dat aangeeft ooit drugs te hebben gebruikt, is de afgelopen jaren redelijk stabiel (EMCDDA, 2020; 2021; 2023; 2024a). Dat geldt voor cannabis, cocaïne, amfetamine en MDMA. Er is mogelijk wel sprake geweest van een dip in het gebruik van cocaïne en MDMA in de COVID-19-jaren.

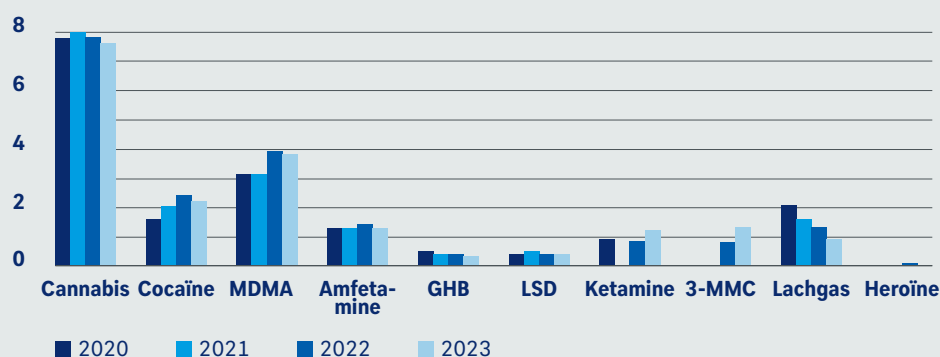
De figuur laat eveneens het gebruik in Nederland zien. Wat betreft MDMA is het ooitgebruik in Nederland het hoogste in de EU; wat betreft cocaïne en amfetamine zit Nederland in de top drie. Het gemiddelde ooitgebruik van deze drugssoorten ligt in Nederland dus hoger dan in de meeste andere landen. Voor cannabis is dat onderscheid minder duidelijk. Wat betreft heroïne kent Nederland vergeleken met andere Europese landen geen hoog aantal gebruikers.

5 Verschillende bronnen kiezen voor het gebruik van het woord MDMA, ecstasy of xtc. Het betreft dezelfde stof. Omwille van de leesbaarheid wordt in dit rapport vooral gesproken over MDMA, tenzij het specifiek gaat over bijvoorbeeld xtc-pillen.

6 Het EMCDDA - European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - is begin juli 2024 overgegaan in de EUDA - European Union Drugs Agency. De rapportages die in het fenomeenbeeld zijn gebruikt, zijn van voor die tijd. Daarom wordt hier nog verwezen naar het EMCDDA. De site van het EMCDDA is ook overgegaan naar de EUDA (euda.europa.eu). Voor verwijzingen naar informatie van het EMCDDA/EUDA afkomstig van hun website, gebruiken we euda.europa.eu.

Figuur 3.3. Ontwikkeling percentage in de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder dat het laatste jaar gebruikt heeft

Bron: NDM, 2024.

Als naar het gebruik onder 15-34 jarigen wordt gekeken in het laatste jaar (Figuur 3.2), valt op dat het drugsgebruik in Nederland ook hoger ligt dan gemiddeld in de Europese Unie. Dit geldt voor alle gepresenteerde drugssoorten. Voor MDMA en cocaïne kent Nederland het hoogste gebruik in de EU (in 2022).

Het EMCDDA heeft in 2023 rioolwateronderzoek gedaan in 88 steden in Europa.⁷ Er is gekeken naar de resten van (het gebruik van) cannabis, cocaïne, synthetische drugs (MDMA, amfetamine en methamfetamine) en ketamine. In eerdere jaren is dergelijk onderzoek ook uitgevoerd. Sommige steden zien een toename van bepaalde drugs en andere weer niet. Over het algemeen lijkt het gebruik van cocaïne toe te nemen. Het gebruik van MDMA is in 2023 ook in een behoorlijk aantal steden toegenomen, met name in Noord-Europa.

7 Met Europa wordt hier bedoeld de Europese Unie en Turkije; <https://www.euda.europa.eu/news/2023/2/wastewater-samples-over-100-european-cities-reveal-latest-drug-taking-trends>; <https://www.euda.europa.eu/news/2024/4/latest-wastewater-data-88-european-cities-reveal-cocaine-detections-rise>; https://www.euda.europa.eu/publications/html/pods/waste-water-analysis_en#section2. Het gaat hier om onderzoek naar resten van drugsgebruik in het rioolwater, waarbij met betrekking tot cocaïne en cannabis metabolieten gemeten kunnen worden. Daarbij is het zeker dat het gaat om resten van gebruik. Bij synthetische varianten is dat lastiger en kunnen dumpingen het beeld verstoren. Zie: <https://www.nationaledrugmonitor.nl/bijlagen-innovatie-in-monitoring-rioolwateranalyses>.

Het gebruik van MDMA lag tijdens de COVID-19-pandemie vermoedelijk iets lager.⁸ Ketamine is alleen in 2022 en 2023 onderzocht en slechts in 22 steden, maar daarbij werd door de meeste steden wel een toename gerapporteerd. Voor de andere drugssoorten wisselen de resultaten per stad.

Daarnaast valt op dat het gebruik van de verschillende soorten drugs meer verspreid raakt over Europa. Waar cocaïne eerst vooral in steden in West- en Zuid-Europa gebruikt werd, wordt het tegenwoordig ook meer in Oost-Europa gevonden. Methamfetamine verspreidt zich juist meer van Oost-Europa (Slowakije en Tsjechië) naar West-Europa, al is het totale gebruik hiervan nog relatief gering. Bij alle soorten drugs wordt Nederland genoemd als een van de landen waar deze het meeste wordt teruggevonden.⁹

In grote steden worden relatief meer drugs gebruikt dan in kleinere steden, maar dit verschil lijkt het laatste jaar afgenomen. Ook worden drugs vaker in de weekenden geconsumeerd. Dit laatste geldt overigens niet voor cannabis, het gebruik hiervan is niet gebonden aan bepaalde dagen in de week.¹⁰

In Nederland lijkt op basis van de rioolwateranalyse sprake van een toename van het gebruik van cocaïne. Dit geldt niet voor de waargenomen hoeveelheden van de andere drugssoorten. Voor alle drugssoorten (behalve cannabis) is hier gedurende de COVID-19-pandemie (met name 2020) wel sprake geweest van een daling.¹¹

Het Trimbos-instituut onderzoekt ook jaarlijks het drugsgebruik in Nederland door onderzoek te doen onder de bevolking (NDM, 2024). In figuur 3.3 is voor de periode 2020-2023 het percentage personen van 18 jaar en ouder weergegeven dat aangeeft het laatste jaar drugs te hebben gebruikt (NDM, 2024). Over een langere periode (vanaf 2015) bekeken, is het gebruik van cannabis, MDMA en cocaïne iets toegenomen. Het gebruik van cannabis en amfetamine lijkt de afgelopen vier jaar stabiel. Opvallend is de afname van het gebruik van lachgas, waarvan de handel en productie voor recreatief gebruik sinds 1 januari 2023 officieel strafbaar is gesteld.

Er is voor 2022 en 2023 ook onderzoek gedaan naar het gebruik van ketamine en 3-MMC¹². Er is sprake van een toename van het gebruik van ketamine het laatste jaar (NDM, 2024). Het gebruik van ketamine is in de ons omringende landen eveneens toegenomen (I-BE; I-D2; I-B), met name onder jonge gebruikers. In Nederland lijkt er (het afgelopen jaar) ook sprake van een toename van het gebruik van 3-MMC, maar dat wordt in de buurlanden niet teruggezien.¹³ Het gebruik van heroïne is zoals gezegd laag, maar er zijn geluiden dat het mogelijk iets aan het toenemen is (politie-informatie).

8 https://www.euda.europa.eu/news/2022/1/latest-european-web-survey-drugs-finds-cannabis-and-ecstasy-use-most-impacted-covid-19_en

9 In Nederland zijn de resultaten afkomstig uit Amsterdam, Utrecht, Eindhoven, Rotterdam, Leeuwarden.

10 https://www.euda.europa.eu/news/2023/2/wastewater-samples-over-100-european-cities-reveal-latest-drug-taking-trends_en

11 https://www.euda.europa.eu/news/2024/4/latest-wastewater-data-88-european-cities-reveal-cocaine-detections-rise_en

12 3-MMC (ook wel Poes of Miauw genoemd) behoort tot de NPS, meer specifiek de synthetische cathinonen. Dit zijn middelen die wat betreft hun chemische structuur lijken op amfetamines. Het middel is inmiddels verboden in Nederland. <https://www.trimbos.nl/kennis/drugs/informatiepermidel/3-mmc/>

13 Het gaat hier om cijfers over 2022 en 2023. Daarvoor werd 3-MMC nog niet meegenomen in het onderzoek. (NDM, 2024)

De prevalentie van het gebruik van heroïne en andere opioïden is relatief gering in Europa en Nederland, maar deze drugs leveren wel de meeste gezondheidsproblemen op (EMCDDA, 2022). Hoewel het probleem met synthetische opioïden in Europa niet de vorm aanneemt van de problematiek in de Verenigde Staten, wordt ook in Europa melding gemaakt van het gebruik van deze drugs. Voorbeelden zijn fentanyl en nitazenes. Het aantal gebruikers is gering, maar het gebruik brengt wel risico's voor de gezondheid met zich mee omdat niet altijd duidelijk is wat de exacte samenstelling van deze drugs is, zowel wat betreft de dosering als de stoffen. Het EMCDDA waarschuwt dan ook dat Europa alert moet zijn. Op lokaal niveau leidde het gebruik soms tot een (tijdelijke) toename van dodelijke slachtoffers (EMCDDA, 2024).

Daarnaast wordt het gebruik van enkele andere probleemdrugs gesignaleerd. Een recent Europees project uit 2021 (Euseme) vond gebruikersresten van crack¹⁴ in alle dertien onderzochte steden, waarvan de grootste hoeveelheden in Amsterdam en Antwerpen.¹⁵ Het UNODC wijst ook op een toename van het aantal personen dat hulp zoekt voor problemen met cocaïnegebruik in Europa, waaronder van crack. Het aandeel crackgebruikers onder die groep is de laatste jaren toegenomen tot negentien procent. Het zou gaan om een verdrievoudiging van het aantal problematische (hulpzoekende) crackgebruikers sinds 2014 (UNODC, 2024). Het EMCDDA signaleert ook een toenemend gebruik van de basecoke of crack variant in sommige landen. Dit is met name het geval onder kwetsbare en gemarginaliseerde groepen harddruggebruikers. Ook in Nederland zijn in een aantal steden signalen voor een toenemend crackgebruik, het lijkt in ieder geval meer zichtbaar in openbare ruimten.¹⁶

Een andere probleemdrug is flakka. Met name in de Eenheid Zeeland-West-Brabant zijn er relatief veel politieregistraties van incidenten met flakka (politie-informatie). In bepaalde delen van België (West-Vlaanderen) wordt deze problematiek ook gezien (I-BE).¹⁷ Het EMCDDA en het UNODC geven aan dat er daarnaast vaak sprake is van polydruggebruik (EMCDDA, 2024; UNODC, 2023c). Verschillende soorten drugs worden gelijktijdig of vlak na elkaar gebruikt, wat risico's voor de gebruiker met zich meebrengt. Cocaïne wordt dan bijvoorbeeld samen met andere drugs zoals cannabis en MDMA gebruikt. Alleen cocaïne en methamfetamine worden niet gecombineerd, wat kan leiden tot meer gescheiden markten (UNODC, 2023c). Opioïden worden ook samen met andere drugs gebruikt. Daar waar mensen overlijden aan druggebruik, lijkt er relatief vaak sprake van een combinatie met opioïden (EMCDDA, 2024). Doordat er steeds meer verschillende substanties verkrijgbaar zijn, waarvan niet altijd duidelijk is wat de samenstelling is en er meerdere drugs door elkaar worden gebruikt, nemen de gezondheidsrisico's toe.

14 Crack of basecoke is de rookvariant van cocaïne, cocaïnehydrochloride is de snuifvariant. Crack-cocaïne is zeer verslavend. Samen met heroïne en nicotine is het de meest verslavende drug die we kennen - <https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/drugs/basecoke-crack/verslaving>.

15 <https://www.euseme.eu/>; https://www.euda.europa.eu/news/2022/2/latest-wastewater-data-reveal-drug-taking-habits-75-european-cities_en

16 <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/europees-drugsrapport-2024-veranderende-europese-drugsmarkt-vraagt-om-waakzaamheid/>

17 Flakka, alfa, het zijn straatnamen voor een aantal nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) afgeleid van de stof alfa-PVP die al meer dan tien jaar op de Nederlandse drugsmarkt verkrijgbaar is. Inmiddels staat alfa-PVP al enige jaren op lijst I van de Opiumwet. <https://www.trimbos.nl/actueel/flakka-wat-voor-drug-is-het-en-wat-speelt-er-nu/>

3.3 Omvang en ontwikkelingen van het aanbod

Het wereldwijde aanbod van drugs is de laatste jaren toegenomen (UNODC, 2023c). In 2022 is er meer cocaïne geproduceerd dan ooit. Het betrof ruim 2700 ton, twintig procent meer dan in 2021 (UNODC, 2024). In 2021 werd er op 315.500 hectare grond coca verbouwd en 2304 ton cocaïne geproduceerd (UNODC, 2023c). Ook dat is een toename ten opzichte van eerdere jaren. Mondiale inbeslagnames van cocaïne zijn eveneens toegenomen, nog sterker dan de productie.

Ondanks een toename in de opiumpapaverteelt in 2022 is de productie van opium hetzelfde jaar licht gedaald. In 2023 is als gevolg van het verbod op opiumpapaverteelt in Afghanistan de opiumproductie in dat land volgens de UNODC met 95 procent afgenomen. In Afghanistan vindt veruit de meeste opiumpapaverteelt plaats (UNODC, 2024). Anderen suggereren dat er weliswaar minder opium op de markt is verschenen, maar dat dit meer verband houdt met het feit dat voorraden in Afghanistan worden achtergehouden om de prijs te doen toenemen (EMCDDA, 2024; I-UK, I-D1). Het valt dus nog te bezien wat de effecten zullen zijn van het verbod op de opiumpapaverteelt in Afghanistan op de Europese markt.

3.3.1 Europese inbeslagnames

Het EMCDDA geeft op basis van door de Europese landen gerapporteerde cijfers een overzicht van de hoeveelheid in Europa inbeslaggenomen drugs (EMCDDA, 2024). Zie tabel 3.1. In de periode 2020 - 2022 lijken vooral de hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne en hennep te zijn toegenomen. De hoeveelheid aangetroffen MDMA is juist afgenomen. Dat laatste hangt vermoedelijk samen met de COVID-19-periode, waarin minder MDMA werd gebruikt.

Tabel 3.1. Inbeslagnames EU in ton (per 1000 kilogram)

Bron: EMCDDA, 2023a; EMCDDA, 2024.

	2020	2021	2022
Hasj	588,0	816,0	468,0
Hennep	157,0	256,0	265,0
Cocaïne	211,0	303,0	322,5
MDMA-poeder	1,6	1,6	1,2
MDMA-tabletten	4.700.000	3.500.000	2.500.000
Amfetamine	22,3	7,0	7,1
Methamfetamine	2,3	1,2	1,4
Heroïne	4,4	9,5	8,0

Daarbij neemt het aantal inbeslagnames in Europa minder toe dan de totale hoeveelheid inbeslaggenomen drugs (EMCDDA, 2024). De aangetroffen partijen worden gemiddeld groter. In 2021 werd driekwart van de in de EU inbeslaggenomen cocaïne, in beslag genomen in België (96 ton), Nederland (72 ton) en Spanje (49 ton). In 2022 lag dat percentage met 68 procent iets lager. Het ging toen om 111 ton in België, 51,5 ton in Nederland en 58,3 ton in Spanje (EMCDDA, 2023a, 2024).

De afgelopen tien jaar is op detailhandelniveau de zuiverheid van sommige drugs ook toegenomen, waaronder van cocaïne en hasj (EMCDDA, 2024).

De hoeveelheden inbeslaggenomen NPS zijn de afgelopen jaren ook toegenomen in de EU.¹⁸ In 2021 werd nog een recordomvang van 8,5 ton in de EU in beslag genomen, het jaar daarop betrof dit aantal al 30,7 ton (EMCDDA, 2023a, 2024). Van de in 2022 inbeslaggenomen NPS bestond 90 procent uit vijf varianten: cathinonen (3-CMC, 3-MMC, 2-MMC en Nethyl-norpentedrone) (24,8 ton) en ketamine (2,8 ton). In 2021 ging het ook al vooral om deze mid-delen. Meer dan 80 procent van de inbeslagnames betrof cathinonen (3-CMC, 3-MMC en 4-CMC) (48%), GBL (24%) of ketamine (10%). Hoewel de totale hoeveelheid in vergelijking met sommige andere drugs niet heel groot is, lijken deze drugs wel belangrijker te worden. Er is onder meer sprake geweest van een aantal zeer grote inbeslagnames van cathinonen. China en India blijven hiervoor belangrijke bronlanden, maar er wordt inmiddels ook in Europa geproduceerd. Het EMCDDA ziet ook een toename van synthetische cannabinoïden, al dan niet vermengd met hennep of hasj. De hoeveelheden inbeslaggenomen synthetische opioïden blijven laag. Het gaat vooral om fentanyl en nitazenes (al dan niet vermengd met bijvoorbeeld heroïne). Dit wordt vooral in Noord-Europa geconstateerd, in de Baltische Staten en Polen (EMCDDA, 2023a, 2024). In Nederland zijn in de onderzoeksperiode weinig tot geen synthetische opioïden aangetroffen en inbeslaggenomen.

Het aanbod van drugs blijft dus onverminderd hoog. Daarnaast worden er steeds meer verschillende stoffen gevonden. Er worden vaker drugssoorten gemengd, al dan niet met medicijnen, kleur- en smaakstoffen of alcohol. Een voorbeeld is pink cocaïne of tusi/tucibi, een drugssoort waarbij bijvoorbeeld ketamine en MDMA (en eventuele andere drugs) met elkaar vermengd worden (EMCDDA, 2024). Ook worden - om de wet te omzeilen - steeds nieuwe varianten geïntroduceerd. Naast diverse andere synthetische drugs worden er ook synthetische varianten van opioïden en cannabis op de markt gebracht. Bij de productie van deze synthetische drugs hoeft er niet ingekocht te worden in bepaalde bronlanden en kunnen criminelen dichterbij huis produceren. Dit kan kosten besparen. Ook neemt de diversiteit van middelen toe en is de detectie ervan daardoor soms moeilijk. Daarnaast kan de sterkte van verschillende drugssoorten hoog zijn. Dit brengt voor gebruikers extra gezondheidsrisico's met zich mee (EMCDDA, 2023a; EMCDDA, 2024; UNODC, 2023c).

18 Het EUDA schaaft ook ketamine onder de NPS.

3.3.2 Nederlandse inbeslagnames

In Nederland zijn de Douane en de KMar verantwoordelijk voor de grenscontroles. Tabel 3.2 laat het aantal kilo's drugs zien dat bij de grenzen (voornamelijk zeevaart en luchtvaart) in beslag is genomen in de periode 2020 - 2023.¹⁹

Tabel 3.2. Inbeslagnames in Nederland naar type drugs in kilogram

Bron: Douane.

	2020	2021	2022	2023
Hasj	1010	172	293	253
Hennep (Marihuana)	514	734	5492	3832
Cocaïne	48.891	71.796	51.447	59.116
MDMA	519	259	363	377
Amfetamine	34	19	32	25
Methamfetamine	17	20	82	474
Heroïne	105	1734	2611	19
LSD	1	4	6	37
Qat	9137	2887	3265	684

De Douane neemt in de zeehavens de meeste drugs in beslag. Het gaat hierbij voornamelijk om partijen cocaïne. Daarnaast wordt in de haven van Antwerpen veel cocaïne in beslag genomen (in 2021, 2022 en 2023 respectievelijk 90, 110 en 116 ton).²⁰ Een deel daarvan was bestemd voor afnemers in Nederland. De eerste helft van 2024 is er overigens door de Douane minder cocaïne in beslag genomen. Het gaat om ongeveer 16.000 kilo. In de eerste helft van 2023 was dat ruim 28.000 kilo.²¹ Ook in de andere Noord-Europese havens lijkt sprake van een afname.

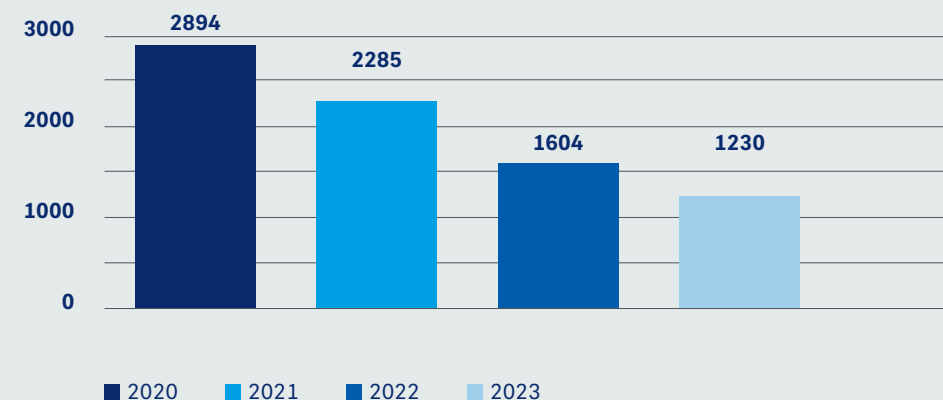
19 De uitgebreide cijfers worden jaarlijks aan de politie verstrekt door de Douane en de KMar. Het gaat om de cijfers van het Cargo HARC-team Schiphol (een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Marechaussee, Douane en FIOD) en het HARC-team Rotterdam (een samenwerkingsverband van Douane, FIOD, Zeehavenpolitie en het Openbaar Ministerie in Rotterdam). De totalen worden ook door de Douane gepubliceerd op: <https://www.overdedouane.nl/actueel/nieuws/2024/01/17/betere-samenwerking-leidt-tot-flinke-toename-cocainevangsten>

20 https://financien.belgium.be/sites/default/files/Customs/Over-de-AADA/Persberichten/2024/17012024_116ton_cocaine_antwerpen.pdf

21 <https://www.nu.nl/binnenland/6320030/douane-onderschept-in-eerste-helft-2024-minder-drugs-maatregelen-effectief.html>

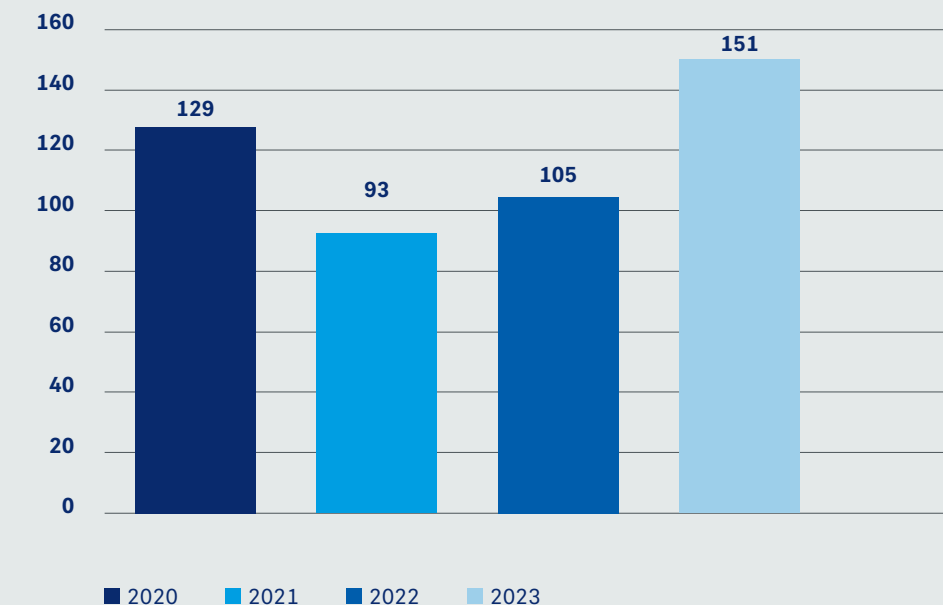
Figuur 3.4. Aantal ontruimde hennepkwekerijen in Nederland per jaar 2020-2023

Bron: Politie (2024), Nationaal Overzicht Productielocaties.

Figuur 3.5. Aantal aangetroffen productielocaties in Nederland per jaar (synthetische drugs, cocaïne en heroïne)

Bron: Politie (2024), Nationaal Overzicht Productielocaties.

Incidenteel worden er ook partijen van andere typen drugs aangetroffen in een haven. Meestal gaat het dan om heroïne (2021 en 2022) of marihuana (2022 en 2023). In 2023 is daarnaast ruim 2000 kilo efedrine aangetroffen. Er wordt meer gecontroleerd bij de import dan bij de export. Dit verklaart waarom er minder synthetische drugs worden aangetroffen in de havens.

Ook binnen de luchtvaart worden drugs in beslag genomen. Daar worden de drugs zowel in de luchtvracht, geschenkwendingen, postpakketten en bij passagiers aangetroffen. Het gaat hierbij om allerlei soorten drugs en zowel om import, doorvoer als export. Het betreft wel kleinere partijen dan bij de zeevaart.

Inbeslagnames in Nederland worden onder meer door de politie gedaan. Drugs worden aangetroffen bij hennepkwekerijen, drugslaboratoria, in bepaalde opslagplaatsen (stashlocaties en voertuigen bijvoorbeeld) en bij personen. Inbeslagnameregistraties van de politie zijn niet volledig en om die reden zijn deze cijfers niet meegenomen. De beschikbare cijfers voor wat betreft de inbeslagnames van chemicaliën die gebruikt kunnen worden voor drugsproductie, zijn te vinden in hoofdstuk 5.

3.3.3 Aangetroffen productielocaties

Op het gebied van hennepsteelt is in Nederland al een aantal jaar sprake van een daling van het aantal ontruimde hennepkwekerijen. Zie figuur 3.4.

Waar de daling in het jaar 2022 ten opzichte van 2021 ongeveer dertig procent was, is de daling in 2023 ongeveer twintig procent ten opzichte van 2022.

Naast hennepsteeltlocaties zijn er in Nederland productielocaties waar conversie, synthese, extractie, kristallisatie, tabletteren, versnijden of verpakken van drugs plaatsvindt. Op een locatie kunnen een of meerdere van bovengenoemde processen plaatsvinden met betrekking tot een of meerdere soorten drugs. In 2023 is het aantal aangetroffen productielocaties toegenomen. Er zijn dat jaar in totaal 151 locaties aangetroffen waar cocaïne, synthetische drugs en/of heroïne zijn geproduceerd (zie Figuur 3.5.)²². Dit is een sterke stijging van 44 procent ten opzichte van 2022 en het hoogste aantal in Nederland aangetroffen productielocaties ooit.

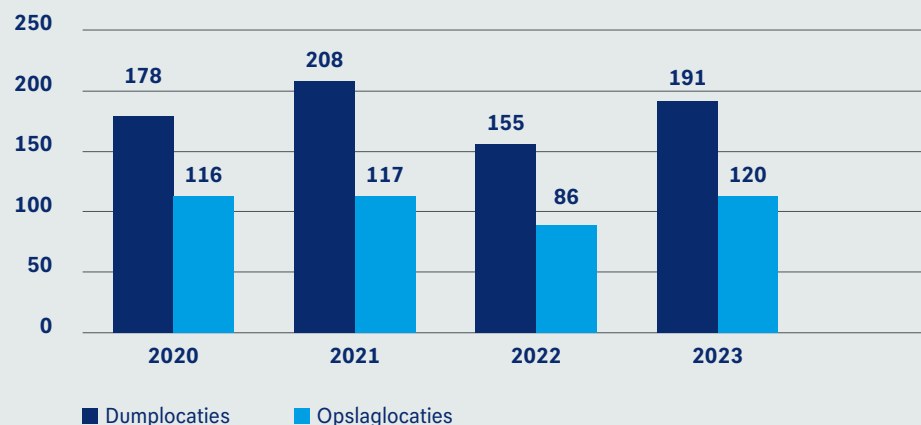
Het aantal aangetroffen productielocaties van MDMA, methamfetamine en heroïne is in 2023 toegenomen, terwijl het aantal amfetamine- en cocaïne locaties ongeveer gelijk is gebleven. Het aantal combinatielaboratoria of combilabs - laboratoria waar de productie van verschillende soorten drugs plaatsvindt - steeg van 9 in 2022 naar 21 in 2023. Er zijn ook meer laboratoria aangetroffen waar de productie van NPS of ketamine heeft plaatsgevonden.

In lijn met het aantal aangetroffen productielocaties zijn in 2023 ook meer opslaglocaties (vergeleken met 2022, meer dan 40 procent) voor chemicaliën en hardware gevonden. Het aantal aangetroffen dumpingen bleef hierbij iets achter, maar nam eveneens toe met 23 procent (Politie, 2024). Zie figuur 3.6.

²² In de categorie synthetische drugs zijn naast MDMA, amfetamine en methamfetamine, ook NPS meegenomen.

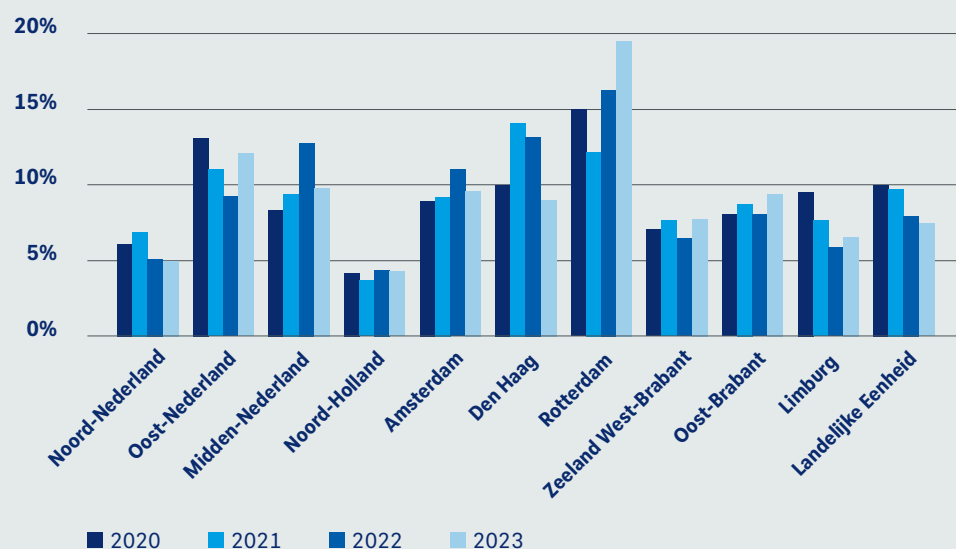
Figuur 3.6. Aantal aangetroffen opslag- en dumplocaties in Nederland per jaar

Bron: Politie (2024), Nationaal Overzicht Productielocaties.

Figuur 3.7. Aantal opsporingsonderzoeken naar drugsgerelateerde criminaliteit per politie-eenheid

Bron: Summ-IT.

3.4 Opsporingsonderzoeken Nederlandse politie

Om een beeld te krijgen van de omvang van de georganiseerde drugsgerelateerde criminaliteit in relatie tot Nederland is gekeken naar het aantal opsporingsonderzoeken dat de politie hiernaar heeft uitgevoerd in de periode 2020 tot en met 2023, zoals in Summ-IT geregistreerd.²³ Het totaal aantal opsporingsonderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit ligt jaarlijks rond de 900 tot 1000. De afgelopen vier jaar (2020-2023) betrof het respectievelijk 967, 1018, 924, en 1003 onderzoeken. Deze aantallen zijn deels ook een weergave van de inzet van de politie.

Zoals in figuur 3.7 is te zien, voeren alle politie-eenheden opsporingsonderzoeken uit naar drugscriminaliteit. De meeste onderzoeken zijn gedaan door de Eenheid Rotterdam. De eenheden Rotterdam, Zeeland-West-Brabant en Oost-Brabant kennen ook een toename in het aantal uitgevoerde onderzoeken over de hele periode.

Van de meeste onderzoeken is achterhaald op welke drugssoorten zij zich richten. Van een deel van de onderzoeken is dit niet achterhaald.²⁴

Bij het categoriseren van de opsporingsonderzoeken is in eerste instantie onderscheid gemaakt tussen de vier verschillende hoofdtypen drugs: cannabis, cocaïne, synthetische drugs²⁵ en heroïne. Van de onderzoeken waarvan de drugssoort achterhaald is, richten de meesten zich op cocaïne, gevolgd door synthetische drugs. Deze typen drugs zijn geprioriteerd binnen de aanpak van de politie en dat verklaart (in ieder geval deels) de hogere aantallen (zie Figuur 3.8).²⁶ Cannabis en heroïne zijn de afgelopen vier jaar geen prioriteit geweest binnen de opsporing. Grofweg blijft de focus op de verschillende drugssoorten gelijk, maar in 2023 zijn er relatief meer onderzoeken naar synthetische drugs uitgevoerd dan het jaar ervoor. Het grote aantal aangetroffen productielocaties heeft hier vermoedelijk aan bijgedragen.

23 De politie registreert opsporingsonderzoeken onder meer in Summ-IT. Met behulp van een query zijn de onderzoeken naar drugscriminaliteit hieruit gefilterd. Vervolgens zijn door de onderzoekers zelf alle onderzoeken bekeken om te achterhalen of het hier georganiseerde drugscriminaliteit betreft en om welke soort(en) drugs het onderzoek betrekking heeft.

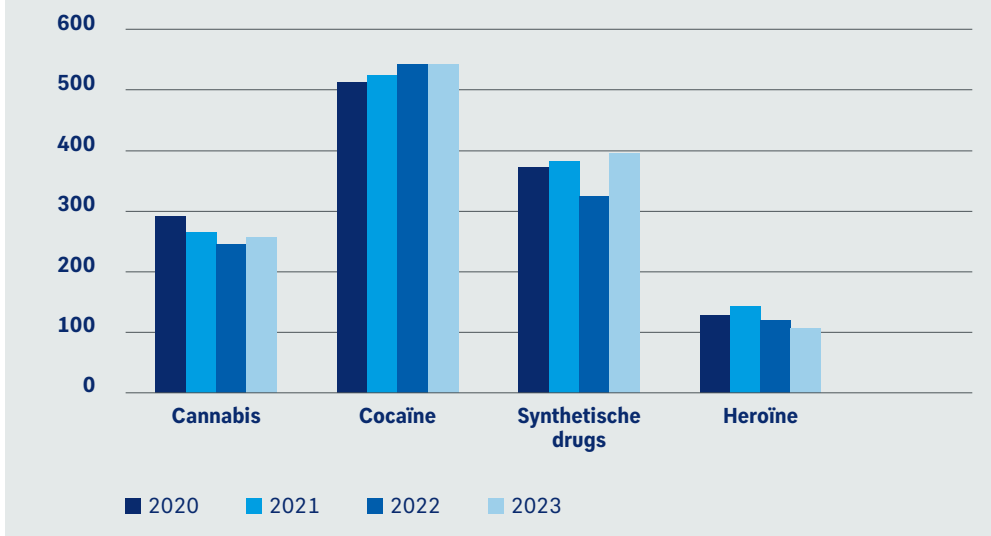
24 Bij sommige onderzoeken is uit de registraties niet te achterhalen op welk type drugs het onderzoek betrekking heeft. Dit betrof in de afgelopen vier jaar (2020-2023) respectievelijk 91, 119, 93 en 131 onderzoeken. Het onderzoek heeft in die gevallen de algemene codering 'verdovende middelen' gekregen. Daarnaast is er een aantal onderzoeken onder embargo uitgevoerd, waarbij de onderzoekers geen autorisatie hebben om kennis van de inhoud van het onderzoek te nemen.

25 In de categorie synthetische drugs zijn naast MDMA, amfetamine en methamfetamine, ook NPS en overige drugs, waaronder geneesmiddelen als ketamine meegenomen.

26 Onderzoeken starten vaak n.a.v. een heterdaad-aanhouding, restinformatie, TCI-informatie, (MMA)-meldingen of CAT-data. In sommige gevallen betreft het verouderde info, waar een onderzoek op gestart wordt.

Figuur 3.8. Aantal geregistreerde opsporingsonderzoeken naar drugscriminaliteit per jaar ²⁷

Bron: Summ-IT.

Sinds 2023 is ook de handel in en productie van lachgas voor recreatieve toepassing strafbaar. Er zijn dat jaar zestien opsporingsonderzoeken naar de handel in lachgas geregistreerd. Dat aantal wijkt niet veel af van het aantal in eerdere jaren, waarin lachgas wel werd gezien als ‘bijvangst’ in opsporingsonderzoeken naar andere soorten drugs.

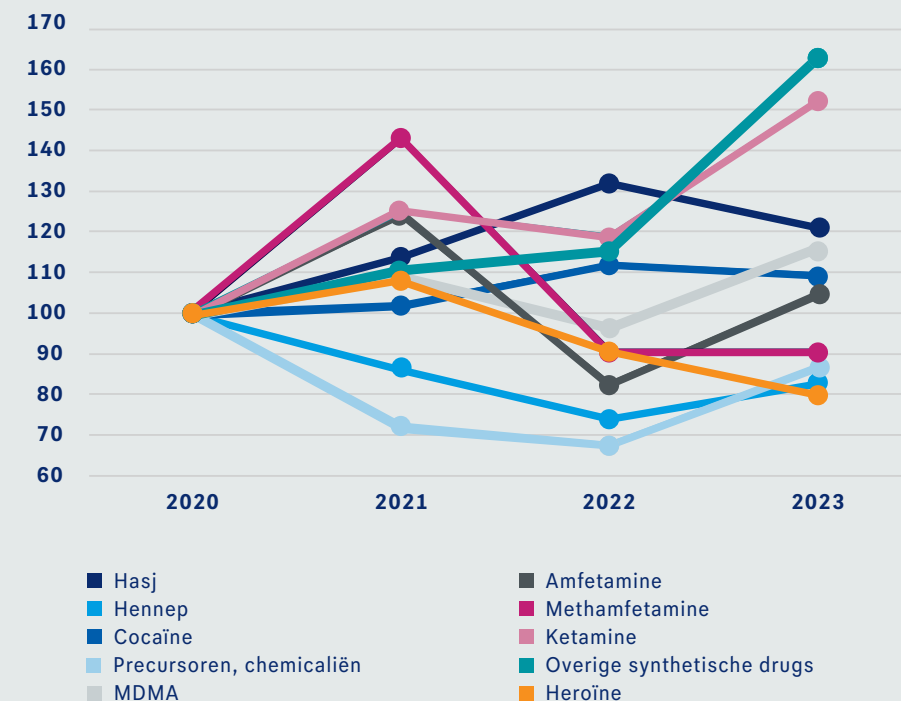
Als naar de specifieke drugssoorten binnen de hoofdcategorieën wordt gekeken, valt vooral op dat het aantal opsporingsonderzoeken waarin ketamine en overige synthetische drugs (vooral NPS) voorkomen, het afgelopen jaar is toegenomen. Bij hasj, hennep, heroïne en precursoren zien we een daling over de afgelopen vier jaar. Binnen cocaïne valt op dat er relatief vaak crack wordt aangetroffen in de opsporingsonderzoeken.²⁸

²⁷ Een opsporingsonderzoek kan zich richten op meerdere soorten drugs. De aantallen kunnen daarom niet worden opgeteld tot het totaal aantal drugsonderzoeken.

²⁸ Hier zijn geen exacte cijfers over beschikbaar. In de toekomst zou dit verder moeten worden onderzocht.

Figuur 3.9. Geïndexeerde ontwikkeling van het aantal opsporingsonderzoeken naar bepaalde drugssoorten

Bron: Summ-IT.

Deze bevindingen liggen in lijn met het eerder geconstateerde (toegenomen) gebruik van deze drugssoorten. Zie figuur 3.9.

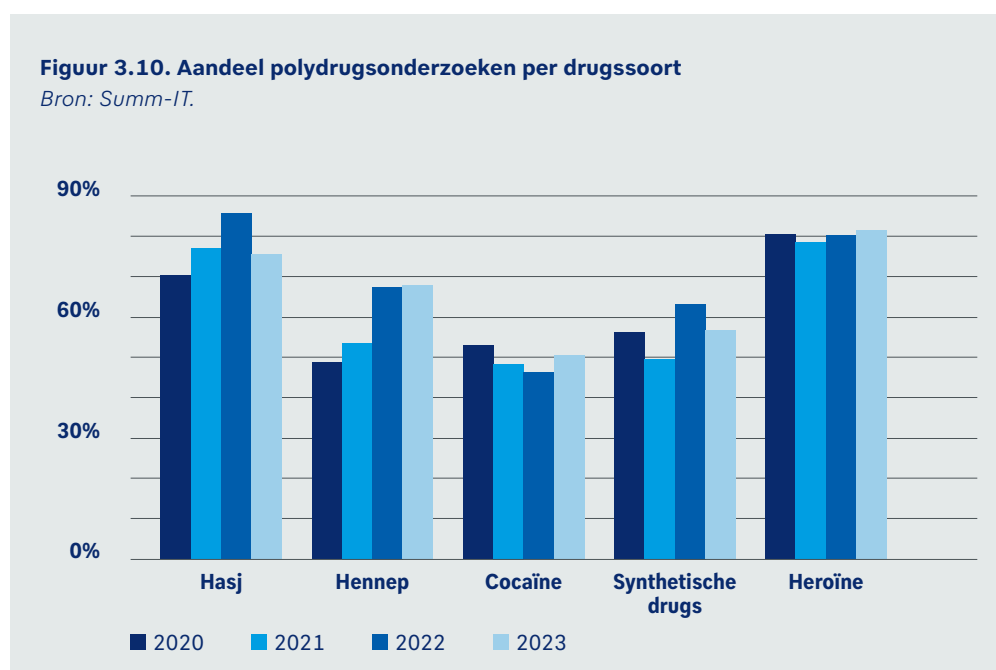
Ruim een derde van de onderzoeken betreft polydrugsonderzoeken, onderzoeken waarbinnen meer dan één soort drugs voorkomen.²⁹ In 2023 betrof het bijna 38 procent. Per afzonderlijk drugstype ligt het aandeel polydrugsonderzoeken hoger, omdat deze onderzoeken bij meerdere drugssoorten worden meegeteld. Een onderzoek naar cocaïne en synthetische drugs wordt bijvoorbeeld zowel in het aantal polydrugsonderzoeken naar cocaïne als naar synthetische drugs meegenomen.

²⁹ Onderzoeken waarbinnen bijvoorbeeld verschillende soorten synthetische drugs voorkomen, gelden hier als monodrugsonderzoeken. Het gaat immers alleen om synthetische drugs.

Als per drugssoort wordt gekeken, valt op dat het aandeel polydrugsonderzoeken relatief hoog is bij onderzoeken naar heroïne, hasj en in mindere mate hennep. In 2023 ging het om respectievelijk 82 procent, 76 procent en 68 procent. Een verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat dit geen geprioriteerde drugssoorten zijn zoals cocaïne en synthetische drugs en er dus vaker sprake is van ‘bijvangst’. Bij hasj en heroïne is bijvoorbeeld minder aandacht voor de import dan bij cocaïne, zoals ook uit de inbeslagnamecijfers van de Douane en de KMar naar voren komt. Deze drugs worden vaker aangetroffen in bijvoorbeeld partijen van handelaren binnen Nederland, waarbij vaker sprake is van een combinatie van verschillende soorten drugs. Bij hennep is een toename zichtbaar in het aandeel polydrugsonderzoeken over de afgelopen vier jaar. Voor een overzicht, zie figuur 3.10.

Figuur 3.10. Aandeel polydrugsonderzoeken per drugssoort

Bron: Summ-IT.

3.4.1 Nevenactiviteiten

Netwerken en subjecten die zich met de productie van en/of handel in drugs bezighouden, plegen ook andere misdrijven. Dergelijke delicten kunnen onderdeel uitmaken van de werkwijze van een crimineel samenwerkingsverband en noodzakelijk zijn voor het criminele proces, de zogenoemde instrumentele delicten. Een deel van de drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken zoals uit Summ-IT zijn gefilterd, richt zich niet alleen op de productie en/of handel in drugs, maar ook op die andere delicten. Daarbij komen witwassen, wapenhandel- en bezit, en geweldsmisdrijven het vaakst voor. De registratie hiervan is verre van volledig en daarom zijn deze cijfers niet weergegeven. Inhoudelijk zal hier aandacht aan worden besteed in hoofdstuk 6. Daarnaast komt de geweldscomponent ook in het Fenomeenbeeld geweld 2024 aan bod.

3.5 Verdachten

In deze paragraaf gaan we in op de verdachten van georganiseerde drugscriminaliteit, zoals deze binnen de Summ-IT opsporingsonderzoeken van de politie naar voren zijn gekomen. We kijken naar het aantal verdachten en besteden aandacht aan hun kenmerken. Vervolgens gaan we in op het aandeel Nederlandse verdachten binnen drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in Europa.

3.5.1 Omvang – verdachten in Nederland

In tabel 3.3 is het aantal verdachten dat voorkomt in Summ-IT in opsporingsonderzoeken naar (georganiseerde) drugscriminaliteit weergegeven over de periode 2020 - 2023. Het gaat om personen die geregistreerd zijn als verdachte in een onderzoek dat zich onder meer richt op drugsgerelateerde criminaliteit. Het kan zijn dat deze persoon zelf alleen verdacht wordt van andere dan drugsgerelateerde feiten in dat onderzoek, zoals geweldsmisdrijven of witwassen.³⁰

Het totaal aantal onderzoeken waar deze verdachten in voorkomen, ligt lager dan het totaal aantal gestarte opsporingsonderzoeken, omdat niet in alle onderzoeken verdachten in beeld zijn gekomen.

Tabel 3.3. Aantal verdachten in opsporingsonderzoeken gericht op georganiseerde drugscriminaliteit per jaar

Bron: Summ-IT.

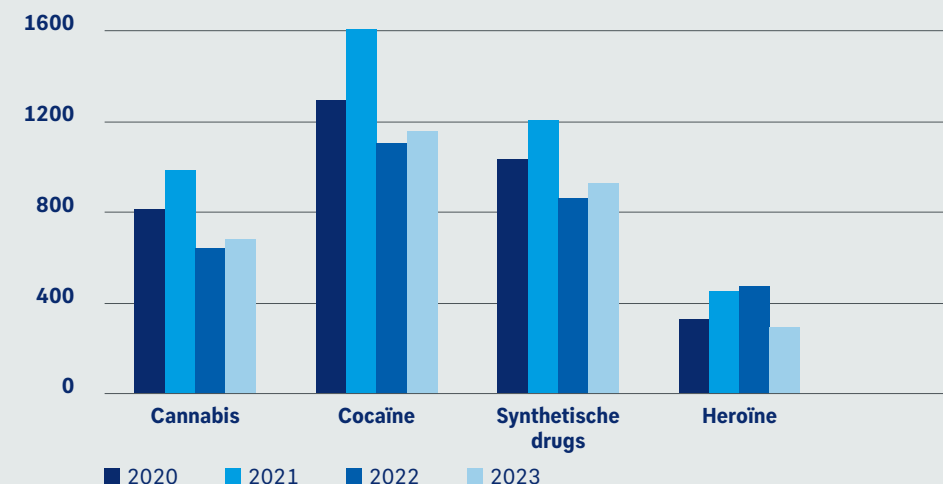
	2020	2021	2022	2023
Aantal verdachten	2576	2634	2154	2214
Aantal onderzoeken met verdachten	766	865	791	824
Gemiddeld aantal verdachten per onderzoek	3,36	3,05	2,72	2,68

Het gemiddeld aantal verdachten dat in een onderzoek voorkomt, is de afgelopen vier jaar iets afgenomen. Er zijn relatief veel onderzoeken met maar één verdachte. Dat aantal nam toe van 38 procent in 2020 tot 48 procent in 2023. In 2022 betrof het zelfs 52 procent van de onderzoeken. Een mogelijke verklaring is dat de afgelopen jaren veel onderzoeken zijn gestart naar aanleiding van identificaties in de cryptocommunicatiedata, waarbij er op één verdachte wordt ingezet (I-INTD).

³⁰ Een persoon wordt binnen een opsporingsonderzoek als verdachte geregistreerd als er een redelijk vermoeden bestaat van het plegen van een strafbaar feit. Het kan in sommige gevallen voorkomen dat later in het onderzoek blijkt dat deze persoon geen strafbare feiten heeft gepleegd of dat niet bewezen kan worden dat deze persoon strafbare feiten gepleegd heeft. De cijfers zijn een momentopname en vormen in die zin slechts een indicatie.

Figuur 3.11. Aantal geregistreerde verdachten per drugssoort

Bron: Summ-IT.

Het aantal verdachten per drugssoort vertoont eenzelfde beeld als het aantal onderzoeken, er worden meer verdachten gezien op de geprioriteerde thema's cocaïne en synthetische drugs dan in relatie tot cannabis en heroïne. Zie figuur 3.11.

3.5.2 Achtergrondkenmerken – verdachten in Nederland

Van de verdachten is een aantal kenmerken geregistreerd in Summ-IT. Het gaat hier wel om geregistreerde verdachten, met andere woorden alleen om verdachten die in beeld bij de politie zijn gekomen.

Geslacht en leeftijd

Veruit de meeste geregistreerde verdachten zijn mannen, ongeveer 90 procent van alle verdachten. In figuur 3.12 is per leeftijdscategorie het aandeel verdachten weergegeven. De grootste aantallen verdachten zien we in de leeftijd tussen de 20 en 35 jaar.

Het aandeel minderjarige verdachten was het hoogst in 2020, namelijk 4,9 procent. In 2021 daalde het naar 2,6 procent. Daarna steeg het weer iets, naar 2,9 procent in 2022 en 3,2 procent in 2023. Meer informatie over jonge verdachten is te vinden in hoofdstuk 4.

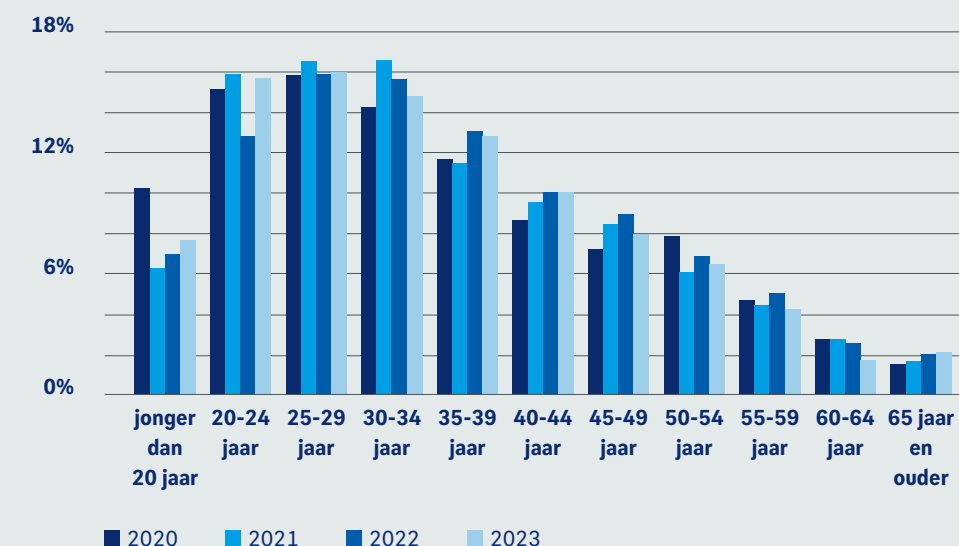
Nationaliteit

De meeste geregistreerde verdachten zijn Nederlands. Van de geregistreerde verdachten heeft bijna 86 procent de Nederlandse nationaliteit en is 71 procent in Nederland geboren. Deze percentages zijn redelijk stabiel gebleven over de periode 2020 - 2023. Naast de Nederlandse nationaliteit, heeft 16 procent de Marokkaanse nationaliteit en 8 procent de Turkse nationaliteit.³¹ Deze top drie is voor alle hoofddrugsoorten hetzelfde. Andere nationaliteiten die relatief veel voorkomen, zijn de Poolse (2,3%), de Colombiaanse (1,2%), de Surinaamse (1,2%) en de Belgische (1,1%) nationaliteit. Poolse verdachten komen relatief vaker in beeld bij onderzoeken naar hennep en synthetische drugs dan bij onderzoeken naar andere typen drugs. Colombianen zien we vooral bij cocaïne en in mindere mate bij synthetische drugs. In het Fenomeenbeeld drugs 2021 zijn Albanese en Syrische verdachten relatief vaak geregistreerd. Dat is bij het huidige beeld minder het geval.

Zoals eerder aangegeven, betreft het geregistreerde verdachten binnen Nederlandse politieonderzoeken. Het is niet ondenkbaar dat buitenlandse daders minder snel in beeld komen bij de Nederlandse politie (I-INTD). Het aantal buitenlandse daders in Nederland is waarschijnlijk hoger dan de data van geregistreerde verdachten suggereren. Bekend is immers dat er wordt samengewerkt op internationaal niveau (politie-informatie). Voor meer informatie, zie hoofdstuk 5 en 7.

Figuur 3.12. Percentage verdachten per leeftijdscategorie over de afgelopen vier jaar

Bron: Summ-IT.

³¹ Een deel van de verdachten beschikt zowel over de Nederlandse als de Turkse of Marokkaanse nationaliteit. Naar die overlap is in deze cijfers niet gekeken. Het gaat dus om alle verdachten met een Marokkaanse of Turkse nationaliteit, ongeacht of zij ook de Nederlandse nationaliteit hebben.

3.5.3 Nederlandse verdachten in Europa

Om inzicht te krijgen in de positie van Nederland en van Nederlandse criminelen binnen de Europese drugsmarkt hebben we ten behoeve van ons onderzoek in mei 2023 een vragenlijst uitgezet bij de deelnemende landen van de EMPACT Cannabis, Cocaine & Heroïne en EMPACT Synthetic Drugs & NPS.

Er zijn 41 landen aangeschreven (waaronder enkele landen van buiten de Europese Unie, zoals het Verenigd Koninkrijk). Van 26 landen is een antwoord ontvangen. Van 25 landen is een ingevulde vragenlijst retour gekomen en één land heeft een eigen antwoord geformuleerd.

Aan de deelnemende landen is gevraagd wat het totale aantal opsporingsonderzoeken naar de productie en handel in drugs is geweest in de periode 2019 - 2022 in hun land en hoeveel verdachten daarbij in beeld zijn gekomen. Daarnaast is gevraagd naar de betrokkenheid van Nederlanders daarbij, zowel voor wat betreft het aantal onderzoeken als het aantal Nederlandse verdachten.³²

Het aantal onderzoeken naar drugscriminaliteit varieert van 3 tot ruim 17.650 onderzoeken per land. Het aantal verdachten dat daarin naar voren komt, ligt tussen de 15 en ruim 20.000. Er zijn dus grote verschillen tussen de landen. Die zijn grotendeels te verklaren door verschillen in wetgeving en wijze van organisatie en registratie van de opsporingsactiviteiten, en niet zozeer door de werkelijke omvang van de drugscriminaliteit. Als naar de ontwikkeling van het aantal onderzoeken en verdachten door de jaren heen (2019 - 2022) wordt gekeken, is er ook geen algemene trend te zien. In sommige landen is het aantal onderzoeken toegenomen, in andere landen nam het af.

Het aantal Nederlandse verdachten bij drugsgelateerde opsporingsonderzoeken is in de meeste landen zeer beperkt. In totaal zijn er over de onderzoeksperiode 2019 – 2022, 3138 Nederlandse verdachten gerapporteerd. De meeste Nederlandse verdachten zijn geregistreerd in België (1224), Spanje (671), Frankrijk (631), Noorwegen (336) en Portugal (107). Denemarken (44) en Oostenrijk (43) hebben relatief veel Nederlandse verdachten geregistreerd. In de overige landen gaat het om enkelen. Luxemburg, Albanië, Montenegro, Slovenië, Hongarije en Oekraïne hebben geen Nederlandse verdachten geregistreerd. Opgemerkt moet worden dat er geen bruikbare cijfers beschikbaar waren van onder meer Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, landen waarmee wel drugsgelateerde criminele relaties bestaan (Politie, 2022).³³

Als we het aantal opsporingsonderzoeken met Nederlandse verdachten relateren aan het totaal aantal drugsonderzoeken in de betreffende landen, valt op dat België, Spanje en Denemarken relatief gezien een groter aandeel opsporingsonderzoeken met Nederlandse betrokkenheid hebben. In respectievelijk 16,6 procent, 13,5 procent en 8,2 procent van al hun onderzoeken komen Nederlanders voor. Het aandeel Nederlandse verdachten binnen de totale verdachtenpopulatie is in de meeste landen laag. Denemarken (18,4%) en België

(9,7%) kennen een relatief groot aantal verdachten van Nederlandse komaf.

Al met al is het aantal Nederlandse verdachten binnen drugsgelateerde opsporingsonderzoeken in Europa niet hoog en is hun aandeel binnen de buitenlandse opsporingsonderzoeken niet groot.

3.6 Internationale rechtshulp

Om iets te kunnen zeggen over de criminele samenwerking vanuit Nederland met andere landen en andersom is gekeken naar de uitgewisselde rechtshulpverzoeken. Hiervoor zijn de gegevens over de jaren 2020 tot en met 2023 gebruikt uit DIAS, een systeem waarin alle rechtshulpverzoeken geregistreerd staan (peildatum april 2024). In dit systeem wordt alle Nederlandse in- en uitgaande rechtshulp geregistreerd. Elke zaak krijgt een uniek registratienummer. Voor deze analyse is gekeken naar unieke registratienummers. Het kan dus zijn dat er meerdere berichten worden uitgewisseld onder één registratienummer, wanneer het dezelfde casus betreft. De data betreffen alle inkomende en uitgaande rechtshulpverzoeken, zowel politieel als justitieel.

Van alle rechtshulp die in de jaren 2020 tot en met 2023 is uitgewisseld, is ongeveer achttien procent drugsgelateerd. Dit varieert van drugsbezit tot deelname aan criminele organisaties. Meer dan driekwart van deze verzoeken is inkomend. Meer dan 60 procent van de verzoeken is uitgewisseld op politie-politie basis. Het aantal drugsgelateerde rechtshulpverzoeken ligt jaarlijks tussen de 7500 en 8300.

De samenstelling van de top vijf landen waarmee Nederland de meeste drugsgelateerde rechtshulp uitwisselt, is ten opzichte van het Fenomeenbeeld drugs 2021 ongewijzigd. Echter staat Duitsland dit jaar bovenaan en volgt België op plaats twee, waar dat de vorige keer andersom was. Na Duitsland en België zijn net zoals vorige jaren Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Spanje de landen waarmee de meeste rechtshulp wordt uitgewisseld op het gebied van drugs. De top vijf is goed voor meer dan de helft van de uitgewisselde drugsgelateerde rechtshulp. Opvallende nieuwkomers in de top tien zijn Portugal en de Verenigde Staten.

³² De questionnaire kent daarmee een iets andere tijdsspanne dan andere data zoals gebruikt voor het fenomeenbeeld, te weten 2019 – 2022, in plaats van 2020 – 2023. Bij het uitzetten van de vragenlijst waren de cijfers van 2023 namelijk nog niet bekend.

³³ Van Duitsland zijn cijfers ontvangen maar zij maken geen onderscheid tussen incidenten en misdrijven. Het Verenigd Koninkrijk heeft geen cijfers aangeleverd.

3.7 Conclusie

De vraag naar drugs is de afgelopen tien jaar wereldwijd gestegen.

In Nederland ligt het drugsgebruik relatief hoog, voor de meeste drugssoorten boven het gemiddelde gebruik in de Europese Unie. Voor wat betreft het gebruik van cocaïne en MDMA zit Nederland in de Europese top drie. Het gebruik van 3-MMC en ketamine neemt toe in Nederland. Het gebruik van lachgas (per 1 januari 2023 strafbaar gesteld) is de afgelopen jaren afgenomen.

Het aanbod van drugs is ook onverminderd hoog in de Europese Unie. Met name de hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne, hennep en NPS zijn de laatste jaren toegenomen. Ook verschijnen er vaker nieuwe - soms ook sterkere - synthetische varianten van drugs en worden er combinaties van middelen op de markt gebracht. Nederland heeft nog altijd een belangrijke positie in de internationale drugshandel. Er worden hier relatief veel drugs in beslaggenomen en het aantal aangetroffen productie- en opslaglocaties is de afgelopen jaren toegenomen. Dit geldt overigens niet voor het aantal henneplocaties. Dat is juist flink gedaald.

Het aantal opsporingsonderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit ligt in de periode 2020 - 2023 steeds op een vergelijkbaar niveau. Het aantal onderzoeken en de drugssoorten waar de onderzoeken zich op richten, zijn vooral een weergave van de opsporingsactiviteiten. Zo valt op dat er meer onderzoeken naar cocaïne en synthetische drugs worden uitgevoerd dan naar andere drugssoorten. Een toename van de onderzoeken naar synthetische drugs in 2023 heeft mogelijk te maken met het hoge aantal productielocaties dat werd aangetroffen. Er zijn vaker NPS, ketamine en crackcocaïne aangetroffen in de onderzoeken. In veel gevallen gaat het om polydrugshandel. Dit wordt vooral duidelijk bij de niet-geprioriteerde drugssoorten die vaker als bijvangst bij andere drugssoorten worden aangetroffen. Het aantal verdachten dat gekoppeld is aan de opsporingsonderzoeken, neemt de laatste jaren iets af.

De verdachten die in beeld komen bij de opsporingsonderzoeken zijn vooral mannen met de Nederlandse nationaliteit, waarbij de grootste groep tussen de 20 en 35 jaar oud is. Als naar het buitenland gekeken wordt, valt op dat het aantal Nederlandse verdachten in buitenlandse onderzoeken niet heel hoog is. Omgekeerd zagen we dat hetzelfde geldt voor buitenlandse verdachten in Nederland. De meeste rechtshulpverzoeken worden uitgewisseld met onze buurlanden.

Jonge verdachten

4

4.1 Inleiding

Er is veel aandacht voor de aanwas van jongeren in de drugscriminaliteit. De afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten over verschenen (zie bijvoorbeeld Adamse et al., 2023; Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2021; Servaas et al., 2021). In deze paragraaf proberen we meer zicht te krijgen op deze jonge groep verdachten. Wat is de omvang van deze groep? Wat is er bekend over de achtergrondkenmerken van deze jongeren? Voor welke feiten komen ze in beeld bij de politie en hoe raken ze betrokken bij de georganiseerde drugscriminaliteit?

4.2 Omvang

Ruim een kwart van alle geregistreerde verdachten in 2023 was jonger dan 23 jaar (Kessels, 2023). In algemene zin is het aantal jeugdige verdachten van criminaliteit de laatste tien jaar afgenomen. Van 2012 tot 2022 is het aantal geregistreerde jonge verdachten (12 tot 25 jaar) gedaald van 91.930 in 2012 naar 53.990 in 2022, al lijkt de afname zich de laatste jaren te stabiliseren. Deze dalende trend is zowel te zien bij minderjarige als meerderjarige jongeren. De gemiddelde leeftijd ten tijde van het eerste delict is juist iets toegenomen (Akkermans et al., 2023). De meeste verdachten beginnen dus later met het plegen van delicten. Wel geldt dat het aandeel 12-, 13- en 14-jarigen in 2022 iets is gestegen.

Het aandeel jongeren dat verdacht wordt van drugscriminaliteit is de afgelopen tien jaar eveneens gedaald, zij het minder hard (Kessels, 2023). Het is in de periode 2018-2022 vrijwel gelijk gebleven. Het aantal verdachten van (vuur)wapenmisdriften nam zowel onder minderjarigen als jongvolwassenen licht toe in 2019 maar is vervolgens gestabiliseerd. De toename (voornamelijk in 2019) wordt mogelijk deels veroorzaakt door een verandering in de manier waarop de politie misdrijven registreert (Kessels, 2023). Ten opzichte van andere typen misdrijven komen drugs- en vuurwapencriminaliteit relatief weinig voor onder jongeren.

Het aantal geregistreerde jonge drugsverdachten is dus relatief laag. Wel moet rekening gehouden worden met het feit dat er juist bij een dergelijk 'haal'-delict, waarbij niet altijd duidelijk sprake is van een slachtoffer dat een melding doet, wellicht vaker sprake van een dark number is dan bij sommige andere misdrijven zoals vermogens- of geweldsdelicten.

4.2.1 Jonge verdachten in opsporingsonderzoeken naar drugsgelateerde criminaliteit

De afgelopen jaren zijn ten behoeve van de Fenomeenbeelden drugs 2021 en 2024 alle verdachten in onderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit geïnventariseerd. Onder hen bevinden zich ook jongeren. In deze paragraaf proberen we meer zicht te krijgen op de kenmerken van deze jonge verdachten, waarbij we ons richten op de groep jonger dan 23 jaar.³⁴

³⁴ Met deze leeftijdscategorie sluiten we aan bij eerdere politiepublicaties over dit onderwerp (Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2022).

Als uitgangspunt hebben we de registraties genomen van alle personen die geregistreerd staan in Summ-IT als verdachte in een onderzoek naar drugsgelateerde criminaliteit in de periode 2017 tot en met 2023.³⁵ In het totaal gaat het om 18.522 unieke verdachten. Om meer zicht te krijgen op jonge verdachten, richten we ons op de groep die ten tijde van hun (eerste) registratie in dat bestand jonger was dan 23 jaar. Van die groep weten we immers zeker dat ze voor hun 23e als verdachte in beeld gekomen zijn in een drugsgelateerd opsporingsonderzoek. Het gaat om 3082 verdachten, 16,6 procent van het totaal aantal verdachten in drugsgelateerde onderzoeken.³⁶

4.2.2 Achtergrondkenmerken

Binnen onze groep jonge drugsverdachten is de grootste groep man, ongeveer 90 procent. Ieder jaar is 15 tot 20 procent van alle geregistreerde verdachten in drugsonderzoeken jonger dan 23 ten tijde van het onderzoek. Van die groep jonge verdachten is jaarlijks gemiddeld 22 procent minderjarig. Ongeveer 90 procent heeft de Nederlandse nationaliteit. Daarnaast komen de Marokkaanse en Turkse nationaliteit (al dan niet als tweede nationaliteit) regelmatig voor, maar valt op dat van deze nationaliteiten het aandeel de afgelopen zeven jaar ongeveer is gehalveerd tot respectievelijk 11 en 6 procent. Bijna 84 procent van de jonge verdachten is in Nederland geboren. Daarnaast worden Marokko (1,3%), Syrië (1,3%) en de Nederlandse Antillen (1,2%) het vaakst als geboorteland gezien.

Het WODC³⁷ heeft een aantal kenmerken van de totale verdachtenpopulatie – dus niet alleen van verdachten van georganiseerde drugscriminaliteit - tot 23 jaar in beeld gebracht (Kessels, 2023). De kenmerken van deze groep komen gedeeltelijk overeen met die van onze verdachtenpopulatie, maar het aandeel minderjarigen is groter (42 procent) en het aandeel meisjes (ongeveer een vijfde) neemt de afgelopen jaren iets toe, met name onder de minderjarigen. De jonge verdachten uit opsporingsonderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit zijn dus vaker man en relatief iets ouder dan de verdachten binnen de totale jeugdige groep.

4.2.3 Crimineel verleden (registraties van misdrijven)

Van de verdachten uit ons bestand zijn aanvullende politiegegevens opgevraagd uit de Basisvoorziening Informatie (BVI). Een aantal personen bleek inmiddels uit Summ-IT verwijderd te zijn. Van de 3082 jongeren zijn er 3074 teruggevonden in het systeem.³⁸ Naast de gegevens

³⁵ Het betreft hier de bestanden die verzameld zijn ten behoeve van het Fenomeenbeeld drugs 2021 en het Fenomeenbeeld drugs 2024.

³⁶ De data zijn op een aantal specifieke momenten verzameld. De gegevens uit opsporingsonderzoeken die zijn gestart in de periode 2017 tot en met 2020 zijn in een keer (begin 2021) verzameld ten behoeve van het Fenomeenbeeld drugs 2021. De gegevens van onderzoeken die in latere jaren zijn gestart, zijn steeds opgevraagd in het begin van het jaar daarna. De data over 2022 zijn bijvoorbeeld begin 2023 opgevraagd. Het is echter zo dat data in Summ-IT ook geschoond worden. Daarnaast zijn vanwege autorisatiebeperkingen niet alle onderzoeken zichtbaar voor de onderzoekers. De dataverzameling is dus niet helemaal volledig.

³⁷ WODC – Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum.

³⁸ Het verschil is te verklaren door een tussentijdse opschoning van Summ-IT. Uit de opsporingsonderzoeken hebben wij de uitgebreide KENO-codes gehaald en van deze is door het BICC aanvullende informatie gegenereerd. Als een persoon niet langer als verdachte gezien wordt, is hij of zij uit het opsporingsonderzoek verwijderd en niet meer zichtbaar in Summ-IT.

uit opsporingsonderzoeken uit Summ-IT, hebben we van deze groep ook alle (politie)antecedenten achterhaald in de BVI/BVH.³⁹ Daarnaast is uit deze groep een aselechte steekproef getrokken van 5 procent. Van die groep zijn de antecedenten inhoudelijk bekeken en is achterhaald in welke opsporingsonderzoeken zij – naast de drugsonderzoeken - als verdachten voorkomen.

Van de totale groep van 3074 jonge verdachten hebben 267 personen (8,7%) geen antecedenten. De overige 2807 hebben wel antecedenten op hun naam staan. Twee derde (67%) van die laatste groep is verdacht van een of meer drugsmisdrijven. Een deel van de verdachten komt dus wel voor als verdachte in een drugsgerelateerd opsporingsonderzoek, maar heeft zelf geen Opiumwet antecedent op zijn of haar naam. Het kan dat het onderzoek (nog) niet heeft geleid tot een antecedent, maar het kan ook betekenen dat zij zich niet direct schuldig maken aan drugsgerelateerde criminele feiten. Zij hebben mogelijk een andere rol in het criminele proces, bijvoorbeeld in relatie tot geweld of witwassen.

Van de jonge verdachten met antecedenten, wordt 12,5 procent maar van één misdrijf verdacht. Ruim de helft van de groep (57%) staat voor zes of meer misdrijven geregistreerd, bijna een derde (32,5%) voor meer dan tien. Een klein deel heeft weinig registraties omdat het verdachten uit het buitenland betreft, die hier een keer in beeld gekomen zijn. Gemiddeld genomen zijn de 3074 jonge drugsverdachten van meer misdrijven verdacht dan de totale jeugdige verdachtenpopulatie. In 2022 is van alle minderjarige verdachten acht procent verdacht van zes of meer misdrijven en twee procent van meer dan tien misdrijven. Van de jongvolwassenen is 21 procent verdacht van zes of meer misdrijven en negen procent van meer dan tien misdrijven (Kessels, 2023). De jonge drugsverdachten vallen vaker binnen de categorie (zeer actieve) veelpleger dan de gemiddelde jeugdige verdachte.⁴⁰

39 Elk proces-verbaal/dossier dat tegen een verdachte is opgemaakt ten aanzien van een gepleegd misdrijf en welke is ingezonden naar het Openbaar Ministerie, wordt aangeduid met de term antecedent. In een dossier kunnen meerdere delicten zitten. Zodra dit dossier wordt ingezonden naar het OM, spreken we over één antecedent met meerdere antecedent-delicten.

De antecedenten staan geregistreerd in BVH. Het gaat hier om andere gegevens dan die uit de opsporingsonderzoeken in Summ-IT geregistreerd staan.

40 Voor de groep jonge verdachten houden we de definitie aan zoals gehanteerd door het WODC (Kessels, 2023). Een veelpleger staat geregistreerd voor meer dan 6 misdrijven en een zeer actieve veelpleger voor meer dan 10 misdrijven.

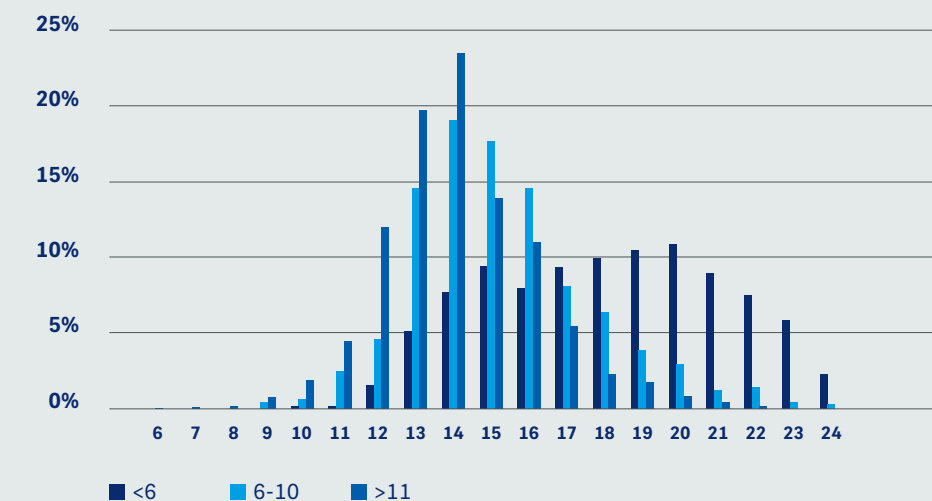
4.2.4 Pleegleeftijd

Om een indicatie te krijgen van de startleeftijd van de jonge verdachten, is gekeken naar de leeftijd ten tijde van het eerste delict. De gemiddelde leeftijd waarop het eerste misdrijf geregistreerd werd, ligt op 16 jaar. De meest voorkomende leeftijd is 14 jaar. De helft van de jonge verdachten komt al voor zijn of haar 16e voor het eerst met de politie in aanraking. De leeftijd van het eerste drugsdelict ligt hoger. Gemiddeld worden de verdachten voor het eerst op hun 19e voor een drugsmisdrijf aangehouden. De meest voorkomende leeftijd ligt op 21 jaar. Er zit gemiddeld genomen dus wel enige tijd tussen het eerste antecedent en het eerste Opiumwet-antecedent. Ervan uitgaande dat niet iedereen meteen bij zijn of haar eerste delict wordt aangehouden, zal de daadwerkelijke gemiddelde startleeftijd wellicht lager liggen. Hoe jonger de verdachten waren ten tijde van hun eerste misdrijf, hoe meer registraties van misdrijven ze gemiddeld hebben (zie Figuur 4.1). Dat klinkt ook logisch, maar impliceert wel dat de meeste verdachten na hun eerste misdrijf zijn doorgegaan met het plegen van criminele feiten.

Van de overige verdachten (de verdachten die voorkwamen in Summ-IT in een onderzoek naar georganiseerde drugscriminaliteit en die ten tijde van dat onderzoek 23 jaar of ouder waren) zijn om een vergelijking te kunnen maken ook aanvullende politiegegevens opgevraagd. Van die groep weten we echter niet op welke leeftijd zij voor het eerst geregistreerd werden als verdachte in een onderzoek naar georganiseerde drugscriminaliteit in Summ-IT. Wellicht waren zij ook jonger dan 23, maar speelde dat onderzoek zich af voor 2017.⁴¹

Figuur 4.1. Leeftijd eerste misdrijf afgezet tegen het totale aantal misdrijven

Bron: BVI.

41 De onderzoeken naar georganiseerde drugscriminaliteit zijn voor de jaren 2017-2023 handmatig doorgelopen en gelabeld. Dat is voor onderzoeken van voor die jaren niet gedaan. Daarnaast worden registraties in Summ-IT opgeschoond, waardoor deze geen goed zicht geven op iemands criminele geschiedenis.

Om toch iets te kunnen zeggen over het verschil tussen de jonge en oudere drugscriminelen, is het eerste politieantecedent op het gebied van de Opiumwet in de politieregistraties als uitgangspunt genomen. Kanttekening hierbij is dat deze Opiumwet-antecedenten niet per se georganiseerde drugscriminaliteit hoeven te betreffen.⁴² Er is een vergelijking gemaakt tussen zij die als 23-minner een eerste Opiumwet-antecedent op hun naam kregen en de groep die ouder was toen dat gebeurde. Daarnaast heeft een deel van de verdachten uit de Summ-IT registraties zoals eerder vermeld geen Opiumwet-antecedenten. Deze zijn niet meegenomen in de vergelijking.

De gemiddelde leeftijd waarop de jonge verdachten werden geregistreerd voor hun eerste Opiumwet-antecedent is, zoals we eerder zagen, 19 jaar. Voor degenen die ouder waren, ligt die gemiddelde leeftijd beduidend hoger, op bijna 36 jaar (zie Tabel 4.1). De meest voorkomende startleeftijd van beide groepen ligt veel minder ver uit elkaar. Voor de jonge groep is dat 21, voor de oude groep is dat 23, waarna het aandeel verdachten per jaar geleidelijk afloopt. Het hoge gemiddelde in de volwassen groep wordt veroorzaakt doordat een aantal verdachten een stuk ouder was bij de registratie van hun eerste Opiumwet-antecedent. Uit de literatuur is bekend dat een deel van de daders van georganiseerde criminaliteit pas later instroomt in de criminaliteit en daarbij veelal gebruikmaakt van hun contacten en ervaring vanuit hun beroep (Van Koppen, 2021; Van de Bunt & Kleemans, 2007). Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan transporteurs, laboranten en financiële experts.

Tabel 4.1. Leeftijdgegevens, aantal incidenten en misdrijven jeugdige starters vergeleken met volwassen starters

Bron: BVI.

	Gemiddelde leeftijd	Gemiddelde leeftijd eerste drugsdelict	Meest voorkomende leeftijd eerste drugsdelict	Aantal jaar actief	Gemiddeld aantal incidenten ⁴³	Gemiddeld aantal misdrijven
Jeugd	30,9	19,3	21	6,1	63,3	19,5
Volwassen	44,4	35,8	23	3,5	38,3	13,4

Ook is gekeken naar de tijd tussen het eerste en het meest recente Opiumwet-antecedent om een beeld te geven over de periode waarin iemand zich met drugscriminaliteit heeft beziggehouden. Bij degenen die jonger waren dan 23 jaar ten tijde van hun eerste Opiumwet-antecedent zit gemiddeld zes jaar tussen het eerste en laatste Opiumwet-antecedent. Voor de oudere groep zit daar iets meer dan drie jaar tussen. Ook het totaal aantal incidenten en misdrijven waar de jongere groep voor geregistreerd staat, is een stuk hoger.

⁴² De Opiumwet-antecedenten zijn registraties uit BVH. Een Opiumwet-antecedent kan zowel gaan over bezit als handel in drugs. Uit de registraties die bekeken zijn, blijkt dat het ook in het geval van bezit veelal gaat over een handelshoeveelheid. Het kan echter niet uitgesloten worden, dat dit niet altijd het geval is.

⁴³ Onder incidenten worden vrijwel alle soorten politiecontacten verstaan. Er kunnen meerdere incidenten in één registratie zitten.

4.2.5 Aard misdrijven

In tabel 4.2 staat een overzicht van de aard van de misdrijven van de 3074 jonge verdachten van georganiseerde drugscriminaliteit. Zoals eerder vermeld, heeft 67% van de groep met antecedenten een Opiumwet-antecedent op zijn of haar naam. Daarnaast heeft 68,4 procent een of meerdere antecedenten op het gebied van vermogenscriminaliteit. Gemiddeld genomen gaat het in deze groep om bijna zes misdrijven per verdachte. Daarnaast maken ze zich ook relatief vaak schuldig aan geweldscriminaliteit; dit geldt voor meer dan de helft van de jonge verdachten. Bijna een derde heeft antecedenten op het gebied van de Wet Wapens en Munitie (WWM). Dit geldt zowel voor de minderjarige als de jongvolwassen verdachten. Meerderjarige jongeren worden wel relatief vaker verdacht van drugs-, zeden- en verkeersmisdrijven.

Tabel 4.2. Percentage verdachten met antecedenten op een bepaald terrein

Bron: BVI.

	Aantal verdachten	<18 jaar	18-22 jaar	Totaal	Gemiddeld aantal misdrijven per persoon
Opiumwet	1880	54,1%	70,7%	67%	2,28
WWM	815	32,2%	28,1%	29%	1,53
Geweld	1522	53,8%	54,3%	54,2%	2,73
Vermogen	1919	73,1%	67%	68,4%	5,83
Zeden	122	2,6%	4,9%	4,3%	1,45
WVW ⁴⁴	1018	29%	38,4%	36,3%	2,57
Totaal	2807	n = 625	n = 2180	100%	10,42

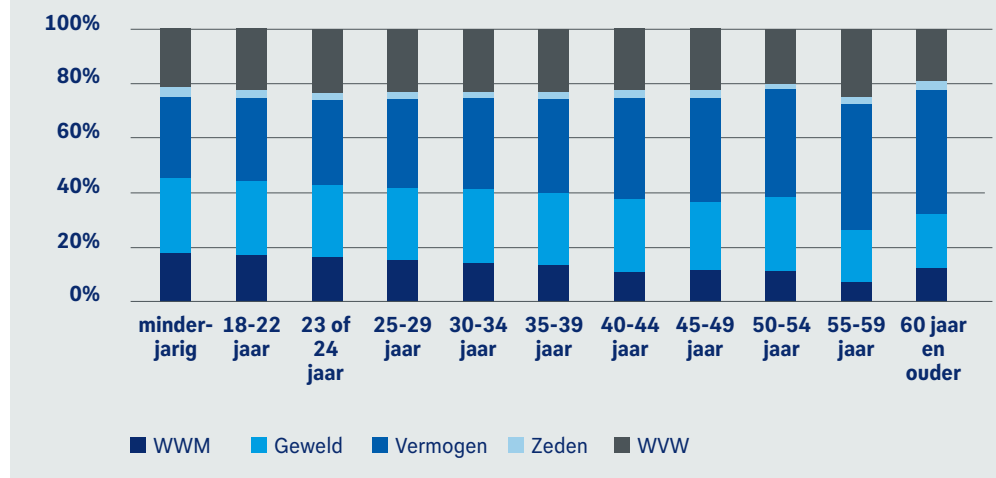
De jonge verdachten uit ons onderzoek hebben, zoals we eerder zagen, relatief veel delicten op hun naam in vergelijking met de totale verdachtenpopulatie van die leeftijd. Dit geldt met name voor drugs- misdrijven, geweldsmisdrijven en WWM-misdrijven (Kessels, 2023).

Vervolgens is de jongere doelgroep opnieuw vergeleken met de oudere doelgroep (zij die ouder waren dan 23 jaar ten tijde van hun eerste Opiumwet-antecedent). Hiertoe is onderscheid gemaakt tussen de leeftijd van het eerste Opiumwet-antecedent aan de hand van verschillende leeftijdscategorieën en door te kijken naar de aard van de misdrijven (Figuur 4.2). In alle leeftijdscategorieën komen vermogens- en geweldsmisdrijven het meest voor.

⁴⁴ WVW – Wegenverkeerswet.

Figuur 4.2. Aandeel verdachten met misdrijven binnen een bepaalde delictscategorie naar leeftijdscategorie waarbinnen het eerste Opiumwet-antecedent geregistreerd is

Bron: BVI.

Verder valt op dat personen die als 23-minner hun eerste registratie voor een drugsfeit opliepen, relatief vaker geregistreerd staan voor WWM-misdrijven en relatief minder vaak voor vermogenscriminaliteit.

Als we verder inzoomen op de 3074 jonge verdachten van georganiseerde drugs-criminaliteit, blijkt dat de helft van hun vermogensdelicten bestaat uit relatief eenvoudige delicten zoals winkeldiefstal en heling. In ruim een derde van de gevallen gaat het om zwaardere vermogensmisdrijven, zoals (pogingen tot) gekwalificeerde diefstal, straatroof en overvallen. Een kleiner deel van de verdachten wordt verdacht van afpersing en van allerlei varianten van fraude, waarbij fraude met betaalmiddelen en online-handel de meest voorkomende zijn.⁴⁵ Een aantal verdachten komt in beeld voor witwassen (271 jongeren). Binnen de geweldsmisdrijven bestaat ongeveer een vijfde uit zwaardere misdrijven zoals (poging tot) zware mishandeling (11%) of (poging tot) doodslag/moord (9%). Onder die laatste categorie vallen bijvoorbeeld ook aanslagen met explosieven.⁴⁶ Het WODC constateert dat er de laatste jaren een toename is van vooral zware geweldsmisdrijven door minderjarigen (Beijers et al., 2023). Onder de drugsmisdrijven komt handel in harddrugs het vaakst voor.

45 Voor meer informatie, zie het Fenomeenbeeld online fraude 2024.

46 Voor meer informatie, zie het Fenomeenbeeld geweld 2024.

Van de groep verdachten uit de steekproef zijn de antecedenten inhoudelijk bekeken en is achterhaald in welke opsporingsonderzoeken uit Summ-IT zij – ook naast de drugsonderzoeken – als verdachte voorkomen. De meeste jongeren hebben antecedenten op verschillende soorten misdrijven. De handel in drugs is zelden het eerste feit waarvan ze verdacht worden. Veelal beginnen ze met het plegen van vermogens- en/of geweldsdelicten. Vaak gaat het ook om vermogensmisdrijven met geweld, zoals straatroven en overvallen. Ook zien we antecedenten op het gebied van vuurwapens en fraude (bijvoorbeeld betaalmiddelen- en marktplaatsfraude).

Van de 3074 jonge verdachten hebben er 3020 een of meerdere incidentregistraties in BVH. Incidentregistraties kunnen betrekking hebben op veel verschillende dingen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om afspraken op het politiebureau, maar ook om controles en staandhoudingen. Het aantal zegt vooral wat over de hoeveelheid politiecontacten. Over de totale groep bezien, gaat het gemiddeld om 45 incidenten per persoon, het vaakst voorkomende aantal is veertien. Het gemiddelde ligt een stuk hoger omdat een deel van de groep relatief voor veel van dergelijke incidenten geregistreerd staat, met een maximum van 282. Hierbij moet wel bedacht worden dat er waarschijnlijk meer gelet wordt op iemand die al in beeld is bij de politie, wat tot meer incidentregistraties kan leiden. Op basis van de steekproef zien we in incidenten vooral verdachte situaties, overlastmeldingen, lidmaatschap van een jeugdgroep, verstoring van de openbare orde, belediging enzovoort. Het gaat ook vaak om verkeersovertredingen. Sommige verdachten kennen zelf verslavingsproblematiek.

Van de totale groep van 3074 jonge verdachten komen er 742 voor in een bepaalde doelgroepenpak; 193 komen er zelfs in meerdere aanpakken voor. Het kan gaan om een vrij algemene aanpak voor (criminele) doelgroepen zoals de top 600 of een veelplegersaanpak. Het kan ook gaan om een gespecialiseerde aanpak op drugscriminaliteit, bijvoorbeeld gericht op de aanpak van dealers, van uithalers of op de aanpak van hennepteelt. Een flink deel komt niet alleen als verdachte voor in drugsgelateerde onderzoeken in Summ-IT, maar is ook verdachte in andersoortige opsporingsonderzoeken. Ook hier gaat het veelal om onderzoeken naar geweldsdelicten of vermogensmisdrijven met geweld. Voorbeelden zijn straatroven, overvallen, het plaatsen van explosieven of geweld met (vuur)wapens. Vaak komen de jongeren eerst in dergelijke onderzoeken naar voren en zien we ze pas later in drugsonderzoeken terug. Na verloop van tijd komen sommigen ook niet meer alleen in onderzoeken van de eigen eenheid voor, maar ook in onderzoeken van andere eenheden. Het lijkt erop dat ze hun werkterrein uitbreiden.⁴⁷ Veruit de meeste personen zijn minder dan vijf keer verdachte in een onderzoek, maar ze worden wel vaak gelinkt aan meerdere onderzoeken. Ze komen dan voor in meer onderzoeken dan die waarin ze als verdachte geregistreerd staan. Ze hebben daarin een andere rol dan die van verdachte, maar het is niet duidelijk welke rol ze in dergelijke onderzoeken spelen.⁴⁸ Er zijn personen die gelinkt worden aan tientallen onderzoeken. Een deel van de jonge verdachten maakt aldus een soort ontwikkeling door in hun carrière. Ze stappen over naar andere delicten en worden meer verspreid over het land actief.

47 Opgemerkt dient te worden dat een beperkt aantal opsporingsonderzoeken verzamelregistraties betreft van verdachten die van een bepaald feit verdacht worden, bijvoorbeeld dealen, uithalen of hennepteelt. Daarin worden subjecten geregistreerd die zich met bepaalde feiten bezighouden, zonder dat er onderzoek naar een specifieke zaak wordt gedaan.

48 Binnen een onderzoek worden keuzes gemaakt omtrent de te vervolgen personen. Als iemand wel voorkomt in een opsporingsonderzoek, maar geen verdachte is in dat onderzoek, wordt er in verband met de privacy geen informatie over vrijgegeven.

Rollen

Uit de bekeken registraties binnen de aselechte steekproef blijkt dat de rollen die de jonge verdachten innemen binnen de drugscriminaliteit verschillend zijn. Een aantal lijkt nauwelijks betrokken bij drugscriminaliteit, maar komt vooral voor andere misdrijven in beeld. Ze zijn dan wel verdachte in een drugsgerelateerd onderzoek, maar worden verdacht van een ander feit dan drugscriminaliteit. Het gaat dan wel om feiten die te relateren zijn aan het drugsgerelateerde onderzoek, zoals witwassen. Feiten die we relatief vaak zien, zijn (ernstige) geweldgerelateerde misdrijven zoals (vuurwapen)criminaliteit en het plaatsen van explosieven.

Andere verdachten spelen een ondergeschikte rol, het zijn vooral hun contacten die een rol spelen in de drugshandel. Ze wonen bijvoorbeeld in een huis waar drugs worden aangehouden of rijden mee in een auto waarin drugs zijn verstoppt. Het is niet altijd duidelijk of zij zelf betrokken zijn bij de handel in drugs of dat een familielid of ander contact verantwoordelijk is voor de drugs.

Een aantal wordt door anderen aangespoord om criminele activiteiten te verrichten. Zo zijn er vrouwen die activiteiten voor een familielid of partner uitvoeren (hun woning wordt als opslag gebruikt, ze vervoeren drugs of knippen hennep). Ook worden sommige jongeren gevraagd hun bankrekening ter beschikking te stellen. In een ander geval had een jonge verdachte een ‘onderneming’ gestart als katvanger. Weer een ander werkte bij een onderneming in de Rotterdamse haven. Deze jongeren hebben over het algemeen minder antecedenten. Daar waar de jonge verdachten wel een duidelijke rol spelen in de drugshandel, zien we een aantal verschillende rollen vaker terugkomen. Zo werken ze relatief vaak als lokale dealer. Ze verkopen rechtstreeks aan gebruikers en verhandelen de drugs vanuit een auto of scooter of een woning. Vaak worden ze aangehouden doordat de overdracht van drugs wordt waargenomen of worden de drugs (zakjes, ponypacks en dergelijke) bij de jongere aangetroffen. Het gaat veelal om meerdere soorten drugs. Ze gebruiken een speciaal – wisselend - telefoonnummer en verhandelen soms via sociale media zoals Telegram, Snapchat of WhatsApp.⁴⁹ In veel gevallen werken deze relatief jonge personen voor iemand anders, maar soms hebben ze ook weer anderen voor zich werken. Op hun ‘dealertelefoons’ wordt hier informatie over aangehouden. Deze informatie komt grotendeels overeen met wat in eerdere onderzoeken gezien werd (zie o.a. Adjiembaks et al., 2022). Ook wordt een deel aangetroffen in hennepkwekerijen, laboratoria of versnijdingslocaties. Sommigen werken als laborant.

49 In het buitenland worden dit ‘golden numbers’ genoemd.

4.2.6 Uithalers

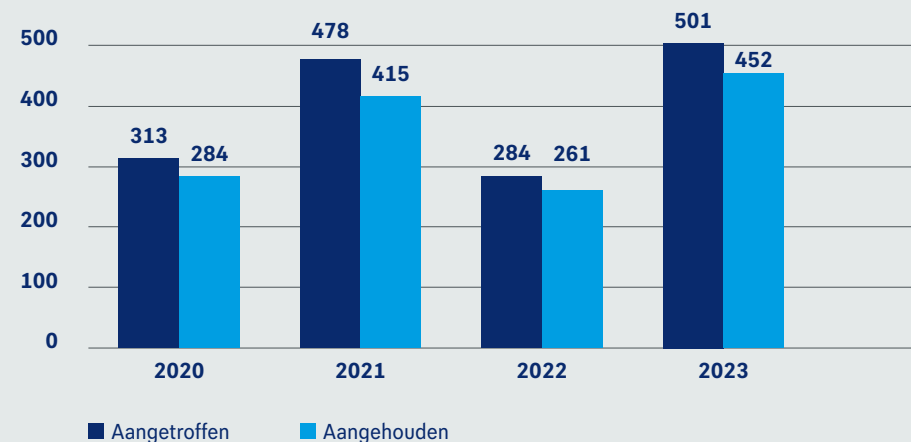
Een deel zien we als uithaler terug, in een enkel geval ook als werknemer bij een bedrijf in de havens. Uithalers zijn personen die de intentie hebben om op een haventerrein drugs te verplaatsen (A&O en IK-Zeehavens, 2023). Door de Zeehavenpolitie in Rotterdam is onderzoek gedaan naar de uithalerpopulatie. Zij houden jaarlijks het aantal uithalers dat zij aantreffen en aanhouden bij. Zie figuur 4.3.

Het aandeel jongeren onder de uithalers is de afgelopen jaren toegenomen. In 2020 was bijna 14 procent van de aangehouden uithalers jonger dan 23, in 2023 was dat bijna 24 procent. Het aandeel minderjarigen binnen die groep nam nog sterker toe: van 5 procent in 2020 naar 28 procent in 2023. In 2020 werden er twee minderjarige uithalers aangehouden, in 2023 waren het er dertig. De meeste uithalers zijn echter volwassenen; het aandeel minderjarigen onder de totale groep uithalers is nog geen zeven procent (IK-zeehavens, 2024).

Het aandeel aangehouden first offenders op het haventerrein neemt toe. In 2021 werd minder dan de helft van de uithalers voor het eerst aangehouden op een haventerrein; in 2022 en 2023 betrof dat bijna driekwart. Meer dan driekwart van de uithalers (77%) is afkomstig uit de Eenheid Rotterdam (IK-Zeehavens, 2024).

Figuur 4.3. Aantal aangetroffen en aangehouden uithalers in de Rotterdamse Haven

Bron: A&O en IK-Zeehavens, 2023.

4.3 Risicofactoren voor crimineel gedrag en drugsgerelateerde georganiseerde criminaliteit

Het gebruik van harddrugs lijkt steeds meer genormaliseerd onder jongeren (Adjiembaks et al., 2022). Er wordt geadverteerd op sociale media en in groepen op bijvoorbeeld WhatsApp en Telegram, waar je eenvoudig een bestelling kunt plaatsen (Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2022). Er gaan menukaarten rond die je kunt raadplegen (I-INTD). Ook worden er soms zelfs huis-aan-huisflyers verspreid.⁵⁰ In onderzoek van de Eenheid Amsterdam naar jonge aanwas wordt gesignaleerd dat sociale media een beeld schetsen waarbij drugs gewoon en stoer zijn (Peeck et al., 2021). Het rondsturen van filmpjes van drugs en wapens zijn geen uitzondering. De online-wereld is belangrijk voor jongeren en de beelden van jonge criminelen op social media met geld en status geven het idee dat criminaliteit loont (Peeck et al., 2022). De normalisering van drugsgebruik en drugscriminaliteit zou mogelijk de drempel naar de drugscriminaliteit verlagen. Er is hier echter weinig over bekend en er is meer onderzoek nodig om hier de precieze effecten van te achterhalen.

Uit onderzoek komt wel naar voren dat bepaalde (achtergrond)kenmerken en omgevingsfactoren een risicofactor kunnen zijn voor delinquent gedrag. Het gaat dan om factoren die samenhangen met de persoon, het gezin of de (sociale of fysieke) omgeving. Voorbeelden van omgevingsfactoren zijn het sociale netwerk (vrienden), de school- en werkomgeving en bijvoorbeeld de wijk waar men woont (Servaas et al., 2021). In deze paragraaf wordt getracht iets meer zicht te krijgen op deze risicofactoren en dan met name op risicofactoren voor deelname aan drugsgerelateerde en/of georganiseerde criminaliteit.

Risicofactoren voor drugscriminaliteit

Een aantal studies probeert zicht te krijgen op risicofactoren specifiek voor de aanwas en doorgroei in de drugscriminaliteit (zie o.a. Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2021; Peeck et al., 2022). Veelal gaat het om kwalitatief onderzoek. Een beperkt aantal onderzoeken heeft een meer kwantitatieve insteek (zie Driessen & Koerntjes, 2023; Van Koppen et al., 2017).

Risicofactoren die uit (kwalitatief) onderzoek naar voren komen, zijn onder meer het hebben van een licht verstandelijke beperking of gedragsproblemen, bijvoorbeeld op het gebied van gewetensontwikkeling of agressie. Het opgroeien in een gezin waar weinig aandacht voor kinderen is, wordt ook genoemd. Dit kunnen bijvoorbeeld eenoudergezinnen zijn, maar ook juist meer welgestelde gezinnen zijn waar ouders (te) druk zijn met hun eigen carrières (Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2021). Jongeren die in bepaalde sociaaleconomisch zwakkere en kwetsbare wijken opgroeien, lijken ook gevoeliger voor toetreding tot de drugscriminaliteit. Het gaat om wijken die gekenmerkt worden door een bepaalde etnische homogeniteit, wijken waar een anti-overheid sentiment heerst of wijken waar relatief veel criminaliteit plaatsvindt (Adjiembaks et al., 2022; Van Kleef, 2024). Ook slechte schoolprestaties worden als risicofactor gezien (Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2021; Peeck et al., 2022; Servaas et al., 2021). Sociale uitsluiting, het zich gestigmatiseerd voelen en een gebrek aan toekomstperspectief ervaren kunnen er eveneens voor zorgen dat jongeren zich aansluiten bij criminele groepen (Adjiembaks et al., 2022, Peeck et al., 2022). Bij sommige

jongeren kunnen financiële problemen een rol spelen. Deze kunnen veroorzaakt worden door werkloosheid, door schulden maar ook door een drugsverslaving. Aan de andere kant zijn er ook jongeren die door (een aantal van) deze risicofactoren gekenmerkt worden en geen crimineel gedrag vertonen, terwijl er tevens jongeren worden gezien die niet gekenmerkt worden door deze factoren en toch de drugscriminaliteit inrollen (Adjiembaks et al., 2022).

Bij het CBS⁵¹ is kwantitatief onderzoek gedaan naar mogelijke onderscheidende kenmerken van jonge drugsverdachten (10 tot en met 23 jaar). Daaruit komt naar voren dat bij deze groep vaker sprake is van eerdere contacten met politie en justitie (een Halt-registratie, een eerdere verdenking, jeugdreclassering of een eerdere detentie). Daarnaast hebben jonge drugsverdachten vaker problemen op school en vaker te maken met voortijdige schooluitval. Ook hebben zij relatief vaak geen inkomen (Driessen & Koerntjes, 2023). Daarnaast komt naar voren dat jongeren uit een gezin met een relatief laag gezinsinkomen, een eenoudergezin of een instelling vaker verdacht worden van criminaliteit. Bij dit laatste is overigens niet specifiek alleen naar drugscriminaliteit gekeken (Kessels, 2023).

Het causaal verband tussen de genoemde kenmerken en het plegen van (drugs)criminaliteit is in deze studies echter niet onderzocht (Driessen & Koerntjes, 2023). Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat jongeren die eenmaal met de politie in aanraking zijn gekomen op het netvlies van de politie komen te staan en daarna opnieuw vaker in beeld komen. Schooluitval kan leiden tot criminaliteit, maar een criminele carrière kan ook leiden tot schooluitval. In die zin wordt niet altijd duidelijk of een kenmerk ook een risicofactor is.

Van Koppen et al. (2017) hebben een groep doorgroeiers en een groep stoppers (als het gaat om zware criminaliteit, dus niet alleen drugscriminaliteit) met elkaar vergeleken op verschillende kenmerken. Daaruit kwam naar voren dat beide groepen vaak kwetsbare jongeren betreffen die gekenmerkt worden door uiteenlopende problemen. Risicofactoren waren bij beide groepen in min of meer dezelfde mate aanwezig. Er bestond wel een significant verschil tussen beide groepen ten aanzien van voortijdig schoolverlaten, het gebruik van softdrugs en het hebben van 'foute' vrienden. Deze kenmerken waren vaker aanwezig bij de doorgroeiers (Van Koppen et al., 2017).

4.3.1 Risicofactoren voor georganiseerde criminaliteit

Calderoni et al. (2022) hebben verschillende onderzoeken op een rij gezet die inzicht proberen te geven in de risicofactoren voor rekrutering voor de georganiseerde criminaliteit. Ook zij maken onderscheid tussen voorspellende factoren en factoren die samenhangen met rekrutering, maar waarbij oorzaak en gevolg minder duidelijk zijn. Geslacht en eerder crimineel en gewelddadig gedrag kunnen gezien worden als voorspellende risicofactoren voor toetreding tot de georganiseerde criminaliteit. Daarnaast geven zij aan dat er – weliswaar een zwakker - verband bestaat tussen eerdere veroordelingen, sociale relaties met andere criminelen en moeilijke gezinsomstandigheden en het daarna toetreden tot de georganiseerde criminaliteit. Voor andere risicofactoren zoals lage zelfcontrole, een laag opleidingsniveau en slechte economische omstandigheden bestond wel een samenhang, maar is het causaal verband niet

50 <https://nos.nl/artikel/2527834-reclame-voor-drugs-steeds-brutaler-trimbos-maakt-zich-zorgen>

51 Centraal Bureau voor de Statistiek.

duidelijk geworden. Het blijft met andere woorden onduidelijk of iemand met een laag opleidingsniveau vaker zijn toevlucht tot de georganiseerde criminaliteit zoekt of dat iemand die de georganiseerde criminaliteit in rolt, besluit zijn school niet af te maken (Calderoni et al., 2022).

Uit ander onderzoek naar mogelijke risicofactoren voor het toetreden tot de georganiseerde criminaliteit komt ook naar voren dat het hebben van criminele familieleden en/of vrienden (bijvoorbeeld het lidmaatschap van een jeugdgroep) of het verkeren in een omgeving waar men daders fysiek tegenkomt, het risico vergroot op toetreding tot de georganiseerde criminaliteit (Adamse et al., 2023; Adamse et al., 2024; Peeck et al., 2021; Servaas et al., 2021). Het sociale netwerk speelt aldus een rol (Adjiembaks, 2022).

Bekend is dat binnen de georganiseerde criminaliteit graag wordt samengewerkt met mensen die men kan vertrouwen, er is immers niet zoiets als een rechtssysteem dat bescherming biedt (Van Koppen, 2021). Dat maakt het verklaarbaar dat criminelen graag werken met mensen die ze al dan niet via via kennen. Dat geldt ook voor de aanwas binnen de drugscriminaliteit (Peeck et al., 2021).

Uit onze data komt ook naar voren dat een deel van de jonge verdachten samenwerkt met familieleden en andere bekenden. Ze dealen samen met een broer, ze werken samen met hun vader in de productie van synthetische drugs, ze hangen rond met vrienden die betrokken zijn bij drugshandel, ze stellen hun woonruimte als stash beschikbaar voor hun partner of ze wasen geld wit voor familieleden.

4.4 Hoe jongeren worden betrokken

Jongeren kunnen worden gerekruteerd, via via in de georganiseerde drugscriminaliteit belanden of zichzelf aanbieden. Actieve rekrutering vanuit criminele samenwerkingsverbanden wordt minder vaak gezien (Calderoni et al., 2022; Van Wijk et al., 2021; Weijers et al., 2021a). Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat rekrutering vooral via familie, vrienden of bekenden verloopt (Calderoni et al., 2022; Van Kleef, 2024; Van Koppen, 2021; Weijers et al., 2021a). Jongeren komen vaak via hun netwerk in contact met anderen. Dat kan fysiek zijn, maar ook op sociale media (Van Wijk et al., 2021). Daarbij is sprake van een wisselwerking tussen werven en aanmelden. In sommige gevallen worden kwetsbare jongeren die makkelijk te beïnvloeden zijn, 'geworven'. Zij worden bijvoorbeeld actief benaderd om iets rond te brengen of zelfs hun woning ter beschikking te stellen als opslag- of productieplaats (Adjiembaks et al., 2022; Peeck et al., 2021; Van Wijk, 2021). Er zijn echter ook jongeren die doelbewust kiezen voor de drugscriminaliteit (Adjiembaks et al., 2022). Zij doen het voor het geld en de status (Peeck et al., 2021).

Ook binnen bepaalde wijken worden jongeren via via geworven. Ze haken aan bij oudere personen uit de buurt waar ze tegen opkijken. Deze oudere jongens fungeren als (negatief) rolmodel (Adjiembaks et al., 2022; politie-informatie). Lidmaatschap van een jeugdgroep kan als vliegwieltje werken (Peeck et al., 2022; Van Kleef, 2024; Weijers et al., 2021a). Jongeren kunnen eveneens contacten opdoen in detentie (Van Kleef, 2024).

Rekrutering via openbare sociale media wordt niet veel gezien (Peeck et al., 2021). Er zijn wel voorbeelden van (al dan niet besloten) groepen op bijvoorbeeld Telegram waar jongeren (veel) geld wordt geboden voor een bepaalde klus. Jongeren kunnen zich daarvoor aanmelden. In de bekende voorbeelden gaat het om geweldsincidenten zoals het beschieten van een woning of

het plaatsen van vuurwerkbommen. Ook uithalers worden wel via deze weg geworven (A&O en IK-Zeehavens, 2023; politie-informatie). Er zijn voorbeelden waarbij jongeren uit verschillende gemeenten afreizen naar een andere stad, een vuurwapen in hun hand gedrukt krijgen en de opdracht krijgen om in weer een andere stad een woning te beschieten (I-INTD; Peeck et al., 2022). Jonge uithalers worden via het eigen netwerk geworven, maar soms ook via sociale media (A&O en IK-Zeehavens, 2023; politie-informatie). De jongeren zijn in dat geval geen onderdeel van het criminele samenwerkingsverband en kunnen ook voor meerdere partijen actief zijn. De risico's voor de criminele groepering zijn klein. De opdrachtgever blijft in die gevallen bij deze jongeren volledig buiten beeld.

4.5 Doorgroeiers

Ondanks de afname van het totaal aantal jeugdige verdachten, zijn er met name in de grote steden jeugdigen die relatief veel en ernstige misdrijven plegen. Een weliswaar klein deel van de jonge verdachten groeit door in de georganiseerde drugscriminaliteit (Peeck et al., 2022; Weijers et al., 2021a, Weijers et al., 2021b).

Peeck et al. (2022) stellen dat die doorgroeiers geen homogene groep vormen. Er is geen duidelijk carrièrepatroon. Het zijn opportunisten die het niet uitmaakt waarmee ze hun geld verdienen. Er zijn strategische doorgroeiers en uitvoerende doorgroeiers (Peeck et al., 2022). Strategische doorgroeiers worden in meerdere onderzoeken beschreven. Deze doorgroeiers onderscheiden zich, doordat ze slim en professioneel zijn en over organisatievermogen beschikken. Ze zijn vaak al jong actief in criminele jeugdgroepen en kunnen - om te laten zien wie er de baas is - gewelddadig zijn. Ze zijn sociaal handig en kunnen goed netwerken. Ze zijn gericht op geld verdienen. Een deel van hen groeit door naar belangrijke posities binnen de criminele drugswereld (Peeck et al., 2022; Weijers et al., 2021a). Niet alle doorgroeiers hebben dit talent. De uitvoerende doorgroeier pleegt ook meer en ernstiger delicten, maar klimt niet naar een hogere positie. Hij beschikt over minder vaardigheden en ontbeert leidinggevende kwaliteiten. In sommige gevallen gaat het juist over minder begaafde jongeren (Peeck et al., 2022).

Van Kleef (2014) heeft vier jonge strategische doorgroeiers onderzocht. Hij stelt dat ze over een goed netwerk beschikken en dat contacten met criminele familieleden een rol kunnen spelen bij de ontwikkeling. Ook lijken deze jonge criminelen zich bewust met afscherming bezig te houden. Ze plegen op jonge leeftijd al delicten, waarbij de ernst oploopt. Dan verdwijnen ze bij de recherche uit beeld om vervolgens in een belangrijker rol opnieuw in beeld te komen. Tussentijds worden zij wel gesignaleerd in het bijzijn van grotere criminelen. Ze werken bovenlokaal en kennen hun rechten. Ook lijkt de bereidheid geweld te gebruiken een factor. De vier doorgroeiers hebben allemaal geweldsantecedenten of zijn in bezit van een vuurwapen geweest (Van Kleef, 2024).

Een deel van de huidige doorgroeiers kenmerkt zich door een snelle doorgroei naar ernstiger delicten (Peeck et al., 2022; Weijers et al., 2021a). In het onderzoek van Van Kleef (2014) ontwikkelt de criminele carrière van de doorgroeiers zich van vermogenscriminaliteit, via geweld en vuurwapens naar grootschalige drugshandel. Dit beeld van de doorgroeier komt overeen met een groot deel van de jonge drugscriminelen uit ons bestand. Ze groeien echter niet allemaal door tot een 'leidinggevende' crimineel en het is zeker niet zo dat ze allemaal uit beeld raken. Het is de vraag of en hoe vaak jonge verdachten die niet meer zichtbaar zijn voor de politie, wel doorgroeien tot een belangrijke leidinggevende in de georganiseerde drugscriminaliteit.

Binnen de politie worden ten behoeve van de aanpak van de georganiseerde criminaliteit keuzes gemaakt met betrekking tot de aanpak. Zo wordt binnen de Aanpak Criminele Netwerken (ACM) vooral geïnvesteerd op die criminele samenwerkingsverbanden die zich schuldig maken aan zware en georganiseerde criminaliteit. Om te achterhalen of er in ons bestand met jonge verdachten sprake is van personen die doorgroeien in de zeer zware georganiseerde criminaliteit, is een vergelijking gemaakt met de jongere verdachten die binnen de politie in die geprioriteerde ACM-netwerken voorkomen. Het gaat om 25 netwerken in het totaal.

Binnen die netwerken zijn er 102 verdachten die wat betreft leeftijd aan de criteria voor onze doelgroep voldoen. Van die verdachten komen er 37 terug in ons bestand, waarvan 18 als jongere en 19 als volwassene. Dat laatste betekent dat ze wel voorkomen in een drugsgerelateerd opsporingsonderzoek uit de periode 2017-2023, maar ten tijde van dat onderzoek 23 jaar of ouder waren. Ze kunnen bijvoorbeeld in 2017 nog jonger dan 23 jaar geweest zijn, maar pas in 2022 in een opsporingsonderzoek naar voren komen en dan wel ouder zijn. De overige verdachten komen niet voor in ons drugsbestand. Niet alle ACM-netwerken houden zich bezig met drugshandel. Daarnaast komt een aantal niet voor in relatie tot drugs-criminaliteit in de onderzoeksperiode, maar wel in 2024. Zij waren dus nog bezig met hun doorgroei.⁵²

Als we dieper in de criminele achtergrond duiken van deze verdachten, zien we een vergelijkbaar beeld met de eerdere verdachten. De meesten hebben opnieuw veel antecedenten, met name op vermogens- en geweldscriminaliteit. Deze verdachten zijn over het algemeen gekoppeld aan meer opsporingsonderzoeken en komen relatief vaker als verdachte in een onderzoek naar voren dan alle jonge drugsverdachten gemiddeld. Dit betreft drugsonderzoeken, maar nog vaker geweldsonderzoeken of onderzoeken naar vermogensdelicten met geweld. Een deel heeft weinig antecedenten, maar wordt wel gelinkt aan veel opsporingsonderzoeken.

Van een deel van deze verdachten is de rol nader beschreven en daarbij zien we leiders/coördinatoren, uitvoerders en specialisten. Met name specialisten zoals laboranten en witwassers hebben minder antecedenten. Zij worden betrokken vanwege hun specifieke vaardigheden en niet zozeer vanwege hun criminele verleden.

We zien dus doorgroei van jonge criminelen in de georganiseerde drugscriminaliteit. Het gaat echter lang niet in alle gevallen om de doorgroei naar een hoge, leidinggevende rol.

4.6 Conclusie

Het aantal verdachten van jeugdcriminaliteit is de afgelopen tien jaar afgenomen. Wel is er een kleine groep die zware criminaliteit pleegt. De meeste bij georganiseerde drugs-criminaliteit betrokken jonge verdachten zijn Nederlands en het gaat meestal om jongens. Het zijn relatief vaak veelplegers. Ze hebben veel antecedenten, ook op het gebied van andere misdrijven, zoals vermogens-, gewelds- en vuurwapencriminaliteit. Ze starten met dit soort feiten en groeien door naar drugscriminaliteit. Ze hebben al relatief veel en diverse antecedenten op hun naam, als ze voor een drugsdelict in beeld komen. Het zijn opportunisten die vooral geld willen verdienen en het maakt ze niet uit waarmee.

De jonge verdachten komen vooral in beeld als uithaler, dealer of geweldpleger. Een kleiner aantal heeft een meer specialistische rol. Zij zijn bijvoorbeeld laborant of zijn betrokken bij het witwassen. Een deel van de jonge verdachten is zijdelings betrokken, zij komen vooral in beeld doordat ze met een bekende worden aangehouden.

Er is veel onderzoek gedaan naar mogelijke risicofactoren voor delinquent gedrag in het algemeen en voor de aanwas in de (georganiseerde) drugscriminaliteit in het bijzonder. Kwetsbare jongeren met problemen op het gebied van persoonlijkheid, gezin en omgeving zouden meer kans hebben in de criminaliteit te belanden. Problemen op school en financiële problemen worden bijvoorbeeld genoemd als risicofactoren voor aanwas in de drugs-criminaliteit. Het meeste onderzoek is echter kwalitatief van aard. Er is minder kwantitatief onderzoek gedaan dat een causale relatie tussen de genoemde factoren en crimineel gedrag bevestigt. Daarnaast zijn er veel jongeren die weliswaar gekenmerkt worden door de genoemde risicofactoren, maar niet in de criminaliteit belanden. Omgekeerd zijn er jongeren die niet uit een kwetsbare omgeving komen en wel bij de georganiseerde drugscriminaliteit betrokken raken. Het sociale netwerk van jongeren is vermoedelijk ook een belangrijke factor. Jongeren rollen de georganiseerde drugscriminaliteit in via familie, vrienden of anderen uit hun sociale en fysieke omgeving. Normalisering van drugsgebruik, drugscriminaliteit en geweld spelen mogelijk ook een rol. Dat laatste verdient verder onderzoek. Een aantal jongeren kiest ervoor verder te gaan en door te groeien in de drugscriminaliteit, maar er zijn verschillende typen doorgroeiers. Een deel van hen is slim en maakt carrière. Zij groeien door naar een belangrijkere positie. Een ander deel van de jongeren blijft weliswaar zeer actief in de georganiseerde drugscriminaliteit maar groeit niet door naar een hoger niveau.

⁵² Personen die 30 jaar of jonger waren, zijn geselecteerd. Iemand die 30 is (geboortjaar niet later dan 1994) kan immers in 2017 nog jonger dan 23 geweest zijn.

5

Aard en ontwikkelingen Crime script drugs

Figuur 5.1. Crime script drugs

5.1 Inleiding

Georganiseerde drugscriminaliteit kenmerkt zich net als andere vormen van illegale productie en handel door een marktgeoriënteerd verdienmodel (Kruisbergen et al., 2012). Nederlandse netwerken en subjecten spelen in op de vraag naar drugs in het buitenland en in Nederland. Zij laten zich daarbij leiden door kansen die zich voordoen. Er is een hoge mate van professionaliteit en alles is er op gericht om een zo groot mogelijke winst te behalen (Politie, 2022). In dit hoofdstuk richten we ons op de aard en de ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in relatie tot Nederland, in de periode 2020 tot en met half 2024. Dit doen we met behulp van crime scripting.

5.2 Crime script drugs

Crime scripting is een procesgerichte benadering waarbij een crimineel (bedrijfs)proces wordt opgedeeld in opeenvolgende componenten of fasen (in scripttermen, scènes). Per fase worden de daarbij behorende criminele activiteiten en middelen (rekwisieten) die noodzakelijk zijn voor het plegen van een delict in kaart gebracht en inzichtelijk gemaakt. Daarnaast helpt crime scripting bij het identificeren van noodzakelijke functies of rollen binnen het criminele proces. Deze rollen vormen de cast binnen een script. Het betreffen functies of rollen waarvoor bepaalde competenties, kennis en/of vaardigheden nodig zijn om criminele activiteiten uit te kunnen (laten) voeren (Cornish, 1994).

Binnen crime scripting worden vier abstractieniveaus onderscheiden. Metascripts hebben het hoogste abstractieniveau en zijn het meest algemeen. Het tweede niveau omvat proto-scripts. Een verdere concretisering vindt plaats op het scriptniveau en de meest concrete of specifieke crime scripts worden tracks genoemd (Cornish, 1994; Snaphaan, 2021).

De markten van cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne kennen vergelijkbare criminele processen of crime scripts. De criminele processen van bijvoorbeeld hennepsteelt en synthetische drugsproductie in Nederland verschillen niet wezenlijk van elkaar. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de cocaïnehandel en de hasjhandel via Nederland. Productie en handel zijn er uiteindelijk op gericht de drugsafzetmarkten te bedienen en hiermee te verdienen. Naast vergelijkbare criminele processen kunnen de verschillende crime scripts van cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne met elkaar verweven zijn. De verschillende markten staan namelijk niet op zichzelf maar zijn integraal onderdeel van de transnationale, georganiseerde drugscriminaliteit en criminele netwerken en subjecten zijn binnen de verschillende markten actief. Polydrugshandel, i.e. de handel in meerdere soorten drugs, lijkt de norm en doet zich voor op alle niveaus, van groothandel tot detailhandel (Politie, 2022).

Vandaar dat we in dit hoofdstuk gebruikmaken van een algemeen drugs crime script om de georganiseerde drugscriminaliteit te beschrijven. De positie van Nederland is daarbij leidend. Het proces kan er telkens anders uit zien en vandaar dat het script niet als lineaire keten is weergegeven. Zie figuur 5.1.⁵³

⁵³ Binnen de politie worden meerdere, verschillende drugsgerelateerde crime scripts gebruikt. Op moment van schrijven wordt gewerkt aan een harmonisatie van deze scripts. Het crime script drugs zoals we voor het Fenomeenbeeld drugs 2024 gebruiken, is een manier om op basis van de verschillende componenten de aard en ontwikkelingen van de georganiseerde drugsgerelateerde criminaliteit uit te kunnen werken. We hanteren daarbij een iets ander algemeen drugs crime script dan het fenomeenbeeld drugs 2021 (zie Politie, 2022).

Het door ons gehanteerde drugs crime script kan als een metascript worden beschouwd. Binnen dit metascript bevinden zich cannabis, cocaïne, synthetische drugs, heroïne en andere drugs crime scripts (protoscripts). Componenten kunnen per crime script een verschillende volgorde of fasering hebben en de nadruk kan per drugsthema op andere activiteiten en rollen liggen. Elke component kan ook weer een crime script op zichzelf zijn, en netwerken en subjecten hebben hun eigen bedrijfsprocessen en daarmee eigen crime scripts (scripts en tracks).

We realiseren ons dat een algemeen drugs crime script een zeer vereenvoudigde weergave van een complexe werkelijkheid is. Maar om die complexiteit te doorgronden, kan het vereenvoudigen van de werkelijkheid wel helpen. In de volgende paragrafen werken we aan de hand van de verschillende componenten van het drugs crime script de aard en ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in/via Nederland uit.

5.3 Acquisitie en import

Drugs en grondstoffen voor de productie van drugs worden veelal in het buitenland aangekocht en vervolgens Nederland ingevoerd. Op groothandelniveau zien wij bij de import hoofdzakelijk monodrugstromen. Bijvoorbeeld import van hasj uit Marokko, cocaïne uit Colombia en ketamine uit India (Politie, 2022). Dit hangt samen met waar de drugs worden geproduceerd. Er zijn ook regio's of landen waar verschillende drugs en/of grondstoffen vandaan komen. Zo wordt door Nederlandse subjecten vanuit Afghanistan heroïne, hasj en methamfetamine ingevoerd (politie-informatie). In 2023 heeft de Douane een partij van ruim 2000 kilo efedrine afkomstig uit Afghanistan in beslag genomen. Hoewel er verschillende soorten drugs uit dezelfde regio worden ingevoerd, zien we bij de import als zodanig vooral monodrug partijen en geen cocktailzendingen van verschillende soorten drugs in één lading. Nederlandse groothandelaren zijn veelal wel polydrughandelaren, bijvoorbeeld cocaïne-importeurs die ook heroïne invoeren (Politie, 2022).

In deze paragraaf besteden we aandacht aan de acquisitie en import van eindproducten en/of halffabricaten. Eindproducten zijn bijvoorbeeld blokken cocaïne en blokken hasj. Onder halffabricaten verstaan we producten die eerst verder moeten worden verwerkt voordat ze kunnen worden gebruikt. Bijvoorbeeld cocaïne verwerkt in dragermaterialen, die eerst moet worden uitgewassen om tot cocaïnehydrochloride te komen.

Grondstoffen voor de productie en/of verdere verwerking van drugs dienen ook te worden aangekocht en deels betreft dat import uit het buitenland. Omdat deze vorm van acquisitie zeer nauw samenhangt met die productie en/of verdere verwerking, wordt daar apart aandacht aan besteed in paragraaf 5.5 *Acquisitie en import ten behoeve van productie*, voorafgaand aan de paragraaf productie.

5.3.1 Cannabis

Naast het feit dat in Nederland hennep wordt geteeld, wordt hennep ook als eindproduct geïmporteerd vanuit het buitenland. De KMar ziet een toename van de invoer van hennep via de Nederlandse luchthavens, afkomstig uit (delen van) de Verenigde Staten (voornamelijk Californië) en Canada. Ook treffen zij hennepzendingen uit Thailand aan (A&O KMar, 2024). Import van hennep geschiedt ook via de zeehavens. In 2023 vond in Rotterdam de inbeslagname plaats van 1000 kilo hennep verstoppt in keukenkastjes in een container afkomstig uit Canada. De partij hennep was bestemd voor Duitsland.⁵⁴ Ook de autoriteiten in onze buurlanden Duitsland en België signaleren de import van hennep uit Noord-Amerika (I-BE; I-DE1). Begin 2024 is er nog een partij van meer dan 800 kilo hennep afkomstig uit Canada in beslag genomen in de haven van Antwerpen.⁵⁵ Deze trend hangt samen met de legalisatie van cannabis in sommige staten in de Verenigde Staten en Canada in respectievelijk 2016 en 2018. Hetzelfde geldt voor Thailand.

Binnen de Europese Unie staat Spanje bekend om de grootschalige hennepeteelt. Van alle in Europa inbeslaggenomen hennep, is in 2022 81 procent in Spanje in beslag genomen (EMCDDA, 2024). Waar in Nederland sprake is van een afname in het aantal geruimde kwekerijen, is in Spanje juist een toename te zien.

In 2022 is in Spanje de grootste partij hennep ooit in beslag genomen. Het ging om een partij van 32.000 kilo met een waarde van ongeveer 64 miljoen euro. Volgens de autoriteiten zijn er 1,1 miljoen planten nodig om een dergelijke opbrengst te kunnen leveren. De hennep was onder andere bedoeld voor de export naar landen zoals Duitsland, België, maar ook Nederland.⁵⁶ In Nederland is in 2022 ook een grote partij hennep in beslag genomen in een container in de Rotterdamse haven. Het ging om een partij van 3000 kilo. De container was afkomstig uit Nigeria, maar de hennep is vermoedelijk in een Spaanse haven ingeladen.⁵⁷ In Frankrijk is er een transport gecontroleerd waar een partij van 2400 kilo hasj en bijna 10 kilo hennep in beslag is genomen. Op de documenten stond dat het transport afkomstig was uit Spanje en onderweg naar Nederland.⁵⁸

Nederlanders kunnen betrokken zijn bij de hennepeteelt in Spanje en de daaraan gelieerde handel (Politie, 2022; Vermeulen & Chessa, 2024). Maar ook in de logistieke processen met betrekking tot hennep zijn zij actief. In 2022 zijn door de Guardia Civil twee Nederlanders samen met twee Tsjechen aangehouden bij een opslag en distributielocatie voor hennep in Granada. Vanuit deze locatie werd hennep gedistribueerd naar Centraal-Europa.⁵⁹

Naast dat Spanje een belangrijk land is voor de hennepeteelt, blijft Spanje ook een belangrijk land voor de transit van hasj afkomstig uit Marokko. Marokko blijft het grootste productie-land voor hasj dat wordt gebruikt in de EU (EMCDDA, 2024). Ook richting Nederland. Een duidelijk beeld van de import van hasj richting Nederland is er niet. Er zijn weinig opsporingsonderzoeken specifiek gericht op de import en handel in hasj.

54 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2023/08/30/ruim-1000-kilo-marihuana-tussen-lading-canadese-keukenkastjes>

55 <https://www.hln.be/antwerpen/douane-ontdekt-818-kilogram-cannabis-in-kartonnen-dozen-in-antwerpse-haven-tot-8-miljoen-euro-waard-a710478d/2021> (zie Politie, 2022)

56 <https://nos.nl/artikel/2451169-spaanse-politie-neemt-32-ton-wiet-in-beslag-grootste-vondst-ooit>

57 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2022/09/01/enorme-cannabis-vangst-in-rotterdamse-haven-3000-kilo>

58 <https://www.douane.gouv.fr/actualites/saisie-exceptionnelle-de-plus-de-24-tonnes-de-cannabis-par-la-brigade-des-douanes-de>

59 <https://www.guardiacivil.es/es/prensa/noticias/8373d.html>

5.3.2 Cocaïne

De cocateelt vindt hoofdzakelijk plaats in Colombia, Bolivia en Peru.⁶⁰ Colombia heeft het grootste aandeel in de teelt van coca en de productie van cocaïne. De COVID-19-pandemie heeft geen impact op de cocateelt gehad en ook niet op de productie van cocaïne, hoewel de afzet van cocaïne tijdelijk werd bemoeilijkt door de lockdowns. Sterker nog, het aanbod van cocaïne is de afgelopen jaren alleen maar verder toegenomen. Niet alleen doordat de cocateelt als zodanig is toegenomen, ook is het aanbod van cocaïne toegenomen dankzij verbeteringen in het conversieproces van cocabladeren naar cocaïne (UNODC, 2023a). Meer informatie over de omvang van het aanbod van cocaïne is te vinden in hoofdstuk 3.

Sinds 2019 wordt in toenemende mate cocaïne via (de wateren van) West-Afrikaanse landen naar Europa vervoerd (UNODC 2023a). Het gaat om landen als Ghana, Sierra Leone, Guinee, Kaapverdië en Nigeria (UNODC 2023a; Intelligence knooppunt SOC-FinEC). Ook in Nederland hadden we deze signalen, terwijl in de jaren daarvoor deze route wat minder in zwang leek te zijn geraakt (Boerman et al., 2017; Politie, 2022). Inmiddels zien we dat Nederlandse netwerken veelvuldig gebruikmaken van deze transitregio - evenals andere Europese netwerken - voor de smokkel van soms wel duizenden kilo's (I-INC; Intelligence knooppunt SOC-FinEC). Het merendeel van de cocaïne wordt vanuit West-Afrika verder over zee vervoerd naar Noord-Afrika en Europa.* Veelal wordt de cocaïne via de zogenaamde drop-off-methode op open zee overboord gezet om later te kunnen worden opgepikt, of op zee overgeslagen op kleinere schepen zoals kotters en zeilschepen (I-INC; UNODC, 2023a).

Hiertoe worden soms afgeschreven vissersschepen vanuit Nederland voor de West-Afrikaanse kust afgemeerd. Dergelijke (vis)kotters liggen soms wel een jaar voor anker, voordat ze met partijen cocaïne naar Europa varen (I-INC).

Overigens vormt West-Afrika niet alleen een transitregio voor cocaïne. Ook heroïne en cannabis worden via deze regio naar Europa gesmokkeld (Intelligence knooppunt SOC-FinEC). Zo is er in 2022 ruim 2400 kilo heroïne door de Douane in Rotterdam in beslag genomen. Deze lading was afkomstig uit Sierra Leone (Douane-data).

* Zie voor meer informatie over de smokkelroutes over land: UNODC (2024). *United Nations Office on Drugs and Crime. Drug trafficking Sahel. Transnational Organised Crime Threat Assessment Sahel.*

60 Uit de bladeren van de cocaplanten wordt cocaïne vervaardigd (voor meer informatie zie Politie, 2022). 62 Bolivia grenst niet aan zee en is voor de uitvoer van cocaïne over zee afhankelijk van andere landen.

Vanuit Zuid- en Midden-Amerika wordt cocaïne op transport gezet richting Europa. Dit gaat zowel over zee als via de lucht. In het maritieme segment wordt door Nederlandse subjecten en netwerken onder meer gebruikgemaakt van pleziervaartuigen, zoals zeiljachten (Politie, 2022). Zo zijn er de afgelopen vier jaar twee zaken geweest waarbij Nederlanders in Portugese wateren zijn aangehouden in verband met cocaïnesmokkel (I-EU). Soms worden partijen van honderden tot soms duizenden kilo's cocaïne met behulp van zeiljachten naar Europa gesmokkeld.

Nederland en België zijn in Europa belangrijke invoerlanden, afgaand op de hoeveelheden inbeslaggenomen cocaïne. Het gaat daarbij om de grote havens van Antwerpen en Rotterdam, en om onder meer Zeebrugge, Vlissingen en IJmuiden (Politie, 2022; zie UNODC, 2023a). In Noord-Nederlandse zeehavens doen zich soms drugsgelateerde incidenten voor, maar er zijn geen concrete aanwijzingen voor een verschuiving voor wat betreft de import van cocaïne naar deze noordelijke havens. Er is geen zicht op de import van cocaïne via Nederlandse inlandse terminals (I-INTD).

Bekende verzendlanden van in Nederlandse havens door de Douane inbeslaggenomen cocaïne zijn Brazilië, Costa Rica, Ecuador en de Dominicaanse Republiek (Douane-data).⁶¹ Met name vanuit Ecuador komen grote hoeveelheden cocaïne richting Nederland en België (I-INC, I-FOR). Ook doet de Nederlandse Douane inbeslagnames van cocaïne verzonden uit de bronlanden Colombia en Peru (Douane-data).⁶² Opvallend is dat ook sprake kan zijn van niet voor de hand liggende verzend- of laadlanden. Zo heeft de Douane in 2023 in de haven van Rotterdam een partij van ruim 1100 kilo in beslag genomen, die werd aangetroffen in een container afkomstig uit Turkije. Het betrof hier zeer waarschijnlijk een partij die vanuit een andere container was overgezet, in een poging het risico op controle te verkleinen.⁶³ In 2022 heeft de Douane in Rotterdam twee partijen cocaïne van ruim 400 en bijna 200 kilo en enkele kleinere pakketzendingen in beslag genomen die uit Suriname afkomstig waren, maar die in Duinkerke in Frankrijk zouden zijn geladen. In hetzelfde jaar zijn er in de haven van Rotterdam meerdere partijen cocaïne aangetroffen variërend van enkele tientallen tot meer dan 1200 kilo, waarvan de verzendingen formeel afkomstig waren uit de Verenigde Staten maar zeer waarschijnlijk in Panama zijn geladen (Douane-data). Er wordt voor het transport van cocaïne met behulp van containervaart gebruikgemaakt van niet voor de hand liggende verzend- en laadlanden om de pakkans te verkleinen (zie ook Politie, 2022).

Nederlandse netwerken maken voor de import van cocaïne naast Nederlandse havens, ook gebruik van andere Europese havens. Een groot deel van de cocaïne die in de haven van Antwerpen binnenkomt of bedoeld was daar te arriveren, is bestemd voor Nederlandse criminele netwerken (I-FORT, I-INC, I-BE; Politie, 2022). Daar moet bij worden opgemerkt dat Belgische criminele netwerken ten aanzien van de cocaïnehandel meer onafhankelijk zijn geworden van Nederlandse subjecten en netwerken. Belgische netwerken regelen ook zelf de import en de export (I-BE).

61 Gebaseerd op de data van de Douane zoals door hen jaarlijks aan de politie worden verstrekt; dit geldt ook voor de andere verwijzingen naar de Douane in dit hoofdstuk (zie ook hoofdstuk 3).

62 Bolivia grenst niet aan zee en is voor de uitvoer van cocaïne over zee afhankelijk van andere landen.

63 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2023/05/16/ruim-1100-kilo-cocaine-gevonden-tussen-autobanden>.

Nederland en België vormen samen een belangrijke hub in de cocaïnehandel. De inbeslagnamecijfers van cocaïne zouden dan ook eigenlijk gezamenlijk in ogenschouw moeten worden genomen. Naast Antwerpen importeren Nederlandse subjecten en netwerken cocaïne via andere Europese havens. Dit gebeurt onder meer via Hamburg en Bremerhaven. Daar maken zij gebruik van Duitse contacten die als crime-as-a-service het papierwerk regelen, (dekmantel)bedrijven opzetten en de logistiek regelen. Een Duitse broker neemt verschillende cocaïnebestellingen op en bepaalt vervolgens welke haven wordt gebruikt en regelt de logistiek. De meeste partijen die in de Duitse havens in beslag worden genomen, hadden naar Nederland moeten gaan (I-DE1). In Roemenië worden door Nederlandse subjecten zelf (dekmantel)bedrijven opgezet om via de haven van Constanta cocaïne vanuit Zuid-Amerika te importeren ten behoeve van de West-Europese afzetmarkten (I-EU). Via (lokale) contacten of brokers hebben Nederlandse subjecten ook toegang tot Spaanse havens zoals Valencia en Franse havens (I-INC). Voor wat betreft Frankrijk gaat het daarbij om de havens aan de westkust zoals Le Havre en Duinkerke, maar Nederlandse subjecten hebben ook toegang tot de haven van Marseille (politie-informatie). In Le Havre en Duinkerke werken Nederlandse en Franse netwerken samen bij de import van cocaïne (I-EU). Niet alleen zijn er Nederlandse subjecten en netwerken die cocaïne via buitenlandse havens importeren. Buitenlandse subjecten en netwerken zijn op hun beurt betrokken bij de import van cocaïne via Nederlandse havens. Zo zijn er Belgische uithalersgroepen in Rotterdam actief (I-INC). Ook kunnen Belgische subjecten organisatoren zijn van grootschalige import via Nederland (Summ-IT). In 2024 heeft de Federale Gerechtelijke Politie Oost-Vlaanderen op verzoek van de Nederlandse politie een vrachtwagen met een container onderschept met daarin bijna 3000 kilo cocaïne onder een lading bevroren vis. De vrachtwagen kwam uit Nederland gereden en had als bestemming een loods in Oost-Vlaanderen. Acht verdachten zijn aangehouden: vier Belgen, drie Nederlanders en een Turk.⁶⁴ Ook netwerken uit de Balkanlanden organiseren de import van cocaïne via Nederland. Zij hebben end-to-end van Zuid-Amerika via Nederland tot in Servië en Montenegro de handel in handen (I-EU).

Hoewel Nederland en België een belangrijke transithub vormen voor de cocaïnehandel richting Europa, zijn er de afgelopen jaren ook grote partijen in beslag genomen in de havens van andere Europese landen - niet alleen in Spanje dat van oudsher eveneens een belangrijk importland is (EMCDDA & Europol, 2024). In toenemende mate gaan partijen cocaïne rechtstreeks vanuit Zuid-Amerika naar het Verenigd Koninkrijk (I-UK). In Duitsland is er in 2023 tussen de 35.000 – 40.000 kilo in beslag genomen waarvan het grootste deel in de havens. Vijftien jaar geleden lagen de hoeveelheden rond de 1000 tot 2000 kilo op jaarbasis (I-DE1). Ook in Frankrijk wordt in toenemende mate cocaïne in beslag genomen. In 2022 bijna 28.000 kilo, waarvan 7000 kilo in Le Havre. Deze haven zag daarmee het inbeslagnamecijfer

verzesvoudigen vergeleken met 2020.⁶⁵ Dit alles lijkt te duiden op een uitbreiding van de import naar Europa, via verschillende Europese havens.⁶⁶

Uit politie-informatie blijkt dat soms partijen cocaïne in Oost- en Noord-Europa aankomen, die er in Antwerpen of Rotterdam uitgehaald hadden moeten worden. Ook als we de routes in ogenschouw nemen waarbinnen partijen cocaïne worden aangetroffen, dan blijken eindbestemmingen van de containervaart bijvoorbeeld in Rusland of de Baltische Staten te liggen, maar vormen de Nederlandse en Belgische havens daarbij soms tussenstops (I-INC). Vergelijkbaar met het gebruikmaken van niet voor de hand liggende verzend- en laadlanden, wordt waarschijnlijk ook gebruikgemaakt van niet voor de hand liggende bestemmingslanden om de pakkans te verkleinen. Zo zijn er in 2023 Nederlandse uithalers in het Poolse Gdynia aangehouden, die op zoek waren naar een partij van 120 kilo cocaïne op de containerterminal en die waarschijnlijk niet Gdynia als bestemming had. Vier jaar daarvoor is bijna 180 kilo in Helsinki terechtgekomen, die er in Rotterdam uitgehaald had moeten worden.⁶⁷

Bij de smokkel van cocaïne via de containervaart worden allerlei methoden gebruikt. Onder meer worden partijen onder de schepen vastgemaakt of in containers gestopt, en al dan niet in de lading verstopt (Politie, 2022). De meest voorkomende smokkelmethode via Nederlandse zeehavens die in de periode 2020 tot en met 2023 is geconstateerd, betreft tassen met cocaïneblokken die in de containers meeliften en vervolgens moeten worden uitgehaald, de rip-on/rip-off-methode (Douane, I-INC). Om de locatie van containers waarin cocaïne is gestopt te bepalen, worden door criminelen GPS-trackers bij de drugs geplaatst.⁶⁸ In 2023 zag de Douane vergeleken met 2022 een toename van cocaïne verstopt in de constructie van containers (Douane-data). Om de invoer van cocaïne te maskeren, kan cocaïne ook worden verwerkt in dragermaterialen, bijvoorbeeld in plastic, cacao poeder, steenkool, bijenwas, kunstmest en in vloeistoffen (UNODC, 2023a). Ook in Nederland wordt cocaïne geïmpregneerd in dragermaterialen aangetroffen (Summ-IT; I-FOR). Het is meestal cocaïnebase die is verwerkt in dragermaterialen (LFO, 2011; voor meer informatie, zie paragraaf 5.6). Er zijn signalen dat cocaïnebase door Nederlandse subjecten en netwerken ook wel in basevorm wordt ingevoerd, zonder dat het hoeft te worden uitgewassen (politie-informatie; I-INC). Bij inbeslagname wordt dit echter niet of nauwelijks gezien (I-FOR; I-INC).

De partijen cocaïne die door de Nederlandse Douane vanuit de containervaart in beslag worden genomen, variëren van enkele kilo's tot duizenden kilo's. Zo zijn er in 2021 drie partijen van meer dan 4000 kilo in beslag genomen. In 2023 is eveneens een partij van meer dan 4000 kilo in beslag genomen en een partij van ruim 3200 kilo (Douane-data). Grote partijen zijn vaak van meerdere eigenaren die deze gezamenlijk inkopen (I-INC). Maar zoals aangegeven, worden ook kleinere partijen van enkele kilo's aangetroffen.

64 <https://www.politie.be/5998/nl/nieuws/deklading-tonijn-onderschept-in-lebbeke>

65 https://www.francetvinfo.fr/economie/transports/trafic/trafic-de-drogue-les-ports-francais-de-plus-en-plus-utilises-pour-le-trafic-de-cocaine_6231636.html
 66 https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cocaine_en
 67 <https://www.ad.nl/buitenland/nederlandse-uithalers-na-knullige-actie-gepakt-in-poolse-haven-alles-is-fout-gelopen~a57adb84>
 68 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2024/03/12/ruim-1100-kilo-cocaine-aangetroffen-bij-fruitopslag>

In 2020 en 2021 was sprake van een afname van drop-offs langs de kusten van de Noordzee, waaronder voor de Nederlandse kust. Sinds 2023 zien we een flinke toename van droppings langs de Belgische/Nederlandse en Nederlandse/Duitse kusten. De toename is mogelijk het gevolg van nieuwe spelers binnen de cocaïnesmokkel. De methode is niet nieuw en werd voor 2020 ook veel geconstateerd (I-MAR). Pakketten met cocaïne worden - veelal voorzien van GPS-trackers - overboord gezet om vervolgens door kleinere (vissers)schepen te worden opgepikt. Vanuit het oogpunt van de smokkelaars gaat dit niet altijd goed, getuige het aanspoelen van bijna 1000 kilo cocaïne bij de zeedijk in de buurt van Rilland, Zeeland in november 2023. De cocaïne werd gevonden nadat eerder was gezien dat een klein bootje zeer dicht bij een zeeschip voer. Een maand eerder spoelden er ook al pakketten cocaïne aan langs de Nederlandse kust, waaronder bij Hoek van Holland.⁶⁹ Ook elders in Europa wordt de drop-off-methode gebruikt en ook dan gaat het niet altijd goed. In maart 2024 is er bijna 850 kilo cocaïne aangespoeld langs de Deense kust. De Ierse autoriteiten vermoeden dat een internationaal crimineel netwerk deze partij in Cork aan land had willen brengen.⁷⁰

Naast smokkel over zee, wordt cocaïne met behulp van vliegverkeer geïmporteerd. Het gaat om vluchten vanuit Zuid-Amerika, de Cariben en via (West-)Afrika. Er wordt gebruikgemaakt van vrachtstromen, poststromen, bagagestromen en passagiersstromen (Politie, 2022). Voor Nederland zijn met name Schiphol Amsterdam Airport en Maastricht Aachen Airport van belang (A&O KMar, 2024).

De hoeveelheden die via het luchtsegment worden gesmokkeld zijn kleiner dan via de containervaart. Zoals de KMar stelt: voor de luchthavens geldt het many-little-principe: met veel kleine(re) partijen wordt het risico op onderkenningen verspreid. Maar, met dagelijks grote aantallen vliegtuigen die zowel vracht, postpakketten als passagiers vervoeren, levert dit (uiteindelijk) ook veel geld op. Er kunnen ook hier soms wel grote zendingen tussen zitten, zeker als het om luchtvracht gaat. Zo is er op Maastricht Aachen Airport in 2020 ruim 100 kilo aangetroffen in een vrachtzending bloemen afkomstig uit Colombia.⁷¹ Een jaar later is er 250 kilo cocaïne in beslag genomen, ditmaal verstopt in een lading bloemen afkomstig uit Ecuador. Overigens betrof dit een vlucht die oorspronkelijk had moeten landen op Schiphol Amsterdam Airport.⁷²

In mei 2024 is op het internationale vliegveld van Paraguay 1600 kilo cocaïne, verwerkt in zetmeel en meel, in beslag genomen. De vrachtvlucht had via Spanje moeten gaan, met als eindbestemming Schiphol Amsterdam Airport.⁷³

69 <https://wos.nl/nieuws/artikel/drugspakketten-aangespoeld-bij-de-noordzeekust-ook-in-hoek-van-holland>; <https://nos.nl/artikel/2498501-bijna-1000-kilo-cocaine-gevonden-bij-zeedijk-in-rilland>; <https://www.rtl.nl/rtl-nieuws/artikel/5413415/drugspakketten-aangespoeld-langs-noordzeekust>

70 <https://www.irishtimes.com/crime-law/2024/03/20/gardai-keeping-open-mind-on-whether-58m-cocaine-haul-washed-up-in-denmark-was-destined-for-cork>

71 <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/berichten/nieuws/douane/douane-treft-cocaine-aan-tussen-bloemen-op-maastricht-aachen-airport>

72 <https://www.luchtvaartnieuws.nl/nieuws/categorie/3/airports/cocaine-zending-gevonden-tussen-rozen-op-maastricht-airport>

73 <https://www.judiciales.net/historica-incautacion-de-cocaina-en-el-silvio-petirossi>

De KMar geeft aan dat genoemde casuïstiek samenhangt met het misbruik maken van zogenoemd luchtvervangend wegvervoer. Dit betreft vracht die op andere (Europese) luchthavens het Schengengebied binnenkomt en vervolgens over land verder wordt vervoerd. Vanuit Luik, Keulen en Maastricht rijden vrachtwagens met bederfelijke goederen naar Schiphol. Door vluchtbeperkingen van Schiphol Amsterdam Airport is dit toegenomen. In toenemende mate worden er tussen bloemenzendingen op dit soort verbindingen drugs aangetroffen op de luchthavens van Luik en Maastricht (A&O KMar, 2024).

Ook ten aanzien van de smokkel via de bagage- en passagiersstromen worden ingenieuze verstopplekken bedacht, getuige het aantreffen van 8,5 kilo cocaïne in een scootmobiel van een passagier die vanuit het Caribisch gebied naar Nederland was gevlogen.⁷⁴ In april 2024 is in Ghana een Nederlandse vrouw aangehouden met eenzelfde hoeveelheid cocaïne, maar dan in pakken rond haar middel geplakt. Zij had op deze manier naar Brussels Airport/Luchthaven Zaventem willen vliegen.⁷⁵

Sinds 2023 zijn er geen rechtstreekste vluchten meer van Curaçao naar België en vindt er geen smokkel van cocaïne via deze route meer plaats. In 2022 troffen de Belgische autoriteiten nog wel regelmatig bolletjesslikkers aan (I-EU).

Uit politie-informatie blijkt dat dezelfde Nederlandse subjecten en netwerken betrokken kunnen zijn bij de import van cocaïne via het maritieme als via het luchtsegment. Wel is uithalen vanuit luchtvracht verhoudingsgewijs duurder. Ten eerste heeft dit te maken met het feit dat uithalen op vliegvelden moeilijker en risicovoller zou zijn dan bij zeehavens. Ten tweede zijn de kosten voor uithalen verhoudingsgewijs lager naarmate de uit te halen partij groter is (I-INC).

Voor wat betreft de acquisitie en import van cocaïne geldt dat Nederlandse netwerken en subjecten vanuit Zuid- en Midden-Amerika hoofdzakelijk cocaïne invoeren. Daar hebben ze de lijnen en connecties voor. Maar mochten zich kansen voordoen ten aanzien van andere drugs uit die regio, dan zullen zij daar zeer waarschijnlijk wel aan meedoen of in willen meelopen. Wel zijn importeurs of groothandelaren van cocaïne vaak ook importeurs en/of groothandelaren in andersoortige drugs en grondstoffen (I-INC; Politie, 2022). Bijvoorbeeld de import van zowel cocaïne als hasj (politie-informatie).

De verzender is verantwoordelijk voor een partij cocaïne tot aan aankomst in Europa. De uithaalploeg is verantwoordelijk zodra de partij is aangekomen. Als de partij cocaïne na het uithalen is overgedragen aan degene(n) die de opslag beheert, dan is die verantwoordelijk. De eigenaren van de partij cocaïne laten de (door)verkoop aan anderen over. Degene(n) die de opslag beheert, weet wie dat zijn en aan wie ze de blokken mogen meegeven voor de verkoop (politie-informatie).

74 <https://www.marechaussee.nl/actueel/nieuws/2024/03/06/man-aangehouden-op-schiphol-voor-invoer-van-drugs-met-scootmobiel>

75 <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1134472402/nederlandse-bianca-p-middelpunt-schandaal-in-ghana-ingenieuze-smokkel-kilo-s-coke>

5.3.4 Synthetische drugs

Net als voor hennep geldt dat er weliswaar synthetische drugs in Nederland worden geproduceerd, maar dat deze drugs ook Nederland worden ingevoerd.

Zo is in maart 2024 de grootste partij methamfetamine tot nu toe, ruim 3200 kilo, door de Douane in beslag genomen. De partij was afkomstig uit Mexico en was verwerkt in zand.⁷⁶ Regelmatig worden op Schiphol Amsterdam Airport synthetische drugs en NPS in beslag genomen die Nederland hadden moeten worden ingevoerd. Daar zitten ook grote partijen methamfetamine uit Mexico tussen (A&O KMar, 2024). Zowel binnen de passagiersstroom als binnen de vrachtstroom wordt methamfetamine aangetroffen. In 2022 is 60 kilo methamfetamine die zich in de vracht bevond in beslag genomen (A&O KMar, 2023; KMar-data).

Vanuit Azië (onder andere India en Taiwan) voeren Nederlandse subjecten ketamine in (politie-informatie).

5.3.5 Heroïne

De Europese afzetmarkt voor heroïne is relatief klein vergeleken met de gebruikersmarkten van cannabis, cocaïne en synthetische drugs. Maar deze markt moet wel worden bevoorradt en ook Nederlandse subjecten en netwerken houden zich met de import van heroïne bezig, al dan niet in combinatie met de import van andersoortige drugs.

Heroïne voor de Europese markt is hoofdzakelijk afkomstig uit Afghanistan, Iran, Pakistan en het oosten van Turkije (Politie, 2022). Afghanistan had mondiaal gezien het grootste aandeel in de opiumpapaverteelt en de daaraan gerelateerde opiumproductie (UNODC, 2024).⁷⁷

In april 2022 heeft de Taliban in Afghanistan een verbod gelegd op opiumpapaverteelt en op (de productie van) alle drugs. Volgens de UNODC zou daardoor de opiumproductie in 2023 met 95 procent zijn gedaald vergeleken met 2022 (UNODC, 2024). In 2024 lijkt de opiumproductie mogelijk weer wat toe te nemen, maar deze is nog altijd vele malen lager dan voor het verbod (UNODC, 2024).

Intelligence uit Duitsland en het Verenigd Koninkrijk schetst een genuanceerder beeld. De Bundes Kriminalamt (BKA) veronderstelt een daling van de opiumpapaverteelt van dertig tot veertig procent. De National Crime Agency (NCA) veronderstelt dat de productie nog altijd hoog is (I-DE1; I-UK). Het duurt ongeveer één tot twee jaar voordat in Afghanistan geproduceerde opiaten hun eindbestemming bereiken. Daardoor is het nog te vroeg om de impact van het drugsverbod te kunnen beoordelen. Wel veronderstelt de UNODC dat er tekorten zullen ontstaan op de mondiale heroïnetekort op de Europese markten (UNODC, 2024).⁷⁸

⁷⁶ <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2024/07/25/grootste-crystal-meth-vangst-in-nederland-tot-nu-toe>

⁷⁷ Uit de zaadbollen van papaverplanten wordt opium gewonnen, dat via een chemisch proces tot morfine kan worden omgezet. Uit morfine kan vervolgens heroïne worden vervaardigd. Opium, morfine en heroïne zijn opiaten. Voor meer informatie, zie Politie, 2022.

⁷⁸ https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids/production_en

Nederlandse netwerken en subjecten importeren heroïne vanuit Turkije, Iran en Pakistan. Een enkele keer is sprake van contacten die rechtstreeks vanuit Afghanistan invoeren (politie-informatie).

De invoer van heroïne uit Zuidwest-Azië naar de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk gaat over zee en over land. De belangrijkste routes zijn:

- De Balkanroute: via Iran, Turkije en de Balkanlanden
- De Kaukasusroute: via Iran, Turkije, Georgië en Oekraïne
- De Noordelijke route: via de regio rond de Zwarte Zee
- De Zuidelijke route: via Iran en Pakistan, Oost-Afrika en Zuid-Afrika, West-Afrika en Noord-Afrika⁷⁹

Partijen die over zee door middel van containervaart worden verscheept, kunnen afkomstig zijn uit Pakistan en Iran. Dubai kan als overslaghaven worden gebruikt (Politie, 2022; Summ-IT).

Een enkele keer treft de Nederlandse Douane binnen de containervaart heroïne aan. Zo is in 2022 een partij van ruim 2400 kilo in de haven van Rotterdam in beslag genomen, en in 2021 een partij van ruim 1500 kilo.

Vergelijkbaar met de import van cocaïne, maken Nederlandse netwerken en subjecten ook gebruik van de havens van Antwerpen en Hamburg. In 2023 is in Antwerpen een partij van 600 kilo in beslag genomen die daar had moeten worden uitgehaald en vervolgens naar Nederland had moeten worden doorgevoerd (I-FOR). De Duitse BKA vermoedt dat de invoer van heroïne hoofdzakelijk over zee gaat, via Iran en Dubai. Nederlandse netwerken en subjecten zouden daarbij belangrijke spelers zijn. Slechts een enkele keer zou het bij de import via Duitsland om Duitse netwerken gaan. Net als bij de import van cocaïne zijn Duitse subjecten en netwerken vooral verantwoordelijk voor de logistiek (I-DE1).

Vergeleken met het vorige Fenomeenbeeld drugs 2021 hebben we weinig (nieuwe) informatie voor wat betreft de import van heroïne naar Nederland over land (zie Politie, 2022).

Uit politie-informatie blijkt dat Nederlandse netwerken en subjecten heroïne via Oekraïne naar Europa hebben ingevoerd. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit informatie betreft van voor de Russische inval in het land in februari 2022. Oekraïne is van oudsher een overslag- en transitland voor de invoer van heroïne naar Europa, zowel voor de Noordelijke route als de Kaukasusroute. De UNODC stelt dat de inbeslagnames van heroïne in Oekraïne sinds de oorlog met meer dan 90 procent zijn afgenomen en dat het land voor wat betreft de import naar Europa aan betekenis heeft ingeboet (UNODC, 2023c; UNODC, 2024). Het EMCDDA en Europol hebben begin 2024 aangegeven dat mogelijk ten gevolge van de oorlog in Oekraïne de smokkel via de Zuidelijke route is toegenomen. Het EMCDDA heeft dat beeld half 2024 wat genuanceerd. Zij stellen met enige voorzichtigheid geen signalen te hebben dat de heroïne-stromen naar Europa worden beïnvloed door de oorlog in Oekraïne of door de conflicten in het Midden-Oosten.⁸⁰ De mogelijke effecten van genoemde conflicten op de import van heroïne door Nederlandse netwerken en subjecten zijn op moment van schrijven eveneens onbekend.

79 https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids/production_en

80 https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids/trafficking-and-supply_en#box_edmrheroin_war (update januari 2024); https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/heroin-and-other-opioids_en (update juni 2024)

Voor wat betreft de over land routes geldt dat in principe via landen ten zuiden en oosten van de Europese Unie heroïne de EU wordt ingevoerd (Politie, 2022). Nederlanders organiseren dat onder meer via Polen (Summ-IT).

Een deklading die door Nederlandse netwerken en subjecten bij de import van heroïne al langere tijd wordt gebruikt, is zoethout. Door de sterke geur van zoethout, wordt het speurhonden lastig gemaakt om heroïne te kunnen detecteren. Andere dekladingen zijn marmer, strooizout, meubels en verfmaterialen (politie-informatie).

Volgens het EMCDDA en Europol (2024) wordt de import van heroïne naar Europa gedomineerd door Turkse criminele netwerken, maar zijn onder meer netwerken gerelateerd aan de Balkan ook betrokken (EMCDDA & Europol, 2024). Op basis van de door ons bestudeerde opsporingsonderzoeken met betrekking tot de import van heroïne, lijkt ook in Nederland sprake van een oververtegenwoordiging van verdachten met een Turkse (migratie)achtergrond (Summ-IT).

Naast invoer over zee en over land, vindt import van heroïne met behulp van vliegverkeer plaats. Net als bij de import van andere drugs, wordt gebruikgemaakt van vrachstromen, poststromen, bagagestromen en passagiersstromen, hoofdzakelijk richting Schiphol Amsterdam Airport. Binnen de vrachstroom wordt een enkele keer een partij van meerdere kilo's aangetroffen. Zo is in 2022 50 kilo afkomstig uit Iran aangetroffen (KMar-data)⁸¹. Hetzelfde jaar is 86 kilo onderschept die afkomstig was uit Zuid-Afrika.⁸² Bij (post)pakketten gaat het meestal om kleinere zendingen van enkele honderden grammen. In de bagage-stroom en passagiersstroom wordt heroïne in koffers en een enkele keer in het lichaam ('slikker') vervoerd (A&O KMar, 2023).

Luchttransport volgt vaak de zuidelijke route via verschillende Afrikaanse landen, met name via Zuid-Afrika. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat er geen rechtstreekse vliegverbinding is tussen Afghanistan en Nederland. Het kan ook wijzen op het belang van het Afrikaanse continent bij de doorvoer van drugs richting Europa (A&O KMar, 2023). De KMar ziet ook partijen heroïne vanuit Israël naar Schiphol Amsterdam Airport komen (A&O KMar, 2024).

5.4 Opslag

In Nederland ingevoerde drugs en geproduceerde drugs worden opgeslagen in stash-locaties, van waaruit de drugs verder worden verhandeld en gedistribueerd. Uit politie-informatie en uit opsporingsonderzoeken blijkt dat stashplekken regelmatig worden gebruikt voor de opslag van verschillende soorten drugs. Ook kunnen versnijdingsmiddelen, vuurwapens, geld en/of goud op dezelfde locatie zijn opgeslagen. Dat subjecten en netwerken van meerdere markten thuis kunnen zijn, blijkt uit het aantreffen van 2,8 miljoen illegale sigaretten in een loods in 2021. De daarbij aangehouden verdachten zijn ook in verband gebracht met synthetische drugsproductie.⁸³ Meerdere subjecten en/of netwerken kunnen van dezelfde opslaglocaties gebruikmaken (politie-informatie).

81 Op basis van de cijfers die de KMar jaarlijks aan de politie verstrekt (zie ook hoofdstuk 3).

82 <https://www.ad.nl/amsterdam/douane-op-schiphol-onderschept-86-kilo-heroïne-in-vrachtvliegtuig-uit-johannesburg>

83 <https://nos.nl/artikel/2368983-2-8-miljoen-illegale-sigaretten-gevonden-in-loods-in-hattem>

Cocaïne die via West-Afrika naar Europa wordt doorgevoerd, gaat niet altijd in een keer door. Langs de West-Afrikaanse kust worden grote partijen cocaïne soms voor langere tijd opgeslagen, voordat deze (in delen) naar Europa worden getransporteerd (I-INC). De grote partijen cocaïne van soms wel duizenden kilo's die via de Nederlandse en Belgische havens worden ingevoerd, gaan in eerste instantie misschien naar één 'superstash'-locatie maar worden zo snel mogelijk opgedeeld en opgehaald (I-INC). Eigenlijk is dan ook niet zozeer sprake van een stash of opslaglocatie, maar van een overslaglocatie. Zo is in België een partij van 4000 kilo cocaïne aangetroffen in een loods waar ook een groot aantal Nederlandse personenauto's waren, waarschijnlijk om de drugs op te halen voor meerdere subjecten in Nederland. Sowieso worden in België niet alleen Nederlandse uithalers aangetroffen in de havens. Ook bij loodsen worden Nederlanders aangetroffen die de cocaïne hadden moeten ophalen (I-FOR). De Belgische autoriteiten treffen grote cocaïnestashes aan, van waaruit de cocaïne had moeten worden doorgevoerd naar onder meer het Verenigd Koninkrijk (I-BE). In Nederland is weinig zicht op dergelijke cocaïne-superstashes. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de grote partijen veelal van meerdere eigenaren zijn, en zo snel mogelijk worden verdeeld en opgehaald (I-INC). De verdeling van dergelijke partijen vindt vaak plaats in de omgeving van de importhaven (I-INTD). Een enkele leer komt een grote stash aan het licht als het fout gaat. In 2023 is uit een loods in Sittard bijna 1200 kilo geript. Degenen die verantwoordelijk werden gehouden voor de rip, zijn gegijzeld en gemarteld. De partij zelf is tijdens een verkeerscontrole in beslag genomen (I-INTD).⁸⁴ Vanuit een opslag van meestal maximaal 100 kilo worden vervolgens kleinere partijen verder verhandeld via de tussenhandel (I-INC). Hoewel er meestal partijen van enkele tot vele tientallen kilo's door de politie worden aangetroffen, zitten er soms ook grotere hoeveelheden tussen, getuige een partij van 500 kilo cocaïne in een woning in 2023 (Summ-IT).

Net als andere drugs worden synthetische drugs na productie tijdelijk opgeslagen voordat deze worden verkocht en gereed worden gemaakt voor de smokkel naar het buitenland. Een dergelijke synthetische drugsopslag is in 2023 aangetroffen in Eindhoven. In een bedrijfspand werden naast chemicaliën en andere goederen ten behoeve van de drugsproductie, meer dan 200.000 xtc-pillen aangetroffen.⁸⁵ De omvang van de stashlocaties kan enorm verschillen. In 2023 is in een loods in De Heen 1700 kilo ketamine aangetroffen. Acht verdachten werden aangehouden en naast de 1700 kilo ketamine werd op verschillende adressen 2,8 miljoen euro aan cash aangetroffen. In 2024 werd een nog grotere vondst ketamine gedaan, van maar liefst 2163 kilo, in een schuur bij een woning.⁸⁶ Eén verdachte werd aangehouden. Een zeer grote opslaglocatie van verschillende synthetische drugs is in 2023 ontdekt. Na een anonieme tip werden in twee huizen in Goirle honderd kilo amfetamine, ruim 28 kilo methamfetamine, meer dan 180.000 xtc-pillen, 42 kilo ketamine, 7 kilo 3-mmc en meer dan 86.000 lsd-zegels aangetroffen.⁸⁷ Daarnaast werd op deze locatie amfetamine-olie gekristalliseerd.

84 <https://sittard-geleen.nieuws.nl/nieuws/20230614/1200-kilo-harddrugs-aangetroffen-in-voertuig>; <https://www.telegraaf.nl/nieuws/656156659/slechts-vijf-jaar-cel-voor-coke-chauffeur-39-die-partij-van-61-5-miljoen-euro-vervoerde>

85 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2024/04/15/man-42-slaat-grote-hoeveelheid-drugs-op-in-bedrijfspand-6-jaar-cel-geest>

86 <https://www.nhnieuws.nl/nieuws/334904/wat-deed-de-2000-kilo-ketamine-in-een-schuur-in-muiderberg-verdachte-blijft-zwijgen-over-recordvangst>

87 <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4350429/voor-miljoenen-aan-harddrugs-in-drugspand-xl-buurmannen-blijven-vast>

Soms wordt er ook een hoeveelheid eindproduct op de openbare weg gevonden. In juli 2023 werd een bestelwagen met Duits kenteken gecontroleerd die net de grens met België-Nederland was gepasseerd op de snelweg A67. In dit voertuig trof men 16 jerrycans aan met in totaal 320 liter amfetamine-olie (Summ-IT). Vermoedelijk werd deze olie vanaf een productielocatie naar een veilige stashlocatie gebracht.

Ook voor heroïne geldt dat de politie meestal partijen van enkele tot vele tientallen kilo's aantreft, in woningen of bedrijfspanden en al dan niet in combinatie met andere drugs. Een enkele keer zit daar een partij tussen van meer dan 200 kilo heroïne (Summ-IT).

Nederlandse subjecten en netwerken hebben vaak meerdere stashlocaties tot hun beschikking. Dergelijke plekken kunnen soms jaren worden gebruikt, totdat ze 'te heet' zijn geworden. Het komt ook voor dat een locatie een tijd niet wordt gebruikt en daarna weer wel. Panden worden soms bewust een aantal weken leegstaand gehouden om te kijken of er activiteit rondom het pand ontstaat. Zo niet, dan wordt het pand weer in gebruik genomen als stash (politie-informatie). Hergebruik van locaties zien we ook bij synthetische drugsproductie en hennepeteelt. Zo is in juni 2024 in Someren een drugsfabriek aangetroffen in een schuur op een boeren erf. In 2020 was op hetzelfde erf ook al een drugsfabriek ontdekt.⁸⁸

Stashen gebeurt in verschillende soorten onroerend goed. Voorbeelden van onroerend goed zijn loodsen, schuren, garageboxen, afgelegen boerderijen en woningen (Politie, 2022). Woningen worden vaak ingericht om bewoning te fingeren en geen argwaan van de omgeving te wekken (politie-informatie). Huurcontracten staan vaak op naam van een katvanger (Politie, 2022). Naast onroerend goed worden drugs in roerende goederen opgeslagen. Er zijn zogenaamde stashauto's, vaak met grote verborgen ruimtes waar drugs in kunnen worden verstopt. Deze stashauto's staan dan geparkeerd in verschillende garages waarover criminelen de beschikking hebben (Politie, 2022). Uit politie-informatie blijkt dat personenauto's steeds vaker worden gebruikt, omdat stashpanden moeilijker te vinden zouden zijn. Soms worden hier ook geschorste voertuigen voor gebruikt die in afgesloten parkeergarages of op private terreinen staan. Het kan daarbij ook gaan om caravans. Naast personenauto's worden (cabines van) vrachtauto's gebruikt als opslag van allerlei illegale goederen, waaronder drugs (politie-informatie).

Het stashen van drugs zou tien tot vijftien procent van de waarde van de volledige partij kosten. Degene die de opslag organiseert, is verantwoordelijk voor de locatie en de beveiliging van de locatie. Beveiliging vindt plaats door personen en/of honden op de locatie, maar kan ook op afstand geschieden (politie-informatie). Dat laatste is vergelijkbaar met het op afstand monitoren van hennepkwekerijen, waardoor de telers minder vaak naar een kwekerij hoeven en dus minder de aandacht op zich vestigen (Politie, 2022).

Wel gaan de eigenaren van de partijen drugs regelmatig langs bij hun stashlocatie om te controleren of hun deel van de partij er nog is (politie-informatie). Het rippen van andermans partijen is immers ook een verdienmodel (Politie, 2022).

88 <https://www.ed.nl/someren/van-l-71-lijkt-hardleers-weer-pakt-de-politie-hem-op-voor-een-drugsfabriek-op-zijn-erf-in-someren-heide-a2a257a1>

5.5 Acquisitie en import ten behoeve van productie

Voor de productie van hennep, synthetische drugs en (de verdere verwerking van) cocaïne en heroïne zijn grondstoffen en hardware nodig. In deze paragraaf besteden we aandacht aan de voor de productie benodigde materialen (acquisitie). Deels worden deze materialen in het buitenland aangeschaft en naar Nederland ingevoerd.

5.5.1 Hennep

Om een kwekerij te starten en verder te exploiteren zijn er productiebehoeften nodig zoals lampen, potten en groeimiddelen. Deze producten kunnen vaak gekocht worden bij zogenoemde growshops. Dit kunnen online of fysieke winkels zijn. Om growshops aan te pakken die vrijwel alleen maar spullen ten behoeve van de hennepcultuur verkopen, kan gebruik worden gemaakt van artikel 11a van de Opiumwet. In de jaren 2020 tot en met 2023 zijn er in totaal 29 growshops gesloten. Deze bevonden zich voornamelijk in de eenheid Den Haag.

5.5.2 Grondstoffen – synthetische drugs, cocaïne en heroïne

In Nederland vindt productie van veel verschillende soorten drugs plaats. Synthetische drugs worden hier geproduceerd uit pre-precursoren die criminele organisaties ontvangen uit landen buiten Europa. Daarnaast is er een verscheidenheid aan chemicaliën nodig die gebruikt worden bij de bewerking van drugs. Zo wordt aceton gebruikt als oplosmiddel bij cocaïne, methamfetamine en andere drugssoorten. Om te komen tot chemische reacties en andere bewerking is daarnaast hardware nodig die aangekocht wordt in het buitenland.

5.5.3 Precursoren

Precursoren zijn stoffen die essentiële bouwstenen vormen voor de productie van drugs. Zonder deze grondstoffen kunnen er geen drugs worden geproduceerd. Aangezien veel van deze stoffen in de tijd internationaal worden gereguleerd, komen er telkens nieuwe stoffen op de markt waaruit de drugs worden geproduceerd. In het Fenomeenbeeld drugs 2021 hebben we beschreven dat de stof MAPA veelvuldig werd gebruikt voor de productie van BMK en uiteindelijk amfetamine/methamfetamine. Sinds 2020 is MAPA opgenomen in het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen (Wenen, 20-12-1988), waardoor deze stof gereguleerd is en niet meer vrij kan worden verhandeld. In 2023 is MAPA bijna niet meer aangetroffen bij de productie van drugs en is de stof vervangen voor alternatieven die nog niet door middel van het verdrag gereguleerd zijn. In 2023 is van de stof zout van BMK-glycidezuur meer dan 40.000 kilo aangetroffen. Ook is deze grondstof binnen het productieproces aangetroffen. Zout van BMK-glycidezuur werd in 2020 al waargenomen en de hypothese was dat het een van de opvolgers van MAPA zou gaan worden. Uit de hoeveelheden die in 2023 zijn aangetroffen, kan worden verondersteld dat deze stof inderdaad een belangrijk alternatief voor MAPA is geworden. Dezelfde ontwikkeling is waargenomen voor wat betreft ethylester van PMK-glycidezuur dat wordt gebruikt voor de productie van PMK en de daaropvolgende productie van MDMA.

Het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen is niet het enige juridische middel dat voorziet op regulering van deze stoffen. Ook op Europees niveau worden dit soort stoffen gereguleerd in verordeningen en op basis daarvan opgenomen in Nederlandse wetgeving, binnen de Wet Voorkoming Misbruik Chemicaliën. Daarnaast is het per 1 april 2023 via de wetwijziging strafrechtelijke

aanpak ondermijnende criminaliteit II verboden om drugsprecursoren in te voeren, uit te voeren, te vervoeren of voorhanden te hebben. Meer dan 100 drugsprecursoren vallen onder deze wetgeving. Een expertgroep houdt deze stoffen bij en geeft advies wanneer er nieuwe stoffen gebruikt worden binnen de drugsproductie die (nog) niet zijn opgenomen in de wet.⁸⁹ Door deze maatregelen wordt het criminel in Nederland lastiger gemaakt en is het mogelijk ze strafrechtelijk te vervolgen wanneer men in het bezit is van deze stoffen. Ondanks deze juridische instrumenten blijft de toestroom van grondstoffen onverminderd hoog. Dit heeft te maken met het feit dat op wereldwijd niveau deze stoffen niet gereguleerd zijn en vrij kunnen worden verhandeld. Binnen Europa zijn veel van deze stoffen gereguleerd via desbetreffende verordeningen en in Nederland nog uitgebreider via de strafrechtelijke aanpak ondermijnende criminaliteit II. Op mondiaal niveau dienen de Verenigde Naties deze stoffen via verdragen te reguleren. Tot die tijd worden grondstoffen als zout van BMK-glycidezuur en ethylester van PMK-glycidezuur geproduceerd buiten Europa en verkocht aan Europese criminele netwerken. Deze netwerken zorgen dat deze stoffen buiten het zicht van de Europese opsporings- en toezichtinstanties de Europese Unie binnen worden gesmokkeld, waarna zij hun weg vinden naar drugsproductielocaties in bijvoorbeeld Nederland.

Bij de Nederlandse drugslocaties is in 2023 ongeveer 47.500 kilo/liter aan grondstoffen in beslag genomen. Door de inbeslagnames zijn deze niet omgezet naar eindproduct. Daarnaast zijn lege verpakkingen gevonden waarvan de inhoud wel is gebruikt. Geschat wordt dat deze lege verpakkingen gelijkstaan aan 27.000 kilo/liter verbruikte grondstoffen. Op basis van de ongebruikte en verbruikte grondstoffen zijn er in 2023 twee stoffen die het meest zijn aangetroffen: zout van BMK-glycidezuur (ongeveer 40.000 kilo) en ethylester van PMK-glycidezuur (ongeveer 19.000 kilo). Daarnaast is ruim 8000 liter BMK-olie in beslag genomen, die omgezet had moeten worden naar amfetamine en/of methamfetamine. Ook zijn in 2023 nieuwe opkomende stoffen aangetroffen, waaronder methylester van BMK-glycidezuur, MAMDPA, DEPAPD en zout van IMDPAM. De verwachting is wanneer de huidige, meest prevalentie stoffen worden opgenomen in het Verenigde Naties Verdrag van Wenen, deze stoffen de plaats zullen gaan overnemen en worden gebruikt binnen het productieproces.

Op basis van de aangetroffen verpakkingsmaterialen van deze stoffen, blijkt dat de herkomst in meer dan de helft van de gevallen China is. Uit politie-informatie blijkt dat Chinese netwerken de verkoop en het transport van deze grondstoffen faciliteren. Zij staan in contact met de producerende fabrieken en verzorgen het transport naar Europa. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van verschillende bedrijven die verspreid zijn over geheel Europa. Zo zijn er indicaties dat deze goederen via luchthavens in Luxemburg, België, Duitsland, Hongarije, Italië en Tsjechië hun weg vinden naar de Nederlandse criminele netwerken. In 2024 hebben de Italiaanse autoriteiten 6000 kilo aan grondstoffen onderschept die afkomstig waren uit China en als bestemming Nederland hadden.⁹⁰

89 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/03/29/ruim-100-chemische-grondstoffen-voor-productie-harddrugs-verboden>

90 <https://www.telegraaf.nl/nieuws/316709505/italie-neemt-6-ton-drugsgrondstoffen-voor-nederland-in-beslag>

In sommige gevallen worden de grondstoffen opgeslagen in distributiecentra waarna afnemers deze vervolgens kunnen ophalen op een afgesproken locatie. De niet aflatende stroom van grondstoffen is waarschijnlijk een van de redenen dat de productie zo is gegroeid. In het verleden was de beschikbaarheid van deze stoffen beperkt en kon er minder worden geproduceerd.

5.5.4 Chemicaliën

Naast essentiële grondstoffen zijn er bij de productie van synthetische drugs ook verschillende soorten chemicaliën nodig. In 2023 zijn tijdens transport en bij productie-, opslag- en afvaldumplocaties grote hoeveelheden aan gebruikte en ongebruikte chemicaliën aangetroffen, in totaal ongeveer 390.000 liter/kilogram. Dit is zo'n 100.000 liter/kilogram meer dan in 2020. Dit hangt samen met de toename van het aantal ontdekte productielocaties. De cijfers voor wat betreft aangetroffen chemicaliën voor cocaïneproductie zijn hierin meegenomen.⁹¹ De tien meest aangetroffen chemicaliën (gebruikt en ongebruikt) in 2023 zijn te vinden in tabel 5.1.

Tabel 5.1. Top tien meest aangetroffen chemicaliën 2023

Bron: *Summ-IT en BVH.*

Soort	Hoeveelheid in liter/kilogram
Fosforzuur	77.235
Aceton	70.902
Formamide	36.785
Natriumhydroxide	33.446
Ethylacetaat	32.114
Zoutzuur	20.628
Methylamine	18.960
Mierenzuur	17.147
Wijnsteenzuur	9711
Methanol	9194

91 De 390.000 liter/kilogram is inclusief ongeveer 95.000 liter zoals is teruggerekend op basis van aangetroffen lege verpakkingen.

Deze chemicaliën worden door de in Nederland producerende netwerken aangeschaft via tussenhandelaren in Nederland of besteld bij chemicaliënhandelaren in voornamelijk Polen. Overigens kopen de tussenhandelaren in Nederland ook hun chemicaliën in bij deze handelaren in Polen. Van ongeveer 220.000 liter/kilo chemicaliën is het vermoeden dat deze afkomstig zijn van Poolse handelaren. Deze handelaren kopen hun goederen in bij de chemische industrie in bijvoorbeeld China. Bij natriumhydroxide lijken de zakken afkomstig te zijn van een producent uit Rusland en van wijnsteenzuur worden veel verpakkingen aangetroffen van een bedrijf uit Spanje. De Poolse handelaren kopen de benodigde chemicaliën in en verkopen deze vervolgens door aan de Nederlandse criminele netwerken. Deze Poolse handelaren hebben in beginsel niets te maken met de drugsproductie. Zij faciliteren de aankoop van chemicaliën en trachten te handelen binnen de wet- en regelgeving. Om de herkomst van chemicaliën te verhullen, worden etiketten van de verpakking gehaald of vervangen door valse exemplaren. Zo is het voor opsporingsinstanties lastiger te achterhalen waar de chemicaliën vandaan komen. In 2023 is in Breda een locatie ontdekt waar chemicaliën werden overgegoten in kleinere jerrycans. Deze jerrycans werden voorzien van een vals etiket en daarna vermoedelijk verkocht aan drugsproducenten. Deze locatie kan als een soort groothandel of distributiecentrum van chemicaliën worden beschouwd (Summ-IT).

Uit politie-informatie blijkt dat transport van Polen naar Nederland veelal over de weg plaatsvindt. Transportbedrijven worden ingezet om de bestelde chemicaliën af te leveren in Nederland. Daarnaast kunnen ook bestelbussen worden gehuurd voor transport. De ladingen die per keer worden vervoerd zijn verschillend van grootte. Het ene netwerk kiest ervoor om telkens tot 1000 kilo/liter te vervoeren, terwijl anderen hele trailers deze kant op laten komen. De afleveradressen kunnen tijdens het transport nog veranderen en het afleveradres op de bestelbon hoeft niet het daadwerkelijke adres te zijn. In sommige gevallen wordt een transporteur gevraagd om de lading chemicaliën af te zetten op een verlaten plek langs de weg of wordt hij opgevangen op een afgesproken plek, waarna onder begeleiding de lading wordt gelost bij een loods of bedrijfshal. De chemicaliën gaan vrijwel nooit rechtstreeks naar een productielocatie om zo het risico op ontdekking zoveel mogelijk te verkleinen.

5.5.5 Hardware - synthetische drugs, cocaïne en heroïne

Voor de productie van drugs is, naast grondstoffen, hardware nodig. Voor chemische reacties zijn ketels nodig waarin de productie wordt uitgevoerd. De ketels kunnen op een aantal manieren worden aangeschaft. Zo zijn er personen die deze ketels helemaal zelf bouwen. Deze personen zijn vaardig in metaalbewerking en lassen en kunnen door hun kennis en ervaring kwalitatief de juiste ketels leveren. Daarnaast worden industriële ketels aangeschaft in de legale sector, veelal tweedehands. Deze ketels worden hierna nog gemodificeerd voor het proces waar deze voor bedoeld zijn. De aanschaf van deze ketels vindt niet alleen in Nederland plaats maar ook in andere landen binnen Europa. Steeds vaker worden dit soort ketels vanuit China geïmporteerd. Deze ketels zijn vaak gewoon te koop via het open web en zonder probleem te bestellen en te ontvangen. Het verkopen en aanschaffen van deze ketels is in beginsel niet strafbaar. Uit politie-informatie blijkt dat de ketels uit China van mindere kwaliteit zijn.

Naast ketels worden ook meer algemeen gangbare producten aangeschaft ten behoeve van de drugsproductie. Zo worden grote diepvriezers gebruikt voor bijvoorbeeld het productieproces van MDMA, (droog)centrifuges en waterkoelers binnen de methamfetamineproductie en vacuümremachines om eindproducten te verpakken. Al deze spullen worden aangeschaft bij legale bedrijven die deze producten te koop aanbieden.

5.6 Productie

Onder productie verstaan we de productie van eindproducten in Nederland (inclusief extractie en/of versnijden) uit halffabricaten of op basis van grondstoffen. Het gaat om allerlei soorten drugs. Zo kan de teelt van hennepstekken worden beschouwd als productie van halffabricaten. De (gedroogde) hennep toppen vormen het eindproduct. De productie van synthetische drugs en (de verdere verwerking van) cocaïne en heroïne in Nederland vallen ook onder de noemer productie.

5.6.1 Hennepsteelt

Cannabis is en blijft de meest gebruikte drugssoort op mondiaal, Europees en nationaal niveau (zie hoofdstuk 3). In Nederland is de gebruikersmarkt de afgelopen jaren redelijk stabiel.⁹²

In Nederland is echter al een aantal jaar sprake van een daling van het aantal geruimde hennepkwekerijen. We hebben dat in het Fenomeenbeeld drugs 2021 al geconstateerd en deze daling heeft zich in de periode 2020 – 2023 doorgezet. De daling in het jaar 2022 was ten opzichte van 2021 ongeveer dertig procent en de daling in 2023 was ten opzichte van 2022 ongeveer twintig procent.

Het is lastig te duiden waar deze daling door wordt veroorzaakt. De afgelopen jaren is de daling onder meer gewijd aan het feit dat er minder capaciteit binnen de politie beschikbaar is voor het ruimen van hennepkwekerijen en (waardoor) de prioriteit op andere zaken ligt dan het opsporen en ruimen van kwekerijen. De daling blijft echter doorzetten, en dat kan niet alleen maar een gevolg zijn van de (lage) politie-inzet. De vraag is dan ook of er mogelijk andere factoren zijn die de daling zouden kunnen verklaren.

92 <https://www.trimbos.nl/kennis/drugs/informatiepermidde/cannabis/>

Top 10 chemicaliën 2023

1

Fosforzuur

77.235
liter

Dit zuur is het meest aangetroffen. Deze stof wordt gebruikt binnen de conversie van precursoren naar BMK en PMK.

3

Formamide

36.785
liter

Formamide wordt in Nederland gebruikt voor de synthese van amfetamine via de Leuckart-methode. Dit is een essentiële stof die nodig is binnen het productieproces.

2

Aceton

70.902
liter

Deze stof is een oplosmiddel en wordt binnen verschillende soorten drugs gebruikt voor synthese en kristallisatie van MDMA en methamfetamine en daarnaast het terugwinnen en versnijding van cocaïne. Daarnaast kan aceton tevens gebruikt worden voor de productie van explosieven.

5

Ethylacetaat

32.114
liter

Dit is een oplosmiddel wat in Nederland veelal gebruikt wordt binnen het proces van terugwinnen van cocaïne uit dragermateriaal.

4

Natriumhydroxide

33.446
kilo

Deze stof is ook bekend onder de naam caustic soda en kent veel legale toepassingen als bijvoorbeeld gootsteenontstopper. Deze stof wordt als hulpstof gebruikt binnen verschillende productieprocessen.

6

Zoutzuur

20.628
liter

Dit zuur wordt gebruikt binnen veel verschillende productieprocessen. De afgelopen jaren is het gebruik van zoutzuur teruggelopen omdat men binnen het productieproces van amfetamine deze heeft vervangen door een stap waarbij men natriumhydroxide gebruikt. Desalniettemin wordt zoutzuur nog gebruikt voor de productie van methamfetamine, MDMA, cocaïne en andere soorten drugs.

9

Wijnsteenzuur

9.711
kilo

Deze stof wordt gebruikt om methamfetamine geproduceerd uit BMK te scheiden naar D- en L-methamfetamine. Men wil deze twee scheiden omdat er meer vraag is naar D-methamfetamine, omdat deze stof meer potent is en in de behoefte van de gebruikersmarkt voorziet. De kiloprijs van D-methamfetamine is daardoor ook vele malen hoger dan die van L-methamfetamine of een mengsel van deze twee.

7

Methylamine

18.960
liter

Methylamine is een essentiële stof die gebruikt wordt binnen de productie van MDMA en methamfetamine. Daarnaast wordt deze stof ook gebruikt binnen de productie van synthetische cathinonen als 4-MMC en 3-CMC.

10

Methanol

9.194
liter

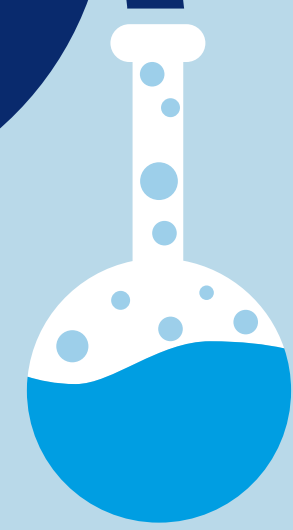
Methanol is een oplosmiddel dat wederom wordt toegepast binnen verschillende productieprocessen. Het kan worden gebruikt bij de productie van amfetamine, MDMA, methamfetamine, cocaïne en verschillende synthetische cathinonen.

8

Mierenzuur

17.147
liter

Mierenzuur wordt in Nederland voornamelijk gebruikt bij de productie van amfetamine via de Leuckart-methode. Hiervan is in verhouding minder nodig dan bijvoorbeeld formamide.

Zoals in het Fenomeenbeeld drugs 2021 is geconstateerd, groeien planten in dusdanig goede omstandigheden door het gebruik van nieuwe (teelt)technieken, dat deze meer (en een beter) eindproduct opleveren (Politie, 2022). Verondersteld kan worden dat door deze ontwikkeling mogelijk minder planten nodig zijn om de gebruikersmarkt te kunnen voorzien. Volgens hennepexperts binnen de verschillende regionale eenheden kan deze veronderstelling niet op zichzelf staan, omdat alleen een toename van meer eindproduct uit planten niet de grote daling aan aangetroffen teeltlocaties kan verklaren.

Een andere en mogelijk meer waarschijnlijke hypothese is dat hennep ook wordt geïmporteerd uit het buitenland (zie paragraaf 5.3). Binnen de Europese Unie wordt Spanje als grootste producent van hennep beschouwd (EMCDDA, 2024). Vanuit Spanje wordt deze hennep onder meer naar Nederland geïmporteerd (Politie, 2022). Bij de hennep teelt in Spanje als zodanig kunnen Nederlanders betrokken zijn (zie Vermeulen & Chessa, 2024). Daarnaast wordt er onder meer hennep vanuit de Verenigde Staten, Canada en Thailand ons land ingevoerd. Buitenlandse hennep kan daarmee ook de Nederlandse markt voorzien. Ook wordt buitenlandse (voornamelijk Spaanse) hennep naar andere landen geïmporteerd, waardoor er mogelijk minder vraag is naar Nederlandse hennep in het buitenland. Er zijn signalen dat de Nederlandse hennep niet kan concurreren met de prijzen van in Spanje geteelde hennep (I-SYN). Dit zegt ook iets over de kwaliteit van de hennep uit Spanje, aangezien deze naast de prijs waarschijnlijk ook voor wat betreft kwaliteit kan concurreren met de in Nederland geteelde hennep.

Nederlandse hennep lijkt in onze buurlanden ook een minder gewild product te zijn geworden, wat van invloed kan zijn op de teelt in Nederland. Experts bij de Duitse BKA geven aan dat Nederlandse hennep geen belangrijk exportproduct naar hun land is. De Duitse cannabismarkt wordt voorzien door middel van eigen hennep teelt, door de invoer van hennep uit onder meer Spanje en Noord-Amerika, en van hasj uit Noord-Afrika (I-DE1). Een vergelijkbaar beeld geldt voor België (I-BE). Zowel in Duitsland als in België is Nederlandse betrokkenheid bij teeltlocaties afgenomen (I-DE1, I-BE).

Bovengenoemde hypothesen zijn slechts een eerste aanzet voor verder onderzoek en monitoring. Ze zullen mogelijk ook in samenspel met elkaar optreden en elk in meer of mindere mate aanwezig zijn.

5.6.1.1 Tetrahydrocannabinol (THC)-varianten

Een andere ontwikkeling betreft de productie van verschillende THC-varianten. In hennepkwekerijen wordt hennep geteeld waar de werkzame stof $\Delta 9$ -tetrahydrocannabinol ($\Delta 9$ -THC) in zit. De afgelopen jaren zijn ook andere THC-varianten aangetroffen zoals $\Delta 8$ -tetrahydrocannabinol ($\Delta 8$ -THC) en HHC (I-NFI). Dit zijn varianten van THC die lijken op THC, maar waar een kleine modificatie is doorgevoerd. Wanneer hennep als hoofdcomponent $\Delta 8$ -THC bevat, betekent dit dat er een modificatie is gedaan, aangezien $\Delta 8$ -THC niet puur in de natuur voorkomt. $\Delta 8$ -THC komt uit een andere stof van de hennepplant: cannabidiol (CBD). HHC is een andere THC-variant. Door THC of $\Delta 8$ -THC met waterstofgas te laten reageren (hydrogeneren), ontstaat HHC.

De THC-varianten worden vervolgens toegevoegd aan edibles (mengsel opgelost en verwerkt in bijvoorbeeld koekjes, lolly's, gummis en zure wormen) of vapes (in olie verwerkt). Deze worden online verkocht, maar ook in smartshops. Edibles zijn volgens het NFI een trend. Het is ook laagdrempelig voor gebruik onder jongere mensen.

De verschillende THC-varianten kunnen veel potenter zijn. Ze werken langer, kunnen een sterker werkend effect hebben afhankelijk van de lengte van de koolstofketen. Isomeren⁹³ van $\Delta 9$ -THC zijn strafbaar gesteld in de Opiumwet, maar door bijvoorbeeld het verlengen van de koolstofketen is het niet meer strafbaar. Het verwijderen van de dubbele binding (in het geval van HHC) zorgt ook dat het niet meer onder de Opiumwet valt. In 2023 en de eerste helft van 2024 zijn er in totaal acht incidenten gemeld die betrekking hebben op HHC. In vier gevallen ging het om vervaardiging en/of handel. In een geval werd het door een smartshop verkocht en was het verwerkt in hasj. Het ging om een zodanig hoge concentratie HHC dat het is toegevoegd, aangezien het van nature niet in zo een hoge concentratie voorkomt. Bij de incidenten zijn ook handelshoeveelheden snoepjes aangetroffen of waarbij het was verwerkt in een vape (I-NFI).

De eerste aanwijzingen zijn er dat in Nederland deze omzetting van CBD naar $\Delta 8$ -THC plaatsvindt (I-NFI). In 2024 zijn ook Nederlanders in Spanje aangehouden voor de productie van edibles waar THC in was verwerkt.⁹⁴ Met de productie van deze nieuwe varianten is er een hele nieuwe markt ontstaan. Deze ontwikkelingen worden al een tijd gezien in Canada en de Verenigde Staten en nu ook in Europa en Nederland (I-NFI).

5.6.1.2 Synthetische cannabinoïden

Naast de verschillende THC-varianten zijn er ook synthetische cannabinoïden. Synthetische cannabinoïden zijn stoffen die qua molecuul niet lijken op dat van THC, maar wel de werking van THC nabootsen. In Nederland zijn er in de afgelopen jaren geen productielocaties ontmanteld waar synthetische cannabinoïden werden geproduceerd. De productie vond tot voor kort volledig plaats in onder andere China en India. De synthetische cannabinoïden werden dan geïmporteerd. Tegenwoordig zijn er ook doe-het-zelfpakketten waarmee synthetische cannabinoïden gesynthetiseerd kunnen worden, alleen zijn dergelijke locaties (nog) niet aangetroffen.

Synthetische cannabinoïden worden doorgaans gemengd met plantaardig materiaal en af en toe met namaak-hasj. Vervolgens wordt het plantaardig materiaal in zakjes gedaan en verkocht via bijvoorbeeld websites (I-NFI).

5.6.2 Productielocaties synthetische drugs, cocaïne en heroïne

Nederland wordt al een aantal decennia geconfronteerd met de productie van drugs. Binnen Europa wordt Nederland beschouwd als bronland van drugs als MDMA, amfetamine en methamfetamine (EMCDDA, 2024). Daarnaast wordt Nederland gebruikt als doorvoerland voor drugs als cocaïne en heroïne; productieprocessen als extractie, versnijding en in uitzonderlijke gevallen syntheses van deze drugs vinden ook in Nederland plaats. In de periode 2020 - 2023 zijn in Nederland in totaal 478 drugsproductielocaties⁹⁵ ontdekt en ontmanteld (zie hoofdstuk 3). Veel locaties zijn in 2020 ontmanteld dankzij crypto-communicatiedata van EncroChat en Sky ECC. Drugsproducerende netwerken werden

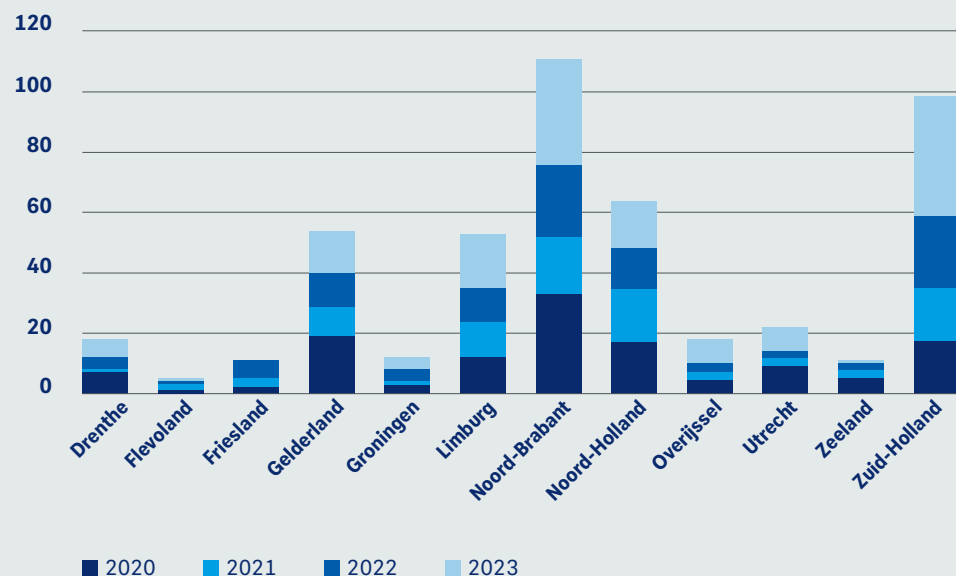
93 Stoffen met dezelfde molecuulformule, maar met een andere structuurformule.

94 <https://www.nu.nl/buitenland/6311645/spanje-arresteert-nederlanders-die-snoepjes-met-drugs-verkochten-via-internet.html>

95 Het betreft productielocaties waar conversie, synthese, extractie, kristallisatie, tableteren, versnijden of verpakken heeft plaatsgevonden.

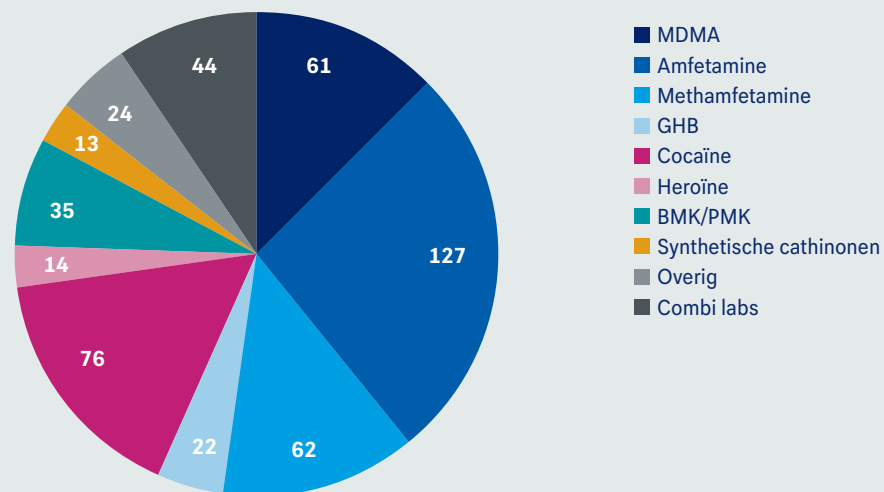
Figuur 5.2. Productielocaties per provincie

Bron: Nationaal Overzicht Drugslocaties 2020-2023 (politie)

Figuur 5.3. Productielocaties per soort 2020 t/m 2023

Bron: Nationaal Overzicht Drugslocaties 2020-2023 (politie)

hierdoor geraakt en verloren locaties en arbeidskrachten. Dit is vermoedelijk een van de oorzaken van de daling van ontmantelde locaties in 2021. In 2022 lijkt de criminele markt zich te hebben hersteld, en in 2023 heeft een enorme groei plaatsgevonden. Oorzaken van deze groei zijn vermoedelijk de toegenomen wereldwijde vraag en een overvloed aan grondstoffen (politie-informatie). Politie-informatie suggereert dat slechts een derde tot een vijfde van het aantal drugsproductielocaties in Nederland wordt gevonden.

Vergelijkbaar met opslaglocaties, worden productielocaties soms hergebruikt, getuige het aantreffen van een drugslab in 2024 op het erf van een persoon die al eerder was veroordeeld vanwege een drugslab op zijn terrein.⁹⁶

Drugsproductielocaties worden verspreid over heel Nederland aangetroffen. Het laagste aantal in de provincie Flevoland (5) en het hoogste aantal in de provincie Noord-Brabant (111). Ook de provincies Zuid- en Noord-Holland met respectievelijk 99 en 64 ontdekte locaties scoren hoog. Zie figuur 5.2.

In Zuid-Holland houdt ongeveer de helft van de locaties verband met de extractie en versnijding van cocaïne en heroïne.⁹⁷ Landelijk gezien bevinden de locaties van deze twee drugssoorten zich voor meer dan vijftig procent in deze provincie. Vermoedelijk heeft dit te maken met de nabijheid van de havens en de betrokken criminele netwerken die woonachtig zijn in deze provincie. In Noord-Brabant is de productie meer gefocust op allerlei soorten synthetische drugs. Ook in de provincies Noord-Holland, Gelderland en Limburg vindt relatief gezien veel productie plaats. Er zijn hier veel locaties aangetroffen waar synthetische drugs zijn geproduceerd. De overige provincies volgen op gepaste afstand.

De ontdekte locaties zijn in veel gevallen te linken aan netwerken uit het westen en zuiden van Nederland en zij werken samen met lokale personen. Zo vond een persoon uit Noord-Brabant de dood bij een explosie in een lab in het Friese Haule en raakte een tweede zwaargewond. Deze persoon uit Eindhoven is door de rechtbank veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf.⁹⁸

Een criminele organisatie uit Noord-Brabant en Zuid-Holland bleek verantwoordelijk voor methamfetamine-productielocaties ontdekt in Moerdijk, Drempt, Willemsoord, Arnhem en Hauwert.⁹⁹

96 <https://www.ed.nl/someren/van-l-71-lijkt-hardleers-weer-pakt-de-politie-hem-op-voor-een-drugslab-op-zijn-erf-in-someren-heide~a2a257a1/>.

97 Kleine versnijdingspanden van enkele kilo's zijn niet meegenomen.

98 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBNNE:2024:293

99 Rechtspraak.nl: ECLI:NL:RBOBR:2023:5521

5.6.2.1 Verschuiving naar woonwijken

In het Fenomeenbeeld drugs 2021 is beschreven dat in de periode 2017 - 2020 de meeste productielocaties zich in landelijk gebied bevonden. In 2020 zijn de meeste locaties aangetroffen in schuren en loodsen, maar vond er daarnaast meer productie plaats in woongebieden. In 2023 heeft deze trend zich doorgezet. Van de 151 in 2023 aangetroffen productielocaties, bevonden zich 72 in woonwijken - iets minder dan de helft van het totaal. De andere helft is verdeeld tussen bedrijventerreinen en landelijk gebied. Opvallend is dat er relatief veel locaties zijn aangetroffen in appartementen en woningen. In Zuid-Holland zijn veel productieplaatsen in appartementen gevonden, waar vooral cocaïne is versneden en geperst, en in enkele gevallen geëxtraheerd uit dragermateriaal. Ook zijn in deze provincie heroïne-productieplaatsen in appartementen aangetroffen, voor het versnijden en voor het persen tot blokken. In Noord-Brabant is het grootste gedeelte van de laboratoria in woningen in woonwijken aangetroffen. Zo is in 2023 in een rijtjeswoning in Oss een productielocatie van MDMA gevonden. Om het lab te kunnen ontmantelen, moesten de nabijgelegen woningen worden ontruimd (Summ-IT).

Uit politie-informatie blijkt dat bewoners soms onder druk worden gezet om hun woning ter beschikking te stellen.

Een mogelijke verklaring voor de toename van productielocaties in woonwijken ligt in het feit dat de afgelopen jaren door overheidsinstanties veel is ingezet op tegengaan van ondermijnende criminaliteit in de buitengebieden. Hierdoor is mogelijk het aantal geschikte locaties voor drugsproductie in de buitengebieden afgenomen.

5.6.2.2 Gevaarzetting

De productie van drugs brengt allerlei gevaren met zich mee. De drugs worden gemaakt met een verscheidenheid aan chemicaliën die gezondheidsrisico's, brandgevaar en milieuschade met zich meebrengen. Daarnaast werkt een mix van ervaren en onervaren personen in veelal onveilige omstandigheden. Ongelukken met vrijgekomen schadelijke gassen en ontploffingen kunnen plaatsvinden wanneer er onnauwkeurig wordt gewerkt zonder beschermingsmiddelen of kennis van het productieproces. Elk jaar zijn er wel slachtoffers te betreuen. In 2023 was bij elf drugsproductielocaties sprake van brand en/of explosies. Zo brandde in december 2023 een ijsfabriek in Waalwijk volledig af als gevolg van een daar aanwezig drugslab¹⁰⁰. Voor zover bekend zijn in 2023 geen dodelijke slachtoffers gevallen als gevolg van drugsproductie.

In de eerste helft 2024 is het aantal ongelukken in of als gevolg van drugsproductielocaties toegenomen en zijn er meerdere dodelijke slachtoffers te betreuen. In Rotterdam overleden in januari 2024 drie personen na een verwoestende explosie van een (vermoedelijk cocaïne-) productielocatie in een garagebox. Zeven woningen boven de ontplofte garagebox werden onbewoonbaar verklaard en tientallen raakten beschadigd.¹⁰¹ Net over de grens in het Belgische Poederlee zijn in april 2024 drie Nederlanders overleden en raakten drie personen ernstig gewond (waaronder de melder en een buurvrouw) na het vrijkomen van giftige dampen uit een drugslab.¹⁰²

100 <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4391327/drugsfabriek-ontdekt-in-puin-van-afgebrande-ijsfabriek>

101 <https://nos.nl/collectie/13967/artikel/2507407-explosie-rotterdam-mogelijk-veroorzaakt-door-drugsfabriek-huurder-34-aangehouden>

102 <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2024/04/03/drie-mensen-dood-teruggevonden-in-poederlee/>

De toegenomen branden en ontploffingen met (dodelijke) slachtoffers zijn een reden tot zorg. Zeker gezien het feit dat drugsproductie vaker voorkomt in woonwijken en de kans op slachtoffers daar groter is als het mis gaat.

5.6.2.3 Drugssoorten

De meeste productielocaties die in Nederland in de periode 2020 – 2023 zijn aangetroffen, hebben te maken met synthetische drugs, specifiek amfetamine, MDMA en methamfetamine (zie figuur 5.3).

Combinatielaboratoria waar meerdere drugssoorten worden geproduceerd, zijn in genoemde periode in toenemende mate ontdekt. In 2023 zijn 21 combilabs ontdekt tegenover negen in 2022. In 2021 waren dit er vier en in 2020 tien. De combinaties die het meeste voorkomen zijn die van amfetamine/methamfetamine en MDMA/methamfetamine. Van beide combinaties werden in de periode van 2020 tot en met 2023 13 locaties aangetroffen.

De combinatie van MDMA/amfetamine werd in deze periode 7 keer ontdekt.

Criminele netwerken kunnen makkelijk schakelen tussen deze drie drugssoorten doordat hardware, chemicaliën en productieprocessen uitwisselbaar zijn. Ook de combinatie met GHB wordt teruggezien bij deze drie drugssoorten. De productie van GHB wordt dan op kleinere schaal uitgevoerd. Daarnaast zijn er nog enkele locaties aangetroffen in combinatie met cocaïne, heroïne en hennep. De combinatie van cocaïne/heroïne werd in 2023 drie keer ontdekt. Dit bleek in alle gevallen te gaan om versnijding en persen van blokken in een woning of appartement in Rotterdam. De aanwezigheid van combilabs geeft duidelijke aanwijzingen dat criminele organisaties zich niet richten op één soort drugs en in staat zijn om meerdere drugsoorten te produceren en te leveren aan hun klanten. Een andere mogelijke verklaring voor de aanwezigheid van combilabs is dat er minder geschikte locaties beschikbaar zijn, waardoor men genoodzaakt is om meerdere processen op één locatie uit te voeren.

Uit politie-informatie is gebleken dat meerdere criminele netwerken gebruik kunnen maken van een specifieke locatie. Op voorhand spreekt men af wie wat levert en wat de verdeling is van het eindproduct uit het lab. Daarnaast wordt van tevoren bepaald wie opdraait voor welk deel van de kosten in geval van een eventueel verlies van de productielocatie, bijvoorbeeld als gevolg van overheidsinterventies. Zo worden de investeringskosten verdeeld, aangezien de kosten van een gemiddeld lab kunnen oplopen tot enkele honderdduizenden euro's.

Cocaïne

De productie van cocaïne vindt hoofdzakelijk plaats in Colombia, Bolivia en Peru, en omvat verschillende chemische processen. Cocabladeren van de cocaplanten worden omgezet in cocaïnepasta of bazooka. Uit de cocaïnepasta wordt vervolgens cocaïnebase of basecokes geproduceerd. Tot slot wordt cocaïnebase omgezet in cocaïnehydrochloride, de snuifbare variant van cocaïne. Voor alle stappen worden chemicaliën gebruikt (Politie, 2022).

In Nederland hebben de autoriteiten in de periode 2020 tot en met 2023, vergelijkbaar met de jaren daarvoor, cocaïne-extractielaboratoria aangetroffen. Dit zijn locaties waar cocaïne die is verwerkt in dragermaterialen wordt geëxtraheerd of uitgewassen uit die dragermaterialen om cocaïnehydrochloride te kunnen maken. Ook in Duitsland en België wordt cocaïne aangetroffen die is verwerkt in dragermaterialen en die vervolgens in laboratoria moet worden uitgewassen (I-BE, I-DE1).

Ook kan cocaïne chemisch worden verbonden aan dragermaterialen. Met name deze laatste variant is lastig te detecteren (I-SYN). Het verwerken van cocaïne in dragermaterialen om detectie te voorkomen bij de import is niet nieuw, hoewel er binnen Europa zorgen zijn dat deze methode vaker wordt toegepast. Zeker het impregneren van cocaïne in kleding doet zich al meerdere jaren voor. De technieken zoals in Europa waargenomen, kunnen zeer geavanceerd zijn, zeker als sprake is van chemisch verbinden aan dragermaterialen. Er wordt onder meer cocaïne aangetroffen die is verwerkt in plastic, cacao poeder, steenkool, bijenwas, kunstmest en in vloeistoffen. Dit is zoals aangegeven soms lastig traceerbaar (UNODC, 2023a). In Nederland en België is in 2022 en 2023 cocaïne aangetroffen die is vermengd met onder andere soja, kunstmest en steenkool (I-BE, I-FOR). Ook voor de meer geavanceerde methoden zoals het chemisch verbinden, geldt dat deze in Nederland ruim vijftien jaar geleden al zijn aangetroffen en niet nieuw zijn. In 2007 is bijvoorbeeld een grote partij cocaïne aangetroffen die was verwerkt in kunststof (LFO, 2011).

In de periode 2020-2023 zijn 76 locaties gevonden die te maken hadden met de extractie, versnijding en/of het persen van blokken cocaïne. Ieder jaar ligt het aantal ontdekte locaties rond de twintig. Bij extractie van cocaïne wordt de stof, zoals hierboven aangegeven, uit een dragermateriaal gehaald en daarna omgezet naar cocaïne-poeder. Voor dit proces zijn net als bij andere soorten drugs verschillende chemicaliën nodig. Ervaren koks extraheren de cocaïne uit de dragermaterialen en maken daarbij gebruik van speciale hardware. De omvang van dit soort locaties verschilt enorm. In 2020 is in Nijeveen een zeer grote locatie ontdekt in een manege. Daar zijn zeventien personen aangehouden waarvan dertien Colombianen die in één van de grootste cocaïne-labs ooit cocaïne extraheerden uit steenkool en deze daarna verder bewerkten tot cocaïneblokken voor de verkoop. Hiervoor hadden ze tienduizenden liters chemicaliën tot hun beschikking. Ook de eigenaar van de manege was betrokken bij de productie en de opbouw van het lab.¹⁰³ In 2023 is eenzelfde soort locatie aangetroffen in een schuur. Na meerdere meldingen van stankoverlast werd een cocaïne-extractielocatie aangetroffen. Uit chiazaad werd de cocaïne gehaald. Elf personen afkomstig uit Colombia, Nederland en Oost-Europa zijn aangehouden. Ook hier wordt vermoed dat de bewoner en zijn zoon actief deelnamen aan het operationeel houden van dit lab.¹⁰⁴

¹⁰³ <https://nos.nl/artikel/2394860-vijftien-man-veroordeeld-voor-enorme-cokemanege-in-nijeveen>

¹⁰⁴ <https://www.rtvoost.nl/nieuws/2319588/onverwachte-wending-in-strafzaak-cocainewasserij-overdinkel>

In appartementen in stedelijk gebied worden extractielocaties aangetroffen, waar op kleinschaliger wijze hetzelfde productieproces wordt uitgevoerd. In een woonwijk in Schiedam is in 2023 in een woning een cocaïne-extractielocatie gevonden. Tientallen liters chemicaliën werden gevonden in een situatie die als “zeer brandgevaarlijk” werd omschreven.¹⁰⁵ Het aantal extractielocaties dat in Nederland is ontdekt, is ten opzichte van de voorgaande jaren in 2023 gedaald. Het vermoeden bestaat dat deze vorm van cocaïneproductie in Europa als zodanig niet is afgenomen maar mogelijk is verplaatst naar andere landen. België heeft dezelfde daling waargenomen, terwijl in Spanje een stijging van dit soort locaties is gesignaleerd (I-EUR).

Na de extractie en vervolgens de productie van cocaïneblokken worden deze veelal onversneden via de groothandel verkocht. Een andere optie is om voor het persen van de blokken al te versnijden met middelen als levamisol, tertamisol en andere gelijkende stoffen zodat de cocaïne al gereed is voor de gebruikersmarkten. Deze versnijdingsplaatsen kunnen zich op de extractielocatie zelf bevinden maar er worden ook afzonderlijke versnijdingslocaties aangetroffen in woningen en appartementen.

Amfetamine

Uit de precursor Benzylmethylketon (BMK) wordt door middel van de Leuckart-synthese amfetamine-olie geproduceerd. Deze wordt daarna nog gekristalliseerd tot amfetamine-poeder. De productie van amfetamine vindt in Nederland op grote schaal plaats. In 2023 werd op zes plaatsen een productiecapaciteit van meer dan 1000 kilo berekend. In 2023 is in het Gelderse Zelhem een zeer groot amfetamine lab ontdekt na een brand/explosie. Twee verdachten werden aangehouden en er werd een gigantische reactieketel aangetroffen met een inhoud van 4800 liter. Gezien de omvang kan men spreken over productie van drugs op industriële wijze.¹⁰⁶ Hetzelfde jaar is in Oud-Beijerland eenzelfde soort fabriek aangetroffen in een schuur. Zes verdachten werden ter plaatse aangehouden, waaronder een Belg en een Somaliër. De schuur stond vol met chemicaliën, grondstoffen, reactieketels en afval.¹⁰⁷ De kristallisatie van amfetamine vindt vaak plaats op een andere locatie dan de voorliggende processen. Amfetamine-olie wordt opgekocht waarna men amfetamine-poeder maakt. Veelal gaat het hier over tientallen tot enkele honderden kilo's. Dit proces wordt relatief vaak ontdekt in garages, schuren, woningen en appartementen in woonwijken.

¹⁰⁵ <https://www.rijnmond.nl/nieuws/1746125/midden-in-een-schiedamse-woonwijk-draaide-deze-cocainewasserij-op-volle-toeren-zat-dat-hier-in-deze-straat>

¹⁰⁶ <https://www.politie.nl/nieuws/2023/september/26/02-drugslab-aangetroffen-in-bedrijfspan-daan-ambachtsweg-in-zelhem.html>

¹⁰⁷ <https://www.politie.nl/nieuws/2023/december/30/07-zes-aanhoudingen-na-aantreffen-drugslab.html>

Methamfetamine

De productie van methamfetamine is de afgelopen jaren in Nederland toegenomen en heeft zich hier definitief gevestigd. Criminele netwerken hebben de productie van deze drugs opgenomen in hun bedrijfsvoering en weten dit naast MDMA en amfetamine op grote schaal te produceren. De wereldwijde vraag naar deze drugssoort en de te behalen hoge winsten zijn twee factoren die hierop van invloed zijn. Waar in 2020 nog de kennis en ervaring van Latijns-Amerikaanse methamfetamine-koks nodig waren, lijkt deze expertise anno 2023 aanwezig bij de autochtone netwerken (politie-informatie). De Latijns-Amerikaanse koks zijn echter niet geheel verdwenen: in 2023 zijn in Giessenburg vier Mexicanen aangehouden in een lab waar methamfetamine werd geproduceerd.¹⁰⁸ De samenwerking op dit gebied blijft dus kennelijk bestaan en Latijns-Amerikaanse criminele organisaties werken intensief samen met de in Nederland opererende netwerken. Uit politie-informatie blijkt dat Latijns-Amerikaanse kartels betrokken bij deze samenwerking.

In Nederland worden verschillende productiemethodes van methamfetamine waargenomen. Met name in 2023 zien we meer productie volgens de Aluminium-Amalgaan-methode. Daarnaast is er ook meer productie volgens de koude methode. De hogedruk methode wordt ook toegepast maar in vergelijking met andere jaren is dit, afgezet tegen de twee andere methodes, wat afgenomen. Een mogelijke oorzaak van de stijging van de Aluminium-Amalgaan-methode zou kunnen liggen in het feit dat voor deze methode, net als de koude methode, geen hogedrukketels nodig zijn. De aanpak van facilitators als ketelbouwers door de politie heeft de afgelopen jaren geleid tot meerdere aanhoudingen, waardoor er mogelijk schaarste is ontstaan in kwalitatief goede ketels. Daarnaast heeft het Project Ketelbouwers waarschijnlijk onrust veroorzaakt in het criminele circuit en is men overgestapt op alternatieven om te kunnen blijven produceren.¹⁰⁹

De productie van methamfetamine volgens de jood- en rode fosfor-methode wordt sporadisch waargenomen in Nederland. In 2023 is in een rijtjeswoning in Eindhoven volgens deze methode methamfetamine geproduceerd. Personen uit Tsjechië waren betrokken bij deze productie (Summ-IT).

MDMA

Nederland wordt wereldwijd beschouwd als een van de voornaamste bronlanden van MDMA en/of xtc (EMCDDA, 2024). Tijdens de COVID-19-pandemie bleek er minder vraag naar MDMA, waardoor de productie van deze drug terugliep. Na de pandemie herstelde de vraag naar MDMA en in 2023 is de productie toegenomen ten opzichte van de voorgaande jaren. De productie van MDMA vindt nog steeds hoofdzakelijk plaats door middel van de precursor PMK. De meest voorkomende synthese is via de hogedrukmethode. Net als bij methamfetamine zijn criminele organisaties gaan differentiëren in de productiemethode om zo geen drukksetels te hoeven gebruiken. Vanaf 2023 zien we een stijging van MDMA-productie via de koude methode. Zo is in een voormalig autospuiterijbedrijf in Hoorn een lab aangetroffen waar MDMA werd geproduceerd door middel van deze methode (Summ-IT). In dit pand werd tegelijkertijd een hennepkwekerij aangetroffen.

Een bijkomende productiestap bij MDMA is het tableteren van xtc-pillen. Naargelang de behoefte van de klant worden pillen geslagen in verschillende kleuren, vormen, sterkte en logo's. Logo's zijn vaak nagemaakt van bestaande merken. Zo zijn er stempels en pillen met logo's van Red Bull, Louis Vuitton, Rolex en Porsche, maar ook afbeeldingen die Moammar al-Qadhafi en Donald Trump moeten voorstellen. Deze stempels met logo kunnen online worden besteld waarna deze per post worden opgestuurd.

Het tableteren vindt in de regel plaats op een andere locatie dan de overige productieprocessen. Vaak worden deze locaties aangetroffen in garages en schuurtjes in woonwijken. In 2023 heeft de politie een tableteerlocatie aangetroffen in een bedrijfspand in een woonwijk in Heerlen. Daarnaast werden andere soorten drugs en zes vuurwapens aangetroffen. Saillant detail is dat deze locatie gesitueerd was tegenover een middelbare school (Summ-IT). Voor het maken van xtc-pillen worden tableteermachines gebruikt. Criminele netwerken gebruiken hiervoor bijna uitsluitend machines van Chinese makelij. Net als de stempels zijn deze online te koop en worden daarna verstuurd naar Europa.

BMK/PMK conversie

De stoffen BMK en PMK zijn nodig om te komen tot drugs als amfetamine, MDMA en methamfetamine. Op deze stoffen rust een internationaal verbod waardoor deze niet vrij verkrijgbaar zijn. Criminele netwerken hebben hierop bedacht dat ze stoffen aanschaffen die niet verboden zijn en waaruit ze BMK en PMK kunnen maken. Deze zogenoemde pre-precursoren dient men dan in conversielabs door middel van een chemisch proces om te zetten naar BMK/PMK. Veel van deze pre-precursoren zijn de afgelopen jaren internationaal verboden en als reactie hierop worden er steeds nieuwe stoffen ontwikkeld (zie ook paragraaf 5.5.3).

In totaal zijn in de periode 2020 - 2023, 35 conversielocaties aangetroffen. Hiervan is meer dan de helft (18) ontmanteld in 2023. Uit politie-informatie blijkt in 2023 en 2024 een overvloed aan pre-precursoren beschikbaar te zijn waardoor deze makkelijk en goedkoop zijn aan te schaffen. In 2023 zijn elf BMK-conversielabs, vier PMK-conversielabs en drie combinaties van deze twee ontdekt. Een verklaring voor het verschil tussen het aantal BMK en PMK conversielocaties is dat criminele netwerken meer BMK nodig hebben omdat daar amfetamine en methamfetamine van geproduceerd wordt. PMK wordt alleen gebruikt voor de productie van MDMA. Criminelen die zich bezighouden met dit proces verkopen de BMK/PMK door aan anderen of gebruiken deze voor de verdere productie binnen hun eigen organisatie om zo te komen tot een eindproduct.

¹⁰⁸ <https://www.politie.nl/nieuws/2023/oktober/2/drugslab-aangetroffen-zeven-aanhoudingen.html>

¹⁰⁹ <https://www.rtl.nl/editie/artikel/5207899/project-ketelbouwers-tilburgse-lasser-politie-harddrugs?redirect=rtlnieuws>

Synthetische cathinonen

Synthetische cathinonen zijn drugs die qua werking in dezelfde categorie vallen als MDMA en amfetamine. Deze groep drugs wordt gebruikt naast of als vervanging van de 'klassieke drugs'.

In Nederland vindt productie van verschillende soorten synthetische cathinonen plaats. In bijna alle gevallen gaat het hier om 4-MMC, 3-MMC en andere varianten als 4-CMC en 3-CMC. Tussen 2020 en 2023 is langzaam een stijging te zien in het aantal ontdekte labs. In 2023 zijn zes van dit soort locaties aangetroffen tegenover twee in 2020. In alle gevallen betrof het locaties waar synthese en/of kristallisatie van 4-CMC en 3-CMC plaatsvond. In 2023 is in Haps een productielocatie van 3-CMC gevonden.¹¹⁰ Sinds september 2023 is 3-CMC opgenomen in de Opiumwet. Voor die tijd werd deze stof op grote schaal geïmporteerd uit India waardoor productie niet benodigd was. Door de strafbaarstelling is dit niet meer mogelijk en is de productie de illegaliteit in gegaan. In 2023 is in Bergen op Zoom een bijzondere vondst gedaan. In een chalet op een camping werd een kleinschalige productieopstelling voor Alfa-PVP oftewel 'flakka' aangetroffen. Daarnaast werd er GHB gemaakt.¹¹¹ Voor zo ver bekend is dit de eerste keer dat in Nederland een productielocatie van flakka is aangetroffen. Vermoedelijk voorzag de locatie in de behoefte van de lokale gebruikersmarkt in West-Brabant.

GHB

De productie van GHB vindt in Nederland al jaren plaats. Vanuit de precursor GBL wordt via een relatief eenvoudig proces het eindproduct gemaakt. De productie van GHB wordt veelal aangetroffen in woningen en appartementen waar in zogenoemde keukenlabs geproduceerd wordt. Keukenlabs refereert naar de kleinschalige omvang (minder dan 10 kilo/liter eindproduct per keer). Deze labs voorzien waarschijnlijk in de behoefte van lokale gebruikersmarkten. Het aantal ontdekte GHB-labs fluctueert per jaar. Door de kleinschaligheid van de labs worden deze waarschijnlijk niet altijd herkend als zijnde een productielocatie wat weer invloed heeft op de cijfers. Daarnaast wordt zo nu en dan een productielocatie aangetroffen die wat grootser opgezet is. Deze zijn in staat om tientallen liters te produceren. Zo is op een vakantiepark in Hapert in 2023 een GHB-lab ontdekt na een explosie. Naast 100 liter GHB, werden amfetamine, chemicaliën en grondstoffen aangetroffen.¹¹²

Heroïne

Voor het omzetten van morfine naar heroïne zijn chemicaliën nodig. De belangrijkste is azijnzuuranhydride. Deze stof kan ook gebruikt worden bij de productie van BMK. Andere essentiële chemicaliën voor de productie van heroïne zijn onder meer watervrij azijnzuur (ijsazijn/glaciaal azijnzuur), natriumcarbonaat (sodiumcarbonaat), ammoniumchloride en acetylchloride. Hoewel de stoffen in principe legaal zijn, zijn de illegale handel en het gebruik ervan voor de productie van heroïne dat natuurlijk niet (Politie, 2022).

Uit politie-informatie blijkt dat Nederlandse subjecten handelen in azijnzuuranhydride ten behoeve van de productie van heroïne. Ook is er informatie dat er wordt gehandeld in natriumcarbonaat en acetylchloride. Opsporingsinstanties in Nederland hebben in de periode 2020 tot en met 2023 verschillende, aan heroïneproductie te linken chemicaliën in beslag genomen. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze stoffen ook voor andere drugsproductieprocessen kunnen worden gebruikt. Zie tabel 5.2.¹¹³ Opvallend is de diefstal van bijna 30.000 liter azijnzuuranhydride halverwege 2024 (Summ-IT).

In het Fenomeenbeeld drugs 2021 hebben wij beschreven dat vanuit Nederland en/of door Nederlandse subjecten azijnzuuranhydride naar heroïneproducerende landen zoals Iran en Afghanistan is gesmokkeld (Politie, 2022). Voor de periode 2020 tot en met 2023 hebben we hier geen informatie over gevonden. Op moment van schrijven is onbekend wat de impact van het verbod op opiumpapaverteelt en op (de productie van) alle drugs in Afghanistan is op de smokkel van heroïnegerelateerde chemicaliën.

Tabel 5.2. Inbeslaggenomen aan heroïne (en andere drugs) te relateren chemicaliën in Nederland in liters of kilo's

Bron: FIOD.

	Azijnzuur-anhydride	Watervrij azijnzuur	Natrium-carbonaat	Acetylchloride
2020	1970 L	241 L	98 kg	20 L
2021	5610 L	849 L	85 kg	-
2022	-	515 L	254 L	-
2023	740 L	-	340 kg, 75 L	17 L

Productielocaties van heroïne in Nederland hebben in de periode 2020 - 2023 allen te maken met de versnijding en bewerking tot blokken voor de verkoop. Deze locaties zijn voornamelijk aangetroffen in Zuid-Holland. In 2023 is een flinke stijging te zien (13) ten opzichte van voorgaande jaren, toen er twee tot drie locaties per jaar werden ontdekt. Een verklaring voor de stijging kan liggen in het feit dat dit soort locaties beter worden herkend en geregistreerd binnen de opsporingsinstanties. Uit politie-informatie blijkt namelijk niet dat de heroïne markt in Nederland significant is gegroeid of gekrompen. Hierbij moet worden opgemerkt dat de focus van opsporingsinstanties meer gericht is op andere drugssoorten, waardoor er waarschijnlijk wel een informatielacune is.

110 <https://www.politie.nl/nieuws/2023/november/21/09-twee-aanhoudingen-na-vondst-productielocatie-3-cmc-in-haps.html>

111 <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4454519/taakstraf-voor-man-die-lab-voor-verslavende-zombiedrug-in-zn-chalet-had>

112 <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1754945622/drugslab-aangetroffen-in-vakantiehuisje-hapert>

113 Inbeslagnamecijfers zijn verkregen via de FIOD. In geen van de jaren is ammoniumchloride in beslag genomen.

De productie van heroïne uit morfine is in Nederland in de periode van 2020 tot en met 2023 niet onderkend. In juni 2024 is na een brand in een restaurant wel een dergelijke heroïne-productielocatie ontdekt. In een nabijgelegen volkstuinencomplex werd een dodelijk slachtoffer gevonden die vermoedelijk te maken had met dit lab¹¹⁴. Uit politie-informatie lijken voornamelijk criminele organisaties met een Turkse (migratie)achtergrond zich met heroïneproductie en -handel in te laten.

Overig

In de periode 2020 – 2023 zijn ook drugsproductielocaties aangetroffen die niet onder de eerder beschreven locaties vallen. Sommige zijn uniek van aard terwijl andere drugsoorten veel vaker worden aangetroffen en zich lijken te vestigen als nieuwe markt. Ketamine is hiervan een treffend voorbeeld. Deze ketamine wordt in sommige gevallen bewerkt tot grote kristallen, door criminelen ook wel “brokken” genoemd, die men voor meer winst kan verkopen. Het zijn deze zogenaamde kristallisatielocaties die in Nederland een aantal keer per jaar worden ontdekt. De synthese van ketamine uit een precursor is tussen 2020 en 2023 niet gevonden. Dit lijkt niet nodig te zijn aangezien men zonder al te veel moeite het eindproduct weet te bemachtigen vanuit de legale farmaceutische industrie (politie-informatie).

Naast ketamine worden er in Nederland op jaarbasis ook verschillende locaties gevonden waar men Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS) of designerdrugs verwerkt en vervolgens via webwinkels verkoopt. Deze designerdrugs die men verwerkt en verkoopt zijn in de regel niet strafbaar volgens Nederlandse wetgeving. Tot het moment dat een stof strafbaar wordt, blijft men deze verkopen. Zodra de stof strafbaar is, wordt overgestapt op de volgende, niet-strafbare drug. Een voorbeeld hiervan is de strafbaarstelling van 3-CMC in september 2023 waarna deze verkopers zijn overgestapt op de variant 2-MMC.

Een drug die de afgelopen jaren steeds vaker in Nederland wordt gezien, is pink cocaine of tusi/tucibi. Dit is een mix van drugs die in een aantrekkelijk jasje op de markt wordt gebracht en, anders dan de naam doet vermoeden, zelden tot nooit cocaine bevat. Het roze poeder bevat meestal MDMA, ketamine en/of cafeïne. Daarnaast worden er ook verschillende NPS in aangetroffen zoals 3-MMC.¹¹⁵ In 2023 is op minimaal twee locaties ketamine gemixt met andere stoffen en geperst tot kiloblokken (Summ-IT). Uit politie-informatie blijkt dat criminele netwerken interesse in dit product hebben en met name verkopen richting afzetmarkten in Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

In de onderzoeksperiode zijn in Nederland geen productielocaties van stoffen als fentanyl of nitazenes onderkend. Ook zijn weinig tot geen synthetische opioïden aangetroffen en inbeslaggenomen.

5.6.3 Subjecten betrokken bij drugslabs

Op basis van de beschikbare informatie uit BVH en Summ-IT is een overzicht gemaakt van de betrokken personen bij de in 2023 aangetroffen productielocaties. Dit zijn de koks die de chemische processen uitvoeren, de huurders/verhuurders van locaties, chauffeurs die goederen aan- en afleveren enzovoort. Bij de 151 productielocaties zijn 409 personen als verdachten aangemerkt. Op basis van de geregistreerde gegevens betreft dit een groep van 29 verschillende nationaliteiten. Bijna 78 procent (318 personen) hebben de Nederlandse nationaliteit. Veel nationaliteiten zijn maar een enkele keer vertegenwoordigd, andere nationaliteiten vaker. Dertien verdachten hebben de Colombiaanse nationaliteit. Ze werden aangehouden op locaties die hoofdzakelijk te maken hadden met cocaïne-extractie. Uit politie-informatie blijkt dat deze groep personen in veel gevallen nodig is om de cocaïne op een juiste wijze te extraheren uit het desbetreffende dragermateriaal. De volgende relatief grote groep verdachten heeft de Poolse nationaliteit. Zij waren voornamelijk betrokken bij de productie van synthetische cathinonen, maar ook bij processen rondom BMK, amfetamine en methamfetamine. In eerdere jaren zijn binnen de methamfetamineproductie relatief veel Mexicaanse verdachten aangehouden in drugslabs. In 2023 zijn in totaal vijf Mexicanen aangehouden waarvan vier op de eerdergenoemde methamfetamine-productielocatie in Giessenburg (zie paragraaf 5.6). De aanwezigheid van Mexicaanse koks lijkt minder te zijn, maar zeker niet verdwenen. Uit politie-informatie blijkt dat Nederlandse netwerken voortaan ook zelf de productie van methamfetamine kunnen uitvoeren en er minder behoefte is aan Mexicaanse arbeidskrachten. Opvallend is de aanhouding van zeven personen in 2023 met de Iraanse nationaliteit. Deze personen hielden zich bezig met de productie van methamfetamine en amfetamine. De betrokkenheid van personen met de Iraanse nationaliteit kan erop duiden dat methamfetamine of de precursor hiervoor, uit de regio van Afghanistan/Iran zijn weg weet te vinden naar Nederland.¹¹⁶

Voor zowel België als Duitsland geldt dat er bij synthetische drugsproductie vrijwel altijd sprake is van Nederlandse betrokkenheid (I-BE; I-DE2). In België zijn Nederlandse subjecten veelal de organisatoren, koks en/of ketelbouwers. De Belgische subjecten regelen vooral zaken waarvoor kennis van de lokale omstandigheden nodig is, zoals het regelen van loods en het dumpen van het afval. Het productieproces kan overigens zowel in Nederland als in België worden georganiseerd. Dan wordt bijvoorbeeld de olie in België geproduceerd en vindt de kristallisatie vervolgens in Nederland plaats (I-BE). In Duitsland worden Nederlandse subjecten benaderd door Duitse criminele netwerken om synthetische drugsproductie in Duitsland te faciliteren en uit te leren. Nederlandse subjecten leveren de kennis, de hardware en de chemicaliën, Duitse subjecten gaan er vervolgens mee aan de slag. Aan de grens met Nederland zijn Nederlandse subjecten wel meer betrokken bij de productie als zodanig (I-DE2).

114 <https://www.ad.nl/rotterdam/volop-vragen-na-vondst-van-dode-man-en-heroinelab-in-rotterdam-ik-heb-niks-gemerkt~a2147960/>

115 <https://www.trimbos.nl/actueel/blogs/tusi-of-roze-cocaine-wat-is-er-aan-de-hand>

116 Mogelijk moet de inbeslagname in de haven van Rotterdam van 2000 kilo efedrine in 2023 in deze context worden beschouwd (Douane-data). Efedrine is een precursor voor de productie van methamfetamine (https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/methamphetamine/main-production-methods-europe_en)

5.6.4 Afval

Bij de productie van drugs komt op verschillende momenten chemische afval vrij. Criminele netwerken ontdoen zich op verschillende manieren van dit afval. Een tragisch voorbeeld is de 'drugsafvalput' die werd ontdekt in een bos bij Halsteren in 2021. Vermoedelijk is hier jarenlang afval gedumpt in de bodem, waardoor 400 bomen zijn gekapt en er tonnen aan grond moest worden afgegraven en afgevoerd. Het opruimen zal nog jaren duren.¹¹⁷

In de periode 2020-2023 zijn in Nederland in totaal 732 dumplocaties van drugsafval aangetroffen, zie figuur 3.6 in hoofdstuk 3. Dit is een ondergrens aangezien een gedeelte van de aangetroffen dumpingen niet wordt meegenomen in de officiële cijfers. Bij de incidenten die niet worden meegenomen, zijn te weinig indicaties aanwezig om te kunnen beoordelen of het daadwerkelijk om drugsafval gaat. Dit komt onder andere omdat het afval niet getest wordt of omdat er te weinig andere informatie aanwezig is om te komen tot een onderbouwde beoordeling.

Na een daling in 2022 zijn er in 2023 weer meer dumplocaties gevonden. Dit komt overeen met de stijging van het aantal ontdekte productielocaties. Meer productie betekent immers ook meer afval. Dumplocaties zijn in 2023 het vaakst gevonden in de provincies Noord-Brabant (42), Zuid-Holland (33), Gelderland (32) en Limburg (30). Dit zijn ook provincies waar veel drugsproductie wordt aangetroffen. De hoeveelheid afval per dumping varieert veelal tussen de 100 en 1000 liter. Ook grotere dumpingen worden aangetroffen. Bij veertig incidenten werd de omvang geschat op 1000 liter en meer. Bij deze grote dumpingen wordt geregeld gebruikgemaakt van gestolen busjes die vol met afval worden achtergelaten op de openbare weg. In sommige gevallen worden de busjes daarna nog in brand gestoken om eventuele sporen te wissen.

Niet alleen wordt afval gedumpt. Ook bij de ontdekking van drugslabs wordt veel afval aangetroffen. Van alle locaties in 2023 samen (productie, opslag, dump en transport) is een schatting gemaakt van aangetroffen drugsafval: in totaal 262.914 liter afval. Het meeste afval is aangetroffen bij productielocaties (127.576 liter), gevolgd door dumpingen in de openbare ruimte (121.569 liter). Het meeste afval is afkomstig van de productie van BMK en amfetamine, in totaal ongeveer 137.000 liter. Daarnaast is van 75.000 liter onbekend wat het is omdat er geen testresultaten beschikbaar zijn.

Het vermoeden is dat criminele organisaties het afval opsparen in de labs en na afronding van de productie of bij het afbreken van het lab, zich pas ontdoen van dit afval (politie-informatie). Hiervoor worden personen ingehuurd die het afval tegen een vergoeding dumpen.

Dumpingen via riool, oppervlaktewater en reguliere afvalwerking komen ook voor. Maar onbekend is hoeveel afval er daadwerkelijk wordt gedumpt en de beschikbare data moeten dan ook als ondergrens worden gezien.

¹¹⁷ <https://nos.nl/artikel/2499816-opruimen-van-enorme-drugsafvalput-in-brabant-begonnen-400-bomen-gekapt>

5.7 Afzet

De afzet van drugs vindt plaats op tussenhandels- en detailhandelsniveau. Groothandelspartijen zoals die in Nederland worden geproduceerd of ingevoerd, worden opgedeeld in tussenhandelspartijen voor verspreiding in Nederland en/of de doorvoer naar andere landen. Vanuit de tussenhandel komen de partijen in kleinere hoeveelheden bij de detailhandel terecht en vandaaruit worden de drugs aan de gebruikers verkocht. Cannabisproducten worden op detailhandelsniveau daarnaast via coffeeshops verkocht (zie Politie, 2022). Online-handel in drugs vindt hoofdzakelijk plaats op detailhandelsniveau (Summ-IT). Bij de afzet gaat het niet alleen om verkoop in Nederland, maar vooral ook om doorvoer naar het buitenland, hoofdzakelijk Europa. Dit geldt voor alle handelsniveaus (Politie, 2022).

Bij de afzet zien we hoofdzakelijk polydrugsstromen en polydrugshandelaren. Op tussenhandelsniveau gaan meerdere soorten drugs op één transport, de zogenaamde cocktailzendingen. Of (de verborgen ruimte in) een transportmiddel wordt bijvoorbeeld de ene keer voor cocaïne gebruikt en de andere keer voor heroïne (Politie, 2022). Op detailhandelsniveau is feitelijk altijd sprake van polydrugshandel en polydrugshandelaren.

5.7.1 Tussenhandel

Nederlandse netwerken en subjecten handelen in allerlei soorten drugs: cannabis, cocaïne, (in Nederland geproduceerde) synthetische drugs, NPS, heroïne – variatie en aanbod zijn legio. Zo blijkt uit politie-informatie dat soms wordt gehandeld in fentanyl(pleisters) en oxycodon. Indien andere illegale handel zich voordoet dan doen ze dat ook, bijvoorbeeld wapens en sigaretten (politie-informatie).

De tussenhandel is zeer omvangrijk en kent vele spelers. Het gaat daarbij veelal om enkele tot tientallen kilo's per deal (politie-informatie). De autoriteiten treffen tussenhandelspartijen aan in woningen, bedrijfspanden, enzovoort (zie paragraaf 5.4). Ook worden soms partijen aangetroffen tijdens het transport. Zo werd tijdens een politiecontrole in 2022 ruim 100 kilo (waarschijnlijk) cocaïne gevonden in een verborgen ruimte onder de achterbank van een auto.¹¹⁸ In 2021 is in Amsterdam 14 kilo witte heroïne aangetroffen, eveneens in een verborgen ruimte van een auto. De auto was tevens voorzien van een peilbaken.¹¹⁹

Een belangrijke vorm van tussenhandel is de door- en/of uitvoer van drugs vanuit Nederland naar het buitenland. De meeste bestemmingslanden liggen in Europa (Politie, 2022). Drugs gaan onder meer naar het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Denemarken, Scandinavië en Portugal (politie-informatie). We kunnen veronderstellen dat feitelijk alle Europese landen in meer of mindere mate drugs uit/via Nederland afnemen (I-EU). Er zijn zaken bekend waarbij verschillende drugs naar één land worden uitgevoerd. Bijvoorbeeld de doorvoer van partijen van enkele tientallen kilo's cocaïne, heroïne en versnijdingsmiddelen naar Frankrijk of van cocaïne, heroïne en amfetamine naar Denemarken. Nederlandse netwerken zijn betrokken bij de doorvoer van verschillende drugs naar verschillende Europese landen (Summ-IT).

Buitenlandse netwerken reizen ook naar Nederland af om hier zelf drugs op te halen (I-EU). Autoriteiten in onze buurlanden België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk geven aan dat Nederlandse hennep in mindere mate hun kant op komt (I-BE; I-DE1; I-UK). Maar er blijft vraag naar Nederlandse hennep in het buitenland en Nederlandse hennep wordt nog steeds naar het buitenland gesmokkeld (politie-informatie).

Het transport ten behoeve van de door- en uitvoer van drugs op tussenhandelsniveau in Europa gaat veelal over de weg. De gebruikte voertuigen zijn zeer divers. Er wordt bijvoorbeeld gebruikgemaakt van vrachtvervoer, (bestel)auto's, campers en paardentrailers. De voertuigen zijn soms voorzien van verborgen ruimten om de drugs heimelijk te kunnen vervoeren (Politie, 2022; I-TVT).

Binnen het transport met behulp van vrachtvervoer spelen Nederlandse malafide/criminele logistiek dienstverleners een belangrijke rol (zie Vermeulen, 2019). Zij zijn in staat een geheel eigen logistieke keten te onderhouden, waarmee naast legale transporten ook illegale transporten worden uitgevoerd. Die transporten beperken zich niet alleen tot allehande soorten drugs. Ook het transport van illegale sigaretten wordt geregeld. De malafide transportbedrijven nemen het over het algemeen niet heel nauw met andere wet- en regelgeving. Zij maken zich bijvoorbeeld schuldig aan het overtreden van rij- en rusttijden, en het rijden van transporten zonder de juiste vergunningen (I-TVT).

Het lijkt erop dat Nederlanders steeds vaker ten behoeve van malafide transporten (dek-mantel) transportbedrijven in het buitenland opzetten. Een andere ontwikkeling die wordt gezien, is het ronselen van chauffeurs met de vraag of zij tegen betaling extra 'goederen' willen meenemen (I-TVT).

Dekkladingen binnen het vrachtvervoer bestaan veelal uit bederfelijke waar, zoals vlees en vis. Soms worden de drugs verstopt in de apparaten die op transport zijn gezet (I-TVT). Er zijn ook buitenlandse criminele logistiek dienstverleners die de invoer van drugs vanuit Nederland naar hun land organiseren. In 2020 is een Britse transporteur veroordeeld voor het op grote schaal vervoeren van cocaïne vanuit Nederland naar Ierland.¹²⁰

Met vrachtvervoer worden partijen van tientallen tot soms enkele honderden kilo's drugs vervoerd. De partijen die met personenauto's worden gesmokkeld zijn logischerwijze vaak kleiner. Hoewel daar soms grote hoeveelheden in kunnen, getuige het eerdergenoemde voorbeeld waarbij ruim 100 kilo drugs werd aangetroffen onder de achterbank van een auto.¹²¹ In 2023 is in het Verenigd Koninkrijk een Nederlander aangehouden met 42 kilo cocaïne in een koffer in de achterbak. Voorafgaand aan zijn arrestatie had hij vier vergelijkbare trips vanuit Nederland gemaakt.¹²² Vergelijkbaar met de Nederlandse autoriteiten, treffen de Belgische autoriteiten auto's met verborgen ruimtes aan. Het gaat bijna altijd om het transport van drugs vanuit Nederland. Deze ruimten worden telkens voor een type drugs gebruikt, meestal cocaïne of cannabis. Ze treffen bijna nooit synthetische drugs in verborgen ruimten aan, wel soms geld. Het zijn auto's met Franse, Belgische of Nederlandse kentekens (I-BE).

118 <https://www.politie.nl/nieuws/2022/juli/6/08-grote-partij-drugs-in-verborgen-ruimte-auto.html>

119 <https://www.parool.nl/amsterdam/drie-jaar-cel-voor-man-die-door-amsterdam-reed-met-14-kilo-levensgevaarlijke-witte-heroïne>. Heroïne is meestal bruin, maar er bestaat ook witte heroïne. Dit is een zuivere heroïnevariant die ook wel China white wordt genoemd (Politie, 2022).

120 <https://www.bndestem.nl/buitenland/steenrijke-britse-transportbaas-smokkelde-cocaine-van-nederland-naar-ierland-14-jaar-cel>

121 <https://www.politie.nl/nieuws/2022/juli/6/08-grote-partij-drugs-in-verborgen-ruimte-auto.html>

122 <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/news/dutch-national-faces-decade-behind-bars-for-cocaine-smuggle-attempt>

Europese netwerken en subjecten reizen naar Nederland af om hier de drugs te komen halen, onder meer vanuit Duitsland, Litouwen en de Balkan (I-EU). In juni 2024 zijn drie mannen in Duitsland aangehouden met 5,5 kilo cocaïne in de auto, afkomstig uit Nederland. Het betroffen twee Duitsers en een Litouwer.¹²³ In 2023 is in België tien kilo crack in een auto aangetroffen. De Franse verdachten kwamen uit Nederland en waren onderweg naar Frankrijk (I-BE). Overigens is dit een bijzondere vangst omdat crack meestal alleen op detailhandelniveau wordt gezien.

In Nederland geproduceerde en/of via Nederland verhandelde drugs worden ook buiten Europa afgezet (Politie, 2022). Dergelijke transporten gaan veelal over zee, onder meer met behulp van containervaart. In 2023 heeft de Douane in Vlissingen een partij drugs onderschept die naar Suriname had moeten worden uitgevoerd. Het betrof vijftien kilo hasj, ruim één kilo hennep, ruim 300 gram heroïne en meer dan 5200 xtc-pillen.¹²⁴ Een andere interessante vangst in Vlissingen met beoogde bestemming Suriname betrof een partij van ongeveer 87 kilo hasj in 2024.¹²⁵ Aangezien hasj bijna niet in Nederland geproduceerd wordt, fungeerde Nederland waarschijnlijk als transitland.

In 2022 is door de Chileense Douane 325 kilo aan xtc-pillen in beslag genomen, afkomstig uit Nederland. In een compressor die werd aangetroffen in de haven van San Antonio, was een partij van 65 kilo verstoep. In drie personenauto's die via de haven van Iquique hadden moeten worden ingevoerd, werd 260 kilo gevonden.¹²⁶

Bij de uitvoer van synthetische drugs naar Zuid- en Midden-Amerika is het onbekend of hier betrokkenheid is van netwerken en subjecten die zich bezighouden met de import van cocaïne. Er wordt in ieder geval geen ruilhandel gezien (I-INC).

Doorvoer van drugs vindt ook door middel van luchtverkeer plaats. De Douane en KMar op Schiphol Amsterdam Airport treffen verschillende soorten drugs aan die vanuit Nederland naar het buitenland hadden moeten worden gesmokkeld. Ook hier geldt dat allerlei soorten drugs in beslag worden genomen. Hoeveelheden variëren van enkele (honderden) grammen tot enkele kilo's. De partijen worden hoofdzakelijk aangetroffen in de poststromen, bagagestromen en passagiersstromen. Oftewel in (post)pakketten, geschenkzendingen en koffers. Een enkele keer is sprake van vervoer in het lichaam (bolletjesslikkers). Hasj en hennep worden onder meer naar Suriname doorgevoerd, MDMA naar onder meer Australië, Nieuw-Zeeland, Colombia en Suriname. Een enkele keer wordt heroïne aangetroffen die naar Canada, de Verenigde Staten of Spanje had moeten worden gesmokkeld (A&O KMar, 2023; KMar-data). In 2023 heeft de KMar zeven personen aangehouden die ervan worden verdacht betrokken te zijn geweest bij de smokkel van harddrugs vanaf Schiphol Amsterdam Airport naar Azië. Per zending ging het telkens om enkele tientallen kilo's. Allen waren werkzaam op het vliegveld.¹²⁷

123 <https://www.presseportal.de/blaulicht/pm/70276/5799998>

124 <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2023/06/07/drugs-en-pillen-op-weg-naar-suriname-onderschept-in-vlissingen>

125 <https://www.politie.nl/nieuws/2024/april/26/08-tientallen-kilos-hash-onderschept-in-haven>

126 <https://www.aduana.cl/trabajo-de-inteligencia-de-aduanas-y-pdi-permite-historica-incautacion/aduana/2022-06-24/110520.html>

127 <https://www.marechaussee.nl/actueel/nieuws/2023/11/01/zeven-aanhoudingen-in-onderzoek-naar-drugssmokkel-via-schiphol>

In de tussenhandel lijken de handelaren de eigenaren van de drugs te zijn en als zodanig ook verantwoordelijk voor de door- en uitvoer. Tussenhandelaren kunnen ook groothandelaren zijn, en van verschillende soorten drugs (politie-informatie). Dezelfde drugshandelaren kunnen betrokken zijn bij zowel de invoer als doorvoer. In 2023 zijn door de politie zes verdachten aangehouden voor heroïnesmokkel vanuit Azië via Nederland naar het Verenigd Koninkrijk en het witwassen van tientallen miljoenen euro's. Zij waren daarnaast betrokken bij de import van bijna 8000 kilo cocaïne via Antwerpen. Zeer regelmatig voerden zij vanuit Nederland tientallen kilo's cocaïne, ketamine en heroïne door naar het Verenigd Koninkrijk.¹²⁸

5.7.2 Detailhandel

Vanuit de tussenhandel komen kleinere hoeveelheden drugs bij verschillende detailhandelaren terecht die, al dan niet via koeriers, voorzien in de verkoop aan consumenten. Ook op het niveau van detailhandel is veelal sprake van georganiseerd verband. Dealen gebeurt niet alleen in schimmige steegjes of op straat. Er wordt (thuis)bezorgd en op festivals en dance events wordt in snuifjes, flesjes en pilletjes gedeald. Uit de door ons bestudeerde Summ-IT-registraties blijkt dat onder meer woningen als detailhandelslocatie fungeren waar drugs eventueel nog verder worden versneden. Vandaaruit gaan vaak meerdere koeriers op pad richting de gebruikers. Bestellingen kunnen telefonisch worden gedaan.

In het buitenland worden dergelijke telefoonnummers golden numbers genoemd. Deze bestellijnen kunnen jaren bestaan en het fenomeen doet zich al vele jaren voor (zie Vermeulen et al., 2018). Zo is in Luxemburg een Nederlander in beeld gekomen die vanuit Nederland drugs leverde aan circa tien Franse en Luxemburgse resellers. Via meerdere golden numbers konden bestellingen worden gedaan. De Nederlander organiseerde het transport van de drugs en het ophalen van het geld (I-EU). Met name in de ons omringende landen - Duitsland, België, Noord-Frankrijk - komt detailhandel vanuit Nederland voor.

Op detailhandelniveau is feitelijk altijd sprake van polydrugshandel en polydrugshandelaren. Dan wordt bijvoorbeeld zowel ketamine, (crack-)cocaïne en speed (amfetamine) aangeboden. Of hasj, MDMA, (crack-)cocaïne en heroïne. Het is opgevallend dat zeker in de Summ-IT-data van 2023 regelmatig registraties zijn over handel in crack. Vergelijkbaar met de situatie in Brussel lijkt het erop dat gebruikers niet alleen zelf hun crack hoeven te maken, maar deze kant en klaar kunnen aankopen (I-BE).

Gebruikers nemen vaak meerdere soorten drugs af, zoals heroïne in combinatie met (crack) cocaïne (Summ-IT). Het gebruik van heroïne is laag, maar er zijn signalen dat het iets aan het toenemen is (politie-informatie). Naast drugs wordt soms gehandeld in illegale sigaretten, zowel sloffen als pakjes (Summ-IT).

De afzet van cannabis (zowel hennep als hasj) op detailhandelniveau vindt in Nederland veelal plaats via coffeeshops. Het aantal coffeeshops in Nederland bedraagt sinds 2017 rond de 564. In 2022 waren er 565 coffeeshops (Mennes et al., 2023).

128 <https://www.marechaussee.nl/actueel/nieuws/2023/11/01/zeven-aanhoudingen-in-onderzoek-naar-drugssmokkel-via-schiphol>

In het laatste onderzoek van het Trimbos-instituut naar THC-concentraties in cannabis (2022) wordt gesteld dat coffeeshops - voornamelijk in Amsterdam - een nieuw soort hennep verkopen, afkomstig uit de Verenigde Staten. Deze hennep komt mogelijk deels van Amerikaanse verkooppunten en deels zou het afgekeurde hennep kunnen zijn (Oomen & Rigter, 2022). De verkoop van Amerikaanse hennep via coffeeshops is in lijn met de toename van inbeslagnames van hennep uit de Verenigde Staten en hiermee kan worden gesteld dat de vanuit Amerika gesmokkelde hennep (deels) ook voor de Nederlandse gebruikersmarkt bestemd is. Uit politie-informatie blijkt dat naast Amerikaanse hennep ook Canadese en Spaanse hennep via Nederlandse coffeeshops wordt verkocht. Ongeveer twintig procent van de cannabisproducten in Nederlandse coffeeshops bevat hasj (Oomen & Rigter, 2022).

5.7.3 Online-handel

Online-handel in drugs vindt hoofdzakelijk plaats op detailhandelniveau. Via (dark web) marktplaatsen worden door Nederlandse subjecten verschillende soorten drugs verhandeld en via de post verzonden, ook naar het buitenland (Summ-IT). Op markten op het dark web wordt een breed scala aan producten aangeboden, van gestolen creditcardinformatie tot vuurwapens. Het overgrote deel van wat er op deze platformen verhandeld wordt, heeft betrekking op drugs (Politie, 2022). Ook edibles worden veelal verkocht via (Nederlandse) webshops, waar ook door buitenlandse afnemers wordt gekocht (I-NFI). Via advertenties op sociale media worden drugs aangeboden en in besloten appgroepen gaan menukaarten rond (I-INTD). Ook zijn voorbeelden bekend van proefpakketten met drugs of hele menukaarten met xtc, ketamine en MDMA, die zomaar in je brievenbus vallen zonder dat je iets hebt besteld.¹²⁹

¹²⁹ <https://nos.nl/artikel/2527834-reclame-voor-drugs-steeds-brutaler-trimbos-maakt-zich-zorgen>

5.8 Conclusie

De aard en ontwikkelingen van de georganiseerde drugscriminaliteit in Nederland zoals die zich hebben voorgedaan in de onderzoeksperiode zijn weer te geven aan de hand van een algemeen drugs crime script, bestaand uit de componenten acquisitie, import, opslag, productie en afzet.

Op groothandelniveau is veelal sprake van polydrugshandel. Nederlandse netwerken en subjecten voeren verschillende drugs in maar doordat de drugs zelf uit specifieke regio's komen, worden vooral monodrugstromen gezien (acquisitie en import). De import van hennep uit Noord-Amerika is toegenomen en ook vanuit Thailand wordt hennep ingevoerd. Deze trend hangt samen met de legalisatie van hennep aldaar. Ook vanuit Spanje wordt hennep ingevoerd.

Voor wat betreft cocaïne zijn de bronlanden ongewijzigd: Colombia, Bolivia en Peru. Deze komt via zee en lucht richting Europa. Nederland en België vormen nog steeds de belangrijkste invoerlanden. Import via onder meer Duitse, Frans, Spaanse en Britse havens doet zich ook voor en Nederlandse netwerken kunnen daarbij betrokken zijn. In Europese havens werken zij samen met lokale brokers, facilitators, en/of criminele netwerken. Buitenlandse subjecten en netwerken zijn op hun beurt betrokken bij de import van cocaïne via Nederlandse havens. Zij kunnen de handel end-to-end in handen hebben.

Er wordt gebruikgemaakt van niet voor de hand liggende verzend- en laadlanden, en zeer waarschijnlijk ook van niet voor de hand liggende bestemmingslanden om de pakkans te verkleinen. Daarnaast is sinds 2023 een toename van droppings langs de Belgische/Nederlandse en Nederlandse/Duitse kusten geconstateerd.

Dezelfde Nederlandse subjecten en netwerken kunnen betrokken zijn bij de import van cocaïne via het maritieme als via het luchtsegment.

Synthetische drugs en NPS worden weliswaar in Nederland geproduceerd, maar worden ook ons land ingevoerd, waaronder methamfetamine uit Mexico en ketamine uit Azië.

Vergelijkbaar met cocaïne zijn de bronlanden voor heroïne ongewijzigd. Heroïne voor de Europese markt is hoofdzakelijk afkomstig uit Afghanistan. Ondanks het verbod op de opiumpapaverteelt en op alle drugs in Afghanistan, dat medio 2022 van kracht werd, lijkt de Europese markt begin 2024 (nog) geen tekorten aan heroïne te kennen. Vergelijkbaar met de import van cocaïne maken Nederlandse netwerken en subjecten ook gebruik van de havens van Antwerpen en Hamburg bij de import van heroïne.

Zodra drugs in Nederland zijn gearriveerd, of het eindproduct dat in Nederland is geproduceerd klaar is, worden de drugs veelal (tijdelijk) opgeslagen in stashlocaties van waaruit het verder wordt verhandeld en gedistribueerd (opslag). De afgelopen jaren zijn meerdere van deze stashlocaties door de politie ontdekt voor de opslag van alle soorten drugs. Overigens wordt daar vaak ook andere illegale waar aangetroffen. Niet alleen onroerend goed – waaronder loodsen, schuren en woningen - wordt als opslag gebruikt, ook roerende goederen zoals auto's en vrachtauto's. Nederlandse subjecten en netwerken hebben vaak meerdere stashlocaties tot hun beschikking en locaties kunnen meerdere malen worden gebruikt. Ook kunnen verschillende netwerken van dezelfde opslaglocaties gebruikmaken.

Naast acquisitie ten behoeve van de import, kan deze ook plaatsvinden in het kader van productie. Het gaat hierbij dan vooral om de materialen, chemicaliën en grondstoffen die nodig zijn voor de productie of verdere verwerking van drugs. Zo kunnen deze producten (denk aan lampen, voedingsstoffen, afzuigsystemen etc.) voor de hennepcultuur vaak gekocht worden in growshops. Voor synthetische drugs en de verdere verwerking van cocaïne en heroïne zijn er precursoren en chemicaliën nodig. Om de (inter)nationale regulering van deze

stoffen te omzeilen, komen er steeds nieuwe stoffen op de markt waar de drugs mee kunnen worden geproduceerd. Zowel precursoren als chemicaliën komen vanuit China via verschillende landen in Europa binnen. Polen is ook een belangrijk land voor de import van chemicaliën naar Nederland.

In Nederland vindt productie en/of verdere verwerking van drugs plaats. Het aantal ontmantelde hennepkwekerijen is in de periode 2020 – 2023 verder afgenomen. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat meer hennep wordt geïmporteerd en er minder behoefte is aan Nederlandse hennep op de buitenlandse afzetmarkten. Daarentegen is het aantal synthetische drugslabs in Nederland toegenomen. De meeste ontmantelde productie-locaties zijn te relateren aan amfetamine. Met name de productie van methamfetamine is de afgelopen jaren in Nederland toegenomen en lijkt zich hier definitief te hebben gevestigd. Het aantal aangetroffen cocaïne-extractielocaties is in de periode 2020 – 2022 stabiel en in 2023 iets gedaald. Mogelijk is niet zozeer sprake van een afname als wel van een verplaatsing naar andere landen.

In 2023 is sprake van een toename van ontdekte heroïne versnijdings- en verwerkings-locaties, maar mogelijk is dit een gevolg van een verbeterde registratie.

Opvallend is de verschuiving van productielocaties naar woonwijken, met een grotere gevaarstelling tot gevolg. Bij drugsproductie komt ook chemisch afval vrij. Zo zijn er jaarlijks meer dan honderd illegale dumpingen van chemisch afval.

Afzet van drugs vindt plaats op tussenhandels- en detailhandelsniveau. Bij de afzet zien we hoofdzakelijk polydrugsstromen en polydrugshandelaren.

Voor wat betreft tussenhandel gaat het vaak om de door- en/of uitvoer van drugs van Nederland naar het buitenland. Deze bestemmingslanden liggen vaak in Europa en soms ook daarbuiten.

Het transport ten behoeve van de door- en uitvoer van drugs op tussenhandelsniveau in Europa gaat veelal over de weg. De gebruikte voertuigen zijn zeer divers. Ook vindt door- en uitvoer plaats via het maritieme en het luchtsegment.

Het transport met behulp van vrachtvervoer wordt door Nederlandse criminele logistiek dienstverleners georganiseerd, maar er zijn ook buitenlandse criminele logistiek dienstverleners die de invoer van drugs vanuit Nederland naar hun land organiseren. Europese netwerken en subjecten reizen naar Nederland af om hier de drugs te komen halen.

In de tussenhandel lijken de handelaren de eigenaren van de drugs te zijn en als zodanig ook verantwoordelijk voor de door- en uitvoer. Tussenhandelaren kunnen ook groothandelaren zijn, en van verschillende soorten drugs.

Op detailhandelsniveau zijn verschillende handelaren actief die vaak door middel van koeriers de drugs bij de consument afleveren. Naast drugs wordt soms gehandeld in illegale sigaretten, zowel sloffen als pakjes. Dealers bezorgen thuis en bestellingen kunnen telefonisch via allerhande online platforms worden gedaan en vervolgens ook per post de wereld over gaan. De afzet van cannabis vindt voor een groot deel eveneens plaats via coffeeshops. Uit het buitenland afkomstige illegale hennep wordt ook via coffeeshops verkocht.

6

Aard en ontwikkelingen

Rode draden

6.1 Inleiding

Een aantal aspecten in relatie tot georganiseerde drugscriminaliteit heeft betrekking op het gehele criminele proces van productie en handel en daarmee op verschillende scènes van het crime script drugs. Dit zijn aspecten en/of werkwijzen die als een soort rode draden door het hele script kunnen lopen. Het betreft handel, geweld, corruptie, communicatie en geld. Drugsproductie en drugshandel zijn gericht op geld verdienen en winst maken. Vandaar dat in dit hoofdstuk aandacht wordt besteed aan drugsprizen en betalingen. En niet onbelangrijk, hoe het verdiende geld en de gemaakte winsten worden witgewassen.¹³⁰

6.2 Handel is handel

Voor Nederlandse criminele netwerken en subjecten geldt het credo ‘(goede) handel is handel’. Opportunisme voert de boventoon. Zij handelen in verschillende soorten drugs. Polydrugshandel doet zich voor op alle niveaus, van groothandel tot straathandel. Verondersteld kan worden dat sprake is van een Nederlandse (poly)drugsmarkt, waarbinnen meerdere drugsmarkten nauw met elkaar verweven zijn (Politie, 2022). Als andere lucratieve handel zich voordoet, wordt dat ook gedaan. Denk aan illegale medicijnen, vuurwapens en versnijdingsmiddelen. Er wordt tegen betaling gehandeld in kennis en expertise (Politie, 2022). Uit politie-informatie blijkt dat in de groot- en tussenhandel naast drugs soms ook gehandeld wordt in illegale sigaretten. In 2024 is in een loods in Noordwijk een grote hoeveelheid drugs, sigaretten en alcohol aangetroffen.¹³¹ Hetzelfde jaar zijn tijdens een controle in een auto een kilo xtc aangetroffen en 1000 pakjes illegale sigaretten. Naar aanleiding van deze vondst is een doorzoeking gedaan in een woning van een van de verdachten. Daar heeft de politie nog eens een kilo heroïne en 27 lsd-vellen aangetroffen¹³². Ook op detailhandelniveau wordt naast drugs soms gehandeld in illegale sigaretten, zowel sloffen als pakjes. Consumenten kopen dan zowel drugs als sigaretten (Summ-IT).

6.3 Geweld

Drugsgelateerde georganiseerde criminaliteit wordt vaak geassocieerd met geweld. In het Fenomeenbeeld geweld 2024 komt het onderwerp ruim aan bod, dus wij volstaan met een aantal algemene opmerkingen.

Er kan inderdaad sprake zijn van geweld, maar dit is vrijwel altijd een gevolg van zaken die misgaan en/of van het ontstaan van problemen binnen een groep, bijvoorbeeld als een partij is geript of kwijtgeraakt (I-INC, I-FOR; Politie, 2022). Rippen kan daarbij een verdienmodel op zich zijn (Politie, 2022). Conflicten of gedoe lijken niet zozeer het gevolg te zijn van problemen tussen concurrerende groepen en/of om concurrentie uit te schakelen (I-BE; I-FOR). De meeste subjecten en netwerken zijn erbij gebaat zo min mogelijk de aandacht te trekken en zo heimelijk mogelijk te opereren (I-FOR; Politie, 2022). Het met geweld ronselen van bijvoorbeeld ‘medewerkers’ wordt eveneens niet gezien (I-INTD).

¹³⁰ Paragraaf 6.8 *Witwassen* is opgesteld door Melvin Soudijn, LO & LX.

¹³¹ <https://www.leidschdagblad.nl/regio/duin-en-bollenstreek/politie-en-douane-doen-inval-in-loods-noordwijk-container-vol-illegale-producten-aangetroffen/14016092>

¹³² <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4492801/kilo-xtc-en-1000-illegale-pakjes-sigaretten-gevonden-in-huurauto>

De belangen kunnen zeer groot zijn, waardoor het toepassen van geweld binnen de georganiseerde misdaad soms toch onontkoombaar lijkt. Zakelijke problemen of geschillen kunnen immers niet via een legale weg worden beslecht. In 2023 leidde de inbeslagname van meer dan 10.000 kilo cocaïne in de haven van Antwerpen tot een poging om op geweldadige wijze de douaneloods te overvallen waar de cocaïne werd bewaard in afwachting van vernietiging. Zeven Nederlandse verdachten werden aangehouden, die drie vuurwapens bij zich hadden. In 2024 zijn naar aanleiding van deze zaak nog eens vier verdachten in België aangehouden (I-FOR).¹³³ In de regio Antwerpen komt het voor dat in de context van de cocaïne-groothandel Nederlanders worden ingehuurd om geweld toe te passen (I-BE, I-FOR). In de periode 2020 tot en met 2023 is in Nederland het gebruik van explosieven toegenomen. Het gaat daarbij veelal om het plaatsen van zwaar vuurwerk in/aan/bij de voordeuren of gevels van woningen, coffeeshops en/of bedrijfspanden. Deze incidenten kunnen drugsgelateerd zijn maar er kan ook sprake zijn van andere motieven. Zo kan het plaatsen van explosieven te relateren zijn aan privéconflicten (I-INC, I-INTD). Ongeveer een derde van alle incidenten met explosieven is van relationele aard. Zie voor meer informatie het Fenomeenbeeld geweld 2024.

6.4 Meewerken en meedoen

De Nederlandse drugshandel en drugsproductie kunnen alleen bestaan dankzij de hulp van bereidwillige burgers. Zij kunnen daar ook goed aan verdienen, hoewel er soms sprake kan zijn van dwang en intimidatie (Politie, 2022). Loodsen en woningen worden verhuurd en ter beschikking gesteld voor de opslag en/of productie van drugs, auto's en bedrijven staan op naam van katvangers, er wordt geholpen bij het knippen van hennep enzovoort. Allemaal criminele handelingen die niet zozeer door de drugsnetwerken en subjecten zelf worden uitgevoerd, maar die de georganiseerde drugscriminaliteit wel mede mogelijk maken.

Ambtelijke corruptie en niet-ambtelijke corruptie zijn de uitwassen. Er zijn corrupte contacten binnen de overheid zoals bij handhavings- en/of opsporingsinstanties (ambtelijke corruptie) en er zijn corrupte contacten bij commerciële bedrijven (niet-ambtelijke corruptie). In de cocaïnehandel lijken criminelen meer op het gebruik van corruptie te vertrouwen dan op geweld om smokkel te kunnen realiseren (zie Politie, 2022).

Zürcher et al. (2024) hebben onderzoek gedaan naar de kwetsbaarheden van de mainports Schiphol Amsterdam Airport en de haven Rotterdam voor wat betreft corruptie in de context van drugsgelateerde criminaliteit. Zij hebben vijf vormen van corruptie geïdentificeerd. Corruptie door middel van financiële omkoping, door chantage, door geweld, via sociale en/of romantische relaties en onder druk van een subcultuur. Met name financiële omkoping is binnen hun onderzoek als belangrijk beoordeeld.

Onderzoek van de politie uit 2023 bevestigt dat de georganiseerde criminaliteit ‘een structurele behoefte heeft aan informatie en diensten van corrupte ambtenaren’ (Krijger & Vriends, 2023, p. 25). Corruptiebrokers spelen hierbij een belangrijke rol. Deze tussenpersoon koppelt de vraag vanuit de (drugsgelateerde) georganiseerde misdaad naar

¹³³ Paragraaf 6.8 *Witwassen* is opgesteld door Melvin Soudijn, LO & LX.

bepaalde informatie en diensten aan het aanbod van corrupte ambtenaren die deze informatie en diensten kunnen leveren. Zij verhandelen informatie en leveren diensten, zoals politie-uniformen. Corruptiebrokers kunnen met meerdere ambtenaren samenwerken en leveren hun diensten aan meerdere criminele netwerken (Krijger & Vriens, 2023). Ambtelijke corruptie omvat het leveren van informatie, van het natrekken van kentekens tot doorgeven of er ergens een instap gepland staat. Informatie en systemen kunnen worden gemanipuleerd, bijvoorbeeld door het opnemen van een vormfout in een zaaksdossier. Corruptie is voor de uitvoerende ambtenaren niet heel lucratief. Op basis van een aantal rechtszaken is berekend dat een ambtenaar honderd tot honderdvijftig euro per bevraging zou verdienen. Corruptiebrokers zijn daarentegen spekkopers, met name als zij diensten verlenen in het kader van drugstransporten (Krijger & Vriens, 2023). Nederlandse subjecten en netwerken hebben ook in het buitenland toegang tot corrupte ambtelijke contacten (Politie, 2022). Bij de doorvoer van cocaïne via West-Afrika wordt bijvoorbeeld samengewerkt met corrupte overheidsfunctionarissen (Intelligence knooppunt SOC-FinEC).

Naast ambtelijke corruptie doet ook niet-ambtelijke corruptie zich voor om georganiseerde drugscriminaliteit te faciliteren, onder meer als het gaat om het faciliteren van transport en logistiek (zie Politie, 2022). Bij het meeliften op legale goederenstromen doet corruptie zich onder meer voor in de havens (Krijger & Vriens, 2023; Summ-IT). In 2024 zijn er op Schiphol zes luchthavenmedewerkers aangehouden die betrokken waren bij de smokkel van cocaïne. Zij waren onder meer werkzaam in transport en logistiek, en in de pakketbezorging bij bedrijven op en rond het vliegveld. Een luchthavenbroker regelde dat cocaïne uit Suriname via Schiphol Amsterdam Airport kon worden gesmokkeld. Deze broker had op zijn beurt contacten met een oud-luchthavenmedewerker die uithalers en chauffeurs regelde.¹³⁴ Niet-ambtelijke corruptie behelst daarnaast onder meer het via (eigen) autobedrijven RDW-bevragingen doen en/of het uitzetten van andere informatievragen (Krijger & Vriens, 2023).

Daarmee is de georganiseerde drugscriminaliteit niet alleen een criminaliteitsfenomeen maar ook een maatschappelijk en economisch fenomeen.

6.5 Communicatie

Communicatie is een constante factor gedurende het hele criminele proces van drugsproductie en -handel. Er moeten zaken worden gedaan, er worden best practices uitgewisseld, afspraken gemaakt en personeel gezocht.

In de onderzoeksperiode van dit fenomeenbeeld zijn door de autoriteiten verschillende gesloten cryptocommunicatiediensten ontmanteld. Deze cryptocommunicatiediensten bieden de gebruikers de mogelijkheid om via speciaal daarvoor geprepareerde mobiele telefoons (cryptofoons) binnen een gesloten groep versleuteld berichten naar elkaar te sturen. Ook voor criminelen is dit interessant gebleken. Met behulp van deze tools is uitgebreid en zeer open gecommuniceerd over allerlei ernstige criminele activiteiten, vanuit de veronderstelling dat deze tools niet te kraken waren en de communicatie niet was in te zien.

¹³⁴ <https://www.marechaussee.nl/actueel/nieuws/2024/05/31/luchthavenmedewerkers-opgepakt-voor-smokkel-cocaine-op-schiphol>

Veel van de communicatie heeft betrekking op drugshandel (Egberts et al., 2018; Jansen et al., 2023). In 2021 zijn Sky ECC en ANOM ontmanteld, in 2023 Exclu. Het neerhalen van Sky ECC

en ANOM heeft wereldwijd geleid tot honderden aanhoudingen en drugsvangsten van duizenden kilo's, en consequenties gehad voor de Nederlandse georganiseerde drugs-criminaliteit.¹³⁵

De vraag die kan worden gesteld, is of de mondiale drugsmarkt altijd al zo groot was of dat de komst van cryptofoons de transnationale georganiseerde misdaad heeft gestimuleerd. Voor criminele globalisering lijken dergelijke tools in ieder geval een noodzaak, omdat transnationale criminele processen zoals drugshandel en -productie altijd onderlinge communicatie vereisen. Maar criminelen reizen ook nog vaak naar het buitenland af om hun contacten te spreken (politie-informatie). Voor belangrijke zaken wordt regelmatig de voorkeur gegeven om elkaar face to face te ontmoeten, niet alleen in het buitenland maar ook in Nederland. Buitenlandse subjecten komen naar Nederland en Nederlanders onderling spreken hier fysiek af (Politie, 2022). Populaire ontmoetingsplekken zijn coffeeshops, (fastfood)restaurants, andere horecagelegenheden en sportscholen (politie-informatie). Buiten afspreken in een park of bos komt ook voor (Politie, 2022). In penitentiaire inrichtingen leren criminelen elkaar eveneens kennen, waar vervolgens samenwerkingen uit kunnen ontstaan (politie-informatie).

Voor wat betreft sociale media worden binnen de Nederlandse georganiseerde drugs-criminaliteit verschillende apps en tools gebruikt, zoals Telegram, Signal, Wickr, Google Pixel, Snapchat en Whatsapp (Summ-IT). Het rekruteren van personeel gebeurt onder meer via gesloten groepen op Telegram. Binnen een dergelijke groep worden (drugsgelateerde) klussen aangeboden, waarvoor iemand zich vervolgens kan aanmelden (I-INTD).

6.6 Prijzen

Binnen de georganiseerde drugscriminaliteit is sprake van marktwerking. Drugsprijzen kunnen fluctueren, zowel op groothandels- als op straathandelniveau. Door het verborgen karakter van de georganiseerde drugscriminaliteit is het niet altijd even duidelijk hoe dat komt. Op basis van de bij de politie beschikbare cijfers, proberen we een aantal typen drugs toe te lichten. Zie tabel 6.1 voor de gemiddelde groothandelsprijzen in de periode 2020 tot en met 2023.

¹³⁵ <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/new-major-interventions-to-block-encrypted-communications-of-criminal-networks>; <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/800-criminals-arrested-in-biggest-ever-law-enforcement-operation-against-encrypted-communication>; <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2021/03/09/nieuwe-klap-voor-georganiseerde-misdaad>

Tabel 6.1. Gemiddelde groothandelsprijzen in euro's, per kilo, per jaar in Nederland

Bron: Politie, Prijzen Drugs & (Pre-)Precursoren.

	2020	2021	2022	2023
Hennep (toppen)	3900	4165	3770	3973
Hasj	2875	3225	3400	2790
Cocaïne	27.850	28.850	22.500	20.291
Amfetamine droog	1350	1100	1675	873
MDMA-kristallen	820	1790	2300	1455
Methamfetamine / ICE	7675	7255	7544	7718
Ketamine ¹³⁶	5325	4830	3135	2970
Heroïne	11.100	12.300	10.975	13.750
3-MMC	1850	1850	2469	2258

Sinds 2022 is sprake van een daling in de groothandelsprijzen van cocaïne. Dit zou mogelijk zijn veroorzaakt doordat de markt overspoeld werd. Voor 2023 zijn er wisselende signalen. De markt zou niet verzadigd zijn, maar er zou juist sprake zijn van tekorten. De lagere groothandelsprijzen zouden worden veroorzaakt doordat er aanbieders zijn die lage prijzen hanteren om zo de cocaïnemarkt te kunnen domineren. Bij lagere prijzen slaan andere netwerken hun cocaïne op, in afwachting van hogere prijzen. Door een aantal grote inbeslagnames eind 2023 zouden de cocaïne prijzen vervolgens weer licht zijn gestegen (politie-informatie). In België zijn in 2023 de kiloprijzen eveneens gedaald (I-BE). Ondanks een aantal grote inbeslagnames in Duitsland in 2023 zijn de kiloprijzen ook daar gedaald (I-DE1). Als we de inbeslagnamecijfers als ondergrens beschouwen van wat er daadwerkelijk aan cocaïne via België, Nederland en Duitsland naar Europa wordt ingevoerd, kan worden verondersteld dat de import is toegenomen. Hiermee kunnen we voorzichtig aannemen dat inbeslagnames weinig invloed hebben gehad op de kiloprijzen, want ondanks de inbeslagnames zijn de kiloprijzen gedaald. Er lijkt geen sprake van schaarste.

De groothandelsprijzen van heroïne lijken seizoensgebonden en fluctueren daardoor gedurende het jaar. In de zomer zijn de prijzen lager, mogelijk omdat er in de zomer minder

vraag naar heroïne zou zijn en de smokkelroutes, vergeleken met de winter, beter toegankelijk (politie-informatie). In 2023 zijn de kiloprijzen in Nederland gestegen. Ook in bronland Afghanistan zijn in 2023, sinds het verbod op de opiumpapaver teelt en het verbod op (de productie van) alle drugs zoals door de Taliban in 2022 afgekondigd, de prijzen van opium en heroïne gestegen (UNODC, 2024).

Net als in Nederland is in het Verenigd Koninkrijk de kiloprijs van heroïne gestegen (I-UK). De National Crime Agency (NCA) veronderstelt dat de stijgende heroïne prijzen geen gevolg zijn van de drugsban in Afghanistan. Er zou nog altijd sprake zijn van grootschalige productie. De prijzen zouden kunstmatig hoog worden gehouden door voorraden vast te houden (I-UK). Ook de UNODC veronderstelt dat heroïnehandelaren partijen vasthouden om zo te anticiperen op toekomstige tekorten en daarmee ook hogere prijzen (UNODC, 2024).

Het EMCDDA veronderstelt dat er nog voldoende voorraden zijn. Doordat de Europese markt een relatief waardevolle markt is, zal daardoor op de korte tot middellange termijn in Europa (nog) geen heroïne tekort zijn.¹³⁷ De prijsstijging zou dus niet kunnen worden verklaard door eventuele tekorten. De Bundeskriminalamt (BKA) verwacht dat de opiumban in Afghanistan wel tot een vervijfvoudiging van de heroïne prijzen zou kunnen leiden (I-DE1). Hoewel het natuurlijk gissen blijft, kunnen we voorzichtig concluderen dat de huidige hogere kiloprijzen niet zozeer het gevolg zijn van een tekort aan heroïne als zodanig, maar waarschijnlijk doordat partijen worden vastgehouden en de prijs daarmee kunstmatig hoog wordt gehouden.

De groothandelsprijzen van synthetische drugs moeten anders worden gezien dan die van cocaïne en heroïne. De prijzen van cocaïne en heroïne liggen veel hoger omdat deze drugs al een hele reis hebben gemaakt uit de desbetreffende bronlanden. Kosten van transport en waardevermeerdering in land van aankomst spelen hier een rol. Bij synthetische drugs is Nederland vaak zelf het bronland en zijn de groothandelsprijzen daardoor lager. Uit politie-informatie is bijvoorbeeld gebleken dat in Colombia één kilo MDMA geruild kon worden tegen drie kilo cocaïne.

De prijs van MDMA stond in 2020 zeer laag. De invloed van COVID-19 was duidelijk te merken, er was wereldwijd weinig tot geen behoefte aan een partydrug als MDMA. Vanaf 2021 heeft de markt zich hersteld. Tot en met 2022 was er meer vraag dan aanbod, waardoor de prijs voor een kilo MDMA-kristallen steeg tot 2300 euro. In 2023 is er vermoedelijk veel meer geproduceerd (ook gezien de toename van het aantal ontmantelde MDMA-productielocaties) en is de prijs wederom gezakt naar een gemiddelde van 1455 euro.

De groothandelsmarkt voor methamfetamine lijkt door de jaren heen redelijk stabiel. Alleen in 2021 was de prijs wat lager ten opzichte van 2020, maar deze is in 2022 en 2023 langzaam weer gestegen naar 7718 euro per kilo. Het is opvallend dat de prijs is gestegen, aangezien er ook meer productie lijkt te zijn in Nederland. Dit lijkt erop te wijzen dat de vraag naar deze drug nog steeds groter is dan het aanbod. Een relatief nieuwe markt is die van de tucif of tewel pink cocaïne. De prijs die voor deze mix van stoffen op groothandelsniveau wordt betaald, is 11.000 euro per kilo. Op de gebruikersmarkt lag de prijs op 45,69 euro per gram.

¹³⁶ Sinds 2023 is de prijs van ketamine onderverdeeld in twee prijzen omdat het twee aparte verschijningsvormen betreft (grote kristallen en fijn poeder) en die in prijs verschillen. Om het gelijk te trekken met de voorliggende jaren is er voor gekozen een gemiddelde van deze twee prijzen te nemen.

¹³⁷ https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/heroin-and-other-opioids_en

Vergelijkbaar met de groothandelsprijzen kunnen de straathandelsprijzen - wat de gebruiker betaalt - over de jaren heen fluctueren en ook hier geldt dat niet altijd duidelijk is hoe dat komt. De gemiddelde straatprijzen in Nederland in de periode 2020 – 2023 zijn te vinden in tabel 6.2.

Tabel 6.2. Gemiddelde straatprijzen in euro's, per gram, per jaar in Nederland

Bron: Politie, Prijzen Drugs & (Pre-)Precursoren.

	2020	2021	2022	2023
Hennep	-	8,45	9,30	7,80
Hasj	-	8,05	8,65	6,39
Cocaïne - hydrochloride	51,00	44,60	49,15	46,52
Cocaïne - crack	-	45,00	41,70	59,58
Amfetamine droog	5,30	6,40	5,57	8,78
MDMA-tabletten / xtc ¹³⁸	4,00	4,00	4,50	4,36
Methamfetamine / ICE	69,00	76,00	76,00	64,46
Ketamine droog	21,00	22,60	21,80	20,90
Heroïne	18,00	19,00	16,60	39,00
3-MMC	15,00	13,60	18,00	19,98

De prijzen die gebruikers betalen voor cannabis (zowel hennep als hasj) zoals verkocht in coffeeshops, zijn hier niet in opgenomen. Het Trimbos-instituut doet jaarlijks metingen van de THC-gehaltes van de in coffeeshop verkrijgbare cannabis en monitort de prijzen. De gemiddelde prijs in 2022 van de meest verkochte soort nederwiet veranderde niet veel ten opzichte van de vorige meting in 2021 en blijft rond de elf euro per gram in de coffeeshop. Ook het THC-gehalte is vrij stabiel gebleven (Oomen & Rigter, 2022).

De prijs van geïmporteerde hasj is daarentegen gedaald: van 11,74 euro in 2021 naar 10,55 euro in 2022. Aan het begin van de eenentwintigste eeuw lag de prijs van geïmporteerde hasj rond de zeven euro per gram en die is geleidelijk gestegen naar iets meer dan tien euro per gram. Het THC-gehalte van geïmporteerde hasj is de afgelopen jaren ook gestegen ook weer in 2022, terwijl de prijs dus afnam in het afgelopen jaar (Oomen & Rigter, 2022).

¹³⁸ Per tablet.

Er is een verschil met de prijs van de straathandel zoals aangegeven in tabel 6.2, deze neemt de prijs van de coffeeshop namelijk niet mee. De prijs ligt voor zowel hennep als hasj in de coffeeshop ongeveer twee euro per gram hoger. Dit heeft logischerwijs te maken met de extra kosten die een coffeeshop maakt voor onder andere de huur van een pand en het betalen van het personeel.

De gemiddelde straatprijzen voor cocaïnehydrochloride tonen een iets andere ontwikkeling dan de cocaïne-groothandelprijzen, namelijk een stijging in 2022 en een daling in 2023. De gemiddelde straatprijs in 2023 is daarbij nog wel hoger dan in 2021. Opvallend is de prijsstijging voor crack in 2023. De gebruiker betaalde in 2023 gemiddeld meer voor een gram crack dan voor een gram cocaïnehydrochloride. Mogelijk hangt dit samen met de signalen dat crackgebruik in Nederland en in Europa aan het toenemen is (zie hoofdstuk 3). Ook de prijzen van synthetische drugs fluctueren in de tijd. Veelal heeft dit te maken met de beschikbaarheid van de drug, maar ook lijken de prijzen kunstmatig hoog gehouden te worden zodat er genoeg verdiend kan worden. Uit politie-informatie blijkt dat producenten wachten met het produceren of verkopen van producten tot prijzen weer naar acceptabele hoogte zijn gestegen.

Opvallend is de stijging van de gemiddelde straatprijs van heroïne in 2023. Mogelijk hangt dit samen met de signalen dat het gebruik van heroïne in Nederland aan het toenemen is (zie hoofdstuk 8). Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat dit een doorwerking is van het feit dat partijen worden vastgehouden en de groothandelsprijs daarmee kunstmatig hoog wordt gehouden.

6.7 Betalingen

Binnen de georganiseerde drugscriminaliteit wordt op verschillende manieren betaald voor geleverde diensten en producten. Geleverde diensten kunnen in producten worden uitbetaald. Zo kunnen uithalers worden betaald in cocaïne(blokken) (I-INC). Betalingen kunnen ook in de vorm van ruilhandel plaatsvinden. Dan worden de geleverde drugs bijvoorbeeld betaald met goud, dure horloges en/of andere drugs (politie-informatie). Onderlinge betalingen kunnen ook geschieden met behulp van cryptovaluta. Het gebruik van cryptovaluta is redelijk populair en wordt daarnaast vooral als investeringsmogelijkheid gezien, die buiten het zicht van de overheid kan worden gehouden (politie-informatie).

Ondergrondse bankiers of wisselaars dragen zorg voor het internationale betalingsverkeer bij de aan- en/of verkoop van partijen drugs. In Nederland is een aantal criminele netwerken, waaronder een aantal families, actief, die gespecialiseerd zijn in ondergronds bankieren (I-AMS). Ondergronds bankieren speelt zich buiten het legale financiële stelsel af. De netwerken die hierbij betrokken zijn, faciliteren de georganiseerde drugscriminaliteit door middel van het (ondergronds) overmaken van geld, het wisselen van contanten en/of het witwassen van de drugsgerelateerde criminele verdiensten (Politie, 2022; zie ook paragraaf 6.8). Hun verdienmodel is gebaseerd op het spelen met de wisselkoersen die zij hun criminele clientèle in rekening brengen. Soms worden zij voor hun verdiensten uitbetaald in cocaïne. Daarmee zijn zij direct betrokken bij de cocaïnehandel. Drugshandelaren laten hun geldzaken meestal door verschillende ondergrondse bankiersnetwerken regelen vanwege de wisselende koersen die worden gehanteerd (als kostenbesparing) en als risicospreiding. Ondergrondse bankiers geven een zekerheidsstelling af voor de uitbetaling. Daarmee zijn zij verantwoordelijk voor het uitbetalen. Mocht er iets misgaan, omdat bijvoorbeeld een partij in beslag wordt genomen, dan zijn zij verantwoordelijk voor de zo ontstane 'schuld' (I-AMS).

6.8 Witwassen

Georganiseerde drugscriminaliteit is zoals eerder aangegeven gericht op het behalen van winst. Aangezien deze winsten niet legaal zijn, brengt dit enkele problemen met zich mee. Zo staat op witwassen een strafbedreiging van maximaal zes jaar, die zelfs kan oplopen tot acht jaar in het geval van herhaald plegen (respectievelijk artikel 420bis en artikel 420ter Wetboek van Strafrecht). Grote criminele winsten zijn ook niet zondermeer in het legale financiële stelsel te besteden. Dat komt mede omdat publiek-private samenwerking onderdeel is geworden van de algehele witwasbestrijding. Zo wordt van financiële instellingen en diverse private partijen verwacht dat zij in het kader van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) iedere transactie tegen het licht houden en bij twijfel melden aan de Financial Intelligence Unit Nederland (FIU). FIU-Nederland kan deze ongebruikelijke transacties vervolgens verdacht verklaren wanneer daar aanleiding toe is. Daarmee staan deze transacties direct beschikbaar aan de opsporingsdiensten. Een ander probleem met illegale winsten uit drugserelateerde criminaliteit is dat financiële sporen als ondersteunend bewijs kunnen dienen in een strafzaak omtrent die criminaliteit. Ook bestaat er het risico dat de overheid de illegale winsten op het spoor komt en deze in beslag neemt of een ontnemingsprocedure start. Voor zulke procedures hoeven de winsten niet eens met specifieke criminele activiteiten in verband gebracht te worden om jaren na dato nog tot een financieel opsporingsonderzoek te leiden. Het is voldoende om aan te tonen dat het geld of de goederen niet uit legale bron gefinancierd kunnen zijn. Tot slot bestaat er het gevaar dat criminele winsten kapers op de kust aantrekken aangezien de meeste slachtoffers liever geen aangifte bij de politie doen gezien de illegale herkomst van het gestolen geldbedrag.

Maar de ene criminele winst is de andere niet. Nog afgezien van de omvang, kan onderscheid worden gemaakt in verschillende doeleinden. Kort samengevat kan de besteding van criminele winsten in drie categorieën worden geplaatst. Het gaat om 1) leefgeld, 2) bedrijfskosten en 3) investeringen (op langere termijn). Daarmee wordt het volgende bedoeld. Onder leefgeld worden uitgaven verstaan die in het legale financiële stelsel vrijwel onopgemerkt blijven. Bijvoorbeeld omdat het onder de meldgrens blijft of volledig buiten zicht blijft. Te denken valt aan kleinere contante uitgaven voor bijvoorbeeld boodschappen, benzinegeld of incidenteel grotere (contante) uitgaven voor bijvoorbeeld de aanschaf van merkkleding, een nieuwe televisie of vakanties in het buitenland. Het kan daarbij ook gaan om leefgeld van bijvoorbeeld partners en familieleden (politie-informatie).

Onder bedrijfskosten worden uitgaven gerekend die in het kader van drugscriminaliteit vallen. Zulke uitgaven worden deels in een illegale context, deels in een legale context gedaan. In de illegale categorie vallen uitgaven die te maken hebben met bijvoorbeeld de aankoop van de drugs, het 'salaris' van criminele medewerkers, het inhuren van facilitators voor het inbouwen van verborgen compartimenten, het verrichten van witwasdiensten of het opzetten van een frauduleus vervoersbedrijf. Ook kan geld aan de partners van gedetineerde mededaders worden gegeven om hen te ondersteunen en loyaliteit te verkrijgen of te behouden. In de legale categorie vallen uitgaven die te maken hebben met de aankoop van dekladingen, de financiering van het bonafide transport waarop illegale producten heimelijk worden vervoerd of het inhuren van strafrechtadvocaten.

Onder investeringen worden uitgaven of beleggingen in de bovenwereld gerekend die doorgaans betrekking hebben op de langere termijn. Te denken valt aan de aankoop van vastgoed om zelf te bewonen of als beleggingsvehikel, het openen en aanhouden van offshore bankrekeningen om buiten het zicht van de overheid vermogen op te bouwen en het opzetten van een legale onderneming om zich als succesvol ondernemer richting de buitenwereld te kunnen presenteren.

Het opdelen van de criminele winsten in drie categorieën wil niet zeggen dat deze strikt gescheiden zijn. Soms lopen deze in elkaar over. De offshore rekening uit de derde categorie kan bijvoorbeeld ook gebruikt worden om een deklading te financieren. In de legale onderneming kan crimineel geld worden ‘bijgemengd’ om zogenaamd meer omzet te genereren. Het punt is dat criminele winsten op verschillende manieren worden gebruikt en verschillende doelen hebben. Hoe hoger het bedrag en hoe meer raakvlakken er zijn met het legale financiële stelsel, hoe meer moeite gedaan zal moeten worden om onder de radar te blijven. Er is dan sprake van economisch witwassen. Dat wil zeggen, het verrichten of laten verrichten van handelingen om de criminele oorsprong van het geld te verhullen, zodat het in het legale financieel-economisch stelsel kan worden aangewend.

Economisch witwassen kan op diverse manieren plaatsvinden. Ook bij de georganiseerde drugscriminaliteit wordt een keur aan witwasvormen aangetroffen. Om hier enigszins ordening in aan te brengen, is voor het Fenomeenbeeld drugs 2024 gebruikgemaakt van de ‘National Risk Assessment Witwassen’ (Van der Veen & Heuts, 2024). Dit is een analyse die door het WODC¹³⁹ is uitgevoerd in het kader van de vierde Europese anti-witwasrichtlijn. Volgens deze richtlijn is elke EU-lidstaat verplicht een National Risk Assessment (NRA) Witwassen op te stellen. In Nederland hebben de WODC-rapporteurs hiertoe 74 verdiepende interviews met (anti-witwas) experts afgenomen, een enquête uitgevoerd en drie groepsgewijze expertmeetings gehouden. Op basis van een longlist van vijftig dreigingen werden uiteindelijk achttien vormen van witwassen benoemd.

Om een inschatting te maken hoe vaak de achttien benoemde witwasvormen in relatie tot georganiseerde drugscriminaliteit voorkomen, is een analyse gedaan op basis van politie-informatie, dossieranalyse en verdachte transacties (VT's) afkomstig van FIU-Nederland. Het betreft de VT's van de verdachten die gekoppeld zijn aan alle drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken van de politie in de periode 2020 tot en met 2023 zoals geregistreerd in Summ-IT. Daarnaast is bekeken in welke relatie de genoemde witwasvorm stond tot leefgeld, bedrijfskosten of investeringen (L/B/I). Zie tabel 6.3.

138 Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum.

Tabel 6.3. Witwasvormen in relatie tot frequentie en aard

Bron: Politie, Prijzen Drugs & (Pre-)Precursoren.

Witwasvorm	Frequentie	L/B/I
1. Witwassen via girale transacties bij vergunde banken	Hoog	L/B/I
2. Witwassen via contante transacties/stortingen bij vergunde banken	Hoog	L/B
3. Witwassen via laagdrempelige mogelijkheden om een buitenlandse bankrekening te openen	Onbekend	L/B/I
4. Witwassen via buitenlandse bankrekening	Onbekend	L/B/I
5. Witwassen via Payment Service Providers	Midden	L
6. Witwassen via vergunde geldtransactiekantoren	Laag	L/B
7. Witwassen via aanbieders van financiële cryptodiensten	Hoog	B/I
8. Witwassen via het opknippen van trustkantoor-dienstverlening	Laag	B
9. Witwassen via crimineel ondergronds bankieren	Hoog	B/I
10. Witwassen via handelsconstructies met goederen of diensten	Midden	B
11. Witwassen via (ver)koop, (ver)huur of lease van grootwaardeproducten	Midden	L/B
12. Witwassen via particulier vastgoed	Midden	B/I
13. Witwassen via commercieel vastgoed	Laag	B/I
14. Witwassen via fysieke verplaatsing van grote hoeveelheden contant geld en/of grootwaardeproducten in Nederland of naar/vanuit het buitenland	Hoog	B/I
15. Witwassen via minder transparante Nederlandse rechtsvormen	Laag	B/I
16. Witwassen via buitenlandse (offshore)structuren	Laag	I
17. Witwassen via professionele dienstverleners	Midden	B/I
18. Witwassen via stromannen, katvangers of money mules	Hoog	L/B/I

Hieronder worden de afzonderlijke witwasvormen nader uitgelegd.¹⁴⁰

1. Witwassen via girale transacties bij vergunde banken

Het gaat hier om het overmaken of ontvangen van gelden met betrekking tot particulieren of rechtspersonen. In feite worden de vergunde banken misbruikt en zijn zij zelf niet bewust betrokken. Veelal zijn girale transacties onderdeel van andere witwasmethoden.

Girale transacties worden in drugsgerelateerde georganiseerde criminaliteit zeer veel aangetroffen, zowel in het kader van leefgeld, bedrijfskosten als investeringen. Uit FIU-gegevens bleek bijvoorbeeld dat girale overboekingen goed waren voor 226 miljoen euro in de onderzoeksperiode. Oftewel 65 procent van de totaal som aan VT's die betrekking hadden op verdachten van drugsgerelateerde criminaliteit.

2. Witwassen via contante transacties/stortingen bij vergunde banken

Het gaat hier om afstorten of opnemen van contant geld van bankrekeningen. Deze rekeningen kunnen op naam staan van particulieren of rechtspersonen.

Contante transacties worden zeer veel aangetroffen, met name in relatie tot leefgeld en bedrijfskosten. Uit FIU-gegevens bleek dat er in de periode 2020 tot en met 2023 68 miljoen euro aan contante transacties als VT's zijn gemeld.

Witwassen via contante transacties kan overigens ook zonder gebruikmaking van vergunde banken, net over de grens. Zo stellen experts van de Bundeskriminalamt (BKA) dat in Duitsland nog grote bedragen aan cash worden geaccepteerd (I-DE1).

3. Witwassen via laagdrempelige mogelijkheden om een buitenlandse bankrekening te openen

Het gaat om bankrekeningen van banken die in het buitenland zijn gevestigd en daarmee een buitenlandse International Bank Account Number (IBAN) en bankvergunning hebben. Zodoende vallen zij niet onder de reikwijdte van de Wwft en DNB-toezicht maar verlenen zij vanuit het buitenland wel bancaire diensten aan Nederlandse burgers en/of bedrijven. In de NRA wordt hiermee vooral het openen van online bankrekeningen bedoeld. Daarbij kunnen katvangers worden ingezet.

Het is onbekend hoe vaak deze methode wordt gebruikt. Uit politie-informatie blijkt dat in enkele gevallen een buitenlandse bankrekening werd geopend om alledaagse uitgaven te doen. Maar zulke rekeningen kunnen ook gebruikt worden om het criminele bedrijfsproces te ondersteunen door bijvoorbeeld in het buitenland een deklading te regelen of een investeringsvehikel op te zetten.

4. Witwassen via buitenlandse bankrekening

De NRA merkt hierbij op dat door stapeling van buitenlandse rekeningen, eventueel in combinatie met minder transparante Nederlandse rechtsvormen en/of buitenlandse (offshore) structuren, een witwasconstructie steeds ondoorzichtiger kan worden gemaakt om de pakkans te minimaliseren.

¹⁴⁰ Naast deze achttien witwasvormen komen ook andere methoden in Nederland voor. Zo is bijvoorbeeld het witwassen door middel van kansspelen diverse malen in de VT's aangetroffen. Maar omdat het om relatief lage bedragen gaat en deze methode door de NRA niet als dreiging werd gezien, is deze methode verder niet meegenomen.

Het is onbekend hoe vaak deze methode wordt gebruikt. Op basis van politie-informatie zijn enkele voorbeelden bekend van buitenlandse rekeningen die alleen gebruikt werden om alledaagse uitgaven te doen. Maar een combinatie met andere witwasvormen, zoals offshore, werd ook gebruikt om het criminele bedrijfsproces te ondersteunen of een investeringsvehikel op te zetten.

5. Witwassen via Payment Service Providers (PSP's)

Webwinkeliers kunnen via PSP's klantbetalingen accepteren. Deze betalingen van klanten komen eerst op bankrekeningen van de aan de PSP gelieerde stichting derdengelden terecht. De PSP's keren vervolgens de betalingen weer uit op de bedrijfsrekening van de webwinkeliers. Dat uitbetalen vindt vaak in batches plaats, dat wil zeggen, afzonderlijke transacties worden gebundeld en het totaalbedrag van alle transacties wordt uitbetaald. Daardoor ontbreekt voor banken het toezicht op individuele transacties. Omdat PSP's vaak in het buitenland zitten, kunnen zij niet goed controleren of de webwinkelier daadwerkelijk producten heeft geleverd.

Diverse verdachten van drugscriminaliteit blijken een webwinkel te hebben (Summ-IT). Het is echter onbekend of het verminderde toezicht van PSP's bewust wordt misbruikt om geld wit te wassen of een toevallige bijkomstigheid is. Het is wel opvallend dat meerdere VT's laten zien dat een volledig digitale webwinkel een hoge contante omzet heeft. Het blijkt dan dat de eigenaar van de webwinkel regelmatig contante bedragen afstort op zijn bedrijfsrekening. Zulke transacties worden juist niet door de PSP's afgehandeld.

6. Witwassen via vergunde geldtransactiekantoren

Geldtransactiekantoren houden zich bezig met de bedrijfsmatige uitvoering van geldtransacties of het verrichten van werkzaamheden gericht op de totstandkoming van zulke transacties.

Uit de VT's blijkt dat er diverse meldingen door geldtransactiekantoren zijn gedaan op overboekingen naar het buitenland. Het gaat daarbij doorgaans om bedragen van hoogstens enkele duizenden euro's. Opvallend is verder dat enkele malen geldtransactiekantoren ook melden dat een geldbedrag van maximaal 3000 euro in Nederland naar een ander kantoor in Nederland werd overgemaakt. Dat is op zich niet logisch, omdat hier hoge kosten aan zijn verbonden. Bedragen die met geldtransactiekantoren worden overgemaakt, lijken vooral in de sfeer van leefgeld te liggen.

7. Witwassen via aanbieders van financiële cryptodiensten

Volgens de NRA gaat het hier in feite om de handel in virtuele valuta. Maar ook het aanbieden of gebruikmaken van zogeheten crypto mixing services wordt hieronder geschaard. Het gaat hier om een online-dienst waarbij crypto's tegen betaling van een commissie worden opgesplitst en in andere samenstelling weer worden samengevoegd om de herkomst of bestemming te verhullen.

Het gebruik van virtuele valuta is redelijk populair bij de verdachten. Criminelen blijken virtuele valuta vooral als investeringsmogelijkheid te zien die buiten het zicht van de overheid kan worden gehouden. Ook worden er onderling betalingen mee geregeld, zodat het ook onderdeel van het bedrijfsproces is geworden (politie-informatie).

8. Witwassen via het opknippen van trustkantoor-dienstverlening

Het gaat hier om instellingen die zonder DNB-vergunning trustkantoor-dienstverlening aanbieden.

Dit is slechts een enkele maal gezien. Het gaat hierbij om ondersteuning van het criminele bedrijfsproces.

9. Witwassen via crimineel ondergronds bankieren

In de drugs(groot)handel komt ondergronds bankieren zeer vaak naar voren. Doorgaans wordt hier het internationale betalingsverkeer mee geregeld. In die zin valt het onder bedrijfskosten. Maar er is in de opsporingsdossiers ook gezien dat diverse verdachten hun opbrengsten met ondergrondse bankiers naar bijvoorbeeld Dubai laten verplaatsen. Vervolgens wordt daarmee een bankrekening geopend waarmee een vastgoedobject wordt bekostigd. Het gaat dan om investeringen.

10. Witwassen via handelconstructies met goederen of diensten

Het gaat hier om methoden die ook wel bekend staan als Trade-Based Money Laundering (TBML) en Service-Based Money Laundering (SBML). Eén van de basistechnieken is over- en onderfacturering, waarbij twee bedrijven samenwerken door elkaar te hoge of te lage facturen toe te sturen voor de (zogenaamde) levering van goederen of diensten. Ook kunnen met crimineel geld goederen worden ingekocht, verscheept en vervolgens worden verkocht om onopvallend waarde te verplaatsen.

Er worden in de dossiers en VT's diverse goederenstromen aangetroffen. De methode is zowel geschikt voor bedrijfskosten als investeringen.

11. Witwassen via (ver)koop, (ver)huur of lease van grootwaardeproducten

Illegaal verkregen geld kan in het financiële systeem worden geïntegreerd door de aanschaf, huur of lease van grootwaardeproducten.

Deze methode wordt regelmatig in opsporingsdossiers aangetroffen met betrekking tot vervoersmiddelen. Het gebruik van een auto wordt doorgaans via wekelijkse of maandelijkse afschrijvingen voor leaseconstructies verhuuld. De auto kan als privé-eigendom worden gebruikt en valt dan in de categorie leefgeld. Maar er kan bijvoorbeeld ook een vrachtwagen mee worden gefinancierd die ten behoeve van het criminele bedrijfsproces wordt ingezet om drugs mee te vervoeren.

12. Witwassen via particulier vastgoed

In feite gaat het bij deze witwasdreiging niet om een specifieke witwasmethode maar om een witwaskanaal waarbinnen op verschillende manieren wordt witgewassen zoals loanback of ABC-constructies. Bij een loanback leent de crimineel ogenschijnlijk geld van een derde partij, maar in feite is hij zelf de financier. Op die manier lijkt het alsof er sprake is van een legitieme leningsovereenkomst tussen twee partijen. Via een ABC-transactie verkopen drie of meer partijen een vastgoedobject in korte tijd aan elkaar door. Bij iedere verkoop is veelal sprake van een (valse) waardevermeerdering. Zo proberen de partijen snel legaal inkomen te creëren.

Het gaat hier doorgaans om constructies in het kader van investering. Dit is diverse malen bij grootverdieners in de drugshandel gezien.

13. Witwassen via commercieel vastgoed

Dezelfde witwasmethodes die bij particulier vastgoed aan de orde kwamen, doen ook opgeld voor commercieel vastgoed.

Het gaat hier doorgaans om constructies die plaatsvonden in het kader van het criminele bedrijfsproces. Dat is enkele malen voorgekomen. Maar commercieel vastgoed wordt ook ten behoeve van investering aangeschaft. Dat is slechts enkele malen voorgekomen.

14. Witwassen via fysieke verplaatsing van grote hoeveelheden contant geld en/of grootwaardeproducten in Nederland of naar/vanuit het buitenland

De NRA richt zich hier op het verplaatsen van geld in fysieke vorm, maar ook het verplaatsen van kostbaarheden zoals goud, horloges, edelstenen of kunst.

Zowel binnen als naar of vanuit Nederland worden regelmatig grote sommen geld contant verplaatst. Doorgaans hebben deze betrekking op het criminele bedrijfsproces, al was het maar om onderling drugshandel te verrekenen. Maar het is op basis van politie-informatie ook bekend dat grote sommen contant geld in het buitenland op een bankrekening werden gestort, waarmee vervolgens investeringen werden gedaan.

15. Witwassen via minder transparante Nederlandse rechtsvormen

In beginsel kunnen vele soorten rechtsvormen gebruikt worden door criminelen die geld willen witwassen. Bij transparantie gaat het om het bieden van inzicht in de herkomst en bestemming van financiële middelen van de rechtsvorm en wie de Ultimate Beneficial Owner (UBO) achter de betreffende rechtsvorm is. Uit één van de expertsessies die het WODC hield ten behoeve van de NRA kwam naar voren dat weliswaar vele rechtsvormen misbruikt kunnen worden, maar dat het grootste risico op witwassen ligt bij minder transparante rechtsvormen in Nederland, zoals stichtingen, Stichting-administratiekantoor (Stak) en commanditaire vennootschap (cv's).

Een stichting is een rechtsvorm met rechtspersoonlijkheid die geen winstdoel maar een maatschappelijk, sociaal of ideëel doel heeft. Het geld van een stichting komt binnen via donaties, leningen, subsidies en erfenissen. Er is voor de oprichting van een stichting geen minimaal startkapitaal vereist. Wel moet een notaris een notariële akte met daarin de statuten opstellen. De benoeming, herbenoeming en het ontslag van bestuurders van een stichting hoeft echter niet langs de notaris. Doordat er meestal geen verplichte financiële verantwoording is, bestaat een slechts beperkte financiële transparantie. Af en toe worden malafide stichtingen aangetroffen (politie-informatie). Deze helpen het criminele bedrijfsproces en investeringen te verhullen. Het betreft dan doorgaans middels bestuurswisselingen de overdracht van vastgoed, of om zichzelf een vergoeding uit te keren.

Een stichting-administratiekantoor (Stak) beheert de aandelen van een bv en keert dividend uit aan certificaathouders van aandelen. Bij de overdracht van certificaten is geen notaris nodig. Ook hoeft geen jaarrekening te worden gedeponereerd. Af en toe wordt een malafide Stak aangetroffen (politie-informatie). Deze worden gebruikt voor investeringsdoeleinden.

De NRA geeft aan dat een cv een bedrijf is van minimaal twee vennoten waarbij een onderscheid bestaat tussen beherende vennoten en stille ofwel commanditaire vennoten. Een behorend vennoot heeft de dagelijkse leiding in het bedrijf, een commanditaire vennoot is

alleen financieel betrokken door geld beschikbaar te stellen en bemoeit zich niet actief met het bedrijf. Bij de inschrijving in het handelsregister van de Kamer van Koophandel (KvK) worden persoonsgegevens van de beherende vennoten vastgelegd, maar die van de commanditaire vennoten hoeven niet te worden doorgegeven. Dit laatstgenoemde verhullende element maakt deze rechtsvorm interessant voor criminelen. De cv is in relatie tot georganiseerde drugscriminaliteit nauwelijks gezien.

16. Witwassen via buitenlandse (offshore)structuren

Vanwege de internationale dimensie worden witwasstructuren complexer als gebruikgemaakt wordt van buitenlandse (offshore)structuren. De UBO is dan vaak niet te vinden. Ook bemoeilijkt en vertraagt een buitenlandse structuur het verkrijgen van informatie uit het buitenland omdat het langs kanalen van rechtshulp moet gaan. Uit politie-informatie blijkt dat vastgoed in Nederland door criminelen via offshore-constructies is aangeschaft. Dit vastgoed valt doorgaans in de categorie investering, maar soms worden ook bedrijfspanden aangeschaft waaruit criminele activiteiten worden ontplooid.

17. Witwassen via professionele dienstverleners

In de NRA worden hierbij personen met een formele status in de bovenwereld gezien, zoals notarissen, accountants, advocaten, belastingadviseurs, boekhouders of makelaars. Het gaat dus om een mix van beschermde en onbeschermde beroepen. Hun medewerking kan bewust of onbewust zijn.

Met name personen die in de groothandel actief zijn, maken gebruik van professionele dienstverleners. Het gaat hierbij vooral om investeringen op de lange termijn, hoewel dergelijke dienstverleners ook gebruikt worden om bedrijfskosten te regelen, zoals de aankoop van een bedrijfspand, een boot of vrachtwagen (politie-informatie).

18. Witwassen via stromannen, katvangers of money mules

In deze laatste categorie is sprake van derde personen die relatief makkelijk vervangbaar zijn maar ook belangrijk zijn om de UBO of opdrachtgever buiten beeld te houden. Zo kunnen stromannen een bedrijf of auto op hun naam zetten terwijl de werkelijke eigenaar buiten beeld blijft. Money mules kunnen worden ingezet om risicovolle geldtransporten op te knappen.

Uit politie-informatie blijkt dat katvangers en money mules regelmatig worden ingezet, zowel voor levensonderhoud als bedrijfskosten en investeringen.

6.9 Conclusie

Een aantal aspecten in relatie tot georganiseerde drugscriminaliteit heeft betrekking op het gehele criminele (bedrijfs)proces. Het betreft handel, geweld, corruptie, communicatie en geld.

Voor Nederlandse criminele netwerken en subjecten geldt het credo 'handel is handel'. Polydrugshandel lijkt de norm en als andere lucratieve handel zich voordoet, bijvoorbeeld illegale medicijnen, vuurwapens of illegale sigaretten, dan wordt dat ook gedaan.

Binnen de georganiseerde drugscriminaliteit komt geweld voor. Geweld lijkt hoofdzakelijk te worden gebruikt als zaken misgaan. Corruptie daarentegen, ambtelijk en niet-ambtelijk, wordt structureel toegepast om drugscriminaliteit mogelijk te maken. Corruptieve handelingen vormen de uitwassen van allerhande criminele handelingen die niet zozeer door de drugsnetwerken en subjecten zelf worden uitgevoerd, maar die de georganiseerde drugscriminaliteit wel mede mogelijk maken.

Communicatie is een constante factor gedurende het hele criminele (bedrijfs)proces. Er worden zaken gedaan, kennis en ervaring uitgewisseld, afspraken gemaakt en er wordt personeel gezocht. Om heimelijk te kunnen communiceren, is binnen de georganiseerde misdaad in de periode 2020 – 2023 net als de jaren ervoor gebruikgemaakt van gesloten cryptocommunicatietools. Daarnaast worden ook andere sociale media gebruikt, waaronder Telegram, Signal en Whatsapp. Voor belangrijke zaken wordt echter regelmatig de voorkeur gegeven om elkaar face to face te ontmoeten, zowel in Nederland als in het buitenland. Binnen de georganiseerde drugscriminaliteit is sprake van marktwerking. Drugsprijzen kunnen fluctueren, zowel op groothandels- als op straathandelniveau. Door het verborgen karakter van de georganiseerde drugscriminaliteit is het niet altijd even duidelijk hoe dat komt. Sinds 2022 is sprake van een daling van de groothandelsprijzen van cocaïne. Een mogelijke oorzaak zou kunnen zijn dat er meer dan voldoende cocaïne beschikbaar is, ondanks de inbeslagnames. Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat de markt niet zozeer verzadigd is, maar dat aanbieders lage prijzen hanteren om zo de cocaïnemarkt te kunnen domineren. In 2023 zijn de groothandelsprijzen voor heroïne gestegen. Hetzelfde geldt voor de gemiddelde straatprijs voor heroïne in Nederland. Mogelijk is dit niet zozeer het gevolg van een tekort aan heroïne door de drugsban in Afghanistan, maar een gevolg van het vasthouden van partijen om zo de prijs kunstmatig hoog te houden.

Tot en met 2022 was er waarschijnlijk meer vraag dan aanbod, waardoor de prijs voor een kilo MDMA-kristallen steeg. In 2023 is er vermoedelijk veel meer geproduceerd en is de prijs gedaald.

De groothandelsmarkt voor methamfetamine lijkt door de jaren heen redelijk stabiel, maar is in 2022 en 2023 licht gestegen. En dat is opvallend omdat er ook meer productie lijkt te zijn in Nederland. Dit lijkt erop te wijzen dat de vraag naar deze drug groter is dan het aanbod.

Ondergrondse bankiers of wisselaars dragen zorg voor het internationale betalingsverkeer bij de aan- en/of verkoop van partijen drugs. In Nederland is een aantal criminele netwerken, waaronder een aantal families, gespecialiseerd in ondergronds bankieren. Zij faciliteren de georganiseerde drugscriminaliteit door middel van het (ondergronds) overmaken van geld, het wisselen van contacten en/of het witwassen van de drugsgelateerde criminele verdiensten. Er zijn verschillende witwasvormen die ook bij drugsverdachten worden aangetroffen. Sommige witwasvormen laten zich daarbij goed combineren. Te denken valt aan het verplaatsen van contant geld naar het buitenland om daar vervolgens vastgoed in Nederland mee te kopen.

Op basis van de bestudeerde opsporingsonderzoeken is te zien dat contant geld in het drugs-circuit nog altijd een belangrijke plaats inneemt. Maar ook het gebruik van virtuele valuta heeft onder criminelen een opmars gemaakt sinds het uitkomen van het vorige Fenomeenbeeld drugs.

De besteding van criminele winsten is grofweg in drie categorieën in te delen: leefgeld, bedrijfskosten en investeringen. Eenvoudige vormen van witwassen staan vaak in het teken van leefgeld. Zulke uitgaven blijven doorgaans onder de meldgrens of buiten het zicht van poortwachters. Een tweede soort uitgave zijn bedrijfskosten. Dat wil zeggen, kosten die gemaakt worden om het criminele bedrijfsproces te faciliteren. Hierbij kunnen de witwas-methodes al complexer worden. Tot slot zijn ook investeringen te onderscheiden. Dit zijn uitgaven die in de bovenwereld plaatsvinden en een langetermijndoel hebben. Denk bijvoorbeeld aan de financiering van een vastgoedobject om zelf in te wonen.

Nederland(ers) binnen de transnationale drugsmarkt

7.1 Inleiding

Zoals in het vorige Fenomeenbeeld drugs 2021 geconstateerd, is de Nederlandse georganiseerde drugscriminaliteit hoofdzakelijk transnationaal van aard. Drugshandel wordt over grenzen heen gecoördineerd en Nederlandse subjecten en netwerken kunnen in meerdere landen actief zijn. Nederland is een belangrijke hub in de wereldwijde drugshandel waar drugs worden ingevoerd, doorgevoerd en geproduceerd (Politie, 2022). De belangrijkste afzetmarkten van via Nederland ingevoerde en in Nederland geproduceerde drugs liggen in Europa. De invoer van drugs en grondstoffen met bestemming Nederland gaat niet altijd rechtstreeks naar ons land maar kan via andere Europese landen lopen. De Nederlandse drugsmarkt is dan ook onlosmakelijk verbonden met de Europese drugsmarkt. In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de positie en rol van Nederlanders en van Nederland binnen de Europese drugsmarkt. In de tweede paragraaf van dit hoofdstuk gaan we in op de transnationale aard van het cryptocommunicatienetwerk ANOM, en de positie die Nederlandstalige gebruikers van het netwerk hebben ingenomen.

7.2 Nederlanders binnen de Europese drugsmarkt

De politie heeft zicht op Nederlanders die in Nederland actief zijn in de drugsgelateerde georganiseerde criminaliteit en die voorkomen in onze opsporingsonderzoeken. Minder zicht heeft de politie op de rol en positie van Nederlanders in het buitenland. Daarom hebben we ten behoeve van dit onderzoek in mei 2023 een vragenlijst uitgezet bij de deelnemende landen van de EMPACT Cannabis, Cocaine & Heroin en EMPACT Synthetic Drugs & NPS om op Europees niveau beter zicht te krijgen in de omvang en ook de aard van de activiteiten van Nederlandse drugsgelateerde subjecten in het buitenland (zie ook hoofdstuk 3). Naar aanleiding van de ontvangen respons is in november 2023 een verdiepende sessie gehouden om de resultaten uit de vragenlijst met de Europese partners verder te duiden. De vragen en de duidingssessie hebben zich gericht op de onderzoeksperiode 2019 tot en met 2022.¹⁴¹

In Europa is het aantal Nederlandse verdachten bij drugsgelateerde opsporingsonderzoeken in de meeste landen zeer beperkt. Omgekeerd zien we dat hetzelfde geldt voor buitenlandse verdachten in Nederland, ook dat is beperkt. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 3.

De Duitse autoriteiten geven aan dat er Duits-Nederlandse criminele samenwerking plaatsvindt die soms structureel van aard is. Duitse criminele groepen reizen af naar Nederland om drugs te kopen, maar andersom zien ze ook Nederlanders die zaken komen doen in Duitsland. Op detailhandelniveau wordt Nederlandse betrokkenheid niet gezien. Hetzelfde geldt voor Frankrijk. Hier wordt wel op groothandelniveau samenwerking gezien bij bijvoorbeeld de import van cocaïne in de haven van Le Havre. Daarnaast zijn er Franse uithalers die voor Nederlandse criminele netwerken cocaïne in Franse havens uithalen en zijn er in 2020 ook twee Nederlanders aangehouden bij een containeroverslag in Duinkerken. Het ging om een partij van 76 kilogram cocaïne. Landen in de Balkanregio geven aan dat zij weinig Nederlandse betrokkenheid in hun land zien, maar wel dat hun onderdanen richting Nederland gaan om hier bijvoorbeeld de import van cocaïne via de Nederlandse havens te organiseren.

¹⁴¹ Informatie die we uit de verdiepingssessie hebben opgehaald, is ook elders verwerkt in het rapport. Daar wordt naar verwezen door middel van 'I-EU'.

Bij de productie van synthetische drugs is in Duitsland sprake van Nederlandse betrokkenheid. Daarbij moet worden opgemerkt dat Nederlandse subjecten veelal een faciliterende rol hebben. Zij leveren de kennis, de hardware en de chemicaliën, en Duitse subjecten gaan er vervolgens mee aan de slag. Aan de grens met Nederland zijn Nederlandse subjecten wel meer betrokken bij de productie als zodanig (I-DE2). De Duitse autoriteiten zien Nederlanders in organiserende rollen. In 2022 is een partij van 65 kilo methamfetamine uit Mexico in beslag genomen in Duitsland met als bestemming Nederland. Er worden ook veel zendingen van (pre)precursoren gezien vanuit China naar Duitsland waarvan de bestemming Nederland is en in sommige gevallen ook België.

Ook wordt in Polen samenwerking gezien in relatie tot de aanschaf van chemicaliën ten behoeve van de productie van synthetische drugs. Poolse criminele netwerken kopen deze stoffen (zowel legaal als illegaal) en leveren deze aan Nederlandse criminele netwerken. Maar de Poolse autoriteiten zien verder geen Nederlandse subjecten op de drugsmarkt in Polen. Eenzelfde soort beeld wordt gezien in Roemenië waar de autoriteiten zien dat Nederlanders betrokken zijn bij de import van (pre-)precursoren naar Roemeense bedrijven om deze vervolgens naar Nederland door te voeren.

In Bulgarije is in 2023 een groot amfetaminelab aangetroffen waarbij drie Nederlandse verdachten zijn aangehouden. In het lab werden ook precursoren geproduceerd. Een van de Nederlanders was de organisator en geldschietter van het lab. Deze verdachte regelde ook de laboranten die over de juiste kennis beschikten. Er werd samengewerkt met Bulgaren, maar deze waren vooral actief in ondersteunende rollen.

Voor wat betreft de hennepeteelt in het buitenland met Nederlandse betrokkenheid is sprake van een afnemende trend. Zowel in België als Duitsland wordt minder Nederlandse betrokkenheid bij teeltlocaties gezien. Daarentegen is er in 2023 in Roemenië wel een Nederlander aangehouden die betrokken was bij hennepeteelt die waarschijnlijk de lokale Roemeense markt bediende. Dit was echter op kleine schaal.

In de tussenhandel en detailhandel in Europa is niet of nauwelijks betrokkenheid van Nederlandse netwerken en subjecten.¹⁴²

7.3 ANOM

In de onderzoeksperiode van het Fenomeenbeeld drugs 2024 zijn door de autoriteiten verschillende cryptocommunicatiediensten veiliggesteld. In 2021 Sky ECC en ANOM, in 2023 Exclu. Dergelijke cryptocommunicatiediensten bieden de gebruikers de mogelijkheid om via speciaal daarvoor geprepareerde mobiele telefoons (verder: cryptofoons) binnen een gesloten groep versleuteld berichten naar elkaar te sturen. Met cryptofoons kan alleen worden gecommuniceerd met andere cryptofoons. In tegenstelling tot bijvoorbeeld WhatsApp is er geen sprake van een openbare dienst (Oerlemans, 2022; Jansen et al., 2023).

Ook voor criminelen is dit interessant gebleken. Met behulp van deze tools is uitgebreid en zeer open gecommuniceerd over allerlei ernstige criminele activiteiten, vanuit de veronderstelling dat deze tools niet te kraken waren en de communicatie niet was in te zien. Veel van de communicatie heeft betrekking op drugshandel (Egberts et al., 2018; Jansen et al., 2023). ANOM is een van de wat kleinere gesloten netwerken. Ongeveer 12.000 unieke accounts

¹⁴² Dit geldt ook voor het Verenigd Koninkrijk (I-UK).

(cryptofoons) hebben meer dan 27,5 miljoen berichten aan elkaar gestuurd.¹⁴³ Ter vergelijking, SKY ECC - de grootste cryptocommunicatiedienst die in beslag is genomen - telt ongeveer 172.000 unieke accounts die ruim 1 miljard berichten aan elkaar hebben gestuurd. ANOM is echter om meerdere redenen interessant. Ten eerste vanwege de volledigheid van de dataset. Alle data - alle accounts en al hun ontsleutelde communicatie, over de gehele periode dat ANOM operationeel was - zijn veiliggesteld. Ten tweede, ANOM is een tool geweest die louter en alleen door en voor de georganiseerde misdaad is gebruikt, specifiek voor drugsgerelateerde criminaliteit. Om een ANOM-cryptofoon te krijgen, diende een nieuwe gebruiker toestemming te krijgen van iemand die al gebruikmaakte van de tool. Via mond-op-mondreclame in het criminele milieu breidde het netwerk zich uit (Kaufman, 2021).¹⁴⁴ Ten derde, en vergelijkbaar met andere gesloten cryptocommunicatiediensten, is de tool door verschillende internationale spelers gebruikt om transnationale (grensoverschrijdende) criminele activiteiten te kunnen ontplooiën. Er wordt in meerdere talen gecommuniceerd waaronder Engels, Duits, Spaans en Nederlands. Tot slot is van een deel van de ANOM-cryptofoons locatiebepaling beschikbaar waarmee inzage kan worden verkregen in de mondiale spreiding van het netwerk.

ANOM-gebruikers doen uitgebreid zaken met elkaar en vraag en aanbod worden over grenzen heen bij elkaar gebracht. Zij regelen onder meer de import van cocaïne vanuit Zuid- en Midden-Amerika naar Europa, de import van ketamine vanuit Azië naar Europa en de uitvoer van synthetische drugs vanuit Europa naar Oceanië. Ook hoe het transport moet worden gerealiseerd wordt besproken. Zijn er wel of niet corrupte contacten nodig, welke dekladingen kunnen worden gebruikt enzovoort. Transporten worden georganiseerd over land, over zee en via de lucht. Kennis met betrekking tot drugs(productie) wordt gedeeld, bijvoorbeeld over de productie van synthetische drugs maar ook over het uitwassen van cocaïne.

ANOM is net als de andere cryptocommunicatietools een internationaal communicatienetwerk. Doordat gebruikers met elkaar communiceren via cryptofoons worden de onderlinge relaties tussen die gebruikers zichtbaar. Oftewel, wie kent wie en wie doet zaken met wie, in binnen- en buitenland.

Analyse van de ANOM-data kan inzicht genereren in hoe criminele subjecten en netwerken opereren binnen de transnationale georganiseerde drugscriminaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat ANOM alleen inzage kan geven in het reilen en zeilen van de gebruikers van deze tool, op basis van de communicatie met deze tool. ANOM-gebruikers kunnen ook fysiek met elkaar hebben afgesproken, en daar is logischerwijze geen communicatie van. Daarnaast is het mogelijk dat gebruikers meerdere ANOM-accounts (cryptofoons) hebben gehad. Hoewel sprake is van unieke accounts, hoeft dat niet per se te betekenen dat het om unieke gebruikers gaat. Tot slot geldt dat degenen die geen gebruik hebben gemaakt van ANOM, logischerwijze niet in beeld komen. In deze paragraaf gaan we in op de positie van Nederlandse subjecten binnen de mondiale

drugsmarkt en op de positie van Nederland als hub binnen de mondiale drugsmarkt, zoals deze naar voren komen binnen de ANOM-data. Hiertoe richten we ons op de Nederlandstalig- en drugsriminaliteitgerelateerde gelabelde accounts (verder: NL-drugsaccounts) voor wat betreft hun posities binnen het ANOM-netwerk, hun (internationale) relaties met andere ANOM-gebruikers en de internationale spreiding van deze NL-drugsaccounts. Voor de internationale spreiding van het ANOM-netwerk als zodanig is gekeken naar de beschikbare locatiebepalingen van alle ANOM-accounts. De spreiding van deze cryptofoons en de mate waarin ze daarbij in Nederland hebben aangestruald, kan inzage genereren in de positie van Nederland.

7.3.1 Methoden

ANOM is zoals gezegd een communicatienetwerk. Hierdoor kan sociale netwerkanalyse (SNA) worden toegepast. SNA is een methode om sociale systemen of netwerken, zoals criminele netwerken, inzichtelijk te maken. Op basis van het principe van sociale netwerken kunnen de belangrijkste organisatorische structuren van zowel niet-criminele als criminele sociale relaties worden geduid (Morselli, 2009). Door te focussen op de nodes (actoren) in een netwerk en hun onderlinge relaties, kunnen we meer zicht krijgen op de patronen en eigenschappen van een crimineel netwerk (zie Borgatti et al., 2018; Giménez-Salinas Framis, 2014).

Van 35 procent van de ontsleutelde ANOM-cryptofoons is global positioning system informatie (gps) beschikbaar. Oftewel, informatie over alle locaties waar deze cryptofoons hebben aangestruald. Met behulp van heatmaps kan inzichtelijk worden gemaakt waar ter wereld deze cryptofoons (en hun gebruikers) zijn geweest. Heatmaps (warmtekaarten) zijn visualisaties die kleuren gebruiken om data weer te geven. Hoe intenser de kleur, hoe hoger de waarde die deze vertegenwoordigt (zie Wilke, 2019).

Om de onderzoeksvragen door middel van SNA en heatmapping te kunnen beantwoorden, worden eerst de gebruikte datasets toegelicht.

7.3.2 Data

Zoals eerder aangegeven, zijn via ongeveer 12.000 accounts meer dan 27,5 miljoen berichten naar elkaar gestuurd. De eerste berichten zijn van januari 2019, de laatste berichten zijn van begin juni 2021.

Voor dit onderzoek zijn twee ANOM-datasets gebruikt. Een nodebestand met daarin alle unieke accounts en een relatiebestand met daarin alle relaties tussen die accounts. Het nodebestand bestaat uit 11.690 unieke accounts (nodes) en hun metadata. De metadata omvatten de kenmerken per account. De in het kader van dit onderzoek relevante metadata zijn:

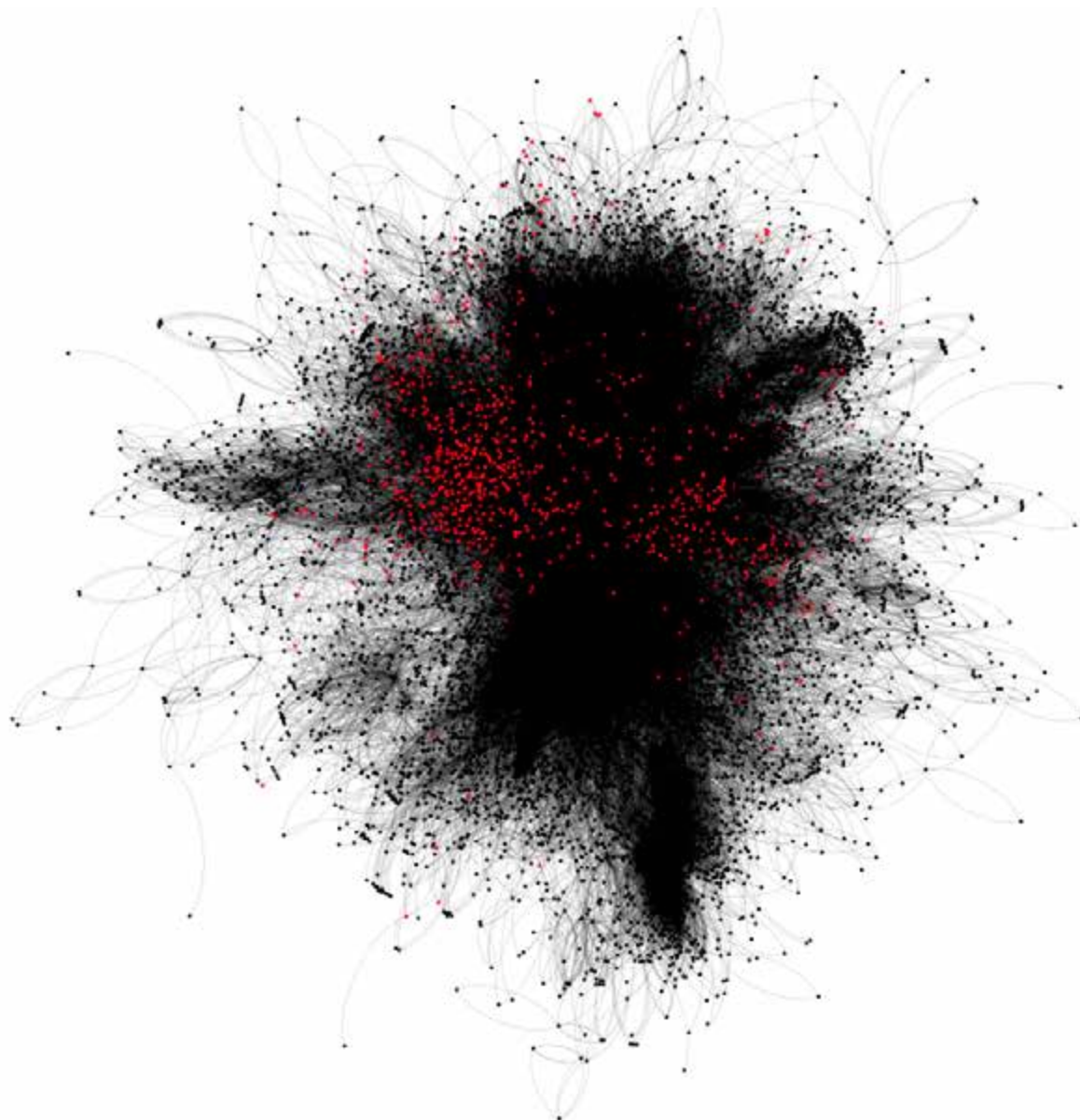
- De unieke account-identificatiecode van de gebruiker.
- De taalcodes van de gedetecteerde talen waarin een account heeft gecommuniceerd.
- De locaties waar een cryptofoon(gebruiker) zich minimaal een hele dag (24 uur) heeft bevonden.
- De topics waarover is gecommuniceerd. Topics zijn onderwerpen die op basis van trefwoordenlijsten geautomatiseerd zijn gescoord op de aanwezigheid (of afwezigheid) van die trefwoorden in de communicatie. De voor dit onderzoek gebruikte topics zijn cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne. Per topic gaat het om hoeveel en hoe vaak (unieke) trefwoorden door het account zijn verstuurd en/of ontvangen.

¹⁴³ <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/800-criminals-arrested-in-biggest-ever-law-enforcement-operation-against-encrypted-communication>

¹⁴⁴ Er bevinden zich dan ook geen resellers in de dataset.

Figuur 7.1. Giant component ANOM-netwerk, waaronder de NL-drugs gelabelde accounts

Bron: ANOM.

Wanneer accounts met elkaar hebben gecommuniceerd, worden de relaties tussen hen zichtbaar. Bijvoorbeeld omdat account A een bericht stuurt naar account B en account B een antwoord stuurt naar account A. Maar account A kan ook communiceren met accounts C, D, E et cetera die op hun beurt weer met andere accounts zijn verbonden. De onderlinge communicatie die in ANOM werd aangetroffen, leverde in totaal een relatiebestand op van 65.167 unieke, ongerichte, relaties. Het gaat hier om relaties die een keer voorkomen, waarbij het niet uitmaakt wie naar wie een bericht heeft gestuurd en hoe vaak (zie Borgatti et al., 2018). De unieke relatie tussen A en B kan bestaan uit een of meerdere berichten die door A naar B zijn gestuurd en/of uit één of meerdere berichten die door B naar A zijn gestuurd.

Met behulp van taaldetectie en op basis van de drugstopics cannabis, cocaïne, synthetische drugs en heroïne zijn tot slot de als Nederlandstalig- en drugscriminaliteitgerelateerd- gelabelde accounts (de NL-drugsaccounts) gefilterd uit het totale ANOM nodebestand. Dit zijn 1175 unieke accounts, 10,05 procent van alle accounts. Zij communiceren weliswaar in het Nederlands maar communiceren met hun internationale contacten in het ANOM-netwerk in andere talen.

7.3.3 Sociale netwerkanalyse

Ten behoeve van sociale netwerkanalyse zijn alle 11.690 unieke accounts en al hun 65.167 unieke relaties ingeladen in Gephi.¹⁴⁵ Er blijkt sprake te zijn van een kern-periferie model. In het midden is een grote, vaste kern (giant component) bestaand uit 11.586 accounts en hun 65.145 relaties. 99,11 procent van alle accounts bevindt zich in de giant component, evenals 99,97 procent van alle relaties. Binnen deze giant component zijn alle accounts met elkaar verbonden. Hoewel dat via meerdere stappen of tussenliggende relaties kan verlopen, blijkt de gemiddelde padlengte slechts 3,51 te zijn. Dit houdt in dat alle accounts elkaar in gemiddeld 3,5 stappen kunnen bereiken. Zie figuur 7.1.

In de periferie bevinden zich maar 104 accounts die geen relatie hebben met de kern. Zij vormen soms kleinere drugsnetwerken van enkele accounts of van twee accounts (vgl. Borgatti et al., 2018). Verondersteld kan worden dat (vrijwel) het hele ANOM-netwerk één groot, zeer sterk verweven en transnationaal opererend netwerk is. In essentie is iedereen met iedereen verbonden en kan iedereen met iedereen samenwerken. Het blijkt dat alle 1175 NL-drugsaccounts zich in de giant component bevinden. Zie de rode nodes in afbeelding 7.1.

In een dergelijk omvangrijk en verbonden netwerk is niemand echt onmisbaar. Als iemand uitvalt, bereik je elkaar toch wel weer via een andere weg (vgl. Kleemans & van de Bunt, 1999). Hetzelfde geldt voor de (individuele) NL-drugsaccounts. Toch is het interessant om te onderzoeken in hoeverre er accounts zijn die strategische en invloedrijke posities hebben binnen het ANOM-netwerk, bijvoorbeeld omdat zij een brokerrol hebben en verschillende criminele netwerken en/of verschillende andere accounts binnen het ANOM-netwerk met elkaar verbinden (zie Kleemans et al., 2002).

Hiervoor berekenen we eerst de centraliteit van alle accounts in het netwerk. Er zijn meerdere centraliteitsmaten, maar die zijn door de hechtheid en omvang van het ANOM-net-

¹⁴⁵ Gephi is een netwerkanalyse- en visualisatiesoftwarepakket.

werk niet allemaal geschikt om toe te passen. Zo leidde het berekenen van closeness – hoe dicht een account staat tot andere accounts in het netwerk – tot honderden accounts met eenzelfde hoge score (zie Borgatti et al., 2018). Centraliteitsmaten die wel resultaten opleverden, zijn degree, betweenness, eigenvector, PageRank en HITS (Hyperlink-Induced Topic Search).

Degree berekent het aantal directe verbindingen dat een account in het netwerk heeft, betweenness in welke mate een account verschillende delen van het drugsnetwerk met elkaar verbindt. Eigenvector berekent hoe dicht een account bij andere accounts staat die hoog scoren op de factor centraliteit. Deze centraliteitsmaten worden met name toegepast bij het analyseren van egonetwerken (Borgatti et al., 2018). Dat zijn netwerken van in dit geval één account die op crimineel vlak communiceert/samenwerkt met andere accounts en die gezamenlijk onderdeel zijn van het ANOM-netwerk. PageRank en HITS zijn centraliteitsmaten die speciaal zijn ontwikkeld voor het analyseren van grote netwerken. PageRank is oorspronkelijk door Google ontwikkeld om het belang (de populariteit) van webpagina's objectief vast te stellen door deze te ordenen op basis van hun links met andere pagina's (Newman, 2010). Het is feitelijk een variant van eigenvector centraliteit maar dan specifiek voor grote netwerken. Ook HITS is vergelijkbaar met PageRank ontwikkeld om door rangordening vast te stellen wat de belangrijkste (centrale) webpagina's zijn (Newman, 2010).

7.3.3.1 Meest centrale NL-drugsgelabelde accounts

Per maat is vervolgens een top vijftien van hoogst scorende accounts opgesteld. Dit zijn accounts die op basis van hun hoge centraliteit strategische posities in het ANOM-netwerk innemen. Hier bevinden zich ook veertien NL-drugsgelabelde accounts tussen.¹⁴⁶ Er blijken twee NL-drugsaccounts in de top vijftien per centraliteitsmaat voor te komen die op alle centraliteitsmaten hebben gescoord. Zie accounts A en B in tabel 7.1.

Tabel 7.1. Posities van account A en B in de top 15 hoogst scorende accounts per centraliteitsmaat

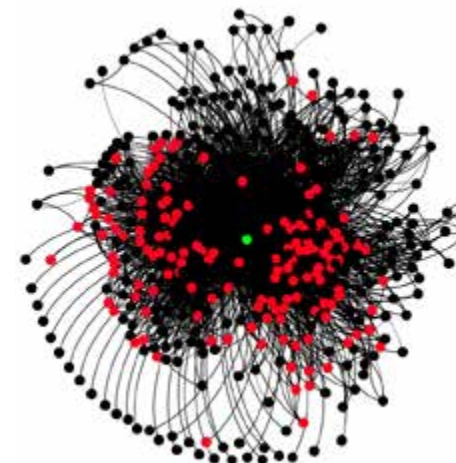
Account / Ego	Degree	Betweenness	Eigenvector	PageRank	HITS
A	2	9	1	3	1
B	11	14	4	14	2

Account A blijkt met 476 andere accounts rechtstreeks, binnen één stap, in contact te staan. Dit zijn zowel NL-drugsaccounts als anderstalige accounts. Het egonetwerk van A (de groene node) en diens directe relaties met de NL-drugsaccounts (de rode nodes) en de anderstalige accounts (de zwarte nodes) is te zien in figuur 7.2.

¹⁴⁶ Hiervan bleken er zeven als Nederlandstalig en drugscriminaliteitgerelateerd gelabeld te zijn, op basis van het ontvangen van Nederlandstalige communicatie en/of het noemen van Nederlandse adressen in de communicatie. Omdat niet met zekerheid kan worden aangenomen dat het ook Nederlandstalige accounts betreft, zijn deze niet verder geanalyseerd. Account A en account B communiceren meermaals in het Nederlands over drugsgerelateerde criminaliteit.

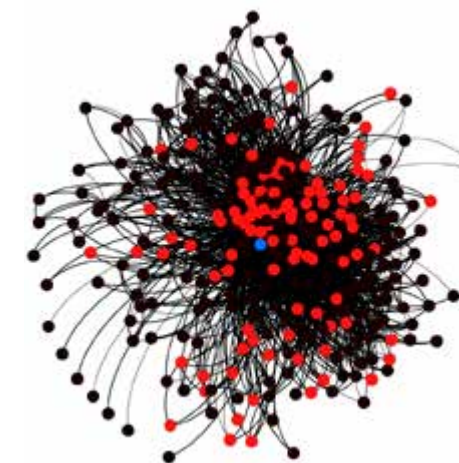
Figuur 7.2. Egonetwerk account A (1staps)

Bron: ANOM.

Figuur 7.3. Egonetwerk account B (1staps)

Bron: ANOM.

Account B blijkt met 309 andere accounts rechtstreeks, binnen één stap, in contact te staan. Dit zijn zowel NL-drugsaccounts als anderstalige accounts. Het egonetwerk van B (de blauwe node) en diens directe relaties met de NL-drugsaccounts (de rode nodes) en de anderstalige accounts (de zwarte nodes) is te zien in figuur 7.3. Zowel account A als account B hebben een uitgebreid internationaal crimineel netwerk. Zij doen rechtstreeks zaken met meerdere internationale spelers binnen de transnationale drugsmarkt.

7.3.4 Landenanalyse

Van 35 procent van de ANOM-cryptofoons (accounts) is gps-informatie beschikbaar. Van deze cryptofoons is bekend in welke landen zij minimaal een hele dag (24 uur) hebben aangestraft en daarmee in welke landen de gebruikers van die cryptofoons zijn geweest. Dat is in het kader van het Fenomeenbeeld drugs 2024 om verschillende redenen interessant. Ten eerste omdat dit inzicht geeft in de internationale spreiding van het ANOM-netwerk als zodanig en in hoeverre cryptofoons daarbij ook in Nederland hebben aangestraft. Ten tweede omdat het inzicht geeft in de internationale spreiding van de NL-drugsgelabelde accounts.

Zoals aangegeven, is van een deel van de cryptofoons locatie-informatie beschikbaar en niet van alle ANOM-cryptofoons. Dit heeft een technische oorzaak. Gps-gegevens werden inzichtelijk na een update van de ANOM-tool in april 2020, maar kon niet door alle cryptofoons worden verkregen. Voor een periode van ruim een jaar, van april 2020 tot aan het ontmantelen van de ANOM-dienst begin juni 2021, is er locatie-informatie. Het gaat om 4146 cryptofoons. Dat is 35,47 procent van het totaal aantal accounts (11.690). Logischerwijze hebben we geen locatie-informatie van de andere ANOM-cryptofoongebruikers. Hierdoor missen we mogelijk landen waar leden van het ANOM-netwerk ook hebben verbleven. Maar

van de cryptofoons waar wel locatie-informatie beschikbaar is, kunnen we wel zien of deze (ook) in Nederland hebben aangestraald.

Hoewel er tot op provinciaal en soms zelfs tot op stedelijk niveau gps-gegevens zijn, richten we ons in deze analyse op het landniveau. De betrouwbaarheid van de locatiebepaling op landniveau is het hoogst. Mocht de cryptofoon van een gebruiker in het zuiden van Noord-Holland hebben aangestraald, dan kan het zijn dat hij wellicht ergens in het noorden van Zuid-Holland was. Ongeacht Noord- of Zuid-Holland, de cryptofoongebruiker was in elk geval minimaal 24 uur in Nederland. Er blijft een foutmarge mogelijk als het de grensstreken van verschillende landen betreft. Bijvoorbeeld als een cryptofoongebruiker in het noorden van Oostenrijk was, maar diens cryptofoon in het zuiden van Duitsland heeft aangestraald.

Minimaal één dag (24 uur) in een land kan ook betekenen meerdere dagen in dat betreffende land. Door te kiezen voor minimaal een hele dag, voorkomen we zoveel mogelijk dat gps-

gegevens worden meegenomen in het geval van (door)reizen. Daardoor wordt voorkomen dat bijvoorbeeld Frankrijk wordt meegeteld als een cryptofoongebruiker vanuit Nederland via Frankrijk naar het Verenigd Koninkrijk is gereisd. Dezelfde cryptofoon kan ook minimaal één dag in meerdere landen hebben aangestraald, als de cryptofoongebruiker één dag of meer in verschillende landen is geweest.

7.3.4.1 Internationale spreiding

De 4146 cryptofoons zijn in 85 verschillende landen gelokaliseerd. De meesten in Nederland (1110), gevolgd door Australië (981). Duitsland staat op de derde plaats (555) en Spanje op de vierde plaats (498). In België hebben 363 cryptofoons aangestraald en in Servië 356. In vijf andere landen zijn tussen de 160 en 209 cryptofoons gelokaliseerd, en in weer vijf andere landen tussen de 106 en 137. Tussen de 61 en 89 cryptofoons in zes landen en tussen de 32 en 45 cryptofoons in vier landen. In achttien landen zijn tussen de 10 en 25 cryptofoons gelokaliseerd, en in elf landen tussen de 5 en 9 cryptofoons. Tot slot hebben tussen de 1 en 3 cryptofoons in dertig verschillende landen aangestraald. Zie de heatmap, figuur 7.4.

Het aantal keren dat cryptofoons hebben aangestraald, kan niet bij elkaar worden opgeteld. Dezelfde cryptofoongebruiker kan immers in meerdere landen zijn geweest. Hoewel we niet van het volledige ANOM-netwerk gps-informatie hebben, toont het deel waarvan we wel de locatie-bepaling hebben dat het netwerk zo goed als over de hele wereld verspreid was, hoofdzakelijk in Europa en Australië.

7.3.4.2 Spreiding NL-drugs gelabelde accounts

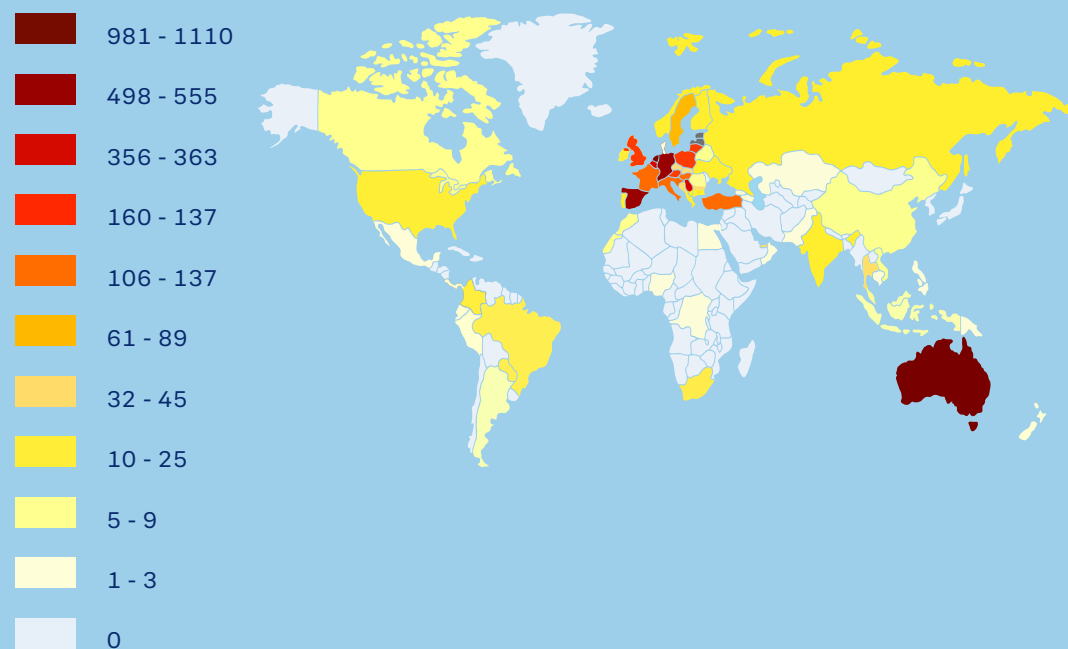
Van 685 van de 1175 als NL-drugs gelabelde accounts is locatiebepaling beschikbaar (58,30%). Deze 685 cryptofoongebruikers zijn over het hele NL-drugsnetwerk verspreid. Daarmee kan worden verondersteld dat de locatiebepaling van de 685 accounts een representatief beeld schetst van de landen waar NL-drugsgelabelde accounts zijn geweest.

De 685 NL-drugscryptofoons hebben in totaal in 44 landen aangestraald. In Nederland 582 cryptofoons, gevolgd door België (179) en Duitsland (137). Mogelijk dat in de grensgebieden hier en daar een cryptofoon in België heeft aangestraald maar dat deze zich in Nederland bevond en/of omgekeerd. Hetzelfde geldt voor Duitsland en Nederland. Maar er zijn ook cryptofoons in België en Duitsland gelokaliseerd die zich niet in de grensstreken bevonden. Verondersteld kan worden dat na Nederland de meeste NL-drugsgelabelde accounts ook in België en/of Duitsland zijn geweest. In Spanje zijn 74 accounts gelokaliseerd en in Turkije 29. In de Verenigde Arabische Emiraten 17 en in Frankrijk 13. In tien landen hebben 4 tot en met 7 verschillende cryptofoons aangestraald. In 27 landen zijn tussen de 1 en 3 cryptofoons gelokaliseerd. Zie figuur 7.6. De NL-drugsgelabelde cryptofoongebruikers kunnen ook in meerdere landen zijn geweest. De aantallen kunnen daarom niet worden opgeteld.

582 (84,96%) NL-drugsgelabelde accounts zijn zoals eerder aangegeven ook in Nederland gelokaliseerd. Opvallend is dat in de tijdspanne van ruim een jaar waarin de gps-locatiebepaling functioneel was, 135 cryptofoons veertig dagen of meer in Nederland hebben aangestraald. Van die 135 zijn er 16 meer dan 100 dagen in Nederland gelokaliseerd. Dit lijkt erop te wijzen dat een groot deel van de accounts waar gps-informatie van beschikbaar is, in Nederland heeft verbleven.

Figuur 7.4. Spreiding ANOM-cryptofoons met locatiebepaling

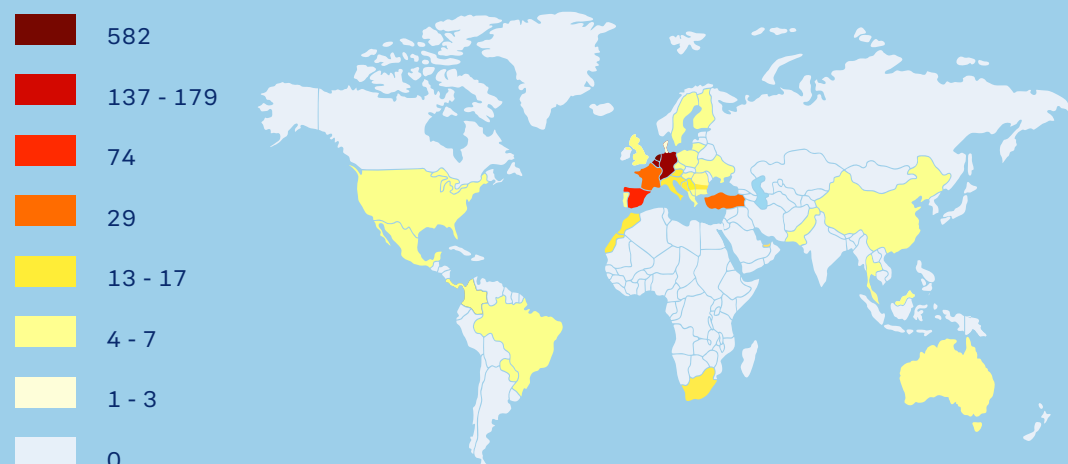
Bron: ANOM.

103 (15,04%) NL-drugsaccounts zijn niet in Nederland gelokaliseerd. Zij zijn in totaal in 31 landen geweest. Vier landen hebben het vaakst een gps-melding van verschillende cryptofoons. Dat zijn Spanje (42 cryptofoons), België (17), Turkije (14) en de Verenigde Arabische Emiraten (9). In de tijdspanne van ruim een jaar waarin de gps-locatiebepaling functioneel was, heeft in deze landen een aantal cryptofoons veertig dagen of meer aangestruald. Dat is in Spanje (13 cryptofoons), Turkije (5) en de Verenigde Arabische Emiraten (4). In Spanje hebben vijf daarvan meer dan honderd dagen aangestruald en in Turkije één. Dit lijkt erop te wijzen dat deze accounts in die landen hebben verbleven. Zestien accounts hebben veertig dagen of meer aangestruald in andere landen, vijf daarvan in Oost-Europese landen. Van die zestien accounts hebben vier accounts meer dan honderd dagen aangestruald in landen in Oost-Europa, Azië en Oceanië. Ook dit lijkt erop te wijzen dat deze accounts in deze landen hebben verbleven.

Figuur 7.5. Netwerk NL-drugsgelabelde accounts, waaronder de accounts met locatie-informatie

Bron: ANOM.

7.5 Conclusie

Nederlandse drugscriminaliteit is veelal transnationaal en wordt over grenzen heen georganiseerd. Criminelen actief in de drugscriminaliteit kunnen in meerdere landen zakendoen. In Nederland komen vooral Nederlandse verdachten in beeld. In Europa is het aantal Nederlandse verdachten bij drugsgerelateerde opsporingsonderzoeken in de meeste landen zeer beperkt en in de tussenhandel en detailhandel in Europa is niet of nauwelijks betrokkenheid van Nederlandse netwerken en subjecten. Maar, vergelijkbaar met buitenlanders die naar Nederland reizen om hier zaken te doen, gaan Nederlanders ook naar het buitenland om daar zaken te doen. Er is sprake van internationale samenwerking tussen Nederlanders en personen met andere nationaliteiten in binnen- en buitenland. Dit geldt zowel voor drugsproductie als -handel.

ANOM is door verschillende internationale spelers gebruikt om transnationale drugsgerelateerde criminele activiteiten te kunnen ontplooiën. Er is uitgebreid zaken met elkaar gedaan en vraag en aanbod is over grenzen heen bij elkaar gebracht. Hiertoe hebben de ongeveer 12.000 ANOM-gebruikers meer dan 27,5 miljoen berichten aan elkaar gestuurd. Deze communicatie is in verschillende talen waaronder Engels, Duits, Spaans en Nederlands. Tien procent van de accounts binnen het ANOM-netwerk betreft Nederlandstalig- en drugsgerelateerd- gecodeerde accounts (NL-drugsaccounts). Zij communiceren in het Nederlands over drugsgerelateerde criminaliteit en met hun internationale contacten in het ANOM-netwerk communiceren zij indien gewenst in andere talen. De NL-drugsaccounts maken echt onderdeel uit van het totale ANOM-netwerk. Zij zijn binnen het netwerk wijdverspreid en doen zaken met de andere internationale spelers in het netwerk. Ook kunnen de NL-drugsaccounts belangrijke posities innemen - voor zover dat mogelijk is in het omvangrijke, zeer nauw verbonden ANOM-netwerk, waar feitelijk niemand onmisbaar is.

Op basis van de beschikbare locatie-informatie blijkt dat het ANOM-netwerk zo goed als over de hele wereld verspreid was. Ook NL-drugsaccounts zijn in verschillende landen te lokaliseren, waarvan bijna 85 procent in Nederland. Een deel daarvan lijkt hoofdzakelijk vanuit Nederland te hebben geopereerd, hoewel zij daarnaast ook in het buitenland actief zijn geweest. Een klein deel van de NL-drugsaccounts lijkt alleen in het buitenland te hebben geopereerd, vanuit Spanje, België, Turkije en/of de Verenigde Arabische Emiraten. Na Nederland zijn de meeste NL-drugsaccounts in België gelokaliseerd. Omdat in België ook Nederlands wordt gesproken, kunnen zich onder de NL-drugsaccounts logischerwijze ook Belgen bevinden.

De meeste ANOM-cryptofoongebruikers zijn in Nederland gelokaliseerd, ongeveer de helft daarvan zijn NL-drugsaccounts. De andere helft betreft dus anderstalige, niet-Nederlands-talige, cryptofoongebruikers. Dit onderschrijft de positie van Nederland als hub binnen de transnationale georganiseerde drugscriminaliteit. Ook buitenlandse criminelen komen naar Nederland om hier zaken te doen.

8

Criminaliteits- relevante factoren

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan een aantal maatschappelijke factoren die van invloed kunnen zijn (geweest) op de georganiseerde drugscriminaliteit. Deze worden criminaliteitsrelevante factoren (crf's) genoemd. De invloed van crf's op de aard, omvang en ernst van de criminaliteit kan zowel bevorderend als remmend zijn (zie Boerman et al., 2017). Het betreft crf's die zich hebben voorgedaan in de periode 2020 – eerste helft 2024 en die ook mogelijk doorwerking hebben naar de toekomst. De crf's die aan bod komen, zijn drugsgebruik en opkomende drugs, de COVID-19-pandemie, legalisering en criminalisering, conflicten en politieke verschuivingen en technologische ontwikkelingen. De Europese drugsmarkt blijkt flexibel en adaptief te reageren op dergelijke maatschappelijke ontwikkelingen (EMCDDA & Europol, 2024). Hetzelfde geldt voor de Nederlandse drugsmarkt.

8.2 Drugsgebruik en opkomende drugs

Het gebruik van niet alleen softdrugs maar ook harddrugs lijkt steeds meer genormaliseerd. Drugs zijn overal en drugsgebruik lijkt geaccepteerd door een steeds grotere groep mensen. Op sociale media zijn advertenties te vinden waarin drugs worden aangeboden. In besloten appgroepen gaan menukaarten rond. En er zijn voorbeelden van proefpakketten met drugs of een hele menukaart met xtc, ketamine en MDMA, die zomaar in je brievenbus vallen zonder dat je iets besteld hebt.¹⁴⁷ Op festivals is het zichtbaar gebruiken van drugs niet bijzonder meer. Steeds meer mensen gebruiken drugs. Het drugsgebruik - in de wereld en in Nederland - is de laatste tien jaar toegenomen. Daar komt bij dat er vaker sprake lijkt te zijn van polydrugsgebruik, waarbij mensen meerdere drugssoorten tegelijkertijd of vlak na elkaar gebruiken. Ook komen er steeds weer nieuwe drugsvarianten op de markt, waarvan sommige (nog) niet strafbaar zijn gesteld. Het gaat onder meer om de productie van potente varianten van bijvoorbeeld cannabis en synthetische opioïden (zoals nitazenes). Andere voorbeelden zijn de productie van NPS en illegale medicijnen (zoals ketamine). Ook worden vaker drugssoorten gemengd (als dan niet met andere stoffen). Een voorbeeld is pink cocaine. Van deze middelen is de samenstelling niet altijd bekend. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot een toename van gezondheidsrisico's. Zo zijn er zorgen omtrent het gebruik van 3-MMC. Uit het jaaroverzicht 2023 van het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum (NVIC) blijkt dat er een stijging is van het aantal meldingen van vergiftigingen met deze drug.¹⁴⁸ Verschillende Europese landen hebben te maken gehad met een lokale piek in drugsgelateerde overlijdens door de verspreiding van nitazenes (EMCDDA, 2024). Ook zijn er signalen dat er in Europa en Nederland mogelijk sprake is van een toename van problematisch drugsgebruik door gemarginaliseerde groepen van de drugs crack en flakka.¹⁴⁹ Het gebruik van heroïne is in Nederland laag, maar ook hier zijn signalen dat het iets aan het toenemen is (politie-informatie).

147 <https://nos.nl/artikel/2527834-reclame-voor-drugs-steeds-brutaler-trimbos-maakt-zich-zorgen>

148 <https://www.umcutrecht.nl/nieuws/meer-vergiftigingen-door-designerdrug-3-mmc>

149 Zo hebben burgemeesters in Noord-Brabant hun zorgen uitgesproken over het toenemende gebruik van flakka in hun regio (<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4411962/zombiedrug-flakka-zorgt-voor-veel-overlast-burgemeesters-eisen-actie>)

8.3 COVID-19-pandemie

In 2020 werd de wereld opgeschrikt door COVID-19. De pandemie en de bijbehorende maatregelen (zoals grenssluitingen en lockdowns) zijn tijdelijk van invloed geweest op de drugsmarkt in Europa (EMCDDA, 2022; UNODC, 2022). Het effect op het aanbod was echter niet zo groot als verwacht. De opgelegde reisbeperkingen hadden nauwelijks effect op het aanbod van drugs in Europa. De meeste drugs bleven onverminderd beschikbaar (EMCDDA, 2021). Doordat uitgaansgelegenheden en dergelijke werden gesloten, werden er wel minder partydrugs (MDMA, cocaïne) gebruikt. Voor andere drugssoorten was er minder effect op het gebruik. De drugsmarkt is echter veerkrachtig gebleken en heeft zich inmiddels hersteld (EMCDDA, 2022). Zowel de cijfers over gebruik als de inbeslagnamecijfers laten dat zien. Daarnaast hebben de covid-maatregelen de toenemende digitalisering binnen de drugsmarkt wellicht versneld, aangezien toepassingen van sociale media en versleutelde communicatie vaker lijken te worden gebruikt om de aankoop van drugs te vergemakkelijken (EMCDDA, 2022, 2023a).

8.4 Legalisering en criminalisering

Sinds het vorige fenomeenbeeld zijn er een aantal (intern)nationale ontwikkelingen geweest met betrekking tot de legalisering en criminalisering van verschillende soorten drugs. De EUDA omschrijft verschuivingen in wet -en regelgeving ook als een van de mogelijke opkomende trends die invloed hebben op de ontwikkeling van de drugsmarkt (EMCDDA, 2023b). Zo zijn er in Nederland ontwikkelingen op het gebied van het experiment gesloten coffeeshopketen, NPS-wetgeving en het lachgasverbod. In het buitenland zijn er ook ontwikkelingen met betrekking tot bijvoorbeeld de legalisering van cannabis. Deze veranderingen zijn interessant om te volgen, aangezien ze niet op zichzelf staan en effecten hebben in zowel binnen- als buitenland. Deze zullen in deze paragraaf worden besproken.

8.4.1 Gesloten coffeeshopketen experiment en legalisering hennep in het buitenland

Het experiment gesloten coffeeshopketen ('wietexperiment') staat beschreven in het regeerakkoord 2017-2020. Aanleiding voor dit experiment is het Nederlandse gedoogbeleid. De overheid gedooft de verkoop van cannabis door coffeeshops waardoor coffeeshops hiervoor niet strafrechtelijk vervolgd. De productie en de manier waarop de coffeeshops worden voorzien van cannabis zijn daarentegen wel strafbaar. Het gedoogbeleid is in de jaren zeventig ingevoerd om een onderscheid te maken in de markten van soft- en harddrugs.¹⁵⁰

Het experiment heeft als doel of en hoe telers op kwaliteit gecontroleerde cannabis op een gedecriminaliseerde wijze aan coffeeshops kunnen leveren. Met decriminalisatie wordt bedoeld op een aanpassing van de wetgeving zodat de productie, distributie en verkoop binnen het experiment niet strafbaar zijn. Sinds medio juni 2024 is de overgangsfase van het experiment begonnen. Telers van gereguleerde cannabis mogen hun product verkopen aan coffeeshops in de tien gemeenten die meedoen aan het experiment. Deelnemende coffeeshops mogen naast gedoogde cannabis nu gereguleerde cannabis verkopen aan consumenten. Deze fase heeft als doel coffeeshophouders geleidelijk over te laten gaan op de verkoop van gereguleerde cannabis en de consument hieraan te laten wennen.

150 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/experiment-gesloten-coffeeshopketen-wietexperiment/aanleiding-en-opzet-experiment-gesloten-coffeeshopketen>

Een experimenteerfase van vier jaar volgt na de overgangsfase. In die periode verkopen de deelnemende coffeeshops alleen gereguleerde producten.¹⁵¹

Niet alleen in Nederland zijn er ontwikkelingen op het gebied van (mogelijke) regulering van cannabis. Zo zijn in de afgelopen jaren in Canada en bepaalde staten in de Verenigde Staten de teelt en het gebruik van cannabis gelegaliseerd. Zoals in hoofdstuk 5 is te lezen, is sinds de legalisering sprake van een toename van de smokkel van hennep vanuit Canada en de Verenigde Staten naar Nederland. Ook de autoriteiten in onze buurlanden Duitsland en België signaleren de import van hennep uit Noord-Amerika. Sinds de legalisering in Canada is het laatste-jaar-gebruik van cannabis daar iets toegenomen van 22 procent in 2018 naar 26 procent in 2023.¹⁵²

In Thailand is sinds juni 2022 de teelt en het gebruik van cannabis niet langer illegaal. De premier heeft inmiddels in 2024 aangekondigd het gebruik en de teelt vanaf 2025 toch weer illegaal te maken. Volgens hem is het gebruik namelijk uit de hand gelopen.¹⁵³ Vergelijkbaar met hennep uit Noord-Amerika, is in Nederland sprake van een toename van de import van hennep uit Thailand (A&O KMar, 2024; I-INTD).

Daarnaast is cannabis ook dichterbij huis gelegaliseerd, namelijk in Duitsland. Daar werd na jarenlange discussie per 1 april 2024 het gebruik en de daarbij behorende teelt gelegaliseerd. De belangrijkste regels zijn dat je maximaal 23 gram op straat of 50 gram in huis mag bezitten. Deze cannabis kan worden aangekocht bij niet-commerciële cannabisclubs die maximaal 500 leden mogen hebben. Deze cannabisclubs telen hun eigen hennep en mogen alleen de hennep uitgeven (mag niet worden geconsumeerd in de club). Daarnaast moet het gebruik zich op minimaal 100 meter van scholen, speeltuinen of sportlocaties plaatsvinden en mag het ook niet in de directe nabijheid van minderjarigen (I-DE1).

8.4.2 NPS-wetgeving

Op 16 januari 2024 heeft de Tweede Kamer gestemd voor de invoer van de NPS-wetgeving. Met deze wetgeving worden een aantal stofgroepen waarvan de chemische structuur is afgeleid van meerdere substanties met een psychoactieve werking (die op lijst I van de Opiumwet staan) strafbaar gesteld.

Op dit moment vallen veel NPS niet onder de wet. Alleen stoffen die expliciet met naam en exacte chemische formule zijn opgenomen in de Opiumwet zijn verboden. Dat is waarom nieuwe NPS waarvan de chemische compositie net afwijkt van degenen die opgenomen zijn in de wet, niet strafbaar zijn. De nieuwe wetgeving ziet op een algemeen verbod van drie groepen NPS, namelijk bepaalde synthetische cathinonen, bepaalde synthetische cannabinoïden en bepaalde synthetische opioïden.

In Duitsland is een soortgelijk verbod ingevoerd in 2016, in België was dit in 2017. Nederland is ten opzichte van de buurlanden vrij laat met het invoeren van dergelijke wetgeving.

8.4.3 Lachgas

Lachgas (N₂O, distikstofmonoxide) is een kleurloos en zoetgeurend gas.¹⁵⁴ Het werd in het verleden als narcosemiddel gebruikt bij operaties in het ziekenhuis. Vandaag de dag worden daar andere middelen voor gebruikt, maar wordt lachgas nog wel gebruikt in de voedsel-industrie. Denk aan bijvoorbeeld gaspatronen in slagroomsputten.

Per 1 januari 2023 is er in Nederland een lachgasverbod van kracht. Vanaf dat moment staat lachgas op lijst II van de Opiumwet. Dit betekent dat het dan onder andere verboden wordt om lachgas binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen, te verkopen of te hebben (hetzelfde als bijvoorbeeld cannabis dat ook op lijst II van de Opiumwet staat genoemd). Het professioneel gebruik van lachgas voor medische en technische doeleinden blijft wel toegestaan.

Het gebruik van lachgas wordt door het Trimbos-instituut sinds 2018 gevolgd. In 2018 betrof het laatste-jaar-gebruik 2,7 procent, dit is vervolgens toegenomen in 2019 naar 3,2 procent. Maar sindsdien zien we een daling, met in 2023 een laatste-jaar-gebruik van 0,9 procent (NDM, 2024).¹⁵⁵ De afname van het gebruik van lachgas is dus al vóór het ingaan van het lachgasverbod begonnen. De aankondiging dat het kabinet een verbod wilde instellen op het recreatief gebruik van lachgas werd gedaan in december 2019. Aanleiding hiervoor was een advies van de drugsbeoordelingscommissie CAM¹⁵⁶. Deze beoordeelde dat het risico van lachgas voor de volksgezondheid ‘matig tot groot’ is.¹⁵⁷

Het gebruik van lachgas leidt tot gevaarlijke situaties en ongelukken in het verkeer. In opdracht van de politie is er door de Universiteit Maastricht, TNO en het LUMC onderzoek gedaan naar de detectie van lachgas. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek was dat het gebruik van lachgas minstens een uur aantoonbaar is in ademlucht en bloed en het effect op het rijgedrag lang aanhoudt.¹⁵⁸

Het afnemende gebruik van lachgas heeft mogelijk ook een directe impact op het aantal lachgasincidenten waarbij de politie betrokken is geweest. Deze zien we sinds 2020 namelijk ook dalen. In figuur 8.1 is te zien hoe veel incidenten met betrekking tot lachgas zijn geregistreerd in de jaren 2020 tot en met 2023. Het gaat hier dus niet om opsporings-onderzoeken, maar om incidenten zoals bijvoorbeeld overlast, openbare ordeverstoringen en in het verkeer. Sinds het verbod zijn in 2023 door de politie 68.000 cilinders lachgas in beslag genomen.

Wat de rol van de georganiseerde criminaliteit is in de handel en distributie van lachgas, is nog niet helemaal duidelijk. De Duitse BKA constateert echter wel, dat sinds het lachgas-verbod in Nederland meer Nederlandse personen lachgascilinders in Duitsland ophalen (I-DE1). In Duitsland is er namelijk nog geen verbod en worden deze Nederlanders dus ook niet vervolgd. Zo zijn er in juli 2023 twee Franse personen aangehouden in Venlo, die vanuit

¹⁵⁴ <https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/drugs/lachgas/algemeen/>

¹⁵⁵ <https://www.nationaledrugmonitor.nl/kerncijfertabel-gezondheidsenquête/>

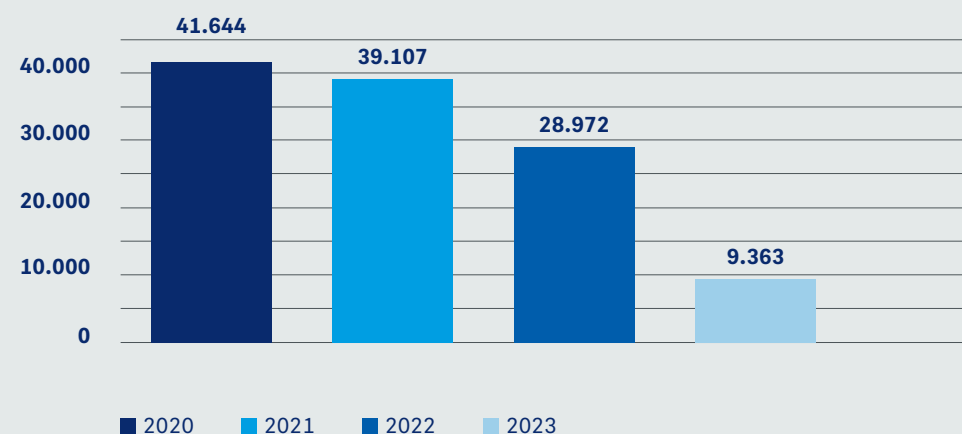
¹⁵⁶ Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs.

¹⁵⁷ <https://nos.nl/artikel/2313983-kabinet-wil-verbod-op-lachgas-voor-recreatief-gebruik>

¹⁵⁸ https://www.tno.nl/publish/pages/10409/paper_lachgas.pdf

Figuur 8.1. Aantal lachgas incidenten

Bron: BVH

Duitsland met een auto vol lachgas cilinders reden. Ze waren van plan deze te vervoeren via Nederland naar België. Het ging om ongeveer 240 kilogram lachgas, waar ongeveer 30.000 ballonnen mee gevuld kunnen worden.¹⁵⁹

Ook in België ziet men veranderingen sinds het lachgasverbod in Nederland. Daar waar er voor het verbod grote hoeveelheden lachgas van Nederland richting België gingen, is dit sinds het verbod verminderd (I-BE). In België is sinds 8 april 2024 ook een lachgasverbod van kracht. In het Verenigd Koninkrijk is het lachgasverbod in november 2023 ingevoerd.

8.4.4 Illegale sigaretten

Sigaretten zijn de afgelopen jaren in Nederland steeds duurder geworden. Met de accijnsverhoging die in april 2024 is ingevoerd, ligt de gemiddelde prijs voor een pakje sigaretten (20 stuks) op moment van schrijven op 11,10 euro.¹⁶⁰ Sigaretten zijn ook lastiger verkrijgbaar. Vanaf juli 2024 mogen supermarkten en horecagelegenheden geen sigaretten meer verkopen.¹⁶¹

Hoewel sigaretten niet vallen onder het NIA-thema SOC Drugs, besteden we hier toch kort aandacht aan.

¹⁵⁹ <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2023/07/10/twee-verdachten-voorgeleid-voor-vervoeren-240-kilogram-lachgas>.

¹⁶⁰ <https://ondernemersplein.kvk.nl/tabaksaccijns-gaat-april-2024-omhoog>

¹⁶¹ <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/tabak-en-rookwaren-verkopen>

Uit ons onderzoek is naar voren gekomen dat Nederlandse netwerken en subjecten actief binnen de georganiseerde drugscriminaliteit, zich soms bezighouden met de smokkel van illegale sigaretten. Drugsgebruikers kunnen via drugsdealers ook sloffen of pakjes sigaretten aanschaffen.

Uit politie-informatie blijkt dat er in Nederland veel geld wordt verdiend met de illegale productie van sigaretten. Hiervoor worden grote ruimtes ingericht en veelal Oost-Europese medewerkers aan het werk gezet. Zo zijn in 2024 in Hulst drie Oost-Europese mannen aangehouden die bezig waren een illegale sigarettenfabriek op te bouwen.¹⁶² Grondstoffen komen uit Bulgarije en worden besteld door bedrijven die legaal lijken te opereren. Bestemmingslanden van deze sigaretten zijn veelal Frankrijk en Engeland omdat daar de winstmarges het hoogst liggen. De productiekosten liggen op ongeveer zes euro per slof, deze worden vervolgens verkocht voor elf euro (politie-informatie). Productie van en handel in illegale sigaretten lijken daarmee zeer lucratief en het combiteam Smoke - een samenwerkingsverband van de FIOD, Douane en politie - treft op regelmatige basis grote partijen illegale sigaretten aan. Wat de aard en omvang van de verwevenheid van beide illegale markten zijn, hebben wij niet onderzocht. Er lijkt echter wel degelijk sprake van verwevenheid.

8.5 Zwakke governance en conflicten

Zwakke governance en conflicten zijn bij uitstek crf's: zij kunnen zowel drugscriminaliteit bevorderend als -beperkend zijn.

Zo wordt bijvoorbeeld bij de doorvoer van cocaïne via West-Afrika door Nederlandse netwerken en subjecten samengewerkt met lokale corrupte overheidsfunctionarissen (Intelligence knooppunt SOC-FinEC). Opgemerkt moet worden dat corruptie zich ook voordoet binnen de Europese Unie om de drugserelateerde georganiseerde criminaliteit te faciliteren (EMCDDA & Europol, 2024). Hetzelfde geldt voor Nederland (voor meer informatie, zie hoofdstuk 6).

In 2022 heeft de Taliban in Afghanistan een verbod gelegd op opiumpapaverteelt en op (de productie van) alle drugs. De impact van het drugsverbod is op moment van schrijven moeilijk te beoordelen. De UNODC veronderstelt dat er tekorten zullen ontstaan op de mondiale heroïenemarkt (UNODC, 2023c). Begin 2024 lijkt er in ieder geval nog geen sprake van een heroïetekort op de Europese markten (UNODC, 2024)¹⁶³. Het EMCDDA waarschuwt dat een in de toekomst mogelijk afnemende opiumproductie door de ban in Afghanistan zou kunnen leiden tot een toenemend gebruik van synthetische opioïden (EMCDDA, 2024). Voor meer informatie, zie hoofdstuk 5.

Het EMCDDA en Europol hebben begin 2024 aangegeven dat mogelijk ten gevolge van de oorlog in Oekraïne de smokkel van heroïne via de zuidelijke route is toegenomen. Het EMCDDA heeft dat beeld halverwege 2024 wat genuanceerd. Zij stellen met enige voorzichtigheid geen signalen te hebben dat de heroïenestromen naar Europa worden beïnvloed door de oorlog in Oekraïne of door de conflicten in het Midden-Oosten.¹⁶⁴

¹⁶² <https://www.fiod.nl/illegale-sigarettenfabriek-in-aanbouw-opgerold>

¹⁶³ https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids/production_en

¹⁶⁴ https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids/trafficking-and-supply_en#box_edmrheroin_war (update januari 2024); https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/heroin-and-other-opioids_en (update juni 2024)

Instabiliteit in bepaalde landen en regio's kan ook het gevolg zijn van drugsgerelateerde georganiseerde criminaliteit. Zo heeft de toegenomen cocaïnehandel via Ecuador er de afgelopen jaren geleid tot noodtoestanden en een toename van geweld (UNODC, 2024).

8.6 Technologische ontwikkelingen

Er is sprake van technologische innovaties binnen de drugsmarkt(en). Deze innovaties zijn vooral pragmatisch van aard. Geld verdienen, zo goedkoop en zo makkelijk mogelijk, en om het risico op ontdekking tot een minimum te beperken.

Criminelen streven ernaar om meer te produceren met een hogere puurheid voor minder kosten. Verbeteringen in de teelt van coca en cannabis moeten in die context worden beschouwd. Hetzelfde geldt voor onder meer de productie van cocaïne en methamfetamine.¹⁶⁵ In Nederland is in 2023 bij de productie van methamfetamine een toename geconstateerd van de Aluminium-Amalgaan-methode en de koude methode. Een mogelijke oorzaak van de stijging van de Aluminium-Amalgaan-methode zou kunnen liggen in het feit dat men voor deze methode, net als de koude methode, geen hogedrukketels nodig heeft. De aanpak van zogenaamde ketelbouwers in Nederland heeft de afgelopen jaren geleid tot meerdere aanhoudingen waardoor er mogelijk schaarste is ontstaan in kwalitatief goede ketels. De netwerken zijn waarschijnlijk overgestapt op alternatieven om te kunnen blijven produceren. Voor meer informatie, zie hoofdstuk 5.

De productie van synthetische varianten maakt dat ook dicht bij de gebruiker geproduceerd kan worden, wat kosten bespaart (EMCCDA & Europol, 2024).

Ook wordt met behulp van technologie geïnvesteerd in het voorkomen van detectie van drugs. Een voorbeeld is de chemische maskering van cocaïne. Dit wordt in meerdere Europese landen gesignaleerd en hier zijn zorgen over omdat detectie daarmee inderdaad wordt bemoeilijkt.¹⁶⁶ Hoewel de zorgen op zich terecht zijn, is dit als zodanig geen echte innovatie zoals het EMCDDA veronderstelt.¹⁶⁷ De verwerking van cocaïne bijvoorbeeld in plastic is in Nederland al voor 2010 onderkend. Voor meer informatie zie hoofdstuk 5.

Communicatie is een constante factor gedurende het hele criminele proces van drugsproductie en -handel. Er moeten zaken worden gedaan, er worden best practices uitgewisseld, afspraken gemaakt en personeel gezocht (zie paragraaf 6.5). Hiervoor wordt ook gebruikgemaakt van communicatietools. Om het risico op ontdekking te voorkomen, is door het criminele milieu in de onderzoeksperiode van dit fenomeenbeeld gebruikgemaakt van cryptocommunicatiediensten. Via speciaal daarvoor geprepareerde mobiele telefoons (cryptofoons) konden versleuteld berichten naar elkaar worden verstuurd. In 2021 zijn Sky ECC en ANOM door de autoriteiten ontmanteld, in 2023 Exclu. De vraag die kan worden gesteld, is of de mondiale drugsmarkt altijd al zo groot was of dat de komst van cryptofoons de transnationale georganiseerde misdaad heeft gestimuleerd. Voor criminele globalisering lijken dergelijke tools in ieder geval een noodzaak, omdat transnationale criminele processen zoals drugshandel en -productie altijd onderlinge communicatie vereisen.

¹⁶⁵ https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/drivers-and-facilitators/technology-and-innovation_en

¹⁶⁶ https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cocaine_en

¹⁶⁷ https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/cocaine_en

Maar criminelen reizen ook nog vaak naar het buitenland af om hun contacten te spreken (politie-informatie).

Voor wat betreft sociale media worden binnen de Nederlandse georganiseerde drugs-criminaliteit verschillende apps en tools gebruikt, zoals Telegram, Snapchat, Signal, Wickr, Google Pixel en Whatsapp (Summ-IT). Het rekruteren van personeel gebeurt onder meer via gesloten groepen zoals Telegram. Binnen een dergelijke groep worden (drugsgelateerde) klussen aangeboden, waarvoor iemand zich vervolgens kan aanmelden (I-INTD). Ook in andere Europese landen wordt dit gezien.¹⁶⁸

Voor de genoemde communicatietools en -media geldt vooral dat er wordt meegelif op de ontwikkelingen op dat vlak en niet zo zeer dat vanuit de georganiseerde misdaad speciaal nieuwe tools worden ontwikkeld.

8.7 Conclusie

Georganiseerde drugscriminaliteit wordt beïnvloed door maatschappelijke factoren die zowel criminaliteitbevorderend als -remmend kunnen zijn.

Criminele netwerken en subjecten spelen in op de vraag en die vraag lijkt meer genormaliseerd. Polydruggebruik komt vaker voor en er komen steeds weer nieuwe drugsvarianten op de markt. Dit kan leiden tot gezondheidsrisico's. Ook zijn er signalen dat er mogelijk sprake is van een toename van problematisch druggebruik door gemarginaliseerde groepen.

De drugsmarkt wordt beïnvloed door veranderende wet- en regelgeving, en daarmee door de legalisering en criminalisering van verschillende drugs. Sinds januari 2023 is in Nederland het lachgasverbod van kracht, waardoor de handel en productie van lachgas voor recreatief gebruik is verboden. Het aantal lachgasincidenten is sindsdien in Nederland verder gedaald, maar die daling was al wel voor 2023 ingezet. Hetzelfde geldt voor het lachgasgebruik in Nederland.

Legalisering in het ene land kan leiden tot illegale handel ervan naar het andere land, getuige bijvoorbeeld de import van hennep uit Noord-Amerika en Thailand. Ook Duitsland heeft cannabisproductie en -gebruik onder bepaalde voorwaarden gelegaliseerd. De toekomst zal moeten uitwijzen wat het effect hiervan zal zijn op onze cannabismarkt. De oplopende kosten voor tabak onder andere als gevolg van accijnsverhogingen zouden kunnen leiden tot een toename van de handel in illegale sigaretten. Uit ons onderzoek is naar voren gekomen dat Nederlandse netwerken en subjecten actief binnen de georganiseerde drugscriminaliteit, zich soms bezighouden met de smokkel van illegale sigaretten. Druggebruikers kunnen via drugsdealers ook sloffen of pakjes sigaretten aanschaffen.

Er is sprake van technologische innovaties binnen de drugsmarkt(en). Deze innovaties zijn vooral pragmatisch van aard. Geld verdienen, zo goedkoop en zo makkelijk mogelijk, en om het risico op ontdekking tot een minimum te beperken. Er worden allerlei goedkopere, soms zeer potente nieuwe (varianten van) drugs geproduceerd en verhandeld om de gebruikersmarkten te bedienen.

Voor communicatietools en -media die door de georganiseerde misdaad worden gebruikt, geldt vooral dat er wordt meegelif op de algemene ontwikkelingen op dat vlak.

¹⁶⁸ https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/drivers-and-facilitators/technology-and-innovation_en

Bronnen

Literatuur

- Adamse, I., Nguyen, Q., Boertien, E., Van Deuren, S., Eichelsheim, V., & Blokland, A. (2023). *Resultaten systematische literatuurreviews*. NSCR, EPIC.
https://nscr.nl/app/uploads/2023/04/EPIC_Eindrapport_NWO_060423.pdf
- Adamse, I., Eichelsheim, V., Blokland, A., & Schoonmade, L. (2024), The risk and protective factors for entering organized crime groups and their association with different entering mechanisms: a systematic review using ASReview. *European Journal of Criminology*, June-2024, 1–28,
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14773708241250278>
- Adjiembaks, S.D., Boer, A.H., & Oude Lansink, M.J. (2022), *(On)zichtbare beelden van jonge aanwas in de drugscriminaliteit, een meta-analyse van tien deelonderzoeken in de regio Midden-Nederland*. Programma Straatwaarden, Veiligheidscoalitie Midden-Nederland.
- Akkermans, M., Derksen, E., & Kennis, M. (11-12-2023). *Jeugdige verdachten en slachtoffers van criminaliteit*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2023/jeugdige-verdachten-en-slachtoffers-van-criminaliteit?onepage=true>
- A&O KMar, 2024. Koninklijke Marechaussee, Afdeling Intelligence, Sectie Analyse & Onderzoek (2024). *Algemeen beeld drugsmokkel via de luchthavens. Input fenomeenbeeld drugs* [niet uitgegeven].
- A&O KMar, 2023. Koninklijke Marechaussee, Afdeling Intelligence, Sectie Analyse & Onderzoek (2023). *Verdovende middelen smokkel luchthavens 2022. Beantwoording RFI 2371* [niet uitgegeven].
- A&O (Analyse & Onderzoek) en IK (Informatieknoppunt)-Zeehavens (2023), *Uithalers in de Rotterdamse haven: De achtergrondkenmerken en (een eerste inventarisatie van de) huidige aanpak van uithalers in de Rotterdamse haven*, Dienst Regionale Informatie Organisatie (DRIO) en Zeehavenpolitie, Eenheid Rotterdam.
- Beijers, J.E.H., Tollenaar, N., & Van der Laan, A.M. (2023). *Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen in de periode 2010 tot en met 2021*. WODC Cahier 2023-19, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) & Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Borgatti, S. P., Everett, M.G., & Johnson J. C. (2018). *Analyzing social networks*. Sage.
- Calderoni, F., Comunale, T., Campedelli, G.M., Marchesi, M., Manzi, D., & Frualdo, N. (2022). *Organized crime groups: a systematic review of individual level risk factors related to recruitment*. *Campbell Systematic Reviews*, 18, 1-87.
- Cornish, D. (1994). The procedural analysis of offending and its relevance for situational prevention. *Crime prevention studies*, 3, 151-196.

Driessen, Z., & Koerntjes, D. (4-12-2023), Statistische trends: *Onderscheidende kenmerken van jonge drugsverdachten*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/onderscheidende-kenmerken-van-jonge-drugsverdachten?onepage=true>

Egberts, M., Bijleveld, A., & Plooi, K. (2018). Boevenberichten ontsleuteld. Schokkende PGP-data bieden officieren kansen. *Opportuun*, 24(2).

<https://magazines.openbaarministerie.nl/opportuun/2018/02/boevenberichten-ontsleuteld>.

EMCDDA (2019). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2019), European Drug Report 2019: Trends and Developments, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2021_en

EMCDDA (2021). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2021), European Drug Report 2021: Trends and Developments.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2021_en

EMCDDA (2022). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2022), European Drug Report 2022: Trends and Developments.

https://www.euda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en

EMCDDA (2023a). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2023). *European Drug Report 2023: Trends and Developments*.

https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en

EMCDDA (2023b). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2023), *The future of drug monitoring in Europe until 2030*, Publications Office of the European Union.

https://www.euda.europa.eu/publications/technical-reports/future-drug-monitoring-europe-until-2030_en

EMCDDA (2024). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2024).

European Drug Report 2024: Trends and Developments.

https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en

EMCDDA & Europol (2024). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol, *EU Drug Markets Analysis: Key insights for policy and practice*, Publications Office of the European Union.

<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU%20Drug%20Markets%20Analysis%202024.pdf>

Federale Overheidsdienst Financiën Douane en Accijnzen. *Douane onderschept 116 ton cocaïne in Antwerpse haven*.

https://financien.belgium.be/sites/default/files/Customs/Over-de-AADA/Persberichten/2024/17012024_116ton_cocaine_antwerpen.pdf

Giménez-Salinas Framis, A. (2014). Illegal networks or criminal organizations. Structure, power, and facilitators in cocaine trafficking structures. In C. Morselli (Ed.), *Crime and networks* (pp. 131-147). Routledge.

Jansen, J., Westers, S., Schreurs, W., Berkenpas, M., Alpár, G., & Stol, W. (2023). *De rol van encryptie in de opsporing: Belemmeringen en mogelijkheden*. NHL Stenden Hogeschool.

Kaufman, S. (2021). Transnational organized crime and narcotics enforcement. ANOM: a global covert investigation conducted through an encrypted app trap yields 800 arrests. *International Enforcement Law Reporter*, 37(6), 214-218.

Kessels, R. (2023). *Monitor jeugdcriminaliteit 2023. Jeugdige verdachten van misdrijven; ontwikkelingen tot 2023*, Cahier 2023-13. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) & Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Kleemans, E. R., Brienen, M. E. I., & Van de Bunt, H. G. (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. WODC.

Kleemans, E. R., & Van de Bunt, H. G. (1999). The social embeddedness of organized crime. *Transnational Organized Crime*, 5(1), 19-36.

Kruisbergen, E. W., Van de Bunt, H. G., & Kleemans, E. R. (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Boom Lemma.

Krijger, J., & Vriens, S. (2023). Corruptiebrokers. Bemiddelaars tussen onderwereld en corrupte ambtenaren. *Tijdschrift voor de Politie*, 3, 22-25.

LFO (2010). Landelijke Faciliteit Ondersteuning Ontmantelen (2010), *'Coke' boek: Kennisdocument over het wassen van cocaïne*. Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche [niet uitgegeven].

Mennes, R., Pieper, R., Schoonbeek, I., van der Lee, E. (2022). *Coffeeshops in Nederland in 2022. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2022*. Breuer&Intraval.

Morselli, C. (2009). *Inside criminal networks*. Springer.

Oerlemans, J.J. (2022). Oprichter van cryptotelefoonaanbieder Ennetcom veroordeeld. Annotatie bij Rb. Rotterdam 21 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9085. *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving*, 2, 138-142.

Oomen, P., & Rigter, S. (2022). *THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops (2021-2022)*. Trimbos-instituut.

Peeck, V., Van Sambeek, C., & Witteveen, Z.M. (2022). *Doorgroeiërs. Een kwalitatief onderzoek naar doorgroeiërs in de drugscriminaliteit*. Politie.

Peeck, V., Sikkens-Dokter, E., & Witteveen, Z.M. (2021). Dealers in de dop. *Een kwalitatief onderzoek naar jonge aanwas in de drugscriminaliteit*. Politie.

Politie (2022). *De narcostand van Nederland. Fenomeenbeeld drugs 2021*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Politie (2024). *Nationaal overzicht drugslocaties 2023. Cannabis, synthetische drugs, cocaïne, heroïne*. Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies, Landelijke Recherche, Afdeling Specialistische Ondersteuning, Team Expertise & Wetenschap.

Van de Bunt, H.G. & Kleemans, E.R. (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC).

Nationale Drug Monitor (2024). *Kerncijfertabel Gezondheidsenquête en Leefstijlmonitor - Nationale Drug Monitor*. Trimbos-instituut & WODC.
<https://www.nationaledrugmonitor.nl/kerncijfertabel-gezondheidsenquete/>.

Servaas, L.M, Weerman, F.M, & Fischer, T.F.C. (2021). *Risico-, versterkende en beschermende factoren voor crimineel gedrag. Een literatuuronderzoek naar de wetenschappelijke stand van zaken*. Erasmus Universiteit Rotterdam – Sectie Criminologie.

Snaphaan, T. (2021). Licht, camera, actie! Een intelligencegestuurde aanpak van criminaliteit met crime scripting. *Panopticon*, 42(6), 488-507. <http://hdl.handle.net/1854/LU-8725447>

UNODC (2023a), United Nations Office on Drugs and Crime (2023). *Global report on cocaine 2023. Local dynamics, global challenges*. United Nations publication.

UNODC (2023b), United Nations Office on Drugs and Crime (2023). *Southeast Asia Opium Survey 2023. Cultivation, Production, and Implication*. UNODC Regional Office for Southeast Asia and the Pacific.

UNODC (2023c), United Nations Office on Drugs and Crime (2023). *World Drug Report 2023*. United Nations publication.
<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>

UNODC (2024), United Nations Office on Drugs and Crime (2024). *World Drug Report 2024*. United Nations publication.
<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2024.html>

Van Kleef, G., (2024). *Doorgroeien in de georganiseerde drugscriminaliteit. Een verkennend onderzoek naar strategische doorgroeiërs in de georganiseerde criminaliteit*. Politie, Eenheid Rotterdam.

Van Koppen, M. V. (2021), Daders van georganiseerde misdaad: wie zijn het en hoe raken ze betrokken?, *Justitiële verkenningen*, 47(4), 23-35.
<https://doi.org/10.5553/JV/016758502021047004003>

Van Koppen, M.V., Van der Geest, V.R., & Kleemans, E.R. (2017). *Doorgroeiers in de misdaad: De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict*. Politie & Wetenschap & Vrije Universiteit Amsterdam.

Van der Veen, H.C.J. & L.F. Heuts (2024). *National Risk Assessment Witwassen*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC).

Van Wijk, A., Van Esseveldt, J., Broekhuizen, J. & Bervoets, E. (2021), *Jongeren en georganiseerde drugscriminaliteit in de regio Den Haag. Een onderzoek naar aard, omvang, voedingsbodems en preventie*. Bureau Beke.

Vermeulen, I. (2019). *De malafide logistiek dienstverlener. Sleutelfiguur in de doorvoer van verdovende middelen van Nederland naar het buitenland*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie.

Vermeulen, I., & Chessa, T. (2024). Nederlandse hennep van Spaanse bodem: De betrokkenheid van Nederlanders bij de georganiseerde hennepcultuur in Spanje. In T. Snaphaan & P. Klerks (Eds.), *Crime scripting: Theorie en praktijk* (pp. 235–263). Boom.

Vermeulen, I., Van der Leest W., & Dirksen V. (2018). *De doorvoer van cocaïne via Nederland. Distributielijnen en doorvoermethoden*. Dienst Landelijke Informatieorganisatie

Weijers, I., Ferwerda H., & Roks R. (2021a). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. *Proces 2021*, 264-275.

Weijers, I., Ferwerda, H., & Roks, R. (2021b). Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van de potentiële doorgroeiërs. *Nederlands Juristenblad 1*, 14-20.

Wilke, C.O. (2019). *Fundamentals of Data Visualisation. A primer on making informative and compelling figures*. O'Reilly Media.

Zürcher, E., Pardaal, M., Leussink I., & Hoorens S. (2024). *Drugsgelateerde corruptie op Schiphol en in de Rotterdamse haven. Een analyse van corruptiedreigingen, impact en beleidsinstrumenten op basis van de methodologie voor National Risk Assessment*. Rand Corporation.

Interviews/expertsessies

Interview	Functie(s)	Organisatie	Datum
I-AMS	Operationeel Specialist B Operationeel Specialist A	Eenheid Amsterdam, Dienst Regionale Recherche, Specialistische Opsporing, Fino Afdeling Specialistische Ondersteuning, Dienst Regionale Recherche / Financieel-Economische Criminaliteit	02-05-2024
I-BE	Strategisch analisten (2)	Federale Gerechtelijke Politie België, Centrale directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit (DJSOC), Centrex Drugs	28-02-2024
I-DE1	Experts (2)	Bundeskriminalamt, Schwere und Organisierte Kriminalität, SO 21 – Cannabis, Kokain & Heroïn	13-03-2024
I-DE2	Experts (7)	Bundeskriminalamt, Schwere und Organisierte Kriminalität SO 22 - Synthetische Drogen, NPS & Grundstoffüberwachung	13-03-2024
I-EU	Experts EU lidstaten, EMCDDA, Frontex en Europol (32)	Door CEPOL gefaciliteerde verdiepingssessie	23-11-2023
I-EUR	Experts EU lidstaten en Europol	Expertmeeting Madrid	12/13-07-2023
I-FOR	Operationeel Specialisten (2)	Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies / Eenheid Landelijke Expertise, Dienst Landelijke Recherche / Dienst Infrastructuur, Taskforce Fortius	26-04-2024

Interview	Functie(s)	Organisatie	Datum
I-INC	Operationeel Specialist B Operationeel Specialist A Generalist Intelligence	Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies, Afdeling Analyse en Onderzoek/ Intelligence knooppunt SOC - FinEC	22-04-2024
I-INTD	Operationeel Specialist B (2) Operationeel Specialist A Generalist Intelligence	Eenheid Limburg, Eenheid Zeeland-West-Brabant Eenheid Noord-Nederland Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies Leden Inteltafel SOC Drugs (klankbordsessie)	10-06-2024
I-MAR	Operationeel Specialist A	Eenheid Landelijke Expertise en Operaties, Informatieknooppunt Dienst Infrastructuur, Team Vervoer en Transport	16-05-2024
I-NFI	Forensisch onderzoeker	Nationaal Forensisch Instituut	25-04-2024
I-SYN	Operationeel Specialist B	Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies, Dienst Landelijke Recherche, Team Expertise en Wetenschap	17-04-2024
I-TVT	Operationeel Specialist A	Eenheid Landelijke Expertise en Operaties, Informatieknooppunt Dienst Infrastructuur, Team Vervoer en Transport	17-06-2024
I-UK	Manager	National Crime Agency, Drugs Threat Team	21-03-2024

Meer fenomeenbeelden

Bekijk alle fenomeenbeelden op:
www.politie.nl/informatie/publicaties-over-georganiseerde-criminaliteit

Colofon

Uitgave:

Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies (LO) &
Eenheid Landelijke Expertise en Operaties (LX)
Postbus 100
3970 AC Driebergen

Zoetermeer, 2024

Rubricering: niet vertrouwelijk

Tekstredactie:

Laura Moerenhout, LO & LX

Projectmanager:

Alexandra van den Heerik, LO & LX

Vormgeving:

Team Productie, Politiedienstencentrum, LO & LX

Wijze van verwijzen:

Vermeulen, I.J., Van Mantgem, J., Chessa, T., & Jansen, P. (2024).
Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld: Fenomeenbeeld drugs 2024. Politie,
Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies & Eenheid Landelijke Expertise en Operaties.

© 2024 Politie, all rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de politie.

